

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Академія внутрішніх військ МВС України

MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE
Academy of Interior troop Ministry of Internal Affairs of Ukraine

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

Збірник наукових статей
Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(Україна, Харків, 23 – 24 жовтня, 2013 р.)

URGENT ISSUES IN EDUCATION AND SCIENCE

Collected articles
Materials of International Scientific and Practical Conference
(October 23 – 24, 2013, Kharkiv, Ukraine)

Харків
”ХОГОКЗ”
2013

УДК [37+001+159.9+61+80+355/359]-021.121:161.221.2(06)
ББК 74(4Укр)я43+70я43+88я43+5я43+80я43+68.68(4Укр)я43
А 43

Рекомендовано Вченою радою
Академії внутрішніх військ МВС України
(протокол № 1 від 06.09.2013 р.)

Редакційна колегія:

- Большакова А. М.** – д-р психол. наук, доц., зав. кафедри соціальної психології Харківської державної академії культури (голова);
Мельник Ю. Б. – канд. пед. наук, доц., проф. кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України (заступник голови).

Члени редколегії:

- Бойчук Ю. Д.** – д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри здоров'я людини та корекційної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
Гриценко В. В. – д-р психол. наук, проф., зав. кафедри загальної та соціальної психології Смоленського гуманітарного університету, Росія;
Дмитренко Т. О. – д-р пед. наук, проф., проф. кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки Херсонського державного університету;
Кадівська І. А. – д-р філос. наук, проф., завідувач кафедри філософії, політології, психології та права ОДАБА;
Кайдалова Л. Г. – д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри педагогіки та психології Національного фармацевтичного університету;
Колбіна Т. В. – д-р пед. наук, проф., зав. кафедри іноземних мов та перекладу Харківського національного економічного університету;
Клигуненко О. М. – д-р мед. наук, проф., завідувач кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»;
Нагасв В. М. – д-р пед. наук, проф., директор Харківського наукового центру дидактики менеджмент-освіти;
Пелепейченко Л. М. – д-р філол. наук, проф., проф. кафедри філології, перекладу та мовної комунікації Академії внутрішніх військ МВС України.

А 43 **Актуальні питання освіти і науки** : зб. наук. ст., матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 жовт. 2013 р. / Академія внутрішніх військ МВС України. – Х. : ХОГОКЗ, 2013. – 386 с.

До збірника увійшли кращі статті з теоретичних і практичних питань в освітній та науковій галузі, які подано до участі в міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні питання освіти і науки“, Харків, 23 – 24 жовтня 2013 р. Адресований науковцям, викладачам ВНЗ, ад'юнктам, аспірантам, працівникам галузі педагогіки, психології, медицини, а також широкому кругу фахівців.

УДК [37+001+159.9+61+80+355/359]-021.121:161.221.2(06)
ББК 74(4Укр)я43+70я43+88я43+5я43+80я43+68.68(4Укр)я43

ISBN 978-966-97260-3-2

© Автори статей, 2013.

© Академії внутрішніх військ МВС України, 2013.

© ХОГОКЗ, оформлення, 2013.

ЗМІСТ

Белая А. Л. Проблема определения структуры лингводидактической деятельности.....	8
Белоусова В. И., Ермакова Г. М. Роль преподавателя в организации самостоятельной работы студентов младших курсов в условиях балльно-рейтинговой системы.....	11
Бугайчук К. Л. Концепція BYOD, як напрям вдосконалення дистанційного навчального процесу у вищих навчальних закладах системи МВС України.....	14
Васильева И. Г. Роль психологических знаний в управлении процессом обучения в высшей школе.....	20
Владенова И. В., Кальницкий Э. А. Философско-методологические основы научных исследований (тематический анализ Д. Холтона).....	22
Гаврилова А. В. Психологічна характеристика особистості вчителя.....	25
Гирилла О. С. Практика дошлюбного виховання в закладах шкільної освіти Російської Федерації.....	31
Гречановська О. В. Комуникативна компетенція, як одна з складових формування культурологічної компетентності в майбутніх інженерів.....	36
Густодымова В. С. Специфика применения юнгианского подхода при различных видах психологической зависимости.....	40
Даценко Н. П. Про соціальну компетентність учнів вальдорфської школи (на прикладі молодших школярів).....	45
Дермельова К. О. Соціалізація особистості в контексті інклюзивної освіти.....	51
Довгий О. В. Проблеми формування правосвідомості курсантів льотних навчальних закладів.....	54
Заика Е. В., Бойчук М. П. Структура процесса произвольного запоминания (по материалам работ П. И. Зинченко и А. А. Смирнова).....	58
Іванік О.Л. Основні підходи дослідження проблеми мотивації до волонтерської діяльності у вітчизняній та зарубіжній психології.....	63
Кадиевская И. А., Быкова С. В. Социальное настроение в динамике современности.....	67
Кадиевская И. А., Иванова М. Д. Диалог восток-запад как проблема философии культуры.....	72
Кайдалова Л. Г. Особливості проведення лекційних занять у вищих навчальних закладах.....	76

Збірник наукових статей

<i>Камкина Л. В., Исаева Л. Е., Лев И. Е.</i> Технологические и методические основы совершенствования проведения научных исследований студентов технических специальностей.....	80
<i>Кас'яненко О. М.</i> Перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні.....	85
<i>Клигуненко Е. Н., Ехалов В. В., Сединкин В. А.</i> Применение интерактивных методик обучения врачей-интернов.....	88
<i>Клименко О. Е. Белова И. Ю.</i> Становление лидерской одаренности в условиях профильного студенческого объединения.....	93
<i>Ковальова Т. Є.</i> Психологічна структура суб'єктного чинника самоактуалізації особистості.....	99
<i>Колесникова В. И.</i> Искаженный психологический тип личности как результат последствий эмоциональной депривации в детско-родительских отношениях.....	104
<i>Колмакова І. Ю.</i> Навчальний проект як ефективний шлях активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів.....	109
<i>Коростільова А. С.</i> Особливості навчання іноземної мови в І класі.....	113
<i>Костикова О. В.</i> К вопросу о роли изобразительной коммуникации в ситуации психотренинга.....	116
<i>Костюченко О. В.</i> Перцептивні основи рекреації.....	121
<i>Крайнова Т. И.</i> Актуальные вопросы образования в современной научной психотерапии.....	126
<i>Крицина А. Д.</i> Формирование здоровьесберегающей среды на уроках в начальной школе.....	130
<i>Кудрявцева Т. О.</i> Підвищення педагогічної компетентності викладачів ВМНЗ засобами освітніх технологій.....	134
<i>Лісунова Л. В.</i> Фахове становлення особистості як базис формування естетичного сприйняття у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.....	140
<i>Лучнікова С. В.</i> Розвиток професійної позиції викладача як фактора його професіоналізму.....	145
<i>Маслов Ю. В.</i> О новых целях иноязычной подготовки в неязыковом (военном) вузе.....	150
<i>Медетова Л. С., Туранова Г. К.</i> Особенности психологического здоровья детей в дошкольном возрасте.....	156
<i>Мельник Ю. Б.</i> Психология в междисциплинарном культурно-образовательном пространстве.....	160
<i>Микитюк С. О., Микитюк С. С.</i> Ресурсний підхід в управлінні освітнім простором у сучасному вищому навчальному закладі...	168

Молдавчук В. С., Товма М. І. Психолого-педагогічні засади виховання військовослужбовців в умовах переходу внутрішніх військ на контрактну форму комплектування.....	173
Муха О. Я. Семантический анализ британских сленгов <i>cockney</i> и <i>polari</i> для исследования природы китча и кэмп.....	176
Наход С. А. Умови формування прогностичних вмій у студентів-психологів в процесі навчання у ВНЗ.....	181
Нечепорук Я. С. Інтерактивне навчання в процесі підготовки курсантів льотних навчальних закладів до професійного іншомовного спілкування.....	186
Омельченко Т. Г. Стан психічного здоров'я студентської молоді – важлива соціально-психологічна проблема в Україні.....	190
Опрышко В. И., Носивец Д.С. Творческий потенциал студентов как основа повышения качества изучения предметов «фармакология» и «клиническая фармакология»	195
Пальчик Т. В. Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності вихователя.....	199
Пантйлеенко Е. С. Современные аспекты в проблематизации идентичности.....	204
Панькевич О. О. Формування у випускників ВНЗ здатності самостійно бачити теоретичні і практичні проблеми, із визначенням засобів щодо їх вирішення, завдяки використанню проблемних ситуацій професійної спрямованості.....	208
Парафейник Т. Г., Харченко Н. С. Інноваційні дослідження передумов професійного розвитку викладачів у діяльності Харківського базового медичного коледжу № 1.....	213
Пахолок Р. І. Формування здорового способу життя чоловічої молоді західноукраїнських шкіл у міжвоєнну добу.....	219
Пеньков В. І. Важливість педагогічної компетенції викладача в спрямуванні курсантів вищої школи до самоосвіти.....	223
Перкова А. А. Понятие «речевого клише» в отечественной и зарубежной лингвистике.....	228
Підбуцький О. Ю. Особистісні характеристики керівника як чинник сприйняття його підлеглими.....	232
Плачинда Т. С. Роль фізичних вправ під час напруженої розумової діяльності.....	236
Попова Г. Л. Нагальні проблеми медіапсихології.....	239
Потатчук А. А. Соціально-медична профілактика ВІЛ/СНІД у молодіжному середовищі України.....	245
Прокопенко Ю. О., Орел О. В. Формування здорового способу життя в навчально виховному процесі вищого навчального закладу системи МВС України.....	249

Збірник наукових статей

Проскурняк О. І. Основи технології формування комунікативної діяльності школярів з розумовою відсталістю.....	252
Проценко О. С. Професійна підготовка як фактор становлення особистості майбутнього кваліфікованого робітника.....	255
Радина І. В. Межкультурний компонент в системі професійного туристического образования.....	261
Рогова В. С. Міжнародне співробітництво як необхідна складова успішної підготовки конкурентоспроможних інженерних кадрів.....	265
Руда О. В. Мовний етикет студентів – культурне обличчя сучасної нації!	271
Сафорова Н. В. Особливості взаємодії навчальних та академічних установ в навчально-науково-виробничих комплексах.....	274
Свячена С. М. Формування мотиваційно-ціннісної сфери учнів у здоров'яформуючому освітньому середовищі.....	280
Серик К. Т. Показатели сердечно-сосудистой системы в экстремальных ситуациях.....	286
Смотрова Т. Н., Гриценко В. В. Ориентация на стратегию профессиональной самореализации в контексте культурной вариативности.....	291
Спірякова В. В. Формування іміджу вищого навчального закладу.....	295
Стаднік А. В., Ващенко І. В. Формування міжособистісних відносин як педагогічна умова підвищення ефективності навчальної діяльності курсантів вищого навчального закладу системи МВС України.....	301
Стуліка О. Б. Комунікативні бар'єри у майбутніх викладачів іноземної мови дошкільної ланки освіти як перешкода ефективному навчальному процесу.....	304
Темченко О. В. Організація науково-дослідницької діяльності вчителів.....	308
Тимощевський В. І. Особливість і специфіка графіки як фахової дисципліни при підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.....	314
Ткаченко Л. П. Риторизація як актуальне питання сучасної освіти.....	319
Токтаркан А. М. Хеликобактер пилори (helicobacter pylori).....	321
Угликова І. В. К вопросу о применении технологии развития критического мышления при изучении спецкурса “Поликультурное воспитание детей в условиях близкородственного билингвизма в дошкольных учреждениях Беларуси”.....	325

Філатова Л. С. Індивідуальний та професійний іміджі педагога: їх роль у педагогічному процесі.....	330
Царькова О. В. Виявлення почуття вини за допомогою системного методу.....	334
Чекан О. І. Аналіз педагогічних умов використання комп'ютерно-орієнтованих комплексів у навчальному процесі... ..	337
Шатило Ю. П. Психолого-педагогічні проблеми підготовки майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин.....	342
Шведова И. Р. Параметри інтенсивного образовательного процесса.....	347
Шевреницкая Н. М. Формирование профессионально-ориентированной компетенции у студентов неязыкового вуза в процессе изучения иностранного языка.....	352
Шепель М. Є. Імідж майбутнього вчителя – основа його успішної професійної адаптації та кар'єри у педагогічній діяльності.....	356
Шестакова И. А., Михалева М. М. Организация и систематизация самостоятельной работы студентов в условиях балльно-рейтинговой системы.....	360
Ширлина Е. Н. Устойчивые предложно-именные сочетания как элемент экспрессивного синтаксиса (на материале немецкого языка).....	364
Якимчук М. Ю. Застосування ігрових технологій у навчальному процесі гімназії.....	369
Янковец Т. А. Развитие дидактической компетентности будущего педагога: когнитивный компонент.....	374
АВТОРИ	378

Беляя Анна Леонидовна

Белорусский государственный педагогический университет
имени М. Танка

ПРОБЛЕМА ОПРЕДЕЛЕНИЯ СТРУКТУРЫ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья рассматривает структуру лингводидактической деятельности. Проведён сравнительный анализ дидактической и лингвистической деятельности, где урок является одной из форм реализации лингводидактической деятельности. Научная новизна статьи состоит в том, что лингводидактическая деятельность выделяется как независимая в процессе овладения иностранным языком.

Ключевые слова: лингвистическая деятельность, дидактическая деятельность, лингводидактическая деятельность.

Для того что бы найти зону взаимодействия лингвистических и дидактических способностей, рассмотрим структуру лингвистической и дидактической деятельности.

Дидактическая деятельность педагога занимает важное место в общей структуре педагогической деятельности. Разрабатывая проблему педагогической деятельности, Н. В. Кузьмина выделила и описала психологическую структуру деятельности учителя. Было выделено пять функциональных компонента: гностический, проектировочный, конструктивный, коммуникативный, организаторский [2]. Данные компоненты соотносятся как с этапами педагогической деятельности, так и с педагогическими способностями. То есть на гностическом этапе в наибольшей степени активизированы гностические способности педагога, на проектировочном проективные способности и т. д.

К вопросу дидактической деятельности прямое отношение имеют коммуникативный, организаторский и конструктивный компоненты, поскольку именно они направлены на руководство процессами обучения, овладение и усвоения. Конструктивный же компонент, непосредственно связанный с проблемой методов обучения может быть представлен, по мнению В. И. Гинецинского, как реализация четырех функций: презентативной, инсентивной, корректирующей, диагностирующей. Эти функции сопоставимы с этапами урока и могут лежать в основе дидактической деятельности.

По мнению Я. Л. Коломинского [4, с. 308] содержательное взаимодействие преподавателя и учащегося составляет сущность дидактического общения. Учебное взаимодействие, носящее содержательный характер, т.е. процесс усвоения знаний умений навыков, осуществляется в рамках урока, так как в основном преподаватель и учащийся общаются на уроке. Следовательно, дидактическая деятельность реализуется в ходе урока.

Под понятием урок мы понимаем законченный в смысловом, временном и организационном отношении отрезок учебного процесса. [3, с. 384] Так же под понятием урок мы будем иметь в виду комбинированный урок, как наиболее распространенный в педагогической практике.

Любая деятельность включает в себя цель, средства, предмет, результат, и совокупность действий. Структура урока наилучшим образом отображает структуру дидактической деятельности. Цели, задачи, средства и предмет урока можно назвать тождественными и по отношению к дидактической деятельности. Результат урока, представленный чаще всего в форме рефлексии, является так же результатом дидактической деятельности. Этапы урока – поэтапная совокупность действий дидактической деятельности. Таким образом, начальный, основной и заключительный этапы урока являются этапами дидактической деятельности и выполняют презентативную, инсентивную, корректирующую и диагностирующую функции.

Урок иностранного языка включает образовательные цели, направленные на формирование навыков или развитие умений иностранного языка. Таким образом, цель урока иностранного языка является синтезом целей дидактической и лингвистической деятельностей. То же самое можно сказать и про задачи урока иностранного языка, которые наряду с задачами дидактической деятельности (ознакомление с целями урока, введение в коммуникативную ситуацию и т.д.) имеют задачи лингвистической деятельности (снятие языковых трудностей и т.д.). Предмет же дидактической деятельности урока иностранного языка прямо связан с предметом лингвистической деятельности, а именно отобранный определенным образом материал иностранного языка, подлежащий усвоению. Тот факт, что дидактическая деятельность на уроке иностранного языка, осуществляется средствами иностранного языка не оставляет сомнений относительно единства средств лингвистической и дидактической деятельностей. Результат, рассматриваемых видов деятельностей так же представляет собой единый результат, а именно человек овладевший определенными навыками и умениями.

Збірник наукових статей

Дидактическая деятельность, как уже было сказано выше, осуществляется совокупностью действий. Таким же образом и лингвистическая деятельность осуществляется совокупностью действий и можно выделить этапы лингвистической деятельности.

Дело в том, что существует 4 вида речевой деятельности (говорение, аудирование, чтение и письмо). Это деятельность, направленная на развитие умений. Так же существует языковая деятельность, направленная на формирование и развитие грамматических, лексических и фонетических навыков. Каждый из перечисленных видов деятельности имеет свои этапы и подлежит усвоению в ходе урока иностранного языка. Предположительно, все это входит в структуру лингвистической деятельности преподавателя иностранного языка.

Таким образом, дидактическая и лингвистическая деятельности преподавателя на уроке иностранного языка переплетаются тесным образом. Наличие общего предмета, целей, задач и т.д. дает нам основание выделить, специфическую деятельность учителя иностранного языка, иначе – лингводидактическую деятельность.

Литература

1. Ерчак Н. Т. Процесс овладения иностранным языком: проблемы обучения и усвоения / Н. Т. Ерчак // Адукацыя і выхаванне. – 2011. – № 1. – С. 56-68.
2. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Ленинград : Знание, 1985. – 32 с.
3. Педагогика современной школы: Основы педагогики. Дидактика: учеб.-метод. пособие / И. И. Цыркун, А. И. Андарало, Е. Н. Артеменок и др.; под общ. Ред. И. И. Цыркуна. – Минск : БГПУ, 2012. – 516 с.
4. Реан А. А., Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – Санкт-Петербург : Питер Ком, 1999. – 416 с.

Anna Belaya. The problem of defining the structure of the lingvodidactic activity.

The article looks at the structure of the lingvodidactic activity. It gives comparative analysis of didactic and linguistic activities. The article considers the lesson as one of the forms of the lingvodidactic activity. The scientific importance of the article is in the distinguishing lingvodidactic activity in foreign language mastering process.

Key words: *linguistic activity, didactic activity, lingvodidactic activity.*

Статья поступила в редакционную коллегию 18.09.2013

**Белоусова Вероника Игоревна,
Ермакова Галина Михайловна**

Федеральное государственное автономное образовательное
учреждение высшего профессионального образования
«Уральский федеральный университет
имени первого Президента России Б. Н. Ельцина»

РОЛЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ МЛАДШИХ КУРСОВ В УСЛОВИЯХ БАЛЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЙ СИСТЕМЫ

В статье рассматриваются проблемы адаптации к самостоятельной работе студентов младших курсов высших учебных заведений и аспекты мотивационной деятельности преподавателей высшей школы в формировании творческой личности специалиста, способного к саморазвитию, самообразованию и инновационной деятельности.

Ключевые слова: самостоятельная работа студента, балльно-рейтинговая система, мотивация.

Одной из проблем высшей школы, с которой сталкиваются студенты младших курсов, не только особенности специализации подготовки, методики учебной работы, но и большая степень самостоятельности студентов. Учебным планом предусматривается не менее 50% часов самостоятельной работы студента от общей трудоемкости дисциплины, следовательно, такой вид работы студентов в ВУЗе надо рассматривать как важный фактор учебной и научной деятельности студента.

Самостоятельная работа студентов (СРС) – это планируемая учебная, учебно-исследовательская, научно-исследовательская работа, выполняемая во внеаудиторное время по заданию и при методическом руководстве преподавателя, наряду с аудиторной является одной из форм учебного процесса и является существенной его частью [1].

В отличие от школьного учителя, преподаватель вуза лишь определенным образом организует познавательную деятельность студентов, само же познание осуществляет сам студент. Предполагается, что самостоятельная работа студента осуществляется без непосредственного участия преподавателя. Но в тоже время основной задачей высшего образования является «формирование творческой личности специалиста, способного к саморазвитию, самообразованию, инновационной деятельности» [2]. Решение задачи

Збірник наукових статей

такого рода невозможно только путем передачи знаний от преподавателя к студенту. Учитывая адаптационный период студентов младших курсов в начале обучения в высшей школе, без поддержки преподавателя, возникает риск потери интереса к обучению, низкая степень освоения материала. Еще в самом начале обучения необходимо вовремя направить и правильно мотивировать студента на активную учебную, научную, исследовательскую работу, научить формулировать проблему, анализировать и искать оптимальное решение, доказывать, обосновывать его правильность и представлять к защите полученные результаты. Для достижения таких результатов необходимо непосредственное взаимодействие преподавателя и студента. Непосредственное участие преподавателя возможно не только в процессе аудиторных занятий – на лекциях, практических и семинарских занятиях, при выполнении лабораторных работ, но и на консультациях, при ликвидации задолженностей, при выполнении контрольных мероприятий.

В начале обучения, в период адаптации, на младших курсах сильна тенденция на запоминание изучаемого материала с элементами понимания, но зачастую преподаватели во время занятий не уделяют внимания проблеме восприятия дисциплины студентами. Итогом такого обучения являются слабые междисциплинарные связи, низкая преемственность дисциплин, плохое сохранение полученных результатов. Чаще всего это происходит с дисциплинами, обеспечивающими фундаментальную подготовку. Параллельно у студентов возникает формальное отношение к выполнению обязательных контрольных мероприятий, которым отводится большая часть времени, выделяемая на самостоятельную работу. Все эти факторы свидетельствуют о проблемах адаптации студентов младших курсов, формальной внеаудиторной работы преподавателей со студентами и низкой мотивации обучаемых.

Важным мотивационным фактором могут быть профориентирующие беседы, мотивирующие студента на последующую профессиональную деятельность. Вторым мотивирующим фактором – внедрение балльно-рейтинговой системы (БРС), способствующей четкому и своевременному выполнению контрольных мероприятий. Использование балльно-рейтинговой системы позволяет добиться более ритмичной работы студента в течение семестра, а так же активизирует учебно-исследовательскую деятельность студентов путем стимулирования их творческой активности. В условиях БРС студенту важен каждый балл, который может быть получен не только за правильное выполнение контрольного мероприятия, но и полноту решения, правильное оформление и своевременную сдачу работы. Полученные баллы

суммируются и в дальнейшем составляют рейтинг студента. Еще один фактор – результативность и важность полученных результатов, которые могут быть использованы в курсовых работах, докладах на конференции. Стоит уделить особое внимание привлечению студентов к научно-исследовательской, учебно-методической деятельности, привлечение к участиям в олимпиадах, творческих конкурсах, именно с младших курсов, когда ответственное задание серьезно мотивирует к активной самостоятельной работе. Особое внимание следует обратить на внедрение активных методов в учебный процесс. Такими методами могут стать проблемное обучение, деловые игры, тренинги. Большой поддержкой при самостоятельной работе студентов являются учебно-методические комплексы по дисциплинам. Не стоит забывать о таких факторах как поощрение (дополнительное балльное стимулирование при балльно-рейтинговой системе за участие в конференциях, победах на олимпиадах, участиях в научных исследованиях), так и штрафные санкции (за не вовремя сданную домашнюю работу, небрежное оформление заданий, пропуски занятий без уважительной причины).

Мотивационным фактором в интенсивной учебной и самостоятельной работе является личность преподавателя. Преподаватель может быть примером для студента как профессионал и творческая личность. Главная задача преподавателя высшей школы – увидеть и развить лучшие качества студента как будущего специалиста высокой квалификации.

Литература

1. Доукина А. А. Методические рекомендации по выполнению самостоятельной работы, 2012 [Электронный ресурс] / ФГБОУ ВПО «Российский экономический университет имени Г. В. Плеханова». – Режим доступа: <http://business.rea.ru/sep/rules-and-regulations/metodicheskiye-rekomendatsii-po-vypolneniyu-samostoyatelnoy-raboty.pdf>

2. Рекомендации по организации самостоятельной работы студентов [Электронный ресурс] / Ивановский государственный химико-технологический университет. – Режим доступа: <http://www.isuct.ru/umo/orgproc10.html>. – Название с титул. экрана.

Veronika Belousova, Galina Ermakova. Teacher's role in the organization of independent work of undergraduate students in score-rating system.

The problems of adaptation to work independently undergraduate students of higher educational institutions and motivational aspects of high school teachers in the formation of a creative professional's personality, capable of self-development, self-education and innovation.

Key words: *independent work of the student, the score-rating system, motivation.*

Статья поступила в редакционную коллегию 20.09.2013

Бугайчук Костянтин Леонідович

Харківський національний університет внутрішніх справ

КОНЦЕПЦІЯ BYOD, ЯК НАПРЯМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Аналізується сутність, переваги та недоліки концепції BYOD (bring your own device) в контексті організації дистанційного навчального процесу у вищих навчальних закладах системи МВС. Автором пропонуються рекомендації щодо розмежування повноважень учасників навчального процесу при використанні власних електронних пристроїв в навчанні.

Ключові слова: дистанційне навчання, МВС України, BYOD.

Розвиток інформаційного суспільства та систематичне використання електронних пристроїв у повсякденному житті змушують дослідників аналізувати позитивні та негативні аспекти цього явища. Сьогоднішні курсанти, слухачі та студенти вищих навчальних закладів є «цифровими аборигенами». Вони народжені в технологічному середовищі, не відчують незручностей у використанні сучасних пристроїв у навчанні та в особистих цілях. Вони навчаються і живуть з технологіями і, звичайно, вони приносять ці пристрої (ноутбуки, планшети, смартфони) до навчальних закладів. Це твердження підкріплюється останніми дослідженнями (рис.1) компанії Google [1]:

Рис. 1. Результати дослідження компанії Google

Отже виникає справедливе та актуальне запитання, а чи може педагогічна спільнота використати ці переваги у власній професійній діяльності? Вважаємо, що так. Деякі відповіді на це питання дає концепція «Bring your own device» – «принеси власний пристрій».

Метою цієї публікації є аналіз сутності, переваг, недоліків та педагогічних сценаріїв реалізації стратегії «Bring your own device» у навчальних закладах та висвітлення напрямів її застосування у вищих навчальних закладах МВС України.

Дослідження цієї проблеми сьогодні проводяться педагогами-практиками в рамках мережових співтовариств «Навчаємося з Google» «Освітня галактика Intel», деякі аспекти висвітлювалися в публікаціях О. Сороки, В. Дронова, Т. Панкової, О. Ковальнової, І. Травкіна, Д. Іванченка, Д. Бредлі (Joseph Bradley), М. Андрессена (Marc Andreessen), Д. Шаффхаузер (Dian Schaffhauser), Р. Медкалфа (Richard Medcalf).

Активна робота щодо дослідження BYOD йде у корпоративному секторі: багато кампаній впроваджують цю стратегію у повсякденну роботу на корпоративних порталах, навчання персоналу тощо. Провідні ІТ-компанії HP, Dell, Microsoft, Cisco Systems пропонують власні рішення для безпечного використання власних пристроїв на робочому місці, що звичайно створює добру практичну основу для проведення теоретичних та прикладних досліджень в цій сфері, і що важливо, їх цілком можна використати для оптимізації навчального процесу у вищих навчальних закладах системи МВС України.

Термін «Принесіть свої власні пристрої» (Bring Your own device – BYOD) означає, в навчальному аспекті, що політика навчального закладу, або організації дозволяє співробітникам принести особисті електронні пристрої (ноутбуки, планшети і смартфони) на своє робоче місце, в навчальну аудиторію і використовувати ці пристрої для доступу до навчальної інформації, виконання навчальних завдань, а також взагалі їх використання в будь-якому сенсі для навчання.

Аналіз досвіду застосування стратегії BYOD дозволяє виділити наступні педагогічні сценарії використання власних електронних пристроїв у навчальному процесі:

- спільна робота в аудиторії з використанням сервісу Google Drive: коментування презентації викладача, яка містить ключові тези до навчального заняття і питання різного типу до цих тез; створення спільної презентації та спільна робота в текстовому документі: вирішення практичних завдань, робота над есе; робота з Google-формами (відповіді на анкети, самостійне створення Google-форм;

- проходження он-лайн тестів (Socrative, SurveMonkey, mQlicker);

Збірник наукових статей

- перегляд навчальних роликів на каналах YouTube та KhanAcademy;

- використання електронних підручників (посібників);

- використання власних пристроїв для створення навчального контенту, відповідей на питання викладача, виконання творчих завдань (запис скрінкастів, фото та відео за допомогою мобільних пристроїв, спілкування в спеціально створених для учнів групах у соціальних мережах та wiki (Edmodo, Facebook, Wikispaces);

- використання елементів доповненої реальності та мобільних кампусів в контексті інформального навчання. Так, телекомунікаційний оператор МТС Росія оголосив про запуск в ряді провідних російських ВНЗ інтерактивного проекту з функцією доповненої реальності. У новому навчальному році проект охопить близько одного мільйона студентів в більш ніж 100 навчальних закладах по всій країні, включаючи ГУУ, РЕУ ім. Г.В. Плеханова, НГУ ім. Н. І. Лобачевського, БашГУ, УрФУ. У фойє кожного з ВНЗ з'явиться стіна цифрових технологій з цікавими фактами, пізнавальної інфографікою та інтерактивними маркерами-зображеннями із закодованою посиланням на розділ у спеціальному додатку «Realizer». Студенти, використовуючи власні електронні пристрої можуть отримати доступ до навчальних та розважальних ресурсів, а також елементів «доповненої реальності».

Багато закордонних навчальних закладів приєднуються (реалізують) до руху BYOD. Студенти медичного університету Лідса у Великобританії, використовують власні смартфони та ноутбуки із спеціально завантаженими додатками для навчальної діяльності. Студенти Московського технологічного інституту отримують у подарунок при вступі на навчання 3G модеми та планшети Samsung Galaxy Tab 2, також заходи планує Ростовський регіональний фінансово-економічний інститут. Американський університет Сетон Холл (Seton Hall University) співпрацює з Microsoft, який вже надає студентам університету безкоштовні телефони планшети та ультрабуки Series 5 або Samsung Series 7, що працюють під управлінням операційної системи Windows 8. Студенти отримують доступ до хмарного сервісу від Microsoft, в якому моно буде працювати з документами онлайн – Office 365.

У графстві Кентон (Огайо, США) викладачі заохочували учнів до використання власних ноутбуків та мобільних пристроїв у навчальній діяльності, шляхом організації додаткових занять, проведення факультативи, для того, щоб продемонструвати їх переваги у навчальному процесі, протягом 2010-2012 років практично усі учасники навчального процесу використовували власні планшети та ноутбуки у навчанні та професійному спілкуванні. В навчальних

зкладах проведена модернізація бездротових мереж, для забезпечення постійного доступу до мережі Інтернет та порталів навчальних закладів [2].

Державна школа округу ГанOVER (США) надала усім викладачам та учням доступ до мережі з їх власних пристроїв. В навчанні кожний може використовувати власний пристрій незалежно від його формату, зазначають вчителя. Для підтримки цієї ініціативи був створений спеціальний сайт, що пояснює нюанси концепції BYOD, правила користування мережею, технічні вимоги тощо [3].

Вищезазначене дозволяє нам виділити переваги використання моделі BYOD в дистанційному навчальному процесі вищих навчальних закладів МВС України:

- курсанти, студенти та слухачі використовують пристрої із власною екосистемою, які налаштовані ними особисто. В дистанційному навчанні важливим є етап адаптації учня до інтерфейсів та навчальних програм. З власним пристроєм це буде зробити набагато легше;

- навчальні заклади системи МВС не витрачаються на закупку додаткової техніки. Додаткові кошти можна виділити, наприклад, на модернізацію внутрішніх мереж навчального закладу;

- курсанти, студенти та слухачі завжди мають технічні пристрої для використання у навчальному процесі та постійний доступ до навчальних ресурсів. Курсанти студенти та слухачі можуть використовувати власні пристрої в будь-якому місці та в будь-який час для оффлайн доступу до навчальних ресурсів, що використовуються в дистанційному навчальному процесі. Власний пристрій може також використовуватися для проведення синхронних заходів (он-лайн спілкування по Skype, проведення вебінарів, спільна робота в соціальних сервісах та мережах);

- курсанти, студенти та слухачі самі можуть контролювати власне учіння. Доступ до навчальних матеріалів та синхронних заходів відбувається у зручному темпі;

- BYOD може допомогти в подоланні цифрового розриву між курсантами; та слухачами з різним рівнем забезпечення. Навчальні заклади можуть придбати пристрої доступу для курсантів, що потребують соціальної підтримки (сироти, діти загиблих співробітників ОВС), так як інші вже можуть дозволити собі їх;

- BYOD дозволяє викладачам курсантам, студентам та слухачам самостійно опановувати сучасними інформаційними технологіями, в тому числі, що дозволяють здійснювати дистанційну взаємодію, отримати доступ до сучасних навчальних ресурсів та додатків, залучати до цього процесу колег, товаришів по навчанню;

Збірник наукових статей

- викладачі курсанти, студенти та слухачі можуть в он-лайн та офф-лайн режимах спільно створювати навчальний контент, BYOD дозволяє зробити навчальний процес більш інтерактивним, адже краще, коли курсанти, слухачі та студенти задають питання та допомагають один одному, ніж тільки відповідають на питання викладача;

- враховуючи, що BYOD є керованою стратегією, вона надає нові можливості для навчання етиці використання інформаційних технологій.

Найвні труднощі використання моделі BYOD:

- курсанти та слухачі можуть не мати достатньо грошей для покупки відповідних пристроїв;

- різниця платформ на власних пристроях (операційні системи, розміри екранів, різні додатки);

- низький рівень безпеки мереж навчальних закладів МВС України;

- відсутність бездротових або низька пропускну здатність дротових внутрішніх мереж навчальних закладів МВС України;

- потрібно чітко вказувати посилання на ресурси, чергувати різні форми роботи і підтримувати досить високий темп навчального заняття з використанням власних пристроїв, для того, щоб постійно тримати курсанта, студента та слухача в темі заняття.

Крім того, вважаємо доцільним сформулювати рекомендації щодо розмежування повноважень учасників дистанційного навчального процесу в контексті використання власних пристроїв у дистанційному навчанні:

1. Курсанти (слухачі, студенти) відповідальні за:

- забезпечення фізичного збереження свого пристрою;
- забезпечення збереження даних на власному пристрої;
- забезпечення конфіденційності даних на пристрої;
- забезпечення використання пристроїв тільки для навчання;
- дотримання правил «навчального етикету» при використанні власних пристроїв.

2. Навчальні заклади МВС відповідають за:

- створення та підтримку навчальних порталів, які використовуються виключно для організації та забезпечення дистанційного навчального процесу;
- контроль процесу використання власних пристроїв у навчанні;
- підтримку та моніторинг навчального процесу;
- розробку нормативних документів в галузі BYOD;
- забезпечення доступу курсантів та слухачів до навчальної інформації, забезпечення її фільтрації та мережевої безпеки.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо окреслити організаційні та дидактичні аспекти використання власних електронних пристроїв у дистанційному навчальному процесі вищих навчальних закладів МВС України.

Література

1. Our Mobile Planet: Україна. Особливості поведінки користувачів мобільних пристроїв: Результати дослідження компаній Google та Mobile Marketing Association (травень 2013 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://services.google.com/fh/files/misc/omp-2013-ua-local.pdf>. – Назва з титул. екрану.

2. How BYOD helped a school district and its 14,000 students improve learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.citeworld.com/consumerization/21907/how-byod-helped-school-district-and-its-15000-students-and-staff-improve-learning> – Назва з титул. екрану.

3. Bring Your Own Device [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://byod.hanoverpublic.org/home>. – Назва з титул. екрану.

Константин Бугайчук. Концепция BYOD, как направление совершенствования дистанционного учебного процесса в высших учебных заведениях системы МВД Украины.

Анализируется сущность, преимущества и недостатки концепции BYOD (bring your own device) в контексте организации дистанционного учебного процесса в высших учебных заведениях системы МВД. Автором предлагаются рекомендации по разграничению полномочий участников учебного процесса при использовании собственных электронных устройств в обучении.

Ключевые слова: дистанционное обучение, МВД Украины, BYOD.

Konstantin Bugaychuk. The concept of BYOD, as the direction of improvement of distance learning in higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Analyzes the nature, advantages and disadvantages of the concept of BYOD (bring your own device) in the context of distance learning in higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs. The author makes recommendations on the division of powers participants of the educational process by using their own electronic devices in learning.

Key words: distance learning, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, BYOD.

Стаття надійшла до редакційної колегії 09.09.2013

Васильева Ирина Геннадьевна

Национальный технический университет
«Харьковский политехнический институт»

РОЛЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В УПРАВЛЕНИИ ПРОЦЕССОМ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

В статье освещается проблема управления процессом обучения в высшей школе. Рассматривается, как идеи управления пришли в педагогику и изменили представление о содержании деятельности педагога и его методах. Подчеркивается значение психологических знаний при управлении познавательной деятельностью студентов.

Ключевые слова: *идеи управления в педагогике, процесс обучения, психологические знания о познавательной деятельности студента, изменение роли педагога.*

Управление высшим образованием неизбежно испытывает на себе влияние новой ситуации, связанной с переходом к рыночной экономике в нашей стране. Постоянно возрастающая сложность задач, стоящих перед вузами по повышению уровня подготовки специалистов, диктует новые приемы управления вузом, которые базируются на системно-аналитических методах принятия решений. Реализация новых требований к функционированию высшей школы возможна в условиях расширения прав вузов и предоставления им значительной самостоятельности в формировании учебных планов, программ и их выполнении для повышения эффективности процесса обучения. В начале 60-х годов идеи управления пришли в педагогику из бурно развивавшейся в тот период кибернетики. Идея управления позволяет выделить в любом процессе как минимум две составляющие: 1) деятельность объекта по реализации целей в соответствии с заданной нормой (программой); 2) деятельность специально выделенного органа – субъекта управления по обеспечению контроля и корректировки указанных процессов.

В педагогике эти идеи были восприняты и поддержаны американским психологом Б. Ф. Скиннером, отечественными учеными П. Я. Гальпериным, Л. Н. Ланда, Н. Ф. Талызиной и другими. Они считала, что при обучении и воспитании – «объектом» управления являются человеческая личность, различные виды психической деятельности человека, направленные на усвоение содержания обучения. При этом программа (норма) такой деятельности может быть достаточно точно задана на основе описания ее психологических

механизмов. В этом случае деятельность педагога во многом приближается к деятельности по управлению действиями ученика (студента) для усвоения содержания обучения. Вместе с тем, введение в педагогику понятия управления во многом изменило представление о содержании деятельности педагога и его методах. Если в традиционной педагогике преподаватель выступает в роли человека, передающего информацию и общественный опыт ученику, то в рамках нового подхода, освоение содержания во многом становится функцией самого обучаемого. Это в корне меняет представление о познавательной деятельности студента, в которой его роль в учебной деятельности меняется, становится более активной и самостоятельной, что приводит к развитию его личностных способностей и к творческой свободе. Роль педагога тоже меняется, поскольку он теперь занимается не только передачей знаний, его содержанием, а главным образом – личностью студента. Согласно В. А. Петровскому, быть личностью означает быть субъектом самосознания, что включает самооценку, открытие собственного «Я» и другие собственно-личностные конститuentы. Поэтому на первый план выходит не знание учебной дисциплины, а знание педагогом психики студента, функционированием которой он теперь начинает управлять. Однако, осуществление такого управления, по мнению исследователей, возможно при выполнении педагогом комплексной системы действий, состоящей из нижеизложенных компонентов:

- 1) указание цели деятельности;
- 2) установление исходного состояния управляемого процесса;
- 3) определение программы действий по достижению цели, которая предусматривает основные переходные состояния процесса;
- 4) обеспечение получения информации о состоянии управляемого процесса, т.е. обеспечение обратной связи;
- 5) обеспечение переработки информации, полученной по каналу обратной связи, и выработка корректирующих воздействий и их реализации.

Вывод. При управлении познавательной деятельностью студента необходимо использовать все имеющиеся психологические знания о ней, чтобы, основываясь на них, оптимизировать эту деятельность.

Литература

1. Нечепоренко Л. С. Педагогічна майстерність: Монографія / Л. С. Нечепоренко. – Харків : Видавничий центр ХНУ, 2009. – 276 с.
2. Петровский В. А. Личность в психологии: парадигма субъектности / В. А. Петровский. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 509 с.

Ірина Васильєва. Роль психологічних знань в управлінні процесом навчання у вищій школі.

У статті висвітлюється проблема управління процесом навчання у вищій школі. Розглядається, як ідеї управління прийшли в педагогіку і змінили уявлення про зміст діяльності педагога та його методи. Підкреслюється значення психологічних знань при управлінні пізнавальною діяльністю студентів.

Ключові слова: ідеї управління в педагогіці, процес навчання, психологічні знання про пізнавальну діяльність студента, зміна ролі педагога.

Irina Vasilyeva. Role of psychological knowledge in the management of Learning in higher education.

The paper highlights the problem of managing the learning process in higher education. Discusses how management ideas come into pedagogy and changed the idea of the content of the teacher and his methods. The value of psychological knowledge is underlined at the management of students cognitive activity.

Keywords: management ideas in teaching, learning, psychological knowledge about the cognitive activity of the student, the changing role of the teacher.

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

УДК 1:303]-024.546:001.89-047.44Д.Холтон

© Владленова И. В., Кальницкий Э. А., 2013

Владленова Илиана Викторовна

Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина

Кальницкий Эдуард Анатольевич

Национальный университет

«Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого»

ФИЛОСОФСКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ (ТЕМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ Д. ХОЛТОНА)

Проанализирован тематический анализ Д. Холтона как инструмент исследования самой науки, позволяющий выявить некоторые тенденции развития современной науки, а также определить доминирование приоритетов научного поиска, выявить их философско-методологическое осмысление. Изучение глубинных предубеждений, на которых основывается деятельность ученых, связывает анализ научной деятельности с другими областями исследований, в том числе изучения восприятия, мотивации.

Ключевые слова: тематический анализ Д. Холтона, междисциплинарная методология, наука, стратегия научного поиска.

Методология представляет собой систему методов и принципов, используемых в той или иной дисциплине. Значение методологии в изучении проблем развития науки достаточно велико. Научный метод, с одной стороны, проникает на все уровни организации знания, с другой, служит инструментом исследования самой науки. В современной науке используется разнообразное количество различных методов от количественных и качественных исследований, включая опытно-конструкторские до специальных методов, позволяющих интерпретировать полученные результаты. Среди специфических методов, используемых для анализа науки, можно назвать междисциплинарный подход, аккумулирующий в себе достижения различных научных дисциплин; структурно-функциональный анализ, компаративистский анализ, герменевтический, феноменологический и лингвистический подходы, методы аналогий и исторической реконструкции. Необходимость междисциплинарного анализа науки наглядно вытекает из самого комплексного характера феномена науки. С позиций междисциплинарного подхода можно раскрыть особенности становления и развития науки и техногенной цивилизации.

В условиях глобализации, когда наблюдается экспоненциальный рост научных достижений, быстро изменяются макро и микросреда, возникает множество неопределенных альтернатив, приобретает большое значение человеческий фактор – возрастает сложность формирования стратегии, создается необходимость в планировании и прогнозировании различных ситуаций. В данном случае правомерно употребление и понятия «Entwurf» (Хабермас), означающего проект в смысле спроецированности на будущее [2]. Стратегия связана с долгосрочными целями. Методологическая сложность создания стратегии заключается в том, что научность в ней сочетается с элементами искусства, научные методы и цели определяются определенными философскими установками и темами (Холтон). Эти темы позволяют выявить некоторые тенденции развития современной науки, а также определить доминирование приоритетов научного поиска и выявить их философско-методологическое осмысление. Тематический анализ науки предложил Д. Холтон [1]. Это метод позволяет исследовать и объяснять историю науки посредством выявления глубинных устойчивых структур, которые воспроизводятся при научно-теоретических изменениях и которые объединяют внешние несоизмеримые и конфликтующие друг с другом теории (например, редукционизм-холизм). Тематический анализ призван обнаружить неявные, скрытые предпосылки, или, точнее, эвристические правила, определяющие постановку вопроса,

Збірник наукових статей

программу исследований, способ решения фундаментальных проблем и т.д. Темы являются источником критерия предварительного выбора, которые неизбежны в научных решениях.

Д. Холтон, анализируя ту фазу научной деятельности, в которой происходит зарождение новых идей, пришел к следующим выводам. Любой результат научной деятельности можно рассмотреть как «событие», расположенное на пересечении: личных усилий ученого, «публичного» научного знания, разделяемого членами того сообщества, куда входит ученый, совокупностью социологических факторов, влияющих на развитие науки, общим культурным контекстом данного времени, литературными и философскими предпочтениями и т.д. Особое внимание Д. Холтон уделяет установлению личной приверженности ученого к определенной «теме». Более широко тема может быть раскрыта в рамках философских представлений, установок, техник мышления. Среди основополагающих философских установок, направляющих научный поиск в современной науке, можно назвать: холизм, редукционизм, энергетизм, пангеометризм, эссенсуализм, пифагореизм, платонизм, когерентизм и т.д. Тематическую структуру научной деятельности Д. Холтон считает независимой от эмпирического и аналитического содержания исследований; она проявляется в процессе изучения тех возможностей выбора, которые были в принципе открыты ученому, эта структура может играть главную роль в стимулировании научных прозрений, в их принятии или возникновении споров по отношению к ним.

Д. Холтон полагает, что творческое воображение определяется неявной приверженностью к некоторой определенной теме как неким глубинным установкам, которые могут как способствовать развитию, так и тормозить научное исследование.

Д. Холтон построил свой тематический анализ на базе контекст-анализа, лингвистического анализа, методов культурной антропологии. Он полагает, что работа по выявлению и классификации тематических структур может привести к открытию каких-то глубинных черт сродства между естественным и гуманитарным мышлением. Поэтому важной целью как исторических исследований, так и философских, является обнаружение непередаваемых в словах мыслей, реконструкции скрытых процессов мышления, которые прячутся за высказанными словами. Изучение глубинных предубеждений, на которых основывается деятельность ученых, связывает анализ науки с рядом других современных областей исследования человеческого восприятия и познания, мотивации и выбора профессии.

Література

1. Holton G. Thematic Origins of Scientific Thought: Kepler to Einstein / Holton G. –Harvard : Harvard : Univ. Press, 1973. – 510 p.
2. Honegger C. Überlegungen zu Michel Foucaults Entwurf einer Geschichte der Sexualität / Honegger C. – Ms. Ffm., 1982. – S. 20.

Ліана Владленова, Едуард Кальницький. Філософсько-методичні основи наукових досліджень (тематичний аналіз Д. Холтона).

Проаналізовано тематичний аналіз Д. Холтона як інструмент дослідження самої науки, що дозволяє виявити деякі тенденції розвитку сучасної науки, а також визначити домінування пріоритетів наукового пошуку, виявити їх філософсько-методологічне осмислення. Вивчення глибоких упереджень, на яких ґрунтується діяльність вчених, пов'язує аналіз наукової діяльності з іншими областями досліджень, у тому числі вивчення сприйняття, мотивації.
Ключові слова: тематичний аналіз Д. Холтона, міждисциплінарна методологія, наука, стратегія наукового пошуку.

I. V. Vladlenova, E. A. Kalnitsky. Philosophical and methodological foundations of research (thematic analysis D. Holton).

D. Holton analyzed by thematic analysis as a tool to study the science itself, which allows to identify some trends in the development of modern science, and to determine the dominance of scientific research priorities, identify their philosophical and methodological reflection. Exploring the deep prejudices on which the activities of scientists, scientific analysis of the links with other areas of research, including the study of perception, motivation.

Key words: thematic analysis D. Holton, interdisciplinary methodology, science, scientific research strategy.

Статья поступила в редакционную коллегию 23.08.2013

УДК 159.923:37.091.12.011.3-051

© Гаврилова А. В., 2013

Гаврилова Анастасія Володимирівна

Красноградський коледж Комунального закладу
„Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Розглядаються різні підходи до психологічної характеристики вчителя. Наведено структуру психологічних характеристик талановитого вчителя. Представлено результати ранжування та

Збірник наукових статей

дослідження рівня розвитку рис особистості вчителя, проведеного серед студентів педагогічного ВНЗ.

Ключові слова: *особистість педагога, професійна компетентність, майстерність, педагогічний етикет, домінуючі і периферійні якості.*

У сучасній психологічній і педагогічній літературі є багато досліджень, які стосуються проблем становлення творчої особистості педагога, виховання готовності до творчої діяльності. Проте питання, які риси особистості повинен мати вчитель, налаштований на творчий розвиток учнів, продовжує бути актуальним. Його актуальність посилюється ще й тим, що реалізація творчо орієнтованого освітнього процесу потребує організації навчання як фасилітаційної взаємодії його учасників. Серед факторів, від яких залежить успіх у навчанні та вихованні дітей, можна виокремити головні: це методика навчання і виховання, вікові особливості дітей, наявний рівень їх розвитку тощо. Та все ж найважливішим фактором дитячого розвитку був, є і буде сам педагог, який бере на себе роль вчителя і вихователя. За словами видатного педагога К. Д. Ушинського особистість вчителя впливає на дитячу свідомість набагато більше, ніж це можна досягнути іншими методами.

Професійний педагог – це єдина людина, яка більшу частину свого часу відводить на навчання і виховання дітей. Якби навчанням і вихованням дітей не займалися педагоги, то вже через декілька поколінь суспільство б припинило свій розвиток. Нове покоління людей виявилось би недостатньо підготовленим для того, щоб підтримувати соціальний, економічний і культурний прогрес.

Особистість учителя – це стрижньовий, системоутворюючий блок професійної компетентності педагога. Саме він визначає характер цілей і завдань педагогічної діяльності. Це система його ціннісних орієнтацій, мотивів і стилю індивідуальної діяльності та спілкування. Вона визначає унікальність і неповторність людини.

Систематизуючий аналіз сучасних системних, структурних, прогнозуючих і псевдопрогнозуючих концепцій педагогічної праці вітчизняних і зарубіжних учених у загальних рисах розкриває схожу структуру психологічних характеристик талановитого вчителя. Вона включає такі характеристики:

- психофізіологічні особливості індивіда: емоційна стійкість, ергічність, рухливість нервових процесів;

- особистісні риси: просоціальний характер мотивації, настійливість, самоконтроль, самоприйняття, здатність до переконування й сугестії;

- інтелектуальні характеристики: гностичні, проєктивні, креативні й спеціальні вміння: рівень професійної підготовленості

(знання предмета), комунікативні, організаторські й конструктивні вміння.

Перспективним із погляду на розв'язання проблеми формування професійної майстерності є виділення І. А. Зязюном основних вимог до особистості педагога, без яких у принципі неможлива успішна педагогічна робота. Головні з них – це любов до дітей і до педагогічної діяльності, наявність спеціальних знань у тій галузі науки, культури чи техніки, якої він навчає, високорозвинений інтелект, високий рівень моральності й загальної культури вчителя. Додатковими факторами становлення педагогічної майстерності є такі риси особистості викладача, як комунікабельність, артистичність, гарний смак як розвиненість естетичних почуттів, доброзичливий характер.

Необхідно сказати і про інші якості особистості, що включають у себе високий рівень психолого-педагогічної підготовленості, здатність оптимально розв'язувати педагогічні завдання. Для педагога важливо знати предмет діяльності, бути вимогливим та щирим у стосунках, постійно прагнути до самоосвіти, виробляти в собі спостережливність, гуманність, науковість, творчий підхід до викладання і вирішення ситуацій, вміти користуватися голосом, жестами, мімікою. Суттєво зауважити педагогічний етикет, котрий представляє собою сукупність правил і моделей моральної поведінки педагога в типових ситуаціях та обставинах педагогічної діяльності. Також слід зазначити і глибоке знання психології дітей, індивідуальний підхід у навчанні та вихованні, що являє собою педагогічний такт.

Ш. О. Амонашвілі так характеризує основні якості і риси особистості педагога. Це мудра людина, чуйна, доброзичлива, принципова.

І. П. Підласий виділяє людяність, терпеливість, справедливість, обов'язковість, об'єктивність, щедрість, доброту, моральність, оптимізм, емоційну врівноваженість, потребу в спілкуванні, самокритичність, скромність, достойність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, емоційну культуру, доброзичливість.

С. У. Гончаренко визначає основні риси особистості: гуманність, науковість, педагогічну доцільність, оптимальний характер, результативність, оригінальність.

Сучасна школа ставить перед особистістю педагога ряд нових вимог: вчитель має бути незалежним, ініціативним, самостійним, заповзятливим, готовим працювати в умовах демократії та плюралізму думок тощо. Перелік якостей та рис особистості можна продовжувати довго, і всі вони мають неабияку важливість. Вміння педагога-фасилітатора полягає в тому, щоб навчитися виділяти для себе найважливіші, прагнути виробити їх у себе.

Збірник наукових статей

Взявши за основу найпоширеніші якості особистості вчителя, які виділяють видатні психологи та педагоги, ми вирішили зробити власне дослідження: 1) визначити які риси педагога, на думку студентів 3 курсу педагогічного вузу, відіграють найважливішу роль в особистості вчителя; 2) дослідити, якою мірою ці риси розвинуті у них, майбутніх вчителів початкових класів; 3) проаналізувати бажаний рівень розвитку педагогічних якостей.

Студентам була запропонована анкета на виявлення якостей особистості вчителя, в якій було представлено 21 якість особистості, які, на нашу думку, є суттєвими у педагогічній діяльності. Майбутні вчителі початкових класів повинні були поставити ранг значимості вказаної якості, визначити, якою мірою вона розвинута у них та який рівень її розвитку у себе вони прагнуть розвинути у майбутньому.

При обробці результатів ми виходили з припущення, що 1-6 позиція при ранжуванні вказує на домінування певної риси в особистості педагога. Домінантними вважають якості, відсутність кожної з яких унеможливує ефективне здійснення педагогічної діяльності. Останні 15-21 позиції можуть бути свідченням того, що вказані риси студенти вважають периферійними, які не здійснюють вирішального впливу на ефективність педагогічної праці, проте сприяють її успішності. Серед якостей особистості вчителя домінуючу позицію у студентів групи посіла любов до дітей з середнім значенням 4,3. За результатами дослідження 30,4% студентів назвали вказану якість як головну в майбутній професії, віддавши їй першу позицію при ранжуванні. Ще 52,2% респондентів визначили 2-6 ранг, разом це складає 82,6% студентів. Лише 13% студентів при ранжуванні якостей педагога любов до дітей віднесли до другорядних рис вчителя, 4,3% студентів вважає вищезазвану якість несуттєвою у педагогічній діяльності, надавши їй останній 21 ранг. Отже, переважна більшість студентів досліджуваної групи вважають у своїй педагогічній діяльності головною рисою любов до дітей.

Серед домінантних рис педагога студенти відмітили такі риси як доброта, справедливість, довіра до учнів, організованість, моральна чистота, працелюбність, дисциплінованість, вміння майстерно навчати, чуйність, чемність, вміння викладати, вміння організувати (середнє значення від 7,6 до 11,1). Всі ці риси є моральними чеснотами або характеристикою дидактичних здібностей, помітно впливають на результат педагогічної праці.

Периферійними рисами в цілому студенти вважають такі: вимогливість, креативність, скромність, почуття гумору, охайність, інтелігентність, громадянська відповідальність (середнє значення від 12 до 14,5). Найменшу значимість у педагогічній професії має така риса як зовнішня привабливість, вважають студенти (середнє значення

16,7). Дослідивши рівень розвитку педагогічних якостей у студентів групи, встановлено, що найбільш розвинутою якістю у студентів групи є любов до дітей (середнє значення 84%).

В цілому у студентів групи на достатньому рівні розвинуті такі якості як: доброта, чемність, справедливість, довіра до учнів, чуйність, інтелігентність, охайність, почуття гумору, моральна чистота (середнє значення вище 75%).

На рівні вище середнього у студентів групи розвинуті такі якості як: вимогливість, креативність, дисциплінованість, громадянська відповідальність, зовнішня привабливість, працелюбність, організованість, вміння організувати, вміння викладати (сер. зн. від 66,4 до 72%). Найнижчий показник розвинутої якості має скромність та вміння майстерно навчати.

В ідеальному образі майбутнього вчителя вміння викладати посіло перше місце (91,1%). Максимально розвинути на 100% дану рису хочуть 65,2% студентів.

На високому рівні в ідеальному образі майбутнього вчителя переважають такі риси: любов до дітей, дисциплінованість, вміння майстерно навчати, охайність, організованість, чемність, працелюбність, вміння організувати; на достатньо високому рівні – громадянська відповідальність, справедливість, моральна чистота, чуйність, креативність, зовнішня привабливість, почуття гумору, довіра до учнів, доброта, інтелігентність, вимогливість.

Скромність посідає останнє місце і в ідеальному образі майбутнього вчителя (68,2%). Студенти вважають, що скромність може стати на заваді їх професійного зростання. Максимально розвинути на 100% дану рису хочуть лише 26,1% студентів, інші – на середньому та нижче середнього рівні.

В подальшому ми підраховали середнє значення рівня розвитку кожної якості по групі та ідеальне представлення педагогічних якостей у студентів. Нами була прорахована різниця між названими показниками. Ми виходили з припущення: якщо різниця переважає 20% то можна стверджувати, що студенти в цілому значно прагнуть розвинути представленість певної якості у своїй характеристиці; різниця від 10 до 20 – бажають розвинути певні якості; від 0 до 10 – певною мірою задоволені рівнем розвитку педагогічних якостей; від'ємна різниця – хочуть знизити рівень розвитку вказаних якостей.

Проаналізувавши результати можна зробити висновок, що в цілому студенти групи прагнуть виробити такі якості як вміння викладати (24,7) та майстерно навчати (27), які відносяться до дидактичних здібностей. Зокрема, жоден із студентів не вказав на 100% розвинутої вказаних якостей. Майбутні вчителі критично оцінили свої можливості, адже вони навчаються лише на третьому

Збірник наукових статей

курсі. Проте в ідеальному варіанті 60,9% респондентів вказує на прагнення максимально розвинути вищеназвані якості, на всі 100%, що є свідченням максималізму сучасних юнаків і дівчат.

Студенти планують дещо розвинути такі якості: чемність, скромність, любов до дітей, вимогливість, моральну чистоту, почуття гумору, креативність. Їх майже задовольняє розвиток таких якостей: справедливість, інтелігентність, чуйність, довіра до учнів. Це може свідчити про достатню зрілість особистісного розвитку юнаків і дівчат.

Зменшити студенти групи намітили лише одну рису – доброту (2,1), що викликає занепокоєння, оскільки ця ж риса майбутніми вчителями була визначена як домінуюча у педагогічній діяльності і, на їх думку, вже є розвинутою у них.

Отже, сучасний педагог, який потрібен школі, наряду із споконвічними вимогами до вчителя, щоб забезпечити реалізацію сучасної мети навчання і виховання – формування і розвиток дитини як особистості, має бути сам особистістю, наділеною рядом особистісних характеристик, здатним до самоаналізу та саморозвитку. Сприяння розвитку особистісних якостей, необхідних у майбутній діяльності, одна із задач професійної підготовки учителя.

Література

1. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
2. Савчин М. В. Педагогічна психологія / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с.

Анастасія Гаврилова. Психологическая характеристика личности учителя.

Рассматриваются разные подходы к психологической характеристике учителя. Приведена структура психологических характеристик талантливого учителя. Представлены результаты ранжирования и исследования уровня развития черт личности педагога, проведенного среди студентов педагогического вуза.

Ключевые слова: личность педагога, профессиональная компетентность, мастерство, педагогический этикет, доминантные и периферийные качества.

Anastasiya Gavrilova. Psychological description of personality of teacher.

Various approaches to the psychological characteristics of teachers. The structure of psychological characteristics of gifted teacher. The results rankings and research level of personality traits teacher conducted among students of pedagogical high school.

Key words: teacher identity, professional competence, skill, teaching etiquette, dominant and peripheral quality.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

Гирила Ольга Степанівна

Тернопільський національний економічний університет

ПРАКТИКА ДОШЛЮБНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті досліджуються сучасні програми з питань дошлюбного виховання учнівської молоді Російської Федерації. Проаналізовано закономірності апробації цих програм в шкільних загальноосвітніх закладах Росії шляхом здійснення відповідного аналізу практичного досвіду педагогів країни та реалій сучасного менталітету росіян. Визначено програми, котрі могли би ефективно залучатися загальноосвітніми школами України.

Ключові слова: шкільний курс, робоча програма, виховання, дошлюбне виховання, майбутній сім'янин.

Останнім часом важливою метою освітнього процесу в школі стало виховання випускника як сім'янина і свідомо активної особистості. Проблеми демографії (так звана «демографічна яма», що триває декілька років), втрата соціальної сутності шлюбу, спотворення духовних цінностей під впливом засобів масової інформації, піднесення «законів» кримінальної структури (бажання, особливо чоловічого населення, відповідати новим «героям»), зниження рівня освіченості населення, алкоголізація сімей та підростаючого покоління – фактори, які не дозволяють дитині отримати якісні знання, вміння і навички нормальних взаємин між людьми.

У той же час, суспільство встає на новий шлях переосмислення цінностей: знову стають важливими поняття патріотизму, гуманізму, аксіології. Гуманізація нашого суспільства немислима без гуманізації відносин між чоловіком і жінкою в сім'ї. Зразок поведінки діти черпають в сім'ї, але не завжди сім'я може дати той зразок, який би відповідав соціально-моральним нормам.

У зв'язку з цим постає необхідність навчити молодь елементарного етикету в сім'ї, змусити замислитися про духовну сутність шлюбу, показати реальні шляхи і можливості налагодження відносин, формувати навички спілкування в середовищі однолітків, що вважається одними з головних завдань підготовки майбутнього сім'янина в сім'ї та школі. Проте існуючі психолого-педагогічні дослідження ґрунтовно не аналізують сучасні методичні підходи до організації дошлюбного виховання шкільної молоді як в Росії, так і в Україні, що і зумовило вибір теми дослідження.

Збірник наукових статей

Метою нашої статті є аналіз існуючих програм з підготовки майбутнього сім'янина в Російській Федерації та пошук нових методичних підходів до дошлюбного виховання в практиці шкільної освіти цієї країни, які могли би ефективно залучатися загальноосвітніми школами України.

Здійснивши аналіз доступних програм, ми дійшли висновку, що єдиною загальнодержавною програмою, в межах якої у Росії здійснюється підготовка школярів до сімейного життя є програма, в межах якої вивчаються проблеми етики та психології сімейного життя. Це курс, котрий протягом чотирьох років апробовувався у школах окремих регіонів і називався «Основи релігійної культури та світської етики» [1]. З вересня 2012 року у всіх суб'єктах Російської Федерації цей комплексний навчальний курс був запроваджений як обов'язковий для вивчення у четвертому класі. Вищезазначений курс викладався в рамках обов'язкової частини програми як навчальний предмет, два початкові роки в межах федерального експерименту в 2009-2011 роках: перший навчальний рік у 19 регіонах і другий в 21 регіоні. Підсумки експерименту були підведені восени минулого року і визнані позитивними всіма учасниками проекту. Рівень підтримки склав 80-90% і більше серед батьків, вчителів, адміністрацій. Ніяка інша інновація в російській школі за останні роки не мала і не має такого рівня суспільної підтримки.

Проте варто відзначити відсутність нормативних програм в межах шкільної програми старшокласників, що негативно впливає на підготовку молоді до сімейного життя. Єдиний вихід вчителі та педагоги-вихователі вбачають у введенні факультативних курсів. Однією з найоптимальніших програм дошлюбної підготовки старшокласників визнана Програма факультативного курсу «Етика і психологія сімейного життя», розроблена Тетяною Скорлупкіною. Ця Програма отримала багато схвальних відгуків батьків, педагогів-теоретиків та практиків, а також пересічних користувачів Інтернетом. Курс «Етика і психологія сімейного життя» розрахований на 34 години: 19 лекційно-практичних занять і 15 практичних. Включає в себе вступ, 6 основних розділів («Особистість», «Міжособистісні відносини», «Шлюб і сім'я», «Основи сімейних відносин», «Сім'я і діти», «Сімейне законодавство») і висновок. У програму курсу не увійшли теми сексуального виховання, т.к. автор вважає це окремих напрямом у вихованні, досить спірним на сьогоднішній день. Більше того, на її думку, цим повинні займатися лікарі – сексологи або психологи, досить компетентні в цій темі.

Варто зазначити, що такий курс однозначно сприятиме формуванню у юнаків та дівчат потреби в створенні сім'ї, готовності до вступу в шлюб, умінню правильно будувати сімейні стосунки і

виховувати майбутніх дітей. Такий досвід доцільно завозити та активно запроваджувати факультативні заняття такого типу в загальноосвітніх школах України.

Цікавим є той факт, що на даний час в Російській Федерації активно вивчається курс «Етика та психологія сімейного життя» в 10 класах тих шкіл, де навчаються діти, що вимагають корекції поведінки або мають особливі потреби. Зокрема багато схвальних відгуків як педагогів-практиків, так і теоретиків отримала Робоча програма з освітньої галузі «Етика і психологія сімейного життя» для 10-х класів школи 8 виду, розроблена вчителем І. А. Колмаковою для Горельської спеціальної (корекційної) загальноосвітньої школи – інтернату для дітей з обмеженими можливостями здоров'я».

Навчальна програма «Етика і психологія сімейного життя» 10 клас розроблена відповідно до Державних освітніх стандартів середньої загальної освіти і призначена для реалізації Державних вимог до рівня підготовки випускника спеціальної (корекційної) школи VIII виду, Програми спеціальних (корекційних) загальноосвітніх установ VIII виду (2008 рік). Вона деталізує і розкриває зміст стандарту, визначає загальну стратегію навчання, виховання і розвитку учнів засобами навчального предмета у відповідності з цілями вивчення предмета, які визначені стандартом. Згідно до федерального базисного плану Російської Федерації для спеціальних (корекційних) загальноосвітніх установ VIII виду на вивчення етики та психології сімейного життя відводиться 68 годин, з розрахунку 2 години на тиждень. Для вивчення пропонуються теми: «Сім'я», «Створення сім'ї», «Взаємовідносини в молодій сім'ї», «Побут і економіка молодій сім'ї», «Конфлікти в сім'ї», «Дитина в сім'ї».

Вибір тем аргументується тим, що інтернатні діти не бачать зразка відносин у сім'ї між батьками і тому їм необхідний курс етики та психології сімейного життя для становлення особистості сім'янина. Автор Програми вважає, що підготувати дитину до сімейного життя – це навчити її добру, почуттю товариства, моральності [1]. Відповідно метою цієї програми є формування уявлень про сім'ю, її значенні в житті людини. Крім цього робота за даною програмою спрямована на вироблення в учнів таких якостей як: вміння розуміти стан і проблеми іншої людини, вміння бути терплячим, прощати дрібні недоліки людей, вміння встановлювати доброзичливі відносини з близькими людьми, що позитивно вплине на їх майбутнє сімейне життя, а саме сприятиме створенню міцної і щасливої родини. У результаті реалізації програми у дітей повинні бути сформовані уявлення про сім'ю, її ролі в житті людини, про різних соціальних ролях людей в сім'ї та про способи взаємодії з найближчими родичами сім'ї.

Збірник наукових статей

Аналогічна програма була розроблена педагогом-психологом О. І. Могилою. Вона мала назву «Етика і психологія сімейного життя для учнів 9-го класу спеціального корекційного освітнього закладу VIII виду» та була виставлена для обговорення на сайті Московського аналітичного інституту психології та психоаналізу у 2010 році [3].

Розробник програми переконана, що сім'я відображає всі процеси, що відбуваються в суспільстві. У ній як у дзеркалі відображаються всі сфери людської життєдіяльності, а отже побудова взаємовідносин в соціумі – один з найважливіших аспектів сім'ї як осередку суспільства. Тому її програма хоча і розрахована на меншу кількість годин, ніж попередня, – лише 34 години, проте містить кардинально інші та складніші для опанування теми: «Ми і наше здоров'я», «Ми і наша сім'я», «Ми і наше суспільство». «Ми і наша робота». Саме у зазначених розділах, на думку автора програми, розкриваються загально-соціальні, етичний, психологічний, правовий, естетичний, педагогічний та господарсько-економічний аспекти підготовки учня до сімейного життя. А формування етичної, психологічної та соціальної компетентності учня в сфері «людина – сім'я – суспільство» є метою, кінцевим результатом реалізованої програми. Цей аспект автор намагалася розкрити в програмі, порівнявши положення відомої теорії людських потреб А. Маслоу з формуванням в учнів навичок побудови взаємовідносин у сфері «людина – сім'я – суспільство». Допмагаючи дитині оволодіти навички правильних дій з досягнення загальнолюдських потреб, педагоги тим самим сприятимуть подальшому розвитку їх здатності ефективної взаємодії в сім'ї та соціумі.

Таким чином, доцільно підсумувати, що на сьогоднішньому етапі в Російській Федерації підготовка школярів до сімейного життя здійснюється протягом всього навчання. На етапі молодшої школи (4 клас) проблеми дошлюбного виховання вивчаються в межах курсу «Основи релігійної культури та світської етики», учні старших класів (9-10 клас) вивчають проблеми майбутньої організації сім'ї та шлюбу на факультативних уроках «Етика та психологія сімейного життя». Програма курсу «Основи релігійної культури та світської етики» затверджена на загальнодержавному рівні, тоді як проекти програм для роботи зі старшокласниками розробляються та затверджуються кожним навчальним закладом окремо.

Необхідно зазначити, що ймовірно багато шкільних педагогів та психологів Росії розробляють та впроваджують аналогічні до вищезгаданих факультативних курсів «Етики та психології сімейного життя», оскільки неможливо заперечувати той факт, що такий курс потрібний сьогоднішнім учням. Проте не кожний автор зважується викласти його в Інтернеті чи опублікувати в пресі для публічного

обговорення. Тому, ймовірно, наш аналіз не є завершеним і продовжуватиметься надалі.

Література

1. Колмакова І. А. Рабочая программа по образовательной области «Этика и психология семейной жизни» для 10-х классов школы 8 вида. [Электронный ресурс] / И. А. Колмакова. – Режим доступа: <http://gorinternat.68edu.ru/files/psix-1-.pdf>. – Название с титул. экрана.

2. Об учебном курсе «Основы духовно-нравственной культуры народов России» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.prosv.ru/umk/orf/info.aspx?ob_no=20402. – Название с титул. экрана.

3. Опыт разработки программы «Этика и психология семейной жизни» для учащихся 9-го класса специального коррекционного образовательного учреждения VIII вида [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://miapp.ru/sno/poleznoe/school_psychologist/1086-.html. – Название с титул. экрана.

Olga Nyryla. The Practice of Pre-marital Education at Schools of Russian Federation.

The article deals with the modern applications of pre-marital education for pupils. It has been analyzed patterns of testing these programs in the institutions of secondary school by providing appropriate analysis for practical experiences of teachers of the country and the realities of contemporary Russian mentality. It has been defined programs that could effectively be adopted in secondary schools in Ukraine.

Key words: school course, work program, education, pre-marital education, future family man.

Ольга Гирила. Практика добрачного воспитания в школьных общеобразовательных учреждениях Российской Федерации.

В статье исследуются современные программы по добрачному воспитанию учащейся молодежи Российской Федерации. Проанализированы закономерности апробации этих программ в школьных общеобразовательных учреждениях России путем осуществления соответствующего анализа практического опыта педагогов страны и реалий современного менталитета россиян. Определены программы, которые могли бы эффективно использоваться общеобразовательными школами Украины.

Ключевые слова: школьный курс, рабочая программа, воспитание, добрачное воспитание, будущий семьянин.

Стаття надійшла до редакційної колегії 09.09.2013

Гречановська Олена Володимирівна

Вінницький національний технічний університет

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ, ЯК ОДНА З СКЛАДОВИХ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Сформульовано визначення „культурологічна компетентність майбутнього інженера”, виділено основні складові даної компетентності; розглянуто роль комунікативної компетенції у формуванні культурологічної компетентності та визначено рівень даної компетенції у студентів технічного ВНЗ.

Ключові слова: культурологічна компетентність майбутнього інженера, комунікативна компетенція, культурологічний підхід, компетентнісний підхід.

В сучасних умовах розвитку України проблемою вищих навчальних закладів є не лише підготовка висококваліфікованого фахівця, але, перш за все, повноцінної особистості, громадянина своєї країни. Для виживання в екстремальних умовах освіти потребує перегляду тих стереотипів, які існували раніше. Сучасне суспільство поділяє людей на компетентних і некомпетентних, а отже спроможних або неспроможних виконувати свої професійні обов'язки як на продуктивному, так і на творчому рівні.

Науковці європейських країн вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок, спрямованих на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на вимоги часу. Важливим є усвідомлення самого поняття компетентності, розуміння, які саме компетентності і як необхідно формувати, що має бути результатом навчання [3, с. 6]. Тому сьогодні в освіті України однією з важливих проблем є проблема впровадження компетентнісного підходу, який полягає в тому, що він не просто заперечує традиційну точку зору на навчання і зміст освіти, а актуалізує прагматичний аспект того, що саме у молоді (дітей, учнів, студентів) має бути сформовано та розвинене у процесі отримання освіти. Погляди на компетентнісний підхід в освіті представлені в наукових працях В. Байденка, В. Безрукав, Л. Ващенко, В. Дьоміна, Е. Зеєра, Н. Бібік, В. Краєвського, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Петровської, В. Петрук, О. Пометун, О. Савченко, Л. Тархан, А. Хуторського, М. Чошанова, С. Шишова та ін.

На нашу думку, система освіти вищого технічного навчального закладу особливо потребує культурологічного підходу, який має формувати культурологічну компетентність фахівця, яка є однією із складових професійної компетентності.

Нами сформульовано визначення „культурологічна компетентність майбутнього інженера” як наявність знань, навичок, що дозволяють правильно орієнтуватися у сучасному просторі соціокультурних цінностей, мають здатність до їх реалізації та протистояння антигуманістичним тенденціям у професійній діяльності.

У результаті аналізу праць українських та зарубіжних дослідників стосовно структури культурологічних знань, набутих вмінь та навичок, професійно важливих якостей, що набуває молодь в освітніх закладах різного рівня, нами серед багаточисельних ключових компетенцій виділено вісім, які увійшли до структури культурологічної компетентності майбутніх інженерів: загальнокультурна, мотиваційно-ціннісна, міжкультурна, етично-естетична, екологічна, когнітивно-креативна, комунікативна, оцінююча.

Формувати культурологічну компетентність у студентів технічного ВНЗ ми пропонуємо за допомогою видів мистецтва, які прискорять процес становлення фахівця, допоможуть у формуванні не лише культурологічної, а й професійної компетентності. Нами запропоновано такі види мистецтв: образотворче мистецтво, музика, театр, кіно, танцювальне мистецтво. Але ці види мистецтв не є обмеженням у вивченні культурологічних дисциплін та у формуванні культурологічної компетентності. Це мистецтва, які найбільш зрозумілі і доступні, та, на прикладі яких, ми пропонуємо студентам технічних вищих навчальних закладів набувати відповідні знання.

У формуванні культурологічної компетентності особливу увагу ми хочемо приділити одній із її складових – комунікативній компетенції.

У вітчизняній лінгводидактиці термін „комунікативна компетенція” ввів Вятютнев М. Н., а саме „комунікативна компетенція – це здатність людини спілкуватися у трудовій або навчальній діяльності, задовольняючи свої інтелектуальні потреби” [1, с. 80].

Ємельянов Ю. М. вважає, що комунікативна компетенція – це такий рівень вивченості взаємодії з оточуючими, який потрібен індивіду, для того щоб в рамках своїх здібностей і соціального статусу успішно функціонувати в даному суспільстві [2, с. 42]. З погляду на дане визначення, маємо відмітити, що важливу роль у комунікативній компетенції відіграє ознайомлення з літературними світовими шедеврами. Неможливо спілкуватися мовою (рідною чи іноземною

Збірник наукових статей

мовою), не будучи ознайомленим з культурою народу-носія цієї мови. Спілкування студентів з людьми інших національностей не може бути повноцінним, коли немає орієнтації у їх звичаях, традиціях, відомості про які надають культурологічні знання. Мовленнєва культура відіграє важливу роль у спілкуванні інтелектуальної особи, якою має стати випускник ВНЗ.

Дана компетенція слугує провідником людини як в особистому житті, так і здатність показати себе гарним фахівцем (креативним співробітником інше). Комунікативна компетенція допомагає особистості взаємодіяти з іншими, спілкуватися в полікультурному суспільстві.

Для визначення рівня комунікативної компетенції у руслі культурологічної компетентності з метою з'ясування, з яких джерел молодь отримує мистецьку інформацію, наприклад, про музичні інструменти та які мистецькі теми студенти обговорюють між собою, нами було проведено опитування, в якому прийняли участь 860 студентів (рис. 1).

Аналізуючи відповіді, ми бачимо, що студенти отримують інформацію мистецького спрямування, в даному випадку інформацію, пов'язану з музикою, 28% – з телебачення, 19% – відвідання концертів, 15% – ті, хто навчався в музичній школі або відвідував концерти, 13% – концерти у філармонії, тобто класичні концерти і лише 12% – від друзів та знайомих.

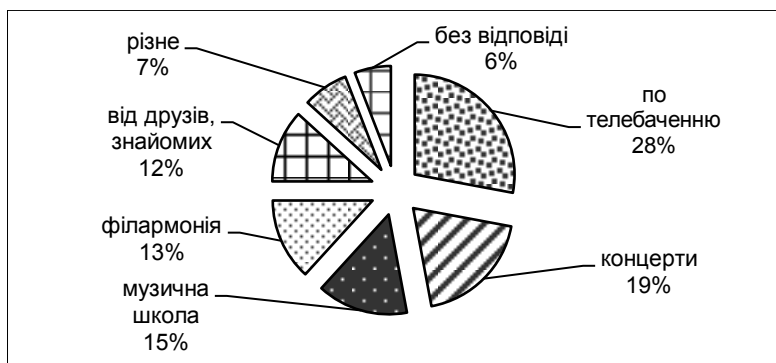

Рис. 1. Діаграма отримання інформації студентами про музику та музичні інструменти з різних джерел

Гістограма (рис. 2) надасть нам змогу розглянути мистецькі теми, які обговорюють студенти у колі друзів, для визначення рівня комунікативної компетенції у складі культурологічної компетентності.

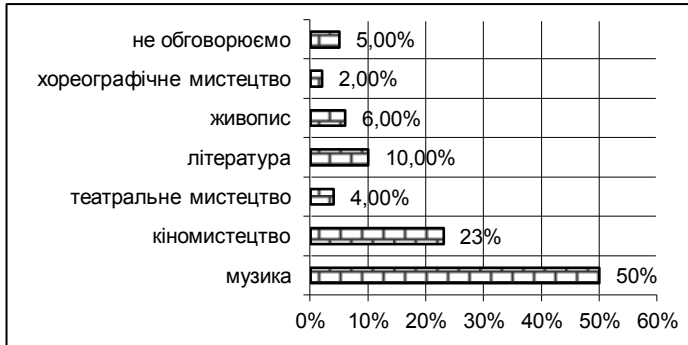

Рис. 2. Гістограма мистецьких тем, які обговорюють студенти у колі друзів

Отже, великий відсоток студентів обговорюють теми мистецтва, які є легкими для сприйняття та доступними для молоді: музика – 50%, кіномистецтво – 23%, тоді як мистецтва, які потребують більше культурологічних знань, не перевищують 10%. По результатах опитування ми бачимо, що недостатній рівень сформованості комунікативної компетенції не дає можливості повноцінно формувати у майбутніх інженерів культурологічну компетентність.

Висновки. Отже, формування комунікативної компетенції у майбутніх інженерів є необхідною складовою формування не лише культурологічної компетентності, а й їх професійної компетентності. Фахівцю інженерно-технічного профілю для конкурентоспроможності на ринку праці в сучасних умовах треба вміти орієнтуватися у полікультурному просторі, взаємодіяти з іншими, набувати навичок вести бесіди, диспути, грамотно висловлювати власну думку.

Література

1. Демин В. А. Профессиональное образование компетентного специалиста: понятие и виды / В. А. Демин // Мониторинги образовательного процесса. – 2000. – № 4. – С. 35.
2. Емельянов Ю. Н. Обучение паритетному диалогу / Ю. Н. Емельянов. – Л.: ЛГУ, 1991. – 106 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – 112 с.

Елена Гречановская. Коммуникативная компетенция как одна из составляющих формирования культурологической компетентности у будущих инженеров.

Сформулировано определение "культурологическая компетентность будущего инженера", выделены основные составляющие данной компетентности; рассмотрена роль коммуникативной компетенции в формировании культурологической компетентности и определен уровень данной компетенции у студентов технического вуза.

Ключевые слова: культурологическая компетентность будущего инженера, коммуникативная компетенция, культурологический подход, компетентностный подход.

Olena Grechanovska. Communicative competence as one of the components of cultural competence in the formation of future engineers.

The definition of "cultural competence of engineering", the basic components of competence, examined the role of communicative competence in the formation of cultural competence and defines the level of competence of students of technical universities.

Key words: cultural competence of engineers, communicative competence, cultural approach, competence approach.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

УДК 159.964.28

© Густодымова В. С., 2013

Густодымова Вера Сергеевна

Таврический национальный университет имени В. И. Вернадского

СПЕЦИФИКА ПРИМЕНЕНИЯ ЮНГИАНСКОГО ПОДХОДА ПРИ РАЗЛИЧНЫХ ВИДАХ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАВИСИМОСТИ

Представлены особенности применения юнгианского подхода относительно проблемы психологической зависимости. Рассмотрены основные принципы построения программы аналитически ориентированного психологического консультирования при различных видах психологической зависимости. Проводится анализ главных задач и направлений работы.

Ключевые слова: психологическая зависимость, аналитически ориентированное психологическое консультирование, комплекс.

Феномен психологической зависимости представляет собой одну из наиболее актуальных и болезненных проблем на сегодняшний день, становится атрибутом современной жизни. Психологические зависимости охватывают все многообразие жизнедеятельности

человека: любовь, работу, деньги, спорт, духовный поиск и т.д. Любой поведенческий акт может носить в себе угрозу формирования того или иного вида психологической зависимости. Во многом причины столь широкого распространения данной проблемы обусловлены культурными особенностями развития современного общества. Сложившаяся ситуация требует новых, нестандартных подходов в решении проблемы различных видов зависимости на основе анализа глубинных факторов, а также культурных установок, лежащих в основе данного феномена. На первый план выходит проблема отсутствия необходимых методов диагностики и профилактики психологической зависимости. Таким образом, изучение данного вопроса представляет как научный, так и практический интерес.

Существует несколько отличающихся друг от друга подходов к проблеме изучения феномена психологической зависимости. Зачастую данный феномен рассматривается в рамках медицинской психологии и психотерапии. Особенности развития современного общества принуждают нас рассмотреть это явление в более широком контексте, изучить глубинные основы и культурные особенности возникновения проблемы психологической зависимости с целью разработки наиболее эффективных методов ее предотвращения и преодоления. Одной из психоаналитических теорий, предложившей новый взгляд на проблему феномена психологической зависимости является аналитическая психология К. Г. Юнга.

Проблема феномена психологической зависимости в парадигме аналитической психологии К. Г. Юнга рассматривается в работах Мэрион Вудман, Джеймса Холлиса, Луиджи Зойя, Марии-Луизы фон Франц и др. [1; 2; 3; 4].

Авторы затрагивают общепсихологические, семейные, культурные и мифологические аспекты данной проблемы, а также анализируют архетипы, лежащие в основе нарушений. Неразрешенным остается вопрос выбора методов преодоления психологической зависимости, своевременной диагностики и профилактики данной проблемы в современных условиях.

Целью данной работы является рассмотрение основных принципов построения программы аналитически ориентированного психологического консультирования при различных видах психологической зависимости.

Джеймс Холлис выделяет следующее понятие психологической зависимости: «*зависимость* – это рефлексивное, обусловленное и часто прогрессирующе-подчиняющее поведение, осуществление которого моментально понижает уровень стресса [4, с. 92]».

Феномен психологической зависимости представляет собой процесс замещения в борьбе психики за достижение целостности. В то

время как инстинкты требуют творческой активности, удовлетворения голода жизни, сексуального голода, духовного голода – конфликты разрешаются в мгновенном удовлетворении, возникающем при выполнении определенного ритуала (поглощение еды, чрезмерная погруженность в работу, чрезмерная сосредоточенность на личности другого человека, покупка ненужных вещей и т.д.). Таким образом, достигается желанное совершенство и иллюзорное ощущение целостности.

Следовательно, тот или иной вид зависимости, в основе формирования которого лежит определенный комплекс личности, становится фокусом депрессии, подавленной злости, тревоги, подавленной сексуальности. Он превращается в систему вознаграждения/наказания, средство, при помощи которого человек пытается контролировать собственную судьбу, способ выражения сопротивления чужому контролю, неповиновения закону и общественным традициям. Символ того или иного вида психологической зависимости, которым может стать еда, отношения, работа, мнение окружающих людей, порядок и дисциплина, покупка ненужных вещей, Интернет и т.д., формирует ядро, вокруг которого вращается личность [1].

Мэрион Вудман пишет, что огромную опасность для личности, склонной к психологической зависимости представляет собой смещение одного инстинкта на другой. В этом случае один вид зависимости может привести к формированию другого [2]. Очевидным становится тот факт, что процесс преодоления психологической зависимости сопровождается большим числом нюансов и трудностей.

В ходе теоретико-методологического исследования в парадигме аналитической психологии К. Г. Юнга были выделены некоторые факторы, влияющие на формирование склонности к различным видам психологической зависимости. С точки зрения юнгианского подхода можно выделить две группы факторов: психологические особенности зависимой личности (внутренние условия) и социально-культурные факторы (внешние условия).

К внутренним условиям формирования психологической зависимости можно отнести следующие факторы: типологические особенности личности, гендерные особенности проявления маскулинности – фемининности личности, центральный материнский/отцовский комплекс личности, особенности определенных возрастных кризисных этапов в личностном развитии.

В данной группе можно выделить определенные глубинные факторы и личностные черты, которые характерны для психологически зависимой личности:

- перфекціонізм, внаслідок якого розвивається почуття провини і постійне відчуття невідповідності;
- відсутність сильного внутрішнього центру, спроможного диференціювати емоції, щоб уловити свої природні ритми;
- прагнення досягти максимального контролю і влади з однієї сторони і відсутність самоконтролю з іншої;
- інфантильність (слабке Его);
- порушення нормальної циркуляції енергії, яка викликається запертою внутрішньою системою;
- поява психосоматичних симптомів і інших порушень особистісного розвитку;
- схильність проживати життя в поняттях і потребах інших людей, відсутність зв'язу з внутрішнім Я. Як компенсація може розвинути надмірне прагнення до контролю і влади;
- постійний пошук своєї власної ідентичності, фізичної і психічної;
- неможливість взаємодіяти з реальністю слабкого Его веде до створенню альтернативної реальності, уходу в фантазію.

Визначення причин формування психологічної залежності, а також особистісних рис і комплексів, що сприяють розвитку різних видів залежності, дозволило нам виділити основні принципи і завдання аналітично орієнтованого психологічного консультування, направленої на подолання даної проблеми.

Головна задача в розв'язанні проблеми психологічної залежності полягає в тому, щоб зрозуміти витоки своєї одержимості, відкрити супереччя залежності, щоб знайти первинну, неасимілювану, глибоко приховану ідею [1]. Єдиний шлях розірвати «хватку» залежності – відчути ту біль, від якої вона є захистом. Тіньова задача проблеми залежності полягає в тому, щоб напряму пережити все те, що людина відчуває без захисної позиції для того, щоб завдання дорослості і програма змін могли бути прийняті свідомо [4].

В процесі аналітично орієнтованого психологічного консультування, направленої на розв'язання проблеми психологічної залежності вирішуються наступні завдання:

- надання психологічних знань про проблеми психологічної залежності, причини її формування і наслідки;
- виявлення і усвідомлення глибинних причин, що лежать в основі формування психологічної залежності;

Збірник наукових статей

- освобождение от плена образов, которые ничего общего не имеют с реальностью; освобождение от невыполнимых требований детства;

- расширение рамок сознания;

- развитие способности к соединению внутри себя противоположностей, к интеграции через конфронтацию с инаковостью других;

- формирование умения распознавать, понимать и адекватно выражать аутентичные чувства и потребности;

- переформирование неконструктивных установок личности, касающихся различных сфер жизнедеятельности на конструктивные, соответствующие аутентичным чувствам и потребностям;

- отказ от привычных адаптивных реакций и защит – в итоге человек получает поддерживающую его психику; изменение стереотипа совладения со стрессом, открытие доступа к внутренним ресурсам;

- работа с «образом Я», постановка конкретных целей в достижении желаемого;

- разрыв «круга» зависимого поведения и формирование нового конструктивного поведения;

- профилактика формирования склонности к различным видам психологической зависимости.

Аналитически ориентированное психологическое консультирование в данном случае должно включать следующие этапы: этап первичной беседы; диагностический этап (определение психологического типа личности, уровня склонности к психологической зависимости, определение центрального комплекса личности); работа с глубинными структурами психики личности, направленная на развитие Эго, связи с внутренним Я, расширение рамок сознания и выработку конструктивных методов защиты от воздействия негативных стрессовых факторов.

Основными направлениями аналитически ориентированного психологического консультирования при работе с проблемой зависимости являются:

- определение центрального комплекса личности, который лежит в основе формирования различных проблем личностного роста;

- развитие подчиненных вытесненных функций личности;

- осознание и интеграция элемента бессознательной фемининности для мужчин и маскулинности для женщин;

- осознание и интеграция теневых аспектов личности (вытесненного психического содержания).

Выводы. Согласно юнгианскому подходу к проблеме психологической зависимости мероприятия по оказанию

психологической помощи должны быть направлены на развитие личности, приближение к достижению аутентичной целостности, возможность перехода на следующий этап индивидуации.

Перспективы дальнейших исследований заключаются в разработке эффективных методов и техник относительно проблемы различных видов психологической зависимости в русле аналитической психологии К. Г. Юнга.

Литература

1. Вудман Мэрион. Сова была раньше дочкой пекаря: Ожирение, нервная анорексия и подавленная женственность / Мэрион Вудман; [пер. с англ. Н. А. Павликовой]. – [2-е изд.] – М. : «Когито-Центр», 2011. – 176 с.

2. Вудман Мэрион. Страсть к совершенству: Юнгианское понимание зависимости / Мэрион Вудман; [пер. с англ. В. Мершавки]. – М. : Независимая фирма «Класс», 2006. – 272 с.

3. Холлис Джеймс. Душевные омуты / Джеймс Холлис. – «Когито-Центр», 2008. – 192 с.

4. Холлис Джеймс. Почему хорошие люди совершают плохие поступки: Понимание темных сторон нашей души / Джеймс Холлис. – М. : Когито-Центр, 2012. – 308 с.

Vera Gustodymova. Specificity of the application of Jungian approach to the different types of psychological dependence.

The article deals with the features of the application of Jungian approach to the problem of psychological dependence. The basic principles of the analytically oriented program of psychological counseling for various types of psychological dependence are outlined. The main objectives and areas of activity are analyzed.

Key words: *psychological dependence, analytically oriented counseling, complex.*

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

УДК 005.336.2-058:37.091.212]:37.018.54

© Даценко Н. П., 2013

Даценко Наталія Петрівна

Школа –дитячий садок «Софія» (вальдорфська) м. Києва

ПРО СОЦІАЛЬНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ШКОЛИ (НА ПРИКЛАДІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ)

У статті подано результати порівняльного дослідження соціальної компетентності учнів молодших класів вальдорфської школи.

Збірник наукових статей

Отримані результати свідчать про високий рівень розвитку соціальної компетентності та її складових (когнітивної, емоційно-мотиваційної, особистісно-ціннісної, комунікативно-поведінкової) у досліджуваних.

Ключові слова: *соціальна компетентність, вальдорфська школа, молодші школярі.*

Сьогодні дитина з її потребами, нахилами, здібностями стоїть у центрі освітньо-виховної системи. Вітчизняна освіта поступово переорієнтовується, її головною метою стає розвиток особистості, життєвого потенціалу та життєвої компетентності учня [1].

Однією з ключових є соціальна компетентність. Поняття “соціальна компетентність” розглядається як інтегративне особистісне утворення, що включає систему знань про суспільство, навичок поведінки в суспільстві, систему відносин, які проявляються через особистісні якості людини, її мотивації, ціннісні орієнтації та дозволяють інтегрувати внутрішні та зовнішні ресурси для досягнення соціально-значущих цілей та вирішення життєвих проблем [2]. В структурі соціальної компетентності ми виділяємо когнітивну, емоційно-мотиваційну, особистісно-ціннісну та комунікативно-поведінкову складові, що мають для школярів, два рівня: особистісний, що зберігає пропріум, та суто соціальний, пов’язаний із соціальними проявами. В процесі формування соціальної компетентності дуже важливим є молодший шкільний вік. Саме він є перехідною ланкою особистості від позиції дошкільника до нової „соціальної позиції” (Л. І. Божович) – яка вже має коло певних обов’язків і прав, а також займає нове положення в суспільстві.

Вальдорфська школа створює психолого-педагогічні умови, що сприяють розвитку компетенцій особистості. Зокрема, гуманістичне спрямування та діалогічна стратегія спілкування у системі “вчитель – учень”, безбальне оцінювання, що виключає конкурентність та нерівність учнів, навчальний процес, побудований епохами з головним уроком, самостійно створювані зошити, що замінюють підручники, залучення активних соціально-психологічних елементів та мистецтв під час навчання та ін. Однак відчувається недостатність експериментальних досліджень розвитку ключових компетентностей особистості в умовах вальдорфської школи.

Ціллю статті є визначення особливостей розвитку соціальної компетентності учнів молодших класів в умовах вальдорфської школи. Ми ставили перед собою завдання: визначити загальний рівень розвитку соціальної компетентності та її окремих складових, а саме когнітивної, емоційно-мотиваційної, особистісно-ціннісної та

комунікативно-поведінкової, учнів молодших класів вальдорфської школи в порівнянні з учнями традиційної загальноосвітньої школи.

Проблеми компетентнісного підходу в освіті, в межах якого забезпечується органічне поєднання повноцінного розвитку особистості учня із цілями, змістом та технологіями навчання широко розглядаються в науковій літературі (І. Д. Бех, І. Г. Єрмаков, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я. Савченко та ін.). Серед досліджень розвитку соціальної компетентності особистості в освіті (Н. Білоцерковець, М. Докторович Л. Лепіхова, Л. Новікова, Н. Ротогаєва та ін.) відчувається недостатність вивчення особливостей розвитку соціальної компетентності учнів в умовах різних навчальних закладів. Сучасні українські дослідники вальдорфської педагогіки, приділяють увагу різним сторонам вальдорфської педагогіки: пізнавальній активності, збереженню здоров'я, естетичному вихованню, загальним ідеям та науково-педагогічним основам (С. В. Гозак, О. М. Іонова, С. Є. Лупаренко, О. М. Лукашенко та ін.). Разом з тим, дослідження особливостей становлення соціальної компетентності учнів вальдорфської школи досі відсутні.

Об'єктом нашого дослідження стала особистість молодшого школяра. Предметом виступила соціальна компетентність учнів вальдорфської школи та її структурні елементи.

В ході дослідження були використані методики: “Оціни поведінку” (О. В. Нікіфорової), “Оціни вчинок” (в модифікації О. О. Курганової та О. О. Карабанової), “Тематичні ситуації” (субтест із “Емоційної ідентифікації” Ізотової), “Оцінка мотивації” (Гінзбурга), “Сходинки спонукань” (А. І. Божович, І. К. Маркова), “Хто я” (модифікація Куна), “Сходинки”, “Ситуації”, проєктивні методики “Хороший, поганий і Я”, “Я в школі”, “Чарівна паличка”, незакінчені речення, “Рукавички” та “Сортування”, Експрес-діагностика поведінкового стилю в конфліктній ситуації, опитувальник “Мій клас” (Гільбуха), методика для вивчення соціалізованості особистості учня (М. І. Рожкового), методика Розенцвейга (дитячий варіант) (індекс соціальної адаптованості).

Для отриманих в ході дослідження даних застосовані статистичні методи. Первинна обробка даних проводилась методами описової статистики (вираховувались середні значення, стандартне відхилення, процентний розподіл). Для оцінки різниці середніх між експериментальною та контрольною групами застосовувався t-критерій Стюдента. Достовірність різниці між процентними долями експериментальної та контрольної вибірок по окремому параметру визначалась за допомогою метода кутового перетворення Фішера (ф-критерія Фішера). В дослідженні взяли участь 248 учнів 1-4 класів загальноосвітніх закладів. Експериментальну групу склали 165 учнів

Збірник наукових статей

1-4 класів вальдорфських навчальних закладів: 1-4 класів школи-дитячого садка “Софія” (вальдорфська) м. Києва (94 особи) та 2-4 класів Дніпропетровської вальдорфської середньої загальноосвітньої школи (71 особа). Контрольну групу склали 83 учні 1-4 класів ЗОШ № 195 ім. В. Кудряшова м. Києва.

Ми наведемо основні *результати дослідження*, де знайдено відмінності між учнями вальдорфської (ВШ) та традиційної загальноосвітньої школи (ЗОШ) за вищезначеними статистичними критеріями на високому рівні статистичної значущості ($p < 0,01$) та достовірні відмінності ($p < 0,05$).

Когнітивна складова соціальної компетентності включає знання про себе та світ, соціальні норми та правила поведінки. За результатами дослідження за методикою “Оціни поведінку” рівень знань і моральних норм поведінки учнів 1-2 класів вальдорфської школи значно вище ніж в традиційній загальноосвітній школі (середнє-16,76 для ВШ та 15,18 у ЗОШ). Серед учнів 3-4 класів вальдорфської школи (за методикою “Оціни вчинок”) значно більше дітей, що однаково орієнтовані на моральні та конвенційні норми (84,4% у ВШ порівняно із 60,1% в ЗОШ), лише 5,8% віддають перевагу конвенційним нормам, порівняно із 32,9% в ЗОШ.

Емоційно-мотиваційна складова соціальної компетентності відображає особливості емоційного стану та соціальних емоцій учнів, рівня емпатії, та мотивації, особливо мотивів навчання, соціальних мотивів. У 57,3% учнів вальдорфської школи переважно відсутні ознаки тривоги (23,7% в ЗОШ), в загальноосвітній школі переважає слабо виражена тривога (52,9% порівняно із 32,8% у ВШ) (за методикою «Я в школі»). Серед вальдорфських учнів значно рідше зустрічається інтенсивне переживання шкільної тривоги (за результатами “ХПіЯ” – 9,8% у ВШ, 18,7% в ЗОШ) та наявне переживання внутрішнього конфлікту (13,2% у ВШ, 28% в ЗОШ). Не виявлено статистично значущих відмінностей у саморегуляції (довільності), готовності до різних проявів емпатії, прагненні матеріальних та моральних цінностей. Разом з тим, (за методикою «Чарівна паличка») виявлено, що вальдорфські школярі значно менш прагнуть успішно навчатися (2,5% у ВШ, 16,7% в ЗОШ), та більш – бути здоровими (22,5% у ВШ, порівняно із 11,8% в ЗОШ). У них значно менше присутнє егоїстичне спрямування (56,9% у ВШ, 68,9% в ЗОШ). Як свідчать результати (за методикою “Тематичні ситуації”), учні вальдорфської школи значно краще розуміються на соціальні емоції (середнє значення ідентифікації у ВШ – 7,52, в ЗОШ – 5,92).

У мотивах навчання учнів 1-2 класів не виявлено статистично значущих відмінностей (за методикою “Оцінка мотивації” Гінзбурга), в них переважають пізнавальні мотиви (у 42% ВШ, та 37% ЗОШ).

Серед учнів 3-4 класів (за методикою “Сходинки спонукань”), у вальдорфській школі значно більше дітей гармонійно поєднують пізнавальні та соціальні мотиви навчання (61% ВШ, 54% ЗОШ), менше домінують пізнавальні мотиви (у 14% ВШ, 26% ЗОШ), не різняться соціальні мотиви.

Визначення якостей із *особистісно-ціннісної* складової соціальної компетентності (самокритичність, колективізм, самостійність, справедливість, чесність та принциповість) у молодших школярів статистично не різняться (за методикою “Незакінчені речення”). Самооцінка в учнів вальдорфської школи (за методиками “ХПіЯ” та “Я в школі”) переважно висока (у 62%), тоді як в учнів традиційної загальноосвітньої школи - середнього рівня (51,7%). Значно менше серед вальдорфських школярів осіб із низькою (4% у ВШ, 16,7% в ЗОШ) та завищеною самооцінкою (17,9% у ВШ, 33,6% в ЗОШ). За результатами дослідження моральних цінностей (за методикою “Ситуації”), їх розвиток в учнів вальдорфської школи значно вище, ніж в традиційній загальноосвітній школі (середнє – 9,38 у ВШ, 8,17 в ЗОШ), Більшість вальдорфських учнів мають високо розвинені моральні норми та цінності (95,3% у ВШ, 66,9% в ЗОШ).

Комунікативно-поведінкова складова соціальної компетентності складається із комунікативних вмінь та навичок, стратегій розв’язання конфлікту. Серед вальдорфських школярів (за методиками “Рукавички” та “Сортування”) значно більше осіб із високим рівнем комунікативних вмінь (84% порівняно із 74% в ЗОШ), та значно менше із середнім рівнем (10% у ВШ, 22% в ЗОШ). Практично відсутня статистично значуща різниця між володінням різними стратегіями конфліктної поведінки в учнів різних навчальних закладів.

Загальні критерії соціальної компетентності. Серед вальдорфських школярів (за методикою М. І. Рожкового) переважає високий рівень загальної соціалізованості (у 61,4%) та автономності (у 47%), тоді як в традиційній школі вони розвинені на середньому рівні (у 56,5% та 58,6% відповідно). Не різняться рівень конфліктності та загальної задоволеності класним колективом. Разом з тим, вальдорфські учні сприймають свої класи як менш згуртовані (середнє – 9,22 у ВШ та 10,83 в ЗОШ). На наш погляд це також пов’язано із високою автономністю, незалежністю, індивідуальною свободою вальдорфських учнів. Результати дослідження (за методикою «Я в школі») свідчать про високий рівень адаптації до школи серед вальдорфських учнів (середнє – 18,6 у ВШ, 14,9 в ЗОШ), більш позитивне ставлення до навчання (середнє – 6,13 балів, 4,96 у ЗОШ). Не виявлено відмінностей у соціальній адаптованості учнів шкіл та в порівнянні із віковими нормами (за індексом соціальної адаптованості GCR із методики Розенцвейга 8,83 у ВШ, 8,55 в ЗОШ).

Збірник наукових статей

Таким чином, можна зробити *висновок*, що учні вальдорфської школи мають високий рівень розвитку як соціальної компетентності загалом, так і когнітивної, емоційно-мотиваційної, особистісно-ціннісної та комунікативно-поведінкової складових. Перспективи дослідження ми пов'язуємо зі створенням моделі та програми психолого-педагогічного супроводу розвитку соціальної компетентності у вальдорфській школі з метою підвищення її ефективності та поширення позитивного досвіду в інших освітніх закладах.

Література

1. Сохань Л. В., Єрмаков І. Г., Несен Г. М. Життєва компетентність особистості / Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков, Г. М. Несен. – К. : Богдана, 2003. – 520 с.
2. Калинина Н.В. Развитие социальной компетентности школьников в образовательной среде: психолого-педагогическое сопровождение / Н. В. Калинина. – Ульяновск : УИПК, 2004. – 228 с.

Наталія Даценко. О социальной компетентности учащихся вальдорфской школы (на примере младших школьников).

В статье представлены результаты сравнительного исследования социальной компетентности учащихся младших классов вальдорфской школы. Полученные результаты свидетельствуют о высоком уровне развития социальной компетентности и ее составляющих (когнитивной, эмоционально-мотивационной, личностно-ценностной, коммуникативно-поведенческой) у исследуемых.

Ключевые слова: *социальная компетентность, вальдорфская школа, младшие школьники.*

Nataliya Datsenko. The social competence of the Waldorf school students (by the example of lower grades pupils).

The comparative research results of the social competence of Waldorf school lower grades pupils are presented in this article. The received results indicate high level of development of social competence and its components (cognitive, emotional-motivational, personal-valuable and communicative-behavioral) of investigated.

Key words: *social competence, Waldorf school, pupils of lower grades.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

Дермельова Катерина ОлегівнаХарківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

У статті висвітлено основні підходи до поняття „соціалізація”, яке розглядається як складне психолого-педагогічне та суспільнозначуще явище. Розкрито підходи до соціалізації особистості в умовах інклюзивної освіти, оскільки соціалізація дитини з особливими потребами передбачає реалізацію цілого комплексу заходів.

Ключові слова: соціалізація, особистість, інклюзія, освіта, дитина.

Оновлення змісту сучасної освіти актуалізувало питання соціалізації дітей в українському суспільстві. Це пов'язано, перш за все, зі зломом старих стереотипів, зі змінами щодо підходів навчання і виховання та перспективами входження України до світового полікультурного середовища. Цілком зрозуміло, що висунуто цілу низку вимог до організації навчання молодших школярів, створення бази їх культурної компетентності, що потребує перегляду й самого поняття „соціалізація”, і напрямів її реалізації, і підходів щодо її формування.

Мета статті полягає у розкритті підходів до соціалізації особистості в умовах інклюзивної освіти.

З позиції сучасної педагогічної науки соціалізація визначається як процес перетворення людини на повноцінного члена суспільства, який відбувається під стихійним впливом соціального середовища і спеціально організованої, свідомо спрямованої виховної роботи. Успішною соціалізацією може вважатися ефективна адаптація людини до суспільства й водночас здатність певною мірою протистояти всьому тому, що заважає її саморозвитку й самоствердженню [2, с. 19].

Саме вчитель початкових класів, на думку Ю. Пастир, є водночас і викладачем, і вихователем, і організатором діяльності дітей, а також і активним учасником спілкування з учнями, їх батьками та колегами, він є дослідником педагогічного процесу, і консультантом, і громадським діячем. Тому його особистісно-професійний вплив на особистість дитини є предметом посиленої дослідницької уваги науковців. Різні аспекти проблеми соціалізації учнівської молоді досліджують такі вітчизняні науковці, як І. Бех, Н. Бібік, Л. Варяниця, В. Іванов, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, Л. Коваль, С. Курінна,

Збірник наукових статей

Т. Кравченко, Н. Лавриченко, О. Малахова, Л. Міщик, А. Мудрик, Н. Огренич, Л. Пінчук, Р. Пріма, О. Савченко, С. Харченко та інші.

Історичною закономірністю є зростання педагогічної складової у діяльності всіх суспільних інституцій і суспільства як такого. Ця закономірність виражається поняттям „педагогізація суспільства” і відображає глибинну потребу і тенденцію у дедалі повнішому свідомому оволодінні людьми (суспільством) умовами власного життя і розвитку, а отже і процесом індивідуального розвитку та соціалізації молоді як однією з цих умов. Ця обставина є похідною від загального вектора і рушія культурно-історичного розвитку – до осмисленості та свободи.

Освіта як особлива соціальна інституція залежна у своїй організації від особливостей структури та функціонування інших суспільних підсистем – економічної, політичної, соціальної і, в свою чергу, справляє визначальні організаційні та функціональні впливи на інші суспільні підсистеми. Загальний напрямок розвитку цих системних взаємозв'язків полягає в їх збагаченні та посиленні і водночас – у зростанні внутрішньої незалежності, автономізації інституцій, які цю систему утворюють. Саме це й зумовлює посилення наголосу на значенні проблем соціалізації як особливої форми і змісту взаємозв'язків системи освіти в сучасному суспільстві. Усвідомлення цих реальностей, яке відбувається в межах панівних світоглядно-ідейних поглядів у суспільстві, їх ціннісна раціоналізація та наукова концептуалізація стають ідейним підґрунтям педагогічної діяльності та організації її інституційної системи в сучасних європейських країнах.

Для забезпечення навчання, виховання та надання корекційної допомоги дітям з порушеннями психофізичного розвитку в Україні створена і функціонує система спеціальної освіти: спеціальні дитячі садки і школи, дошкільні групи і класи в масових закладах. Водночас, певна частина цих дітей може навчатися в колективі здорових однолітків за відносного психолого-педагогічного супроводу (інклюзивна форма навчання). Реалізацію інклюзивного підходу до світи дітей з інвалідністю і дітей з порушеннями психофізичного розвитку варто розглядати як сучасний і перспективний напрям розвитку системи загальної та спеціальної освіти. Інклюзивна освіта ефективна для багатьох дітей з відхиленнями в розвитку. Соціалізація особистості в умовах інклюзивної освіти передбачає реалізацію цілого комплексу заходів. У дитини, яка в силу психофізичного стану була позбавлена можливостей спілкування з однолітками, необхідно сформулювати не лише загально прийняті норми поведінки, особистісні установки, цінності, а й навчити працювати з інформацією, підвищити рівень інтелекту, забезпечити необхідний лексичний склад мовлення, адаптувати до реального життя.

Таким чином, соціалізація особистості в контексті інклюзивної освіти має відбуватися за кількома важливими напрямками: соціокультурним, освітнім, суспільствознавчим. Реалізація цих підходів дозволяє гармонійно ввести дитину в новий для неї простір.

Література

1. Аза Л. Я. Виховання як філолофсько-соціологічна проблема / Л. Я. Аза. – К. : Наук. думка, 1983. – 214 с.
2. Кравченко Т. В. Сутнісні характеристики соціалізації / Т. В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – № 3. – 2007. – С. 11-19.
3. Пастир Ю. І. Спрямування соціалізації молодшого школяра: інноваційна діяльність учителя / Ю. І. Пастир // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2009. – № 5. – С. 144-147.
4. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. Навч. посібник для вищої школи / С. Д. Максименко. – К. : Наукова думка, 1998.

Екатерина Дермелёва. Социализация личности в контексте инклюзивного образования.

В статье отражены основные подходы к понятию „социализация”, которое рассматривается как сложное психолого-педагогическое и общественно значимое явление. Раскрыты подходы к социализации личности в условиях инклюзивного образования, поскольку социализация ребенка с особыми потребностями предусматривает реализацию целого комплекса мероприятий.

Ключевые слова: социализация, инклюзия, образование, ребенок.

Katerina Dermelyova. Socialization in the context of inclusive education.

The article highlights the main approaches to the concept of „socialization”, which is regarded as a complex psycho-pedagogical and significant phenomenon. Solved approaches to socialization in inclusive education as socialization of a child with special needs requires the implementation of a package of measures.

Key words: socialization, inclusion, education, child.

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.09.2013

Довгий Олександр Васильович

Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ КУРСАНТІВ ЛЬОТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті йдеться про проблеми формування правосвідомості курсантів льотних навчальних закладах, в контексті соціально-економічного розвитку України в сучасних умовах. Йдеться про мету, напрямки і методи формування правосвідомості курсантів в умовах сьогодення. Відмічені перешкоди на шляху формування правової свідомості та громадянської спрямованості, культури, поведінки курсантської молоді уточнено поняття “правосвідомість”.

Ключові слова: правосвідомість, права культура, правове виховання.

Ключовою проблемою для нашої країни залишається проблема взаємодії держави, суспільства й особистості. Тип співвідношення цієї тріади існує не тільки як деяке об'єктивне явище, але й відбивається у свідомості людей, в їх уявленнях про владу та закон, про власні права, в їхніх оцінках будь-яких подій, що відбуваються в цій галузі. Саме тому формування правосвідомості особистості є основою розвитку громадянського суспільства. Авіація є однією з тієї сфери суспільної діяльності, яка більш ніж інші вимагає загальноосвітніх, національних стандартизованих та нормативних положень і правил. Нові історичні умови вимагають зміни правосвідомості курсантів льотних навчальних закладів на якісно новій основі.

Формулювання цілей статті. Показати педагогічні особливості формування правової свідомості у майбутніх фахівців льотної галузі. Для реалізації мети дослідження сформульовано таке завдання: на підставі теоретичного аналізу філософських, психолого-педагогічних джерел дослідити стан висвітленої проблеми й з'ясувати сутність поняття формування правової свідомості у майбутніх фахівців льотної галузі.

Слід відмітити, що ряд дослідників приділяли багато уваги питанням правового виховання, правової культури, правосвідомості у майбутніх фахівців розглядали у своїх працях науковці В. В. Копейчиков, С. С. Сливка, Г. П. Давидов, О. Ф. Скакун, М. М. Фіцула, В. В. Головченко, М. М. Фібула та інші. Аналіз праць названих авторів показав, що незважаючи на наявні здобутки у

розв'язанні проблеми правосвідомості, на даний момент недостатньо досліджено проблему формування правосвідомості курсантів льотних навчальних закладів у процесі професійної підготовки.

В сучасних умовах, коли здійснюється визначення та закріплення на законодавчому рівні принципу гуманізму, відбувається переорієнтація освіти на розвиток особистості, утверджується пріоритет загальнолюдських цінностей, особливого значення набуває проблема правового виховання, формування їх правосвідомості та правової культури курсантів льотних навчальних закладів. Саме правова освіта покликана забезпечити правову соціалізацію особи через систему правових знань і розвиток правового мислення, формування ставлення курсантів до правових норм як внутрішньої цінності. Процес формування правової культури курсантів передбачає свідоме сприйняття та засвоєння ними правових знань як особистісних цінностей і втілення їх у правову поведінку.

Широке охоплення проблем формування правосвідомості курсантів льотних навчальних закладів говорить про те, що загально-педагогічний підхід до сутності правової культури виходить за межі юридичного факультету й поширюється на курсантів усіх спеціальностей льотних навчальних закладів. Правова культура передбачає, з одного боку, необхідність володіння обов'язковим обсягом правової інформації, а з іншого – відповідальне ставлення до неї та готовність і вміння здійснювати правове виховання в процесі професійного і особистого спілкування з співробітниками. Механізм правового регулювання складається із системи засобів, кожен з яких має своє призначення для регулювання суспільних відносин [2].

Дуже важливу роль у механізмі правового впливу відіграє правосвідомість. Вона займає проміжне становище серед елементів правового впливу, оскільки формується у людей під впливом різних чинників, у тому числі, правових. З іншого боку, правосвідомість при всій її різноманітності і недосконалоості виступає як засіб регулювання суспільних відносин.

Правосвідомість, як відомо, є сукупністю уявлень, поглядів, переконань, оцінок, настроїв і емоційного ставлення людей до права та держано-правових явищ. Правосвідомість характеризує соціальну практику як емпіричну діяльність, у процесі якої виражаються суб'єктивне ставлення людей до чинного права, уявлення про свої права та обов'язки, про справедливість і несправедливість норм права, про сутність і принципи правової організації суспільства, почуття, настрої, емоції, пов'язані з оцінкою існуючого правового режиму. Одним із проявів колективної правосвідомості є групова правосвідомість. Особливо важливою для нашого суспільства і держави є правосвідомість політичної еліти, зокрема, правлячої.

Збірник наукових статей

У виконанні завдань правового виховання молоді мають брати участь три суспільних інститути: навчальний заклад, батьки і правоохоронна система. І якщо останні більшою мірою відповідальні за покарання певної протиправної поведінки, то сім'я і навчальний заклад забезпечують профілактику правових порушень, навчають молодь законам і нормам моралі, правильної поведінки в суспільстві.

Однак реалізація правового виховання в навчальному закладі зустрічає багато проблем. По-перше, визначимо загальносуспільні фактори. У сучасних умовах значною мірою похитнулися традиційні для українського суспільства норми моралі. Якщо раніше авторитет батьків, навчального закладу, держави в цілому вважався досить значним, то сьогодні все більшого впливу набувають засоби масової інформації, стихійні фактори. Недостатня соціальна захищеність більшості населення, несприятливі побутові умови, матеріальні труднощі спонукають молодь шукати способи вирішення соціальних проблем через асоціальну поведінку. Нестійкість суспільства в цілому, недосконалість законодавчої бази також обумовлюють ускладнення у формуванні правової свідомості.

По-друге, суттєвою перешкодою на шляху формування правової культури є те, що в суспільній свідомості наразі часто з'являються хибні уявлення стосовно правових норм і законів. Превалює думка про загальну корумпованість правоохоронної системи, подвійну мораль на всіх ланках суспільного життя. Засоби масової інформації (ЗМІ) пропагують думку стосовно правової безвідповідальності можновладних осіб, можливість вирішення будь-яких проблем фінансовим шляхом. Начебто об'єктивно відображаючи дійсність, ЗМІ свідомо чи несвідомо фактично ідеалізують та романтизують злочинний світ, сприяють криміналізації суспільства. Все це знижує ефект правового виховання, відштовхує від пізнання правових законів.

По-третє, певною проблемою є склад педагогів, що здатні забезпечувати якісну правову підготовку в навчальному закладі. Більшість кваліфікованих фахівців в галузі права віддають перевагу практичній консультативній роботі у сфері бізнесу, у той час як у навчальних закладах спостерігається нестача відповідних фахівців.

Нарешті, певного вдосконалення потребує сама система правової освіти. На сьогодні вимагає уточнення сам термін "правове виховання", мають бути визначені сучасні цілі правового виховання в навчальному закладі, оновлений зміст правової освіти на всіх її рівнях, розроблена сучасна методика викладання правових дисциплін.

На сьогодні в більшості джерел надається таке тлумачення терміну "правове виховання" – система державних і недержавних заходів, спрямованих на формування у громадян належного рівня правосвідомості й правової культури [1].

Метою сучасного правового виховання вважається формування у громадян правової свідомості та правової поведінки як частини громадянського виховання, правової культури громадянина України, яка складається зі свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, з глибокої поваги до законів і правил людського співжиття, готовності дотримуватися й виконувати їх вимоги, що виражають волю та інтереси народу, активної участі в управлінні державними справами, боротьбі з порушниками законів [3].

Висновки. Правове виховання курсантської та студентської молоді, формування її правової свідомості повинні здійснюватись у різноманітних формах і мають ставити за мету безпосереднє проникнення в внутрішній світ особи, внесення корективів до її світоглядних позицій. Характерною ознакою суб'єктивного фактора слід назвати безпосередність та цілеспрямованість впливу. Найбільш ефективні такі форми правового виховання: правова агітація, правове навчання, залучення до юридичної практики, пропагандистські заходи, самовиховання та самоосвіта. На практиці це має реалізовуватись у функціонуванні системи формування законослухняного громадянина-патріота, у проведенні з даною метою науково-практичних семінарів, конференцій, організації стажування, підвищення кваліфікації викладачів тощо. До суб'єктивного фактора слід також віднести умови сімейних відносин та відносин, що склалися в колективі та характеризують моральний мікроклімат цього колективу.

Література

1. Головченко В. В., Правове виховання учнів, молоді: питання методології та методики / В. В. Головченко, В. В. Неліп, М. Неліп. – К., 1993. – 138 с.
2. Голосніченко І. П. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави // Право України. – 2005. – № 4. – С. 24-25.
3. Фібула М. М. Педагогіка: Навч. посіб. для студ. вузів / М. М. Фібула. – К. : ВД "Академія", 2000. – 544 с.

Александр Довгий. Проблемы формирования правосознания курсантов летных учебных заведений.

В статье говорится о проблемах формирования правосознания курсантов летных учебных заведений, в контексте социально-экономического развития Украины в современных условиях. Речь идет о цели, направлениях и методах формирования правосознания курсантов в условиях современности. Отмеченные препятствия на пути формирования правового сознания и гражданской

Збірник наукових статей

направленности, культуры, поведения курсантской молодежи уточнено понятие "правосознание".

Ключевые слова: правосознание, правовая культура, правовое воспитание.

Alexander Dovgiy. The problem of formation legal awareness of flight institutions cadets.

This article is about the problem of the formation legal awareness of the flight institutions cadets in the context of social and economical progress in Ukraine at present. It is about objects, direction and methods of formation justice sense of the flight institutions students. The difficulties of formation legal awareness and civil directionality, culture, cadets' behavior have been marked and conception of legal awareness was specified.

Key words: legal awareness, legal culture, legal education.

Стаття надійшла до редакційної колегії 29.09.2013

УДК 159.953.34-025.22-04:001.89П.И.Зинченко, А.А.Смирнов

© Заика Е. В., Бойчук М. П., 2013

Заика Евгений Валентинович,

Бойчук Мирослава Петровна

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

**СТРУКТУРА ПРОЦЕССА ПРОИЗВОЛЬНОГО ЗАПОМИНАНИЯ
(ПО МАТЕРИАЛАМ РАБОТ П. И. ЗИНЧЕНКО И А. А. СМИРНОВА)**

Проанализирована сущность деятельностного подхода к памяти, разработанного в советской психологии в 30-е годы XX в. П. И. Зинченко и А. А. Смирновым и широко распространённым в 50-80-е годы. Рассмотрены общие принципы организации исследований произвольного запоминания, систематизированы основные результаты таких исследований.

Ключевые слова: память, деятельность, деятельностный подход, структура деятельности, структура процесса запоминания.

Наиболее разработанным в теоретическом и экспериментальном планах в советской психологии памяти является деятельностный подход, успешно развивающийся с конца 30-х – начала 40-х годов до настоящего времени. Опираясь на принцип единства психики (сознания) и деятельности и категорию предметной деятельности, понимаемой как «процесс, несущий в себе те внутренние движущие противоречия, раздвоения и трансформации, которые порождают психику, являющуюся необходимым моментом собственного движения деятельности, ее развития», основоположники этого подхода

П. И. Зинченко и А. А. Смирнов стали рассматривать память в контексте сложной человеческой деятельности, исследовать память в ее единстве с деятельностью.

В конкретно экспериментальных и теоретических разработках единство памяти и деятельности рассматривалось в двух различных, хотя и взаимосвязанных аспектах: 1) изучение зависимости от деятельности, в которой оно осуществляется; 2) изучение самого запоминания как особого рода деятельности человека [1-5].

При этом первый аспект исследования реализовался преимущественно по отношению к произвольному запоминанию (т.е. запоминанию, осуществляемому помимо сознательного намерения, специальной цели запомнить материал), которое рассматривалось «как закономерный «продукт», «итог» – «мнемический эффект» деятельности, направленной на достижение других целей, познавательных (что-то понять), практических (что-то сделать) и др. Второй аспект исследования реализовывался преимущественно по отношению к произвольному запоминанию (т.е. осуществляемому при наличии сознательного намерения, специальной цели запомнить материал), которое рассматривалось как специфическая «мнемическая деятельность», основанная на использовании системы многообразных и иногда довольно сложных способов и приемов запоминания. В настоящей статье мы проанализируем только второй из указанных аспектов, что и составляет цель статьи.

Исследования структуры процесса запоминания.

Представление о запоминании как особом роде деятельности человека, сформированном в русле деятельностного подхода, приводит исследователей памяти к раскрытию психологической структуры этой деятельности и прежде всего к вычленению конкретных действий и операций, используемых при запоминании, определению их содержания, специфических особенностей и условий эффективного протекания, а также установлению взаимосвязей между ними. Т.е. исследование структуры процесса запоминания – это раскрытие и изучение операций, приемов и компонентов, которые образуют этот процесс.

В многочисленных методиках, направленных на такое исследование состава используемых при запоминании операций, представлены различные конкретные приемы. Это, в частности, сравнительный анализ ряда характеристик мнемического действия (процесса запоминания) с познавательным (мыслительным), выведение операций во внешний, предметно-практический или знаковый (материализованный) план, варьирование многообразных факторов, влияющих на результат запоминания (особенностей

Збірник наукових статей

организации элементов материала друг с другом, характера связи с прошлым опытом и др.), введение помех, затрудняющих осуществление отдельных операций, математико-статистический анализ результатов воспроизведения и др.

При исследовании операций запоминания особое внимание уделяется характеристике мыслительных процессов (т.е. процессов понимания), осуществляемых с целью запоминания материала (прежде всего вербального, а также в ряде случаев и образного), поскольку чаще всего именно они составляют особо важную часть содержания мнемической деятельности, центральное звено ее характеристики. Это приводит к тому, что изучение состава операций, используемых при запоминании, проводится в русле анализа проблемы связи, памяти и мышления; при этом выясняется, какие именно мыслительные операции участвуют в процессе запоминания и к каким результатам они приводят. Кроме мыслительных операций в структуру запоминания входят также образные процессы (порождение различных образов, соответствующих содержанию запоминаемого материала) и эмоциональные компоненты.

В экспериментальных исследованиях памяти выделен ряд основных, наиболее часто используемых операций (способов, приемов), при помощи которых достигают лучшего понимания материала с целью его запоминания. В данном случае речь идет о словесно-логическом запоминании и о текстовом материале, однако аналогичные операции выделяются и в других видах запоминания и по отношению к другому материалу:

1) составление плана, включающее в себя разбивку материала на части, группировку мыслей и выделение смысловых опорных пунктов, содержащих в себе основное, существенное, главное;

2) соотнесение содержания текста с имеющимися знаниями, включение нового в систему знаний [5];

3) соотнесение содержания разных частей текста друг с другом;

4) использование образов или наглядных представлений;

5) перевод содержания текста «на свой язык».

Характерно, что перечисленные процессы наблюдаются и в отсутствие задачи запомнить, они представляют собой универсальные мыслительные приемы, однако мнемическая направленность придает им определенную качественную специфику и, как правило, «делает их более частыми, четкими, сознательными, намеренными».

Результаты экспериментальных исследований структуры процесса запоминания:

1) запоминание представляет собой не непосредственный акт запечатления, а сложный в структурном отношении процесс, в который входят разнообразные операции и приемы преобразования

материала, совершающиеся во внутреннем плане действия с целью его запоминания;

2) к основным операциям и приемам процесса запоминания относятся следующие: смысловая переработка материала, включающая анализ элементов и частей материала, выделение в них существенного, обнаружение сходных и различных признаков, объединение их на этой основе в группы или сложные целостные структуры, увязывание запоминаемого материала с элементами прошлого опыта и их использование для преобразования запоминаемого материала, прогнозирования будущих событий и др. (перечисленные процессы совершаются преимущественно во внутренней речи); формирование образных представлений и эмоциональной реакции на материал; перечисленные операции и приемы могут совершаться как на осознаваемом, так и на неосознаваемом уровнях;

3) операции и приемы запоминания организованы в систему, основными блоками которой являются ориентировочный (выполняющий функцию исходного анализа материала) и исполнительский (выполняющий функцию построения модели материала в связи с задачей будущего воспроизведения);

4) эффективность запоминания материала определяется составом, качеством и уровнем форсированности перечисленных операций. Чем более совершенные, сложные, освоенные, разнообразные и организованные операции используются, тем эффективнее запоминание; возможности успешного применения операции оказываются также чувствительными к объективным особенностям запоминаемого материала и степени его упорядоченности: чем больше возможности для применения этих операций заложены в материале, тем эффективнее запоминание.

Исследование структуры процесса запоминания обнаруживает его близость с процессом мышления: в обоих случаях применяются сходные способы смысловой переработки материала, которые оказываются пригодными для достижения как познавательных, так и мнемических целей, что свидетельствует о тесном структурно-функциональном родстве процессов памяти и мышления.

На основе результатов и выводов, полученных при изучении памяти в русле деятельностного подхода, разработаны многочисленные конкретные практические рекомендации по рациональной организации деятельности человека, обеспечивающие высокоэффективное запоминание и воспроизведение материала, и оптимизации структур и операций самого процесса запоминания, составляющих непосредственный психологический механизм [1; 2; 4].

Збірник наукових статей

Выводы. 1. Наиболее общие, принципиальные положения деятельностного подхода к памяти – изучать ее не как изолированную и самостоятельную функцию, а в непосредственном единстве с деятельностью, т.к. только в этом случае раскрываются и её истинная природа, и возможности ею управлять. Деятельностный подход реализован в двух основных направлениях: а) изучение зависимости памяти от деятельности и изучение самой памяти как особого вида деятельности, т.е. структуры процесса запоминания.

2. Эта структура включает в себя ряд специальных мнемических операций и приемов, направленных на глубокую и содержательную переработку информации и приведении ее к виду, удобному для сохранения в памяти и воспроизведения.

Перспективы исследований. В приведенных исследованиях подробно разработаны именно смысловые, семантические аспекты переработки информации, связанные со словесно-логическим мышлением, однако, на наш взгляд, недостаточно проработаны (и требуют дальнейших исследований) иные, а именно образные аспекты, связанные с образным мышлением, и в частности, аспекты, связанные с функционированием репрезентативных систем: визуальной, кинестетической и аудиальной, а также особенности взаимосвязи и взаимопереходов между этими двумя (логическим и образным) способами обработки запоминаемого материала.

Литература

1. Бочарова С. П. Память в процессах обучения и профессиональной деятельности / С. П. Бочарова. – Тернополь : Астон, 1997. – 375 с.

2. Заика Е. В. Экспериментальная психология памяти: основные методики и результаты исследований: Учебное пособие / Е. В. Заика. – Х. : ХГУ, 1992. – 364 с.

3. Зинченко П. И. Непроизвольное запоминание / П. И. Зинченко. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1961. – 532 с.

4. Середя Г. К. Избранные психологические труды: Сборник / Сост. Е. Ф. Иванова, Е. В. Заика. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2010. – 352 с.

5. Смирнов А. А. Избранные психологические труды: В 2-х т. / А. А. Смирнова. – М. : Педагогика, 1987. – Т. 2. – 344 с.

Євген Заїка, Мирослава Бойчук. Структура процесу довільного запам'ятовування (за матеріалами робіт П. І. Зінченка та О. О. Смірнова).

Проаналізована сутність діяльнісного підходу до пам'яті, розробленого у радянській психології в 30-ті роки ХХ ст. П. І. Зінченко та О. О. Смірновим та широко розповсюдженим у 50-80-ті роки.

Розглянуті загальні принципи організації дослідження довільного запам'ятовування, систематизовано основні результати таких досліджень.

Ключові слова: *пам'ять, діяльність, діяльнісний підхід, структура діяльності, структура процесу запам'ятовування.*

Yevgeny Zaika, Miroslava Boychuk. The structure of the process of arbitrary memory (on materials of works P. I. Zinchenko and A. A. Smirnova).

Analyzed the essence of the activity approach to memory, developed in Soviet psychology in the 30s of the XX century P.I. Zinchenko and A.A. Smirnov and widely common in 50-80 years. The General principles of organization of research arbitrary remember, classified the main results of such research.

Key words: *memory, activity, activity approach, the structure of activities, structure of the process of remembering.*

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

УДК 159.947.5:355.087.2]-044.22-027.63-027.553:159.9

© Іванік О.Л., 2013

Іванік Оксана Леонідівна

Донецький національний університет

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

У статті представлений теоретичний огляд проблеми мотивації до волонтерської діяльності, проаналізовані роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, щодо класифікації мотивів волонтерів, а також представлено результати емпіричного дослідження мотиваційної сфери волонтерів України, Польщі та Білорусі.

Ключові слова: *волонтерство, мотивація, мотиви.*

З кожним роком волонтери закріплюють свої позиції як важливий людський ресурс для багатьох організацій. Проблемою дослідження мотивації волонтерської діяльності займаються як зарубіжні так і вітчизняні психологи. Важливість волонтерства як блага для суспільства в цілому та для окремої організації була підкреслена багатьма вченими, наприклад такими як Chelladurai та Madella (2006), Clary (2004), Cravens (2006), Cuskelly та Boag (2001), Twynam, Farrell та Johnston (2002/2003), А. Х. Аргинов, О. Б. Бархаєв

Збірник наукових статей

(2010), З. П. Бондаренко, Р. Х. Вайнола, Р. А. Жумаканова, О. Г. Зима, А. Й. Капська, Н. М. Комарова, О. І. Холіна (2011) та інші.

Мотивація виступає одним з головних понять, коли питання стосується тієї чи іншої діяльності. Вона безпосередньо впливає на процесуальну, операційну та результативну сторони цього процесу. Знання мотивів діяльності волонтерів, їх змісту, дозволяє підвищити як зацікавленість населення до волонтерської діяльності так і якість її виконання. Питаннями мотивації та мотивування волонтерів займалися Marilyn MacKenzie, Gail Moore, О. С. Азарова, Т. Л. Лях, О. А. Трубнікова та ін. Незважаючи на те, що на сьогодні вже існує багато досліджень з цього питання, постійно виникає потреба досліджувати його надалі, з урахуванням нових тенденцій розвитку суспільства.

Meta stammi – представити теоретичний огляд існуючих поглядів на мотивацію до волонтерської діяльності, розглянути класифікації мотивів у зарубіжній та вітчизняній психологічній науці, а також представити результати емпіричного дослідження мотиваційної сфери сучасних волонтерів України, Польщі та Білорусі.

Clary E. G. та Snyder M. намагаються знайти відповідь на питання «Чому значна кількість людей допомагають іншим не очікуючи матеріальної винагороди?» (1992). Вони дійшли висновку, що існує шість особистих та соціальних функцій, які лежать в основі волонтерської діяльності [1].

1. Ціннісна функція (Values). Волонтерство як можливість вираження або здійснення важливих цінностей, таких як гуманізм та допомога менш успішним людям.

2. Функція розуміння (Understanding). Волонтерство виступає можливістю дізнатися більше про світ та/або здобути нові навички.

3. Функція поліпшення (Enhancement). Волонтерство дає поштовх до психологічного зросту та розвитку.

4. Функція професійного росту (Career). Волонтерство надає досвід, який може бути пов'язаний з кар'єрою.

5. Соціальна функція (Social). Волонтерство дає змогу зміцнити свої соціальні відносини.

6. Захисна функція (Protective). Волонтерство використовується як спосіб зменшити негативні почуття, наприклад, почуття провини, або вирішити особисті проблеми. [2]

Judy Esmond, Patrick Dunlop у більш пізніх дослідженнях мотивації волонтерів в західній Австралії доповнюють цей список чинників, які мотивують людей до волонтерівання, ще такими як:

7. Взаємність (Reciprocity). Волонтерство дає надію на те, що «добро повертається до тих, хто його творить».

8. Визнання (Recognition). Волонтерство як можливість отримання визнання своїх навичок та внеску іншими.

9. Самооцінка (Self-Esteem). Волонтерство як спосіб збільшення почуття особистої значущості та підвищення самооцінки.

10. Реактивність (Reactivity) Волонтерство як можливість вирішення своїх власних минулих або поточних питань. [3]

Dolcinar, C. та Randle, M. класифікували волонтерів на шість психографічних сегментів на основі їх волонтерської мотивації. Отримані сегменти включають в себе «класичних волонтерів», чіми мотивами є робити щось вартісне, особисте задоволення, і допомога іншим. «Самовіддані волонтери» сприймають кожен з мотивів як релевантний, в той час як «волонтери, яких залучили» жертвують часом через когось, кого вони знають в організації. «Волонтери, які орієнтуються на особисте задоволення» та «альтруїсти» в першу чергу керуються бажанням допомагати іншим, і остання група – «волонтери, що знайшли відповідне місце», зазвичай мають меншу і більш специфічну мотивацію для пожертвування часом, наприклад, отримати досвід роботи [4].

Описуючи структуру психологічної готовності особистості до волонтерства О. А. Трубнікова виділяє 5 компонентів: аксіологічний, мотиваційний, когнітивний, емотивний та комунікативний [6, с. 91]. Дослідниця відмічає полімотивованість волонтерської діяльності та розділяє мотиваційний компонент на 2 блоки: альтруїстичну та прагматичну мотивацію [6, с. 99].

Займаючись питанням мотивації до волонтерської діяльності сучасної молоді ми теж висунули свої припущення щодо класифікації актуальних мотивів. Базою нашого дослідження виступила НГО «Українська мережа освіти дорослих та розвитку інновацій», яка реалізує програму «Майстерня громадської активності» на протязі 5 років в Україні, Польщі та Білорусі. У своїй роботі ми проаналізували мотиваційні зголошення до участі у програмі за 2012-2013 рр. Усього було оброблено 400 текстів. Дані оброблялися за допомогою контент аналізу. Ми виділили наступні диспозиційні категорії, які характерні для сучасних волонтерів:

1. *Мотив саморозвитку* – розвинути організаторські навички, лідерські якості, професійні компетенції; збагатити кругозір; прагнення мислити глобально, повірити в свої сили; саморозкриття; знання для подальшої роботи.

2. *Мотив об'єднання* – знайти однодумців; завести контакти для майбутньої співпраці та партнерства; обмінятися досвідом.

3. *Альтруїстичний мотив* – бути потрібним; допомагати людям; принести користь громадськості; служити громаді; працювати на благо інших людей.

Збірник наукових статей

4. *Мотив самореалізації* – зробити проект; реалізувати свої ідеї; знайти мотивацію та натхнення до роботи.

5. *Мотив престижу* – прийняти участь у міжнародному семінарі; активно відпочити; подорожувати; спілкуватися з цікавими людьми.

6. *Мотив наслідування прикладу* – прийняти участь за порадою знайомих; приймав участь у проектах програми і хотів би сам робити подібне; захопився досвідом друзів.

7. *Мотив новизни* – робити те, чого раніше не робив; отримати нові ідеї, нову інформацію; знайти нові шляхи до активного життя; розширити діяльність; прийняти участь у новому освітньому форматі.

Отже, ми приходимо висновку, що дослідження мотивації, являє собою корисний спосіб отримання уявлення про мотиваційну неоднорідності серед волонтерів. Таке розуміння може бути використане волонтерськими організаціями для більш ефективної роботи з цільовими аудиторіями та досягнення високоякісних результатів діяльності.

Література

1. Clary E. G. & Snyder M. The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations // *Current Directions in Psychological Science*. – 2002. – № 8. – p. 156-159.

2. Judy Esmond, Patrick Dunlop Developing the Volunteer Motivation Inventory to Assess the Underlying Motivational Drives of Volunteers in Western Australia [E-resources] <http://biggestdifference.com/morevolunteers/resources/MotivationFinalReport.pdf>. – Назва з титул. екрану.

3. Dolcinar, S. & Randle, M. What motivates which volunteers? Psychographic heterogeneity among volunteers in Australia // *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. – 2007. – № 18. – p. 35-155.

4. Трубнікова О. А. Соціально-психологічні чинники розвитку волонтерства у локальній спільноті: дис.... канд. психол. наук : 19.00.05 / Трубнікова Ольга Андріївна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011.

Oksana Ivanik. Basic approaches research motivation to volunteering in national and foreign psychology.

The article presents an overview of the theoretical problems of motivation for volunteering, analyzes of domestic and foreign scholars on the classification of volunteer motives, and presents the results of an empirical study of the motivational sphere volunteers from Ukraine, Poland and Belarus.

Key words: *volunteer, motivation, motives.*

Оксана Иваник. Основные подходы исследования проблемы мотивации к волонтерской деятельности в отечественной и зарубежной психологии.

В статье представлен теоретический обзор проблемы мотивации к волонтерской деятельности, проанализированы работы отечественных и зарубежных ученых, по классификации мотивов волонтеров, а также представлены результаты эмпирического исследования мотивационной сферы волонтеров Украины, Польши и Беларуси.

Ключевые слова: волонтерство, мотивация, мотивы.

Стаття надійшла до редакційної колегії 06.09.2013

УДК 316.6+314/316

© Кадиевская И. А., Быкова С. В., 2013

**Кадиевская Ирина Аркадиевна,
Быкова Светлана Валентиновна**

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

**СОЦИАЛЬНОЕ НАСТРОЕНИЕ
В ДИНАМИКЕ СОВРЕМЕННОСТИ**

В статье рассматриваются тенденции психологического самочувствия современного человека. Исследуются особенности социального настроения, которые зачастую граничат с патологией. В связи с чем рассматриваются феномены современного мирового развития, которые способны провоцировать подобную ситуацию.

Ключевые слова: социальное настроение, образ жизни, современное общество.

Современное общество, безусловно, можно назвать обществом широких возможностей. Сегодня существует множество разнообразных товаров и услуг. Нам доступны практически любые книги, фильмы, музыка и пр., однако в условиях такого явного изобилия многие люди обнаруживают снижение общего жизненного тонуса, апатию, бессилие, не желание и неспособность действовать, ослабление или полную потерю интереса к чему-либо. Возможно, предвидя именно такое будущее писатели-фантасты XX века братья Стругацкие в произведении «Хищные вещи века» устами доктора философии Опира с иронией отмечали: «Наше время – это время оптимистов. Пессимист идет в салон хорошего настроения, откачивает желчь из подсознания и становится оптимистом. Пессимизм как умонастроение, искореняется все той же наукой. И не только косвенно,

через создания избытка, но и непосредственно, путем прямого вторжения в темный мир подкорки» [1, с. 58]. И все-таки, можно ли наше время назвать эпохой оптимистов? Похоже, что нет. Некоторые из нас уже давно привыкли испытывать чувства раздражения, подавленности или агрессии, забывая о том, что все это и многое другое является разновидностями расстройств настроения. Вместе с тем у нас пока нет научных оснований говорить о глобализации роста психических заболеваний среди населения. Так что же в реальности происходит с социальным настроением? Возможно, многие люди сейчас действительно находятся на тонкой грани отделяющей психическое здоровье от патологии. В этом смысле особенно важно осознавать те явления, которые способны провоцировать подобную ситуацию. К ним смело можно отнести целый комплекс феноменов современного мирового развития. Здесь следует отметить не гипотетическую, а вполне реальную жизнь в условиях информационного общества со всеми вытекающими отсюда последствиями. Мы каждый день поглощаем значительный объем транслируемой информации, которая способна негативно воздействовать на человеческое сознание. И это не является случайностью. Просто в условиях глобализации мировой экономики каждый человек рассматривается, прежде всего, как покупатель той или иной продукции. Именно этот, а не какой-то иной приоритет механически отбрасывает на задний план проблему здоровья, счастья и благополучия современного общества. В угоду целей экономической целесообразности общечеловеческие ценности зачастую откровенно игнорируются. Всячески культивируемое сегодня потребительское отношение к миру и друг к другу в итоге не приносит глубокого удовлетворения и счастья. В результате современный человек становится постоянным объектом психологических манипуляций, усваивая многочисленные социальные мифы и стереотипы. Псевдологика наводит сознание псевдоцелями и псевдоценностями, индивидуальные же цели и ценности последовательно игнорируются [5].

Механизмы манипулятивных влияний на человеческое сознание являются достаточно сложными, поэтому не всегда явно прослеживается цепочка изменений, приводящих к устойчивым расстройствам настроения. К сожалению многие начинают считать нормальными ощущения подавленности, неверия, уныния и одиночества. С одной стороны, жертвы манипулятивных влияний легче вовлекаются в ту или иную форму зависимости. Бизнес цели связанные с увеличением объемов продаж требуют превращения граждан в постоянных клиентов желающих регулярно покупать то, что вполне может оказаться вредным и опасным. Вместе с тем, даже те

люди, которые активно сопротивляются манипуляциям, в процессе жизни зачастую приходят к неутешительным выводам о том, что «Все врут, злорадствуют или ненавидят», а, следовательно «никому нельзя верить». В итоге недоверие, выведенное на уровень личных убеждений также может приводить к устойчивым расстройствам настроения.

Мы слишком часто говорим о том, что современная жизнь это постоянная гонка, стресс и жестокая борьба за место под солнцем в условиях экономического, политического, экологического и духовного кризиса. В такой неблагоприятной обстановке невозможно сохранить здоровье, излучать силу, бодрость и испытывать подъем душевных сил. Но все это просто слова, странные заклинания, которые откуда-то пришли к нам и основательно закрепились в сознании. Чем чаще мы повторяем подобные утверждения, тем сильнее верим в них. Все эти смыслы нашей эпохи довольно редко подвергаются критическому анализу, а вместе с тем именно они воспринимаются нами как истинная реальность. Также некритически усваиваются некоторые новые социальные ценности. Среди них особенно выделяются успех, конкуренция и богатство. Наивно думать, что для разных людей с индивидуальными психологическими, интеллектуальными и иными особенностями именно эти ценности будут восприниматься как важные и необходимые. У каждого из нас в процессе жизни под воздействием различных факторов развивается индивидуальная иерархия потребностей, а ценности рассматриваются как способные или не способные их удовлетворять. Безусловно, мы социализируемся и усваиваем общественно значимые ценности нашей эпохи, однако думается, что для многих они все-таки никогда не становятся личными. Парадоксальным можно считать тот факт, что некоторые навязанные ценности могут одновременно восприниматься человеком как чуждые и не желанные, но почему-то необходимые жизненные ориентиры. А в них как-то не принято сомневаться, а тем более искать личную самореализацию и успех в чем-то другом.

Те или иные устойчивые расстройства настроения могут быть связаны с непониманием, а значит и с неудовлетворенностью основополагающих индивидуальных потребностей человека. Силы, способности, время и все остальные ресурсы могут годами расходоваться на то, что оказывается не нужным или второстепенным. Этот процесс в норме может сильно разочаровывать и утомлять. Нередко забывая о том, что спасение следует искать во внимательном отношении к себе и окружающим людям, некоторые ищут выход в употреблении алкоголя и наркотиков. Эта проблема, по сути, не является новой, однако в XXI веке, как справедливо предполагали братья Стругацкие мы можем наблюдать новый виток популяризации и пропаганды психотропных решений проблем расстройств

Збірник наукових статей

настроения. «Ведь кто он такой, наш клиент? Способностей особых у него нет, да они ему и не требуются... Придумывают для тебя умные люди что-нибудь новенькое, то ароматьеры эти, то дрожку или слег.... В нашем мире никому не нужен покой, здесь ведь не угнетают и никто не умирает от голода, здесь просто скучно. Мир не то, что плох, мир скучен. Мир без перспектив, мир без обещаний. А он же не карась, он все-таки человек. Да, это вам не царство теней, это именно бытие, настоящее без скидок, без грезовой путаницы. Слег надвигается на мир, и этот мир будет не прочь покориться слегу» [1, с. 141].

И пусть волновая психотехника как неонаркотик воспринимается скорее как авторский вымысел, мы все-таки не можем отрицать того, что некоторые силы в современном мире движутся, к сожалению именно в этом направлении.

Современный человек находится в ситуации многомерного выбора линий развития и образа жизни. Информационная действительность во многом является отражением результата генерации внутренней личностной активности, поскольку через самого себя человек изменяет мир [2; 3].

Обычно этот путь имеет альтернативу, и каждый избирает тот образ жизни, который отвечает особенностям его внутренней природы, его адаптивным особенностям. История науки и религии свидетельствует о стремлении человека к развитию и к самосовершенствованию. Философы, психологи, педагоги, мыслители разных времен и народов бьются над тайной сокровенной силы, которая движет человеком, в результате чего он постоянно развивается, мечтая сделать свое существование более утонченным и многогранным.

Всегда перед человечеством стоял вопрос – как мотивировать общество к лучшей жизни. По мнению многих ученых, базисом саморазвития личности является креативность, т.е. творческое начало в человеке [4].

С проблемой креативности тесно связана проблема самокреативности. Человек, как и мир, является самотворящим. Иными словами, свойство самокреативности лежит в основе процессов самоизменения. В реальной жизни мы встречаем людей с разным уровнем реализации данной способности. Но каждый человек на земле имеет свой неповторимый путь самоизменения, с различным индивидуальным весом осознанности, нравственным вектором, с разной сферой направленности, индивидуальной динамикой, а также с разной степенью креативности в подходе к данному процессу, авторского отношения к нему.

В реальной жизни человек может сталкиваться с различными трудностями, мешающими осуществить те или иные личностные

изменения. И, напротив, он может не думать над необходимостью изменения и саморазвития, поскольку нужные ему изменения происходит у него легко и свободно, как бы сами собой. Это может быть связано с множеством причин как объективного, так и субъективного характера. Задачей психолога является поддержка и развитие именно этого «старания» личности меняться, ее склонности к работе над собой, работе над своим «Я». Человеку иногда необходимо только создать определенные условия, «не мешать» в проявлении его сущности, которая от природы является самотворческой и самоактивной.

Так устроен человек, что всегда есть возможность, ресурс сделать более совершенным как себя, так и окружающий нас мир и повысить уровень собственной психологической удовлетворенности.

Литература

1. Аркадий и Борис Стругацкие. Хищные вещи века / Аркадий и Борис Стругацкие. – Санкт-Петербург : Эксмо, 2007, – 590 с.
2. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер; [пер. с нем.]. – М. : Фонд За экономическую грамотность, 1995. – 296 с.
3. Алиев Х. М. Ключ к себе. Этюды о саморегуляции / Х. М. Алиев. – М. : Молодая гвардия, 1990. – 223 с.
4. Майерс Д. Социальная психология; [пер. с англ.] / Д. Майерс. – СПб. : Питер-пресс, 1997. – 688 с.
5. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы; [пер. с англ.] / А. Маслоу. – М. : Смысл, 1999. – 425 с.

Irina Kadievskaya, Svetlana Bukova. Social mood in the dynamics of the present.

In the article the tendencies of the psychological health of contemporary person are examined. Are investigated the special features of the social mood, which often border on the pathology. In connection with which are examined the phenomena of the contemporary world development, which are capable of provoking a similar situation.

Key words: social mood, the means of life, contemporary society.

Ірина Кадієвська, Світлана Бикова. Соціальний настрій в динаміці сучасності.

У статті розглядаються тенденції психологічного самопочуття сучасної людини. Досліджуються особливості соціального настрою, які часто межують з патологією. У зв'язку з чим, розглядаються феномени сучасного світового розвитку, які здатні провокувати подібну ситуацію.

Ключові слова: соціальний настрій, образ життя, сучасне суспільство.

Стаття постуила в редакційну колеґію 08.09.2013

**Кадиевская Ирина Аркадиевна,
Иванова Мария Дмитриевна**

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

ДИАЛОГ ВОСТОК-ЗАПАД КАК ПРОБЛЕМА ФИЛОСОФИИ КУЛЬТУРЫ

В статье рассматривается проблема развития межкультурного диалога Востока и Запада в контексте современных глобальных тенденций. Исследуется своеобразие культур, истоки и тенденции их развития. Утверждается необходимость и полезность взаимодействия западной и восточной культур для прогресса человечества.

Ключевые слова: *восточная культура, западная культура, глобализация.*

Исследования в области философии культуры всегда имеют определенную практическую ориентацию. Постигая прошлое, мы стремимся разобраться в настоящем, определить тенденции будущего развития общества. В этом смысле важное значение приобретает проблема развития взаимоотношений Западной и Восточной культур. В условиях роста глобальной дезинтеграции человечества проблема развития межкультурного диалога становится жизненно необходимой для выживания человечества и не потому, что в области культуры мы видим наиболее острые проблемы человечества, а потому, что культура является наиболее толерантной и коммуникативной формой взаимосвязи, именно поэтому культура обладает мощным потенциалом, позволяющим преодолеть опасные разломы в социальной структуре человечества. Развитие и обогащение опыта толерантного культурного взаимодействия, разработка стратегических проектов диалога культур и на их основании выработанных практических решений, создание международных и межнациональных институтов, способствующих диалогу культур – все это конкретные пути развития диалога культур. Возможно, что проблема диалога культур представляется актуальной с точки зрения защиты национальной культуры и культурных достижений от тенденций к гомогенности культуры человечества. Но этот диалог актуален еще и потому, что несбалансированное решение проблем диалога культур представляет собой накопление латентного конфликтного потенциала, который может привести к глобальной и необратимой дестабилизации жизни человечества.

В настоящее время исследование процесса взаимодействия культур и цивилизаций в контексте современных глобальных тенденций интеграции/деинтеграции представляется одним из самых актуальных направлений философии культуры. Проблемы диалога различных мировых культур нашли отражение во многих философских концепциях. Проблематизация диалога культур начинается с постановки проблемы диалога Восток-Запад, исламско-христианского диалога, евразийского диалога и других. В этой связи можно выделить работы, которые являются знаковыми в обозначении этой проблемы. Прежде всего, это, несомненно, самая знаменитая работа О. Шпенглера «Закат Европы», обозначившая магистраль диалога культур Запада и Востока. В работах Ф. Ницше, А. Шопенгауэра прослеживается актуализация восточной парадигмы диалога культур. Проблема диалога культур разрабатывается в герменевтике Ф. Шлейермахера, В. Дильтея, Г.-Г. Гадамера, П. Рикера как актуализация проблемы понимания, являющейся целью в диалоге культур. Экзистенциализм в лице А. Камю, Ж.-П. Сартра поставил проблему обреченного смысла диалога, диалога как невозможного, поскольку диалог принуждает к общению. Разработка проблем диалога культур в контексте философской антропологии представлена в трудах М. Шелера, А. Швейцера. Диалог и его ценностные аспекты рассматривались в учении М. Вебера.

Исторически восточная культура связана с древними цивилизациями Китая, Индии, Междуречья и Египта. Впоследствии на их месте возникли общества мусульманской, индуистской, буддистской и конфуцианской религиозно-культурных традиций. Несмотря на самобытность этих культур в них можно обнаружить множество общих традиций и ценностей. Образцы поведения и нормы морали имеют свойство передаваться от поколения к поколению. Восток в общественном сознании обычно ассоциируется с традиционным обществом. Основной культурной доминантой здесь выступают мифы, религиозные культы, обряды и ритуалы. Особое внимание уделяется развитию самосознания через созерцательное отношение личности к окружающей действительности. Для такой культуры не характерно разделение мира на природу и общество. Человек должен жить в единстве с природой, стремиться к гармоничному взаимодействию с окружающим миром. Для восточных обществ характерен коллективизм, преданность человека своему сообществу – семье, роду, общине, касте и др.

Запад можно считать особым типом развития культуры и цивилизации, который был сформирован в Европе в XV–XVII вв. Однако, в то же время важно учитывать древнюю историю возникновения и развития Западной цивилизации. Особенный

Збірник наукових статей

научный интерес представляют исследования демократии античного полиса, а также специфика христианской морали. Немецкий социолог М. Вебер относил к основным ценностям западной культуры: динамизм и новаторство, утверждение прав и свобод личности, индивидуализм, рациональность, равенство, толерантность, уважение к частной собственности и др. Современную западную цивилизацию можно назвать техногенной. Быстрое развитие прикладного научного знания и новых технологий, их применение в сфере производства и услуг принято считать важнейшими особенностями такой цивилизации, в которой искусственная среда интенсивно вытесняет естественную природную среду. Решающими факторами в развитии западной цивилизации выступают капиталистические отношения, политическая демократия, а также правовое государство, которые в свою очередь могут обеспечивать полноценное развитие гражданского общества на Западе.

Своеобразие культур Запада и Востока, во многом связано с климатическими, историческими, а также социально-экономическими особенности жизни этих народов. Однако наряду с различиями обнаруживается некоторый параллелизм в культурном развитии Востока и Запада. Рассматриваемые цивилизации зародились в недрах первобытного общества в результате неолитической революции. Длительный период они развивались примерно в одинаковых условиях в политике, экономике, социальной сфере и т. д. Однако, на определенном этапе развития особо выделяться античный путь развития западной цивилизации. С этого момента и до начала XX в. исследователи анализируют западный и восточный пути развития. Вместе с тем, практически на всем протяжении исторического развития государства западной и восточной цивилизации соприкасались и взаимодействовали. Поэтому можно говорить о том, что столкновение и взаимовлияние западной и восточной цивилизаций существенно повлияло на развитие мировой культуры в целом.

На Востоке особенный смысл несет идея небытия, стремление к истинной, глубинной, духовной мудрости. На Западе скорее преобладает идея бытия, стремление к точному выражению истины словами. Интересные отличия можно обнаружить также и в развитии искусства. Западное искусство характеризуется дифференциацией художественных форм, отражением эпохи в ее идейном содержании, разнообразная и быстрая смена стилей. Восточная традиция в искусстве предполагает некоторую условность, символизм, устойчивость художественных традиций. Довольно ярко проявляются и различия в общественной жизни. Если в Западной культуре присутствует экономический приоритет в решении общественных проблем, а также потребительское отношение к природе, то Восточная

культура скорее опирается на религиозно-нравственные установки и традиции, созерцательное отношение к природе. Обращая внимание на технологическую направленность, можно сделать вывод о том, что Западная культура развивается по пути ускоряющегося технического прогресса, высокой производительности труда, основывается на постиндустриальном обществе, Восточная же культура, за исключением таких стран, как Япония, Южная Корея и некоторые другие, выбирает путь малопроизводительного труда с пониженными темпами производства.

Существует множество различных подходов к проблеме диалектики взаимодействия западной и восточной культур. Один из них выражен в известном стихотворении Киплинга: «Запад есть Запад, а Восток есть Восток, и с места они не сойдут»; другой сформулирован еще Гёте: «Мысли мудрой быстрым током свяжем Запад мы с Востоком». В настоящее время стало почти общепризнанным, что взаимодействие западной и восточной культур необходимо и полезно для культурного прогресса человечества. Несомненно, оно ведет к их сближению. Однако это не означает исчезновения различий между ними.

Освоение Востоком технической культуры Запада, разумеется, ведет к стандартизации производства и быта по западному образцу, но, тем не менее, при этом сохраняются их специфические национально-культурные особенности. Примером тому может служить опыт Японии. На практике ныне уже происходит не только экспансия западной культуры на Восток, но и быстро растущее вхождение восточной культуры в различные сферы культурной жизни Запада. И западная культура впитывает в себя, усваивает и «переваривает» идущие с Востока веяния, расцветаясь от этого новыми красками, но, не сходя со своей исторически обусловленной магистрали развития.

Сегодня особенно актуальной можно считать проблему укрепления сотрудничества и взаимопонимания в мире на основе идей толерантности и взаимоуважения.

В условиях мировой глобализации особое значение приобретают идеи равноправия культур, каждая из которых обладает достоинством и суверенностью. Главной тенденцией сегодня может выступить взаимовыгодная интеграция, а также интернационализация всех сфер общественной жизни. Основными понятиями современного общества должны стать гуманизация, толерантность, терпимое отношение к инакомыслящим, взаимопонимание и поддержка.

Литература

1. Запад и Восток. Традиции и современность : учебное пособие / С. Г. Галанова [и др.]. – М. : Знание, 1993.

Збірник наукових статей

2. Боров В. Ю. Взаимодействие культуры и научно-технического прогресса / В. Ю. Боров, Г. Н. Веневитинов. – М., 1988. – 112 с.

3. Гуревич П. С. Культурология / П. С. Гуревич. – М. : Гардарики, 2001. – 280 с.

4. Кальянов А. В. Деление культур на «восточные» и «западные» / А. В. Кальянов // Материалы научной конференции студентов, аспирантов и преподавателей «Диалог цивилизаций: история, современность и перспективы». – М. : 2002.

5. Лавриненко В. Н. Философия: учебник / В. Н. Лавриненко. – М., 2002. – 520 с.

Irana Kadievskaya, Mariya Ivanova. Dialogue East-West as the problem of the philosophy of the culture.

In the article is examined the problem of the development of the culture dialogue of the east and West in the context of contemporary global tendencies. Is investigated the uniqueness of cultures, sources and trends of their development. Need and usefulness of interaction of western and eastern cultures for the progress of humanity is asserted.

Key words: eastern culture, western culture, globalization.

Ірина Кадисвская, Іванова Марія. Діалог схід-захід як проблема філософії культури.

У статті розглядається проблема розвитку міжкультурного діалогу Сходу та Заходу в контексті сучасних глобальних тенденцій. Досліджується своєрідність культур, витоки та тенденції їх розвитку. Стверджується необхідність та корисність взаємодії західної та східної культур для прогресу людства.

Ключові слова: східна культура, західна культура, глобалізація.

Стаття поступила в редакційну колеґію 08.09.2013

УДК 378.147.091.32-021.321:378.4/.6

© Кайдалова Л. Г., 2013

Кайдалова Лідія Григорівна

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті висвітлено особливості викладання лекцій у вищому навчальному закладі, науково-методичні вимоги до лекції, основні функції лекції. Розглянуто інтерактивні лекції та лекторську майстерність викладача як складову забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: лекція, лектор, функції лекції, інтерактивна лекція, лекторська майстерність.

Проблеми викладання лекцій у вищих навчальних закладах досліджені багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими, серед яких Л. Г. Кайдалова, О. В. Михайличенко, Л. Ф. Панченко, О. О. Тележкіна, В. П. Черних та ін. [1-5].

Метою статті є: висвітлення особливостей читання лекцій у вищих навчальних закладах та підготовка лектора до читання лекцій.

Лекторська майстерність викладача складається з комплексу компетентностей і якостей, серед яких найважливішими є: бездоганне знання свого предмета; знання основних соціально-психологічних особливостей процесу публічного мовлення; уміння підібрати і систематизувати навчальний матеріал для лекційного виступу й оформити його відповідно його відповідно до поставленої мети, законів композиції, логіки і психології; контакт з аудиторією. Якість лекційного викладання посилює мотивацію навчання, активізує розумово-мисленеву діяльність та зацікавленість у навчанні.

Лекція у ВНЗ визначає напрям, основний зміст і характер усіх видів занять, у тому числі самостійної роботи студентів і магістрантів. Кожна лекція з певної дисципліни є відносно самостійною і, водночас, передбачає продовження навчального процесу.

Лекція є ефективною формою систематичного, емоційного, безпосереднього контакту свідомості, почуттів, волі, інтуїції особистості педагога. Лекція покликана не лише давати знання, а й сприяти всебічному розвитку особистості. Можливості лекції в освітній системі.

При проведенні лекцій широко застосовується прийом постановки риторичних запитань: ставиться запитання, студенти зосереджують на ньому увагу, а викладач, після невеличкої паузи, сам дає відповідь на поставлене запитання. Засобом активізації у даному випадку виступає запитувальна інтонація, яка мобілізує увагу слухачів.

У педагогічній практиці для здійснення навчального процесу доцільно окреслити такі види академічних лекцій: проблемна, бінарна, оглядова, настановча, лекція із запланованими помилками, лекція-конференція, лекція-диспут, інформаційна лекція, узагальнююча, інтерактивна, лекція-візуалізація та ін.

Під час інтерактивних лекцій студенти вчаться бути демократичними, спілкуватись між собою, критично думати, приймати власні продумані рішення. Відео-інформація або анімація у поєднанні з коментарями викладача значно активізує увагу студентів до змісту навчального матеріалу та підвищує інтерес до нової теми. При цьому суттєво змінюється роль викладача у навчальному процесі. Викладач

Збірник наукових статей

ефективніше використовує навчальний час лекції, зосередивши увагу на обговоренні найбільш складних фрагментів навчального матеріалу.

Визначення мети лекції залежить від її вигляду: одна справа настановна лекція для заочників, зовсім інше – оглядова лекція для випускників або лекція з окремої наукової проблеми. Своєрідною по своїх цілях є ввідна лекція: у ній студенти знайомляться з програмою, порядком вивчення предмету, основною літературою та ін.

Досвідчені лектори рекомендують починати лекцію з цікавого прикладу, прислів'я, приказки, яскравої і значимої цитати, гумористичного зауваження та ін.

Ефективний засіб завоювання уваги слухачів – питання до аудиторії, що допомагає втягнути студентів в активну розумову діяльність. Перші слова мають бути незвично прості, доступні.

Основними функціями лекції у вищому навчальному закладі є: освітня, методологічна, методична, мотиваційна, розвивальна, виховна, організуюча, інформаційна, переконувальна, комунікативна, орієнтуюча та ін.

При підготовці до лекційного заняття викладач повинен враховувати наявність навчально-методичного супроводу та орієнтувати студентів на їхнє використання при самостійній роботі з вивчення предмета. Не слід давати перелік першоджерел, яких немає в бібліотеці університету або на кафедрі.

У лекції мають реалізовуватися загально-дидактичні принципи: науковості змісту, системності побудови та викладу, послідовності, інформативності, наочності, зрозумілості (доступності) та переконливості її викладу, свідомості, активності й самостійності, зв'язку змісту навчального матеріалу з професійною діяльністю, доступності, емоційності.

Створення позитивного іміджу лектора є непростим завданням. Воно вимагає клопіткої, творчої роботи, але приносить гарні результати: формує позитивне ставлення до педагога оточуючих, робить спілкування з ним приємним і комфортним.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження не вичерпують проблем лекційного викладання, а є предметом подальших творчих і наукових пошуків. Від правильного вибору лекції, методики її викладу багато в чому залежить організація подальшого навчання та самостійної роботи студентів, рівень якісної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

Література

1. Булатова О. С. Педагогический артистизм : учеб. пособ. / О. С. Булатова. – М. : Издательский центр “Академия”, 2001. – 240 с.
2. Кайдалова Л. Г. Методика проведення занять у вищому навчальному закладі : метод. рекоменд. для викл. / Л. Г. Кайдалова,

О. О. Тележкіна, С. М. Полуян та ін. – Харків : Вид-во НФаУ, 2004. – 60 с.

3. Лекція як провідна форма навчання у вищому закладі освіти : Метод. реком. для викл. / В. П. Черних, І. А. Зупанець, Л. Г. Кайдалова та ін. – Х. : Вид-во НФаУ, 2001. – 36 с.

4. Михайличенко О. В. Особливості проведення лекцій у вищому навчальному закладі / О. В. Михайличенко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць / [гол. ред. : М. Б. Євтух]. – К. : Київський національний лінгвістичний університет, 2010. – Вип. 41. – С. 26-31.

5. Панченко Л. Ф. Розвиток університетської лекції в контексті мультимедійних технологій / Л. Ф. Панченко // Вісник Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка / [гол. ред. : В. С. Курило]. – Луганськ. – 2006. – № 2. – С. 138-142.

Лидия Кайдалова. Особенности проведения лекционных занятий в высших учебных заведениях.

В статье освещены особенности преподавания лекций в высшем учебном заведении, научно-методические требования к лекции, основные функции лекции. Рассмотрены интерактивные лекции и лекторское мастерство преподавателя как составляющую обеспечения качественной подготовки будущих специалистов в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: лекція, лектор, функції лекції, інтерактивна лекція, лекторське майстерство.

Lydia Kaydalova. Features of the conducting lectures classes in higher education institutions.

The article highlights the peculiarities of teaching lectures in higher education, research and methodological requirements for the lecture, the main function of the lecture. Considered interactive lectures and lecturer's skill as a teacher component to ensure quality training of future professionals in higher education.

Key words: *lektsiya, lecturer, features lectures, interactive lektsiya, lecturer maysterstvo.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.09.2013

Збірник наукових статей

УДК 001.89-057.785:377.36]-029:6-024.546

© Камкина Л. В., Исаева Л. Е., Лев И. Е., 2013

Камкина Людмила Владимировна,

Исаева Людмила Евгеньевна,

Лев Исаак Ефимович,

Национальная металлургическая академия Украины, Днепропетровск

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОВЕДЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Относительно низкий уровень современной школьной подготовки и отсутствие у многих студентов мотивации к получению высокой специальной квалификации, на фоне существующих научных и производственных достижений, приводит к конфликту между качеством образования и потребностями общества. Такое состояние делает актуальным хотя бы частичное решение вопросов, лежащих как в области методического совершенствования учебного процесса, так и в активации научной составляющей учебного процесса.

Ключевые слова: *высшее образование, информационные компьютерные технологии, наука, профессиональные стандарты.*

В далеком 1973 году по инициативе Днепропетровского металлургического института в учебную программу на кафедре обработки металлов давлением было введено проведения курсовой научно-исследовательской работы, которую был обязан выполнить каждый студент. Спустя два года новая система обучения была включена в учебные планы всех технических вузов СССР в качестве обязательной.

Современной проблемой высшего образования [1] является необходимость способствовать самореализации личности, обеспечивая потребности общества и государства в квалифицированных специалистах. В процессе обучения необходимо привить студентам знания, умения, навыки, профессиональные, мировоззренческие и гражданские качества, которые должны соответствовать перспективам развития общества, науки, техники, технологий, культуры и искусства. Содержание обучения должно обеспечить студенту возможность получения высшего образования и, что не менее важно, определенной квалификации.

Целью статьи являются рекомендации по совершенствованию учебного процесса, воспитывающего у студентов не только стремление к познанию высоких уровней науки, но и получение

профессиональных практических навыков будущей специальности, причем приступать к этому следует с первых дней обучения в вузе.

Однако относительно низкий уровень школьной подготовки и мотивации к обучению у абитуриентов последних лет вызывает опасения, в том смысле, что существующие особенности обучения не позволяют, в дальнейшем успешно подготавливать высококвалифицированных специалистов.

Нерешенными остаются следующие проблемы:

Во-первых, проблемы, связанные с объективно ограниченными возможностями обучаемых, в силу отсутствия у них должной физико-химико-математической подготовки или, грубо говоря, в силу отсутствия у обучаемых должного среднего образования вообще.

Во-вторых, у обучаемых нет никаких навыков самостоятельной умственной (поисковой) работы, как нет и навыков усвоения путем осмысливания читаемого или, тем более, записываемого материала. Отсюда, кстати, и вытекает, что термин „учащийся” (учащий себя) никак не подходит для обозначения статуса наших подопечных, пожалуй, для них подходит только термин „обучаемый”.

В-третьих, объективно ограниченные возможности обучаемых, из-за „нестыковки” объема преподаваемого, обязательного, материала и отводимого на обучение аудиторного времени. Неизбежно повышенный темп занятий не способствует эффективности последних.

Как же, в данной ситуации поступать нам, обучающим, в неравном бою с недообразованием? Есть два решения – одно мудрое, другое – отчаянное. Мудрое решение – оставить все как есть и „не высовываться”. Отчаянное решение. За неимением возможности влиять на ситуацию „снаружи”, повлиять на нее „изнутри”, руководствуясь принципом „Помощь утопающим – дело рук самих утопающих”. Приступая к обучению, нельзя оставлять своих студентов наедине с учебниками и сухими программами. Во вступительной лекции, к каждому разделу следует обобщать материал, заинтересовывать студентов общим видением проблемы, подсказывать, как лучше усвоить курс. Нужно научить студентов всегда ценить время и всегда напоминать о том, что зря прожитый час никогда не вернешь, что время – великое богатство и его надо беречь.

Практика показывает, что профессиональный уровень инженеров напрямую зависит не только от общей культуры и эрудиции преподавателей, но и от постановки научно-исследовательской работы.

Одним из вариантов решения этих проблем, является проведение реорганизации лабораторного практикума. В некоторых вузах [2] например, по дисциплине ”химия” методическая и практическая работа организована таким образом, что перед

Збірник наукових статей

студентами возникает альтернативная задача, выбор решения которой делает сам студент, что конечно способствует проявлению интереса к своим действиям.

Система аудиторного контроля должна содержать объективно дифференцированные, посильные, индивидуальные, стандартизированные тестовые задания, форма и содержание которых давали бы возможность быстро их проверить и оценить, главным образом, понимание учебного материала.

Чрезвычайно перспективным, в этом отношении, является, методическая организованность лабораторных работ так, чтобы в них были элементы проведения научных исследований. Сама методология постановки и проведения научных исследований неотвратимо вовлекает студентов в мир науки и образования. При формулировании особенностей организации и постановки проведения исследований, естественно, возникает необходимость получения новых знаний. Возникает потребность теоретических прогнозов и оценок эффективности предстоящих исследований.

Студентам нужно привить понимание того [3], что под эффективностью научных исследований понимают, чаще всего, соотношение между их полезным эффектом (степенью достижения поставленной задачи) и затратами на его получение. Критерий эффективности научной работы может быть представлен двойко. Во-первых, его можно определить как достижение наибольшего полезного эффекта при заданных ресурсах. Во-вторых, – как обеспечение заданного полезного эффекта при минимальных затратах ресурсов. Поиск оптимального решения возможен на основе обоих подходов и приводит к совпадающим результатам. Для применения критерия в такой форме достаточно предположить, что оцениваемый вариант, например использование новой методики, прибора, лишь улучшает научное исследование; т.е. дело сводится к сравнению предлагаемого и базового вариантов.

Ни одна учебная дисциплина не располагает системой обучающего материала, построенного по принципу поискового, проблемного обучения. Поэтому активизация обучения может быть осуществлена только при условии активной творческой деятельности самого студента.

Основная движущая пружина активизирующего поискового проблемного обучения – это система вопросов и заданий, которые ставятся перед студентами. В первую очередь, это вопросы, в которых сталкиваются противоречия. Необходимость преодолеть противоречия – один из самых сильных двигателей активной ищущей мысли.

Активную работу мысли вызывают вопросы, требующие установления сходства и различия. Чем менее это различие или сходство, тем интереснее его обнаружить.

Значительный интерес могут вызвать вопросы, требующие обоснованного, продуманного выбора одной из двух или нескольких возможностей. Высокую умственную активность, связанную как с поисковой, так и с конструктивной деятельностью, вызывают такие задания, которые требуют у студентов исправления чьих-либо логических, фактических и прочих ошибок.

Оптимальное задание – задание нелегкое, но посильное. Студент, справляющийся хотя бы частично с заданием, обретает уверенность в своих силах, тогда как полная неудача неизбежно приведет к угасанию интереса.

Многочисленные исследования подтверждают [4], что в последние десятилетия резко возросло значение взаимоотношений образования и науки. Рост государственно-правового и других форм мониторинга научно-образовательной деятельности является очевидным и обязательным атрибутом современной цивилизации.

Многими современными исследованиями [5] показано, что применение способов „информационных компьютерных технологий”, как процесса подготовки и передачи образовательной информации в изучении основ наук способствует повышению эффективности учебного процесса в области овладения общими методами познания и стратегией усвоения учебного материала, а также самостоятельному выбору режима учебной деятельности, организационных форм и методов обучения. Это способствует формированию у студентов умений и знаний в изучении учебной дисциплины, дает возможность самостоятельно осуществлять прогнозирование, делать микрооткрытия закономерностей в исследуемой области. Кроме этого, систематическое применение информационных компьютерных технологий в процессе освоения закономерностей данной предметной области приучает студента к современным методам изучения основ наук и готовит его к интеллектуальной деятельности в информационном обществе.

В современном понимании информационная технология обучения – это педагогическая технология, которая применяет специальные программы и технические приспособления (аудио-, видео-, и компьютерную технику, телекоммуникационные сети и др.) для работы с информацией. Благодаря этому образуются новые технологии передачи и получения знаний, а также всестороннего развития личности студента в ходе учебно-образовательного процесса.

Особо следует выделить направление, связанное с организацией исследовательской деятельности студентов – работа по методу

Збірник наукових статей

проектов, т.е. составление проектной документации, получение и обработка данных исследований, презентация результатов.

Выводы. Актуальными вопросами современного высшего образования и науки является относительно низкий уровень школьной подготовки и отсутствие у студентов мотивации к получению высокой специальной квалификации.

На фоне существующих научных достижений во многих отраслях производства, возникающий конфликт, связанный с недостаточной подготовкой выпускников технических вузов, может быть частично решен с помощью, как методического усовершенствования учебного процесса, так и его акцентирования на наукообразующую часть обучения. Необходимо организовать работу так, чтобы применение способов информационных технологий в компьютерных классах с первых дней обучения занимало приоритетное место в самостоятельной работе студентов.

В 2013 году работодатели подготовили для учебных заведений свои требования к молодым специалистам, на основе которых в рамках проекта „Паспорт профессии” были созданы обновленные образовательные программы для высшей школы. Эти программы были успешно представлены в Национальной металлургической академии Украины. Теперь студенты этого вуза будут учиться на основе стандартов, в разработке которых вместе со специалистами ведущих металлургических предприятий страны приняли участие авторитетные научно-методические сотрудники вузов.

Литература

1. Громкова М. Т. Образование – стимул саморазвития / М. Т. Громкова. „Педагогика”, 1995. – № 3. – С. 21.
2. Деркач Т. М. Інформаційні технології у викладанні хімічних дисциплін / Т. М. Деркач. – Дніпропетровськ : Видавництво ДНУ, 2008. – 335 с.
3. Мачуська І. М. Формування професійної спрямованості учнів старшого шкільного віку / І. М. Мачуська. – Київ : „Горизонти освіти”, 2012. – № 3. – 125 с.
4. Иванова Е. И., Шурпик Л. П. Электронный учебник как средство информации процесса обучения в современном вузе / Е. И. Иванова, Л. П. Шурпик. – М. : „Информатика и образование”, 2012, – № 5. – 71 с.
5. Роберт Н. В. Распределение изучения информационных и коммуникационных технологий в общеобразовательных предметах / Н. В. Роберт // „Информатика и образование”. – М. – 2001. – № 5. – С. 12-16.

Lyudmila Kamkina, Lyudmila Isayeva, Isaak Lev. Technologic and methodical basis for improvement of the scientific research carried out by the students of technical specialties.

A relatively low level of the modern school training and the absence of motivation for obtaining the high special qualification by many students, on the background of existing scientific and industrial achievements, lead to the conflict between the quality of education and the needs of society. Such state makes actual even if partial solution of questions laying in the field of methodical improvements in the educational process, as well as in activation of the scientific component of this process.

Key words: higher education, information computer technologies, professional standards.

Людмила Камкіна, Людмила Ісаєва, Ісаак Лев. Технологічні та методичні основи вдосконалення проведення наукових досліджень студентів технічних спеціальностей.

Відносно низькій рівень сучасної шкільної підготовки і відсутність у багатьох студентів мотивації до одержання високої спеціальної кваліфікації, на фоні існуючих наукових виробничих досліджень, приводить до конфлікту між якістю освіти та потребами суспільства. Такий стан робить актуальним, хоча б часткове рішення питань, які належать як до області методичного удосконалення навчального процесу, так і до активізації наукової складової навчального процесу.

Ключові слова: вища освіта, інформаційні комп'ютерні технології, наука, професійні стандарти.

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

УДК 376-056.2:3.071(477)

© Кас'яненко О. М., 2013

Кас'яненко Оксана Миколаївна

Мукачівський державний університет

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВИТИ В УКРАЇНІ**

У статті мова йде про систему інклюзивної освіти в Україні, схарактеризовано реалії та перспективи розвитку цього напрямку. Проаналізовано нормативно-правову базу, що забезпечує функціонування інклюзивної освіти в Україні та на міжнародному рівні. З'ясовано основні підходи щодо оптимізації інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзія, освіта, концепція, спеціальне навчання.

Збірник наукових статей

На сучасному етапі інклюзивна освіта розглядається як особлива система навчання, яка забезпечує навчання за індивідуальними навчальними планами та систематичний медико-соціальний і психолого-педагогічний супровід, охоплює різноманітний контингент учнів та диференціює освітній процес, відповідаючи на потреби учнів усіх груп та категорій, формує освітнє середовище, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Мета статті полягає у визначенні реального стану та перспектив розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Сучасна демографічна ситуація характеризується зростанням кількості дітей, які мають психофізичні відхилення, і тих, яких відносять до «групи ризику». За офіційними даними департаменту медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України, на 2012 р. у нашій державі близько 145 тис. дітей мали порушення психофізичного розвитку. Це 2,5% від загальної кількості дітей країни. За статистичними даними, зі 129 тис. дітей з особливими освітніми потребами, які інтегровані до загальноосвітніх навчальних закладів, 45% складають діти з інвалідністю.

Зазначені вище дані викликають занепокоєння не лише в Україні. На сьогодні існує ціла низка нормативно-правових актів, які засвідчують актуальність цієї проблеми. Міжнародний рух «Освіта для всіх» (Education For All (EFA)), ініційований ЮНЕСКО, першочерговим завданням суспільного розвитку визначає забезпечення кожній людині права на здобуття якісної базової освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема задоволення освітніх потреб дітей і молоді з обмеженими можливостями, зокрема проблема інклюзивної освіти. У 1993 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Стандарти правила рівних можливостей осіб із вадами розвитку. Значимими стали Саламанкська декларація та Програма дій щодо освіти дітей з особливими потребами, одностайно ухвалені на Всесвітній конференції «Освіта для дітей з особливими потребами: доступність і якість» (1994). Нова методологія спеціальної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку обґрунтована у «Концепції спеціальної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку на найближчі роки і перспективу» (1996), «Концепції реабілітації дітей з обмеженими фізичними чи розумовими можливостями» (1998), «Концепції державного стандарту спеціальної освіти» (1999), «Проекті державного стандарту спеціальної освіти» (2004).

В одному з останніх нормативних документів – наказі Міністерства освіти і науки України від 2 грудня 2005 р. № 691 «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з

інвалідністю» – вживається низка термінів, таких як «діти з особливими освітніми потребами», «молодь з інвалідністю», «діти з важкими порушеннями розвитку», «діти з обмеженими можливостями здоров'я», що переважно відображають медичну модель, яка «розглядає ваду здоров'я як характеристику особи, що може бути викликана хворобою, «травмою чи станом здоров'я» і, відповідно, потребує медичного чи іншого втручання з метою «корекції» відповідної проблеми цієї особи [1, с. 13].

Подальший розвиток інклюзивної освіти в Україні не можливий без реалізації цілої низки умов, які забезпечать її стабільність, дієвість, ефективність. На цьому етапі необхідно: розробити систему діагностики дітей, які потребують інклюзивного навчання; забезпечити наявність місць у спеціалізованих закладах освіти (від дитячого садка до коледжу); організувати підготовку висококваліфікованих медичних та педагогічних кадрів, які безпосередньо готові до роботи в інклюзивних закладах освіти; на державному рівні забезпечити випуск спеціальної реабілітаційної продукції та навчально-методичного забезпечення для навчання дітей з особливими потребами. Нагального розв'язання потребує організація інклюзивної освіти дітей, які проживають у сільській місцевості, а відтак позбавлені можливості відвідувати спеціальні заняття. Прикро визнавати той факт, що до інклюзивного навчання не залучені приватні заклади освіти, які мають незаперечні фінансові та матеріальні можливості. З другого боку, сім'ї в яких зростають діти-інваліди матеріально не спроможні утримувати дитину в приватному закладі.

Таким чином, інклюзивна освіта в Україні, спираючись на досвід спеціального навчання, має розробити та впровадити якісно нові технології, які забезпечать для дітей з особливими потребами належний рівень навчання та виховання.

Література

1. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник / О. Б. Нагорна. – Рівне, 2012. – 99 с.

Оксана Касьяненко. Перспективи розвитку інклюзивного образования в Украине.

В статтє рєч یدєт о систємє інклюдзивного обралоования в Україне, охарактеризован реалїи и перспектївы развїтїя этого напрямлєнїя. Проаналїзованї норматївно-правовую базу, обєспєчївающюю функціонїрование інклюдзивного обралоования в Україне и на мєждународном уровнє. Выяснєно основнїе подходы к оптїмїзаціи інклюдзивного обралоования.

Ключевые слова: инклюзия, образование, концепция, специальное обучение.

Oksana Kas'yanenko. Prospects for Inclusive Education in Ukraine.

In this article we are talking about a system of inclusive education in Ukraine, determined realities and prospects of this area. Analysis of the regulatory framework that ensures the functioning of inclusive education in Ukraine and internationally. It was found the main approaches to optimization of inclusive education.

Key words: inclusion, education, concept, special training.

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.09.2013

УДК 616-083.98:377.44

© Клигуненко Е. Н., Ехалов В. В., Сединкин В. А., 2013

Клигуненко Елена Николаевна,

Ехалов Василий Витальевич,

Сединкин Владислав Анатольевич

Государственное учреждение

„Днепропетровская медицинская академия МЗ Украины”

**ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДИК ОБУЧЕНИЯ
ВРАЧЕЙ-ИНТЕРНОВ**

В статье рассмотрена адаптированная проблемная модификация методики «конкурентных групп», разработанная сотрудниками кафедры, смысл которой заключается в «парной конкуренции». Предложено использовать данную интерактивную методику обучения врачей-интернов для повышения уровня «выживаемости» теоретических знаний и практических навыков.

Ключевые слова: интерактивная методика обучения, методика „конкурентных пар”, врачи-интерны.

Использование существующей методики «конкурентных групп» хорошо зарекомендовало себя в учебном процессе в высших медицинских учебных заведениях [1, 3]. Главными ее преимуществами являются мотивационное стимулирование клинического мышления, оптимизация творческого потенциала молодых врачей, способность показать свои возможности. Проблемные задачи формируются как определенные клинические ситуации с исходными неполными данными, что требует их решения с использованием коллективного творчества. Именно такие задачи ставит клиническая практика врача интенсивной терапии в повседневной работе. Но, использование

данной методики имеет свои определенные недостатки. Так, при наличии в конкурентных группах по 5-7 врачей-интернов возникает такая недостаточно положительная картина: в каждой группе самоопределяются лидеры, которые берут на себя основную работу. Они качественно включаются в работу, формируют групповое решение, отстаивают свою точку зрения, определяют конкурентоспособность группы. Элемент конкуренции пробуждает сильные эмоции - временами они могут быть негативно направлены против других членов группы, а иногда и против ведущего. Требуется много такта и деликатности, чтобы творчески разрешить конфликт, погасить эмоции и помочь участникам в результате дискуссии получить новый опыт. Вместе с тем, 2-4 интерна из группы занимают пассивную тактику: заведомо со всем соглашаются, имитируют искреннюю заинтересованность, иногда даже высказываются. Однако, использованная интерактивная методика у данной категории молодых врачей не достигает своей основной цели – активизации процесса обучения. Роль преподавателя в этом процессе очень важна, но руководитель должен вмешиваться в процесс обсуждения только на последующем этапе формирования клинического проекта. Поэтому «экстренно стимулировать» пассивных членов группы в начале работы он не может (не предусмотрено методикой). Преподаватель включается в процесс на этапе, когда работа уже большей частью выполнена, точка зрения сформирована и группы готовы к конкурентному обсуждению. Это означает, что недостаточно активный интерн уже успел воспользоваться результатом работы других членов группы и польза от этого далека от ожидаемой. Все психологические и педагогические исследования доказывают, что после пассивного участия в процессе обучения довольно быстро не остается и следа от полученных знаний и умений [4].

Нет никакого сомнения в преимуществах коллективной работы в любой сфере жизнедеятельности человека, но повседневная работа врача-анестезиолога отличается определенными особенностями. Так, хирургическая бригада оптимально состоит из трех или более врачей (хоть и маленький, но коллектив). Врач-анестезиолог, что обеспечивает обезболивание, в операционной один (медицинская сестра анестезист не учитывается, хотя молодому врачу не грех иногда воспользоваться его практическим опытом, если таковой имеется). Конечно, анестезиолог может воспользоваться советом и практической помощью более опытных специалистов, может получить консультацию по мобильному телефону даже у ведущего специалиста. Но специфика его работы – резкое ограничение времени для диагностики и оказания срочной помощи больному, когда несколько минут (или секунд) может стоить человеку жизни. Из этого вытекает:

Збірник наукових статей

«надейся на авторитетов, но еще больше – на себя». То есть, индивидуальное творчество – основа процесса обучения интернов анестезиологов на творческом уровне α -IV [5].

Целью работы является разработка адаптированной проблемной модификации методики «конкурентных групп», смысл которой заключается в «парной конкуренции». При этом в основу систематизации приемов и стратегий в рамках данной методики мы положили три основных компонента понятия критического мышления как такового: когнитивный (развитие умственных уровней), коммуникативный (развитие взаимодействий) и рефлексивный (развитие профессиональной рефлексии).

Процесс обучения по этой методике осуществляется в три этапа [5]:

Подготовительный этап предполагает определение цели и задач. Врачи-интерны могут сами предложить проблемную ситуацию для обсуждения, исходя из интереса к конкретной теме (тема курсовой работы, специфика места будущей работы и т.д.), могут самостоятельно выбрать себе «оппонента». Условием деловой игры является запланированное несогласие одного члена группы с другим, то есть он должен обоснованно и корректно доказать обратное. В своих утверждениях и доказательствах каждый из группы должен пользоваться медицинскими стандартами и другими современными специальными источниками в области анестезиологии и интенсивной терапии. Таким образом, формируется определенная проблемная ситуация, единство и борьба противоречий.

Основной этап проходит как самостоятельная работа интернов со своей задачей. Для валидного возражения врачи-интерны должны предлагать разнообразные современные методы клинического, лабораторного, инструментального исследований, использования определенных вариантов лечебной тактики в надежде на его эффективность. В случае причинения вреда здоровью или жизни условного пациента предусмотрены «штрафные санкции». На этом этапе происходит важная работа: каждый из интернов должен получать необходимые для «конкурентоспособности» данные, находить доказательства или опровержения реализации в ходе работы 4-х подходов (субъектного, фасилитарного, холистического и интерактивного), которые в свою очередь могут свидетельствовать о реализацию личностно-ориентированного обучения. Определяется следующая этапность в работе с информацией: *Узнавание информации – Описание информации – Выделение главного в информации (понимание по таксономией Б. Блума) – Сопоставления главной и второстепенной информации – Анализ информации – Синтез информации – Характеристика информации – Применение*

информации – Оценка информации – Личное отношение к информации [2]. Задействованные конкурирующими интернами пределы специальной информации все распространяются и распространяются вроде недавно популярной компьютерной игры «Империя». В этом случае в действие вступает один из фундаментальных принципов философии: «Знание определяют незнание». Насколько далеко пойдет этот «захват территории» зависит от предварительной подготовки интернов, их учебной активности и способности к клиническому мышлению. Самостоятельную работу интерны продолжают и вне аудитории. Современный технический уровень предоставляет молодым коллегам возможность переписки в сети «Internet» с последующим распечатыванием на бумажном носителе (не является обязательным). Конечно, при затрате времени для обсуждения и соперничества пациент в реальной жизни может и не дожидаться адекватной врачебной помощи, но наша цель учить не быстро, а качественно. На этом этапе направляющая помощь преподавателя допускается, но является исключением, а не правилом. В конце этапа врачи-интерны, которые уже исчерпали все аргументы и «помирились», делают анализ проделанной работы, определяют выводы. Последние зависят от степени «отклонения» от оптимальной оси, сверхбольшой затраты времени, возможных элементов опасности для мнимого больного.

Заключительный этап состоит в отчете каждой конкурентной пары, презентации результатов и защите проекта. Важным моментом является обсуждение результатов в присутствии всех интернов по специальности, которое осуществляется под руководством преподавателя. Особенно энергичные и эрудированные врачи-интерны могут поставить в несколько затруднительное положение даже очень опытного преподавателя. И это положительный результат, поскольку, руководствуясь выражением выдающегося советского педагога В. А. Сухомлинского: «Обучая других, мы учимся сами», цель достигнута. Авторитет преподавателя при этом не пострадает, а даже повысится (при условии его непрерывного образования).

Данная интерактивная методика используемая на кафедре для обучения врачей-интернов по специальности «Анестезиология и интенсивная терапия» с энтузиазмом была воспринята молодыми врачами первичной специализации. Элементы игры, возможность показать свои знания и возможности их использования на практике, определенный «азарт», конкуренция, доброжелательные споры создают определенный эмоциональный комфорт, желание продолжить деловую игру. При сдаче зачетов активные врачи-интерны, которые были привлечены к этой методике, показали высокую степень «выживаемости» теоретических знаний и практических навыков,

Збірник наукових статей

которая более чем на 25% превышала таковую при стандартных методиках обучения.

Выводы.

1. Применение интерактивной методики «конкурентных пар» значительно повышает качество знаний, а, именно, их полноту, глубину, систематичность, оперативность, гибкость, обобщенность.

2. Врачи-интерны, которые были привлечены к данной методике, показали высокую степень «выживаемости» теоретических знаний и практических навыков, которая более чем на 25% превышала таковую при стандартных методиках обучения.

Литература

1. Борисова И. И. Интерактивные формы и методы обучения в высшей школе: учебное пособие / И. И. Борисова, Е. Ю. Ливанова. – Нижегородский государственный университет им. Н. И. Лобачевского, Национальный исследовательский университет, Нижний Новгород, 2011. – 65 с.

2. Грудзинская Е. Ю. Активные методы обучения в высшей школе: учебно-методические материалы по программе повышения квалификации «Современные педагогические и информационные технологии» / Е. Ю. Грудзинская, В. В. Марико. – Нижний Новгород, 2007. – 182 с.

3. Інтерактивні методи навчання: навч. посібник / За заг. ред. П. Шевчука і П. Фенриха. – Щецін: Вид-во WSAF, 2005. – 170 с.

4. Мельничук І. М. Особливості застосування інтерактивних ігор у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / І. М. Мельничук. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnads/2010_4/10mimvz.pdf. – Назва з титул. екрану.

5. Методичні рекомендації «Науково-дослідницька діяльність студентів» для слухачів ФПК, викладачів I–IV рівня акредитації ВМНЗ України. – К., 2013. – 64 с.

Олена Клигуненко, Василь Схалов, Владислав Седінкін. Використання інтерактивних методик навчання лікарів-інтернів.

У статті розглянута адаптована проблемна модифікація методики «конкурентних груп», розроблена співробітниками кафедри, сенс якої полягає в «парній конкуренції». Запропоновано використовувати дану інтерактивну методику навчання лікарів-інтернів для підвищення рівня «виживаності» теоретичних знань і практичних навичок.

Ключові слова: *інтерактивна методика навчання, методика "конкурентних пар", лікарі-інтерни.*

Elena Kligunenko, Vasilij Yekhalov, Vladislav Sedinkin. The use of interactive methods of teaching doctors-interns.

The article describes problematic adapted modification techniques "competitive groups" developed by employees of the department, the meaning of which is "to pair competition." Proposed to use this interactive method of teaching medical interns to increase the level of "survival" of theoretical knowledge and practical skills.

Key words: *interactive teaching methodology, technique "competitive couples", interns.*

Статья поступила в редакционную коллегию 01.09.2013

УДК 316.46:116-056.45]:37.091.212-045.62

© Клименко О. Е., Белова И. Ю., 2013

Клименко Ольга Евгеньевна

Забайкальский государственный университет

Белова Ирина Юрьевна

Забайкальский государственный университет

СТАНОВЛЕНИЕ ЛИДЕРСКОЙ ОДАРЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ПРОФИЛЬНОГО СТУДЕНЧЕСКОГО ОБЪЕДИНЕНИЯ

В статье «Становление лидерской одаренности в условиях профильного студенческого объединения» О. Е. Клименко, И. Ю. Беловой раскрываются понятия «лидер» и «лидерство» и представлены эмпирическое исследование проблемы лидерства в профильном студенческом объединении. В конце XX века появилось более семи тысяч исследований по проблеме лидерства. В работе рассматриваются различные теории лидерства как зарубежных, так и отечественных исследователей. Анализ литературы по проблеме позволяет сформулировать педагогическую концепцию становления лидерской одаренности в условиях студенческого профильного объединения.

Ключевые слова: *лидер, лидерские качества, лидерство, лидерская одаренность.*

Актуальность исследования определяется потребностью в новом человеке, способном ответить на вопросы своего времени и своей эпохи, изменила подход к личности лидера и его становлению, личности, способной брать на себя ответственность, вести за собой, проявлять инициативу, мотивированную на успех. Вследствие произошедших перемен становится необходимым, чтобы лидер нового поколения был носителем истинных ценностей, смог реализовать свои

возможности, раскрыть потенциал тех молодых людей, которые его окружают, имел способность адаптироваться к переменам и принимать необходимые решения. Новое тысячелетие требует от молодых людей решительности, способности убеждать и аналитически мыслить.

Воспитание активной жизненной позиции личности предполагает ее оптимальную включенность в коллектив и исполнение лидерских функций. Лидерство создает также социально-психологические условия, способствующие успешной социализации личности (Б. З. Вульфов, А. С. Макаренко, Б. Д. Парыгин, Л. И. Уманский, А. С. Чернышев и др.).

Цель исследования: разработка целостной системы становления лидерской одаренности в условиях профильного студенческого объединения.

Как показывают исследования, разные аспекты проблемы имели место в истории образования и воспитания детей и молодежи, начиная с «сократовских бесед», объединявших молодых людей, эрудитов, которые учились искусству диалога. Литературные кружки, «камеры риторики», литературные салоны, объединившие людей разного возраста во многом обладали кастовой замкнутостью, которую сменила в XVIII – XIX вв. литературно-политическая направленность деятельности подобных объединений. После 1905 г. совместно в России стали расти рабочие кружки, в становлении которых крупнейшую роль сыграл М. Горький. В этом же году группа педагогов во главе со С. Т. Шацким начала свою деятельность с подростковыми и юношескими объединениями – школьниками клубами. «Дети – работники будущего» – главный лозунг деятельности. Идея клубной работы нашла практическое воплощение в опыте С. Т. Шацкого и А. У. Зеленко. Работа в клубе носила социальный характер, была связана с изучением среды, в которой росли дети. Формы деятельности были необычными, например, детское самоуправление. По выражению С. Т. Шацкого, дети «учились жить», воспитывать в себе силу воли, самостоятельность, ответственность, учились общаться и любить свою родину.

В научных исследованиях подчеркивалась *идея свободы*, которую мы считаем особенно важной в наше время. Свобода, по мысли В. П. Зинченко, – это потребность, мотив, цель, средство, результат поведения и деятельности, это «невыносимый дар и тяжелый труд».

Первые работы по исследованию лидерства отражены в работах Е. А. Аркина, А. С. Залужного, А. С. Макаренко.

Вопросы психологии лидерства исследовались Г. М. Андреевой, И. П. Волковым, А. И. Донцовым, Н. С. Жеребцовой, А. Л. Журавлевым, Е. С. Кузьминым, Е. Б. Моргуновым, Н. Н. Обозовым,

Б. Д. Парыгиным, А. В. Петровским, Л. И. Уманским,
А. С. Чернышевым.

Идеи роли образовательного пространства в становлении лидерской одаренности обосновывались исследованиями В. И. Андреева, Л. Н. Куликовой, и др.

Задачами исследования явились: исследование проблемы теоретико-методологических и психолого-педагогических основ становления лидерской одаренности в условиях профильного студенческого объединения.

Один из ведущих исследователей лидерства в современной отечественной науке Р. Л. Кричевский отмечает, что не может предложить наиболее адекватную модель лидерства, так как концентрируется только на отдельных его аспектах и, вследствие этого, во многом искажает «существо реально существующего феномена». Делая обзор основных направлений анализа лидерства, С. А. Алифанов отмечает, что «лидерство – наиболее изученный и наименее понятный конструкт в социальной психологии». Количество теорий и эмпирических исследований по проблеме лидерства к началу девяностых годов XX века, по утверждению Б. Басса, составляет более семи тысяч. Чтобы полноценно преодолеть процесс готовности к лидерству, воспитанник должен проявить себя в обществе как целостная единица. Это означает, что среди «себе подобных» он должен ощущать себя не по формуле «я и общество», а «я в обществе» [4, с. 73]. Особенный смысл подобных отношений, характеризующий поворот на себя в обществе, концентрируется в ориентации учащегося на изменение собственных качеств под влиянием своих идеальных представлений о сущности человека и общества.

В исследовании зарубежных авторов указывается на то, что «лидерство – это процесс влияния на других для достижения определенных целей» [1, с. 37].

Е. В. Бондаревская выдвигает следующее определение лидера: «это всегда фактор сплочения и развития. Поэтому лидер должен обладать такими чертами, как энтузиазм, умение доминировать, уверенность в себе, ум. Стоит также выделить и личностные качества, такие, как уравновешенность, рассудительность, зрелость, сила «Я», восприимчивость, интуиция, эмпатия, богатое воображение, способность избегать избыточных размышлений, желание помочь людям, терпимость к неопределенности» [1, с. 453].

В качестве основных *методов исследования* использовались: теоретико-методологический анализ литературных источников; изучение и обобщение опыта организации педагогического процесса, программных материалов, нормативных документов; эмпирические методы (наблюдение, анкетирование, собеседование, опрос);

Збірник наукових статей

диагностические методы (педагогическое тестирование, самооценка, экспертная оценка); педагогический эксперимент; прогнозирование и проектирование; статистические методы обработки данных.

Нельзя обозначить лидеров по какой-то единой формуле. Это искусство, умение, мастерство, талант, которое выражается через такое понятие, как лидерская одаренность. По мнению С. В. Тетерского, лидерская одаренность – одаренность быть лидером гражданского общества и одаренность быть лидером власти... При оценке одаренности талантливых детей в плане лидерства, нужно оценивать результаты их общественной деятельности [6].

Начиная с 1972 года, лидерство было включено в международный перечень видов одаренности и стало рассматриваться как особый вид одаренности. В нашей стране этот феномен до недавнего времени преимущественно имел идеологический характер. Особенность лидерской одаренности проявляется в том, что если молодой человек обладает этой особенностью, то, чаще всего, он имеет способность сделать процесс межличностного взаимодействия более целенаправленным, эффективным и вызывающим у участников чувство осмысления происходящего. Для лидерства как одного из видов одаренности характерны следующие признаки: доминирующая роль внутренней мотивации, причем чаще всего это мотивация успеха, при которой все действия личности направлены на достижение конструктивных положительных результатов, поэтому в данном случае личностная активность будет зависеть от потребности достижения успеха; исследуемая творческая активность, выражающаяся в постановке и решении проблем; возможность достижения оригинальных решений, прогнозирования и предвосхищения; способность к созданию идеальных эталонов, обеспечивающих высокие эстетические, нравственные, интеллектуальные оценки (рис. 1).

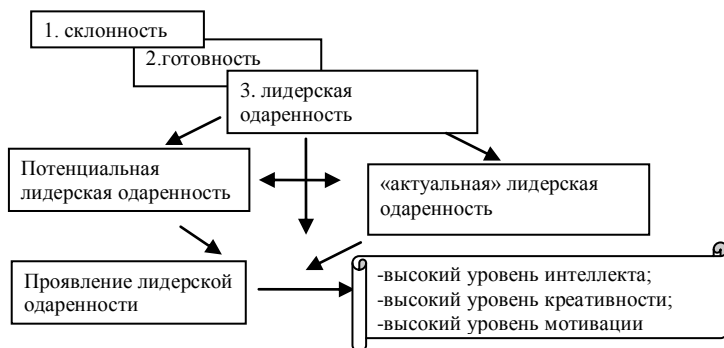

Рис. 1. Уровни лидерской одаренности

Поэтому, по нашему мнению, все качества, необходимые лидеру, можно разделить на три группы: специфические, особенные и индивидуальные. Для составления взаимодействия культурных контекстов и особенностей качеств личности мы опирались на разработки В. В. Позняка [2]. Так, для развития общих или специфических качеств, по нашему мнению, особое значение имеют: аксиологический контекст, который характеризуется ориентацией на гуманистические ценности; коммуникативный, характеризующийся конструктивной, проблемно-решающей ролью диалога и полилога; мифологический, проявляющийся в формировании положительного образа лидера.

Особое место при этом занимают доминирующие позиции и соответствующие им лидерские роли.

По нашему мнению, специфическим качествам соответствует *социоцентрированная* позиция, в которой проявляется лидерство ради окружающих, того общества, в котором находится лидер; особенные качества проявляются *процессоориентированной* позицией, характеризующиеся особенностями самого процесса, который увлекает, завораживает, является источником удовольствия, источником энергии, источником силы; индивидуальные качества проявляются в *эгоцентрированной* позиции, т.е. быть Лидером ради самого себя. Осуществить сбор данных о лидерской одаренности среди учащейся молодежи позволила разработанная нами схема обследования (табл. 1).

Таблица 1

Основные качества лидера

Параметры	Специфические качества	Особенные качества	Индивидуальные качества
Качества лидера	Лидеры, ориентированные на задачу, отношения или научение	Качества, обеспечивающие достижения высоких результатов	Качества, проявляемые лидером, в зависимости от ситуации, типа личности и характера
Культурные контексты	Аксиологический. Коммуникативный. Мифологический.	Семиотический, трансляционный;	Праксеологический; субъект культуротворческий
Эффективность лидера	Определяется взаимодействием внешних и личностных факторов	Способность лидера поддерживать и делегировать полномочия с учетом степени зрелости ведомых	Способность лидера менять свой стиль с учетом потребностей ведомых
Лидерские роли	социоцентрированный	процессоцентрированный	эгоцентрированный

Збірник наукових статей

Проведенный анализ показал, что различные социальные группы по-разному оценивают набор необходимых качеств лидера.

Реализация потенциала не только духовного, но и социального становления социальной одаренности является важной для любого общества, развитие которого зависит, прежде всего, от того, какие ценности сформированы у его членов и насколько молодые люди готовы к новому типу социальных отношений.

Мы воспользовались данными исследования И. В. Ромазана по определению индивидуально – психологических особенностей людей, которые в последнее время были выдвинуты на позиции лидера в детских коллективах [3] и провели экспериментальное исследование студентов ЗабГУ, обучающихся по программе «Лидер +» в Школе лидерства, благодаря которому смогли сделать вывод, что лидер должен обладать следующими свойствами: преобладание мотивации «достижения успеха»; чутье, самостоятельность, ответственность; смелость, адекватная самооценка, развитое чувство собственного достоинства; быстрота реакции, способность анализировать ситуацию и извлекать нужную информацию; способность к умеренному, взвешенному риску, способность переносить неудобства; эвристический стиль мышления, склонность предугадывать события; отсутствие морально сдерживающих стереотипов.

По нашему мнению, такая Школа является осознанной необходимостью для молодых людей с активной жизненной позицией. В ней проходят обучение студенты нашего университета, либо уже проявившие себя в основном органе самоуправления, студенческом совете, либо желающие научиться быть лидерами, развить в себе необходимые качества.

Становление лидерской одаренности происходит в течение всей жизни. Оно представляет собой неравномерное развитие как внутренних, так и внешних сторон личности, что влияет на развитие личности, ее внутренний потенциал. Сам процесс становления «Я – позиции» протекает успешнее в том случае, если студенты занимают активную жизненную позицию, благодаря чему проявляются все внутренние качества личности как активного участника воспитательного процесса. Этот процесс опирается на биологический генотип, но большое влияние оказывает и социальный фактор. Необходимой частью воспитательного процесса является создание условий для педагогической поддержки воспитания личности лидера.

Литература

1. Бондаревская Е. В. Педагогика / Е. В. Бондаревская. – М., – Ростов-на-Дону. – 1999. – 269 с.

2. Позняков В. В. Поликультурный ракурс. – Социокинетика: Лидерство в детском движении: время и ценности / Сост. и ред. Т. В. Трухачева, А. Г. Кирпичник. – М. – 2004.
3. Практическая психология для менеджеров: Учебник / Под ред. М. К. Тутушкиной. – М : Филин, 1996. – 256 с.
4. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / Карл Роджерс. – М. – 1994. – 480 с.
5. Степашко Л. А. Философия образования: онтологический аспект / Л. А. Степашко. – Хабаровск. – 2002. – 268 с.
6. Тетерский С. В. Социальные инициативы детей и молодежи: поддержка общества и государства: Монография / С. В. Тетерский. – М. : РЕГЛАНТ. – 2003. – 214 с.

Olga Klimenko, Irina Belova. Becoming leadership of giftedness in the profile of the student combining.

The article «Formation of leadership talent in the profile of the student association» by Klimenko O. E., Belovoy I. Y. reveals the notions «leader» and «leadership» and presents empirical studies in leadership. At the end of the 20th century more than seven thousands of them occurred in leadership field. There are different theories of leadership in the paper, which have been and still are subjects of both foreign and home studies. The analysis of the literature on the problem enables to formulate a pedagogical concept of upbringing of a leader's personality.

Key words: leader, leadership, leadership, leadership talent.

Стаття поступила в редакційну колегію 26.08.2013

УДК 159.922.62, 159.923.2

© Ковальова Т. Є., 2013

Ковальова Тетяна Євгенівна

Кримський республіканський
інститут післядипломної педагогічної освіти

**ПСИХОЛОГІЧНА СТРУКТУРА СУБ'ЄКТНОГО ЧИННИКА
САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ**

Виокремлені й обґрунтовані основні складові суб'єктного чинника самоактуалізації особистості у період дорослості з дотриманням вимог юнгіанського принципу кватерності (самоактивність, самоадаптація, самопізнання та ситуаційна самоактуалізація). Розкрито зазначений чинник як складний інтегральний та диференційний конструкт, котрий первинно спричиняє повноту самовияву суб'єктності людини.

Ключові слова: суб'єктний чинник, самоактивність, самоадаптація, самопізнання, ситуаційна самоактуалізація особистості.

Концепція самоактуалізації особистості, що створена у другій половині ХХ століття у рамках гуманістичної психології (К. Гольдштейн, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін.) і збагачена на рубежі століть вітчизняними науковцями (Г. О. Балл, З. С. Карпенко, В. О. Татенко та ін.), хоча й належить до числа найбільш оригінальних та евристичних [1; 2; 3], усе ж характеризується надмірним емпіризмом систематизованого психологічного матеріалу, а відтак й страждає на описовість такого унікального психодуховного явища, як людська самоактуалізація. Це закономірно ставить проблему належного теоретико-методологічного обґрунтування основних психологічних чинників самоактуалізації особистості у період дорослості, передусім чіткості у виробленні її цілісної системи взаємоузгоджених категорій як інструментів продуктивного психологічного пізнання та ефективного методологування у соціогуманірній сфері суспільства. Основою їх рубрикації є модуси людської суб'єктивності або образи суб'єктивної реальності (за концепцією В. І. Слободчикова).

Раніше здійснений автором теоретико-методологічний аналіз [3; 5] виявив основні системоутворювальні психологічні чинники самоактуалізації особистості дорослого віку у взаємозв'язку з образами суб'єктивної реальності, такі як: індивідний, суб'єктний, особистісний, індивідуальнісний та, універсумний. Також, була новостворена категорійна матриця процесу самоактуалізації, що відображає взаємозв'язки та взаєморозташування її складових у єдиній системі та дозволяє досягнути змістовно-сміслового наповнення кожної задіяної категорії [5].

Звідси постає *мета дослідження*: виокремити та обґрунтувати основні складові суб'єктного чинника самоактуалізації особистості у період дорослості.

Суб'єктний чинник як самобутня умова, джерело й рушійна сила процесу самоактуалізації належить особі як суб'єкту, тобто як носію різних форм активності. Розуміння суб'єкта у сучасній психології «пов'язане із наданням людському індивіду рис бути активним, самостійним, здібним, умілим у здійсненні специфічно людських форм життєдіяльності...» [4, с. 250]. Особа як суб'єкт зреалізовує себе у діяльності, О. М. Леонтьєвим побудована її структурна модель, згідно з якої діяльність співвідноситься з мотивом, дія – з метою, операція – з умовами. Відтак, суб'єкт – це завжди носій мотиву діяльності, а також її способу, що має прояв у цілеспрямованій діяльності, у т.ч. пристосування до умов життя та поступового

здійснення самоактуалізації. Ця діяльність, водночас, спрямована як всередину, так і зовні.

Відповідно до категорійної матриці [5] методологічно обґрунтовано, що суб'єктність першочергово виявляється через самоактивність, ситуаційну самоактуалізацію, самоадаптацію та самопізнання (див. рис.). До того ж вона є «не фактом, а актом» (Д. Б. Ельконін). А тому свідомо регульована діяльність завжди суб'єктна, в ній суб'єкт формується та самоперетворюється. Так, умовою суб'єктності виступає свідомість: момент перетворення власної адаптаційної діяльності у предмет усвідомлення, і вибір того або іншого її способу, або відмови від неї, підпорядкування собі потреби і мотиву самоактуалізування. Отже, суб'єкт діяльності є свідомо дійова особа, самосвідомість якої – це усвідомлення самого себе як істоти, що усвідомлює світ, взаємодіє з ним та змінюється сама у процесі самоактивності.

Самоактивність як жива енергетика будь-якої повноцінної діяльності відображає готовність людини до самоперетворення. При цьому постійне прагнення до можливо більш повного прояву своїх потенційних можливостей у різних соціальних ситуаціях, цілеспрямованість поведінки, здатність до зосередження заради поставленої мети, активізує інтелектуальні та творчі ресурси, спроможність прийняти новизну життєвих подій та відкоригувати свої діяння і вчинки. Отже, самоактивність суб'єкта повсякдення є внутрішня першопричина процесу самоактуалізації у різних його життєвих ситуаціях.

1 – самоактивність (першопричина психологічного явища, процесу): відображає готовність до самоактуалізації та жива енергетика цього процесу.

2 – ситуаційна самоактуалізація (рушійна сила СА): зона напруження, протиріччя між внутрішнім спонуканням до активності та пристосування її природного середовища та соціального довкілля, новий досвід само прояву.

3 – самоадаптація (внутрішні умови СА): перебудова психологічний світ суб'єкта для подальшого розвідку на основі смислової відповідальності між свідомістю та буттям.

4 – самопізнання (джерело самоактуалізації): усвідомлення здатності до самоактуалізування, збільшення горизонтів самосвідомості суб'єкта.

Рис. 1. Основні складові суб'єктного чинника самоактуалізації особистості

Збірник наукових статей

Водночас, самоадаптація – це показник ефективності психосоціального розвитку особи, форма її самоактуалізації, котра завдяки постійній перебудові внутрішніх умов для подальшого розвитку, детермінує зміну зовнішніх. Досягнення самоадаптованість до зовнішнього і власного внутрішнього світу є наявність відчуття гармонії соціальних взаємостосунків, розширення поля внутрішньої комфортності, змога конструктивно діяти, ефективно творити, що значно збагачує свідомості суб'єкта повсякденної життєдіяльності. Так, будь-яка самоадаптивна спрямованість психічних процесів поступово перебудовує психологічний світ людини, створюючи необхідні внутрішні умови для подальшого розвитку на основі смислової відповідальності між свідомістю та буттям сьогодення, що розширює горизонти її самопізнання до більш повної самоактуалізації. Поступово через акти самоактуалізування відбувається звільнення людини від інфантильних, чи суто надуманих проблем життя, отож самоадаптація діє за вектором «моє життя – мій життєвий шлях», а не «моє життя - подолання проблем».

Самопізнання є джерелом розгортання самоактуалізування, когнітивною складовою самосвідомості особистості, що охоплює переживання та емоційно-ціннісне ставлення до себе. Водночас воно являє собою передумову і необхідну умову вдосконалення форм соціального життя, коли суб'єкт поступово набуває якостей особистості. Так, пізнаючи себе, людина прагне до розуміння мети особистісного буття, усвідомлення здатності до самоактуалізування, самовизначення через осмислення свого призначення, зумовлюючи власну внутрішню роботу над собою.

Ситуаційна самоактуалізація має складну структуру, функції, динаміку та подвійно детермінована – зовнішнім предметним оточенням і внутрішнім світом особистості, протиріччям між внутрішніми спонуканнями до різних форм активності, с одного боку, та пристосування її активності до природного середовища, соціального доквілля, з другого боку, являє собою напруження-зростання до повноти самовияву суб'єктності людини. Це момент її саморуху у предметній діяльності, у ситуаціях спілкування, в актах усвідомлення. Процес ситуаційної самоактуалізації є певна послідовність епізодів, миттєвостей у кожній з яких суб'єкт стикається із будь-якими життєвими проблемами, приймає виклик доквілля і, докладаючи власні зусилля, через покрокове долання цих проблем вдосконалюється, розвивається, свідомо обирає для себе ще більш соціально значущі завдання.

Висновки. Суб'єктний чинник самоактуалізації – це складний інтегральний та диференційний конструкт, котрий первинно спричиняє повноту самовияву суб'єктності людини. Він дозволяє дорослому проявляти себе суб'єктом життєдіяльності та саморозвитку, досягнути вищих рівнів розгортання суб'єктності, що, своєю чергою, актуалізує відповідно її особистісний, індивідуальнісний й універсумний потенціал. Це визначає перспективи подальших розвідок у даному напрямку, а саме дослідження особистісного, індивідуальнісного й універсумного чинника самоактуалізації дорослого.

Литература

1. Балл Г. А. Психология в рациогуманистической перспективе: Избранные работы / Г. А. Балл. – К. : Изд-во “Основа”, 2006. – 408 с.
2. Гуманистическая и трансперсональная психология: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельчёнок. – Мн. : Харвест, – М. : АСТ, 2000. – 592 с.
3. Ковальова Т. Є. Теоретико-методологічне обґрунтування інтегральної концепції самоактуалізації в сучасній психології / Т. Є. Ковальова // Психологія і суспільство. – 2010. – № 2. – С. 140-163.
4. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности: [уч. пос. для вузов] / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
5. Фурман А. В., Ковальова Т. Є. Категорійна матриця взаємозв'язку образів суб'єктивної реальності і психологічних чинників само актуалізації дорослого / А. В. Фурман, Т. Є. Ковальова // Психологія і суспільство. – 2011. – № 4. – С. 42-51.

Татьяна Ковалева. Психологическая структура субъектного фактора самоактуализации личности.

Выделены и обоснованы основные составляющие субъектного фактора самоактуализации личности в период взрослости с соблюдением требований юнгианского принципа кватерности (самоактивность, самоадаптации, самопознания и ситуационная самоактуализация). Данный фактор раскрыт как сложный интегральный и дифференциальный конструкт, который первично обуславливает полноту самовыражения субъектности человека.

Ключевые слова: субъектный фактор, самоактивность, самоадаптации, самопознания, ситуационная самоактуализация личности.

Tatiana Kovaleva. Psychological factor structure of subjective self-actualization.

Isolating and reasonable basic components of subjective factors self-actualization during adulthood in compliance with the Jungian principle kvaternosti (self-regulation, samoadaptatsiya, and situational self-actualization) These factors disclosed as a complex integral and differential construct, which initially causes the complete subjectivity of human self-expression.

Key words: *subjective factors, self-activity, self-adaptive, self-knowledge, situational self-actualization.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 29.08.2013

УДК 159.923:7.025.23"713":173.5-055.52-051:173.5-055.62-052

© Колесникова В. И., 2013

Колесникова Виктория Ивановна

Таврический национальный университет имени В. И. Вернадского

**ИСКАЖЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ТИП ЛИЧНОСТИ
КАК РЕЗУЛЬТАТ ПОСЛЕДСТВИЙ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ
ДЕПРИВАЦИИ В ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЯХ**

В данной статье описаны психологические особенности искаженного типа личности как результата эмоциональной депривации в детско-родительских отношениях. Проведен психологический анализ детерминант, способствующих формированию искаженного психологического типа. Установлена зависимость искаженного формирования личности от нарушений в сфере эмоционального общения.

Ключевые слова: *искаженный психологический тип личности, эмоциональная депривация, функционально-психологические типы личности по К. Г. Юнгу, невротические типы личностной организации.*

Очень высокий темп жизни приводит к тому, что родители, вскоре после рождения ребенка, вынуждены работать. Ребенок лишается очень значимых для своего психического развития отношений с близкими родными.

Поэтому, на ранних стадиях развития, когда ребенку необходима эмоциональная включенность матери, мама поглощена своими проблемами. Рядом с ребенком оказывается человек, который вскармливает и воспитывает ребенка без эмоциональной поддержки. Ребенок находится в ситуации эмоциональной депривации, что

приводит к неполноценному формированию психики. Психические проблемы такой личности будут иметь оральный характер, это означает, что нарушения будут более серьезными, чем если бы они произошли на более поздних стадиях развития, анальной или фаллической.

Цель данной работы – эксплицировать взаимосвязь между последствиями эмоциональной депривации и наличием искаженного типа личности.

Эмоциональная депривация – общий термин для обозначения любой ситуации, когда индивид лишен эмоциональных реакций, исходящих от других людей [3]. Этот термин используется почти исключительно в отношении детей, которые растут в ситуации отсутствия любви, привязанности и контактов.

Основное развитие начальной теоретической оценки вопросов психической депривации явно находилось под решающим влиянием психоанализа. Современное состояние теоретического изучения психической депривации отражает общую несогласованность и незаконченность психологической теории [4]. Сущность депривации заключается в недостаточно образованной или насильственно прерванной связи ребенка с объектом его инстинктивных тенденций, т.е. прежде всего в нарушенной связи с матерью. Различия между отдельными авторами состоят в том, как они расценивают сущность данной связи и как они объясняют ее развитие, а также воздействие на формирование личности ребенка [4].

В глубинной психологии рассматривается несколько типологий личности с данными особенностями и психопатологиями. К. Хорни описывает невротический тип, представители Эго-психологии, а именно Ненси Мак-Вильямс, [2] представляет множество типов, базовыми из которых являются шизоидный, обсессивно-компульсивный, истерический и депрессивный, в аналитической психологии К. Юнг [1] пишет об искаженных типах личности.

Нормальное развитие психики ребенка напрямую зависит от психического здоровья родителей и их включенности в эмоциональную жизнь ребенка.

Травматические недостатки я-объекта, такие, как грубый недостаток эмпатии, приводящий к тому, что мать или другой я-объект не выполняет функцию отзеркаливания, вызывает различные дефекты личности. Неспособность к отзеркаливанию из-за слабой эмпатии разрушает удовлетворенность младенца своим архаическим "я", ведет к интроекции дефектного родительского образа и к развитию фрагментированной личности.

Травма, нанесенная нарциссизму развивающегося ребенка, вызывает нарциссический гнев и порождает фантазии всемогущества,

Збірник наукових статей

в результате чего нормальный в младенчестве нарциссизм, вместо того, чтобы постепенно уменьшаться, будет увеличиваться, компенсируя недостаточность я-объекта.

Со стадии "объекта", между 6-8 месяцами, когда мать начинает занимать в психической жизни ребенка исключительное место, восприятие матери уже связано не только с поверхностными качествами объекта, но также с его существенными свойствами, связанными с удовлетворением самых глубоких инстинктивных потребностей.

При воздействии травмы на развивающуюся психику ребенка происходит фрагментация сознания. Наиболее типичной картиной является регрессия одной части эго к инфантильному периоду и, одновременно, прогрессия другой части эго, т.е. слишком быстрое взросление, которое приводит к преждевременному становлению способности к адаптации во внешнем мире, – часто в качестве «ложного я» (Winnicott, 1960).

В основе нарушения нормального хода процесса индивидуации лежит разрушение отношений эмоциональной привязанности вследствие таких факторов как материнская депривация, симбиоз, а также и экстраординарных внутрисемейных конфликтов, таких, как психологическое или физическое насилие или инцест на кризисных стадиях онтогенеза.

Мы можем предположить, что ведущая функция у искаженных типов личности находится во власти комплекса, а подчиненная функция, по определению, бессознательна. У таких людей происходит инфляция эго и поглощение его бессознательным. Происходит формирование «ложного я» по Винникотту, или, в парадигме К. Юнга – формирование искаженного типа личности.

В ходе эмпирического исследования нами были выявлены четыре подтипа искаженного типа личности с соответствующими психологическими особенностями самоотношения и особенностями эмоционального выстраивания межличностных отношений, сформированных в результате эмоциональной депривации в детско-родительских отношениях.

Интровертированный мыслительно-чувственный тип личности характеризуется протестом против попыток его контролировать, стремиться к общению с наименьшим количеством людей до полного избегания социальных контактов, при этом демонстрирует повышенный интерес к собственному внутреннему миру.

Интровертированный интуитивно-ощущающий тип личности характеризуется невротической реакцией в отношении взятия на себя ответственности, максимально оттягивает принятие решений, в отношении которых испытывает сильные внутренние колебания,

демонструє сильну потребу в залежності від оточуючих людей, при цьому обережний в зав'язуванні емоційно близьких контактів, також відзначається підвищеним інтересом до свого внутрішньому світу.

Екстравертизований мислительно-чутливий тип особистості характеризується сильною потребою в належності до інших людей, шукає максимальної кількості партнерів для спілкування, очікує від них позитивного ставлення до себе і вимагає від них бажання встановлення близьких емоційних зв'язків з їх сторони, але сам при цьому обережний в виборі близьких партнерів.

Екстравертизований інтуїтивно-ощуваючий тип особистості характеризується прагненням до домінування, вільної ролі в спілкуванні, прагнення до відповідальності і влади, шукає максимальної кількості партнерів для спілкування, очікує від них позитивного ставлення до себе і вимагає від них встановлення близьких емоційних зв'язків з їх сторони.

Виділені підтипи, з нашої точки зору близькі до феноменології поведінки до невротическим типам шизоїдного, obsesивно-компульсивного, депресивного і истерического типів особистісної організації, описуваних парадигмою класического психоаналізу і еґо-психології.

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що завдяки нашому дослідженню, заснованому на використанні методики ЮТЛ, останню можна застосовувати не тільки для діагностики юнґіанських типів особистості, але і використовувати як один з додаткових методів в діагностиці типу особистісної організації.

Висновки. Дані, отримані з допомогою глибокоорієнтованої бесіди, побудованої на основі представлень класического психоаналізу, юнґіанського аналізу і представлень психології Х. Кохута, показують, що емоційна депривація в дитячо-родительських відносинах проявляється в формі емоційного відхилення, байдужості до потреб дитини, байдужості до його досягнень і цінностей, або як спроба тотального контролю над емоційно-потребнісній сферою. Також емоційна депривація може проявлятися в формі використання дитини як якості нарцистического розширення батьків, в результаті чого останній не розвиває здатність цінувати свої досягнень з відповідними емоційними викривленнями, залишаючись в самооцінці.

Емоційна депривація завдає значесний психологический шкоду, проявляючись в наслідках в формі порушень виховання міжособистісних відносин і задоволення в них емоційних потреб, таких як почуття

Збірник наукових статей

общности с людьми, комфортное переживание зависимости от окружающих, потребность в разделяемых с другими аффектах и другие эмоциональные потребности, связанные с переживанием социальной принадлежности. Данную закономерность выявило исследование последствий эмоциональной депривации при помощи методики Шутца.

Кроме того, последствия эмоциональной депривации наносят ущерб самооценке как эмоциональной части Я-концепции личности и проявляются в широком спектре нарциссических нарушений, некоторые из которых, а именно гипертрофированный самоинтерес и повышенная чувствительность в оценке окружающих, от которых ожидается тотальное априорное одобрение, были выявлены при помощи методики на самоотношение, причем были получены статистически достоверные данные о различиях в экспериментальной и контрольной выборках.

И, наконец, исследование представленности психологических типов в выборке испытуемых с наличием эмоциональной депривации и искаженным психологическим типом личности, осуществленной при помощи методики ЮТЛ [1], показало, что существуют связи между подтипами искаженного психологического типа и последствиями эмоциональной депривации, такими как нарушения в межличностных взаимоотношениях и особенностями самооценки испытуемых.

Качественный анализ данных показал феноменологическую схожесть выявленных четырех подтипов искаженного психологического типа, рассматриваемого юнгианской парадигмой, и четырех классических для психоаналитической традиции невротических личностных структур – истерической, обсессивной, депрессивной и шизоидной – дальнейшее более детальное изучение которой представляет несомненный исследовательский интерес и имеет определенный эвристический потенциал.

Литература

1. Колесникова В. И. Опросник «Юнгианская типология личности» / В. И. Колесникова // Наука і освіта. – № 3. – 2001. – С. 52-64.
2. Ненси Мак-Вильямс. Психоаналитическая диагностика. Понимание структуры личности в клиническом процессе / Мак-Вильямс Ненси. – М. : Независимая фирма «Класс», 2004 г. – 480 с.
3. Самуэлс Э. Юнг и постъюнгианцы. Курс юнгианского психоанализа / Э. Самуэлс. Пер. с англ. – М. : ЧеРо, 1997. – 416 с.
4. Шарп Д. Типы личности: Юнговская типологическая модель / Д. Шарп. Пер. с англ. – Воронеж : НПО «МОДЭК», 1994. – 128 с.
5. Юнг К. Г. Психологические типы / К. Г. Юнг. Пер. с нем. – СПб., 1995. – 715 с.

Victoria Kolesnikova. Distorted psychological personality type as a result of the effects of emotional deprivation in the child-parent relationship.

This article describes psychological features of the distorted type of the personality as result of an emotional deprivation in the child-parent relationships. The psychological analysis a determinant, which is promoting formation of the distorted psychological type, is carried out. It was established connection between the distorted formation of the personality and disorders in the sphere of emotional communication.

Key words: *distorted psychological type of the personality, emotional deprivation, functional and psychological types of the personality according to K. G. Jung, neurotic types of the personal organization.*

Стаття постуила в редакційну колеґію 30.09.2013

УДК 37.091.33-025.12-043.84:37.013.2-057.875

© Колмакова І. Ю., 2013

Колмакова Ірина Юліївна

Красноградський колеґж КоМУнального закладу
„Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради

**НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ШЛЯХ
АКТИВІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ**

Стаття присвячена проблемі недостатньої самостійності студентів як однієї з основних труднощів викладання іноземної мови в педагогічному ВНЗ. У статті розглядається необхідність підвищення автономії майбутніх педагогів в умовах сучасного світу. Проаналізовано використання методу проектів як одного з найбільш дієвих способів вирішення даної проблеми і підвищення ефективності викладання в цілому.

Ключові слова: *навчальний проект, активізація, пізнавальна діяльність.*

До недавнього часу існувала освітня система, в якій інтереси держави ставилися вище всього, а виховання підростаючого покоління було підпорядковане меті згладжування індивідуальних особливостей учня і виховання особистості, максимально наближеною за своїми якостями до певного еталону. Разом зі зміною пріоритетів у сучасній освіті змінюються і такі аспекти, як роль, місце і функції педагога і студента в освітньому процесі, вимоги до їх особистісних і

Збірник наукових статей

професійних якостей. Постійно зростаючий інтерес і повага до особистісно орієнтованого підходу, сприяє тому, що збільшується і роль самої особистості, і, що особливо важливо, її внесок у розвиток власних здібностей.

Що стосується майбутнього педагога, то такі якості, як креативність, гнучкість, готовність упроваджувати нові методи, використовувати інноваційні технології у своїй роботі є просто необхідними. Не менше значущою є здатність до саморефлексії, вміння переглядати, аналізувати, критично оцінювати свій досвід і коригувати подальшу педагогічну діяльність на основі зроблених висновків. Рефлексивне мислення є необхідною якістю вчителя, без якої немислимі подальший професійний ріст і самовдосконалення.

Однак на практиці розвиток цих якостей у студентів дуже часто представляється складним у силу застосування викладачем класичної схеми взаємодії викладача і студентів. В аудиторії викладач є центральною фігурою, яка володіє повною інформацією про програму та зміст навчання, виступає в якості головного джерела знань, керує роботою студентів на занятті, оцінює результати. Студенти, навіть ті, що виявляють інтерес і мотивацію до навчання, просто пасивно виконують волю викладача, здійснюють його ідеї, керуються його логікою і, як наслідок, у разі негативних результатів всю провину схильні також покладати на викладача.

Дослідження показали, що студенти-першокурсники, які щойно перейшли з середньої школи до вузу, часто показують незадовільні результати вже в першу екзаменаційну сесію, і часто на перших порах не справляються з навчальною програмою. Це пояснюється тим, що на відміну від школи, де всі завдання виконувалися під чуйним керівництвом вчителя, у вищому навчальному закладі їм доводиться самим планувати своє навчання, опановувати великий обсяг інформації та вміти її самостійно аналізувати, відбирати і оформляти у вигляді доповідей, рефератів, самостійно оцінювати власну діяльність.

Наявність у майбутнього педагога перерахованих вище проблем свідчить про недостатній розвиток у нього здатності діяти і мислити самостійно, приймати рішення, робити вибір шляхів вирішення педагогічних проблем, ставити цілі і самостійно розробляти способи їх досягнення. Оволодіння іноземною мовою як спеціальністю передбачає набуття та подальший розвиток до високого рівня лінгвістичної, лінгвокультурологічної, комунікативної та методичної компетенцій. Отже, при навчанні мови вкрай важливо допомогти студентові насамперед в засвоєнні методів і прийомів, що дозволяють успішно оволодіти мовою, а також у використанні їх для вивчення інших предметів. Відзначимо важливість сформованості у нього до кінця навчання таких якостей, як самостійність у плануванні власної

педагогічної діяльності, вміння орієнтуватися у потоці методичної літератури та здійснювати вибір оптимальних засобів навчання, здатність швидко і ефективно адаптуватися до педагогічних інновацій.

Завдання викладача полягає в тому, щоб захочувати студентів до вільного вираження власних поглядів, змушувати групу дискутувати, захищати свою думку, аналізувати свої і чужі ідеї. Йдеться про поступове скорочення домінанти викладача і прагнення до симетричної комунікації, в якій спільно ставляться певні проблеми, пропонуються і обговорюються шляхи її вирішення, здійснюється робота щодо її ліквідації.

Отже, вирішення цього завдання досягається завдяки проблемній подачі матеріалу, а не забезпеченню студентів готовими знаннями, за допомогою створення ситуації, коли їм самим доводиться здійснювати пошук необхідної інформації, проводити аналіз та систематизацію отриманих знань, самостійно робити певні висновки і узагальнення. Особливо ефективною для реалізації особистісно орієнтованого підходу багато дослідників вважають проектну діяльність. У результаті роботи за проектною методикою в коледжі протягом декількох років неможливо було не помітити, як з безініціативних виконавців студенти перетворюються на активних учасників процесу, оволодівають навичками самостійної роботи з навчальною літературою, у тому числі іншомовною, у них формуються вміння аналізувати прочитане, робити усні повідомлення у зв'язку з отриманою інформацією, навички роботи з прикладним програмним забезпеченням загального і навчального призначення.

Під час роботи над проектом на заняттях з іноземних мов студенти складають кросворди, сінквейни, власні вірші та віршовані переклади, оформляють виставки малюнків та виробів, знімають відеофрагменти, готують фотографії та презентації, що сприяє створенню міцної мовної бази, збагаченню словникового запасу, розвитку і застосуванню комунікативних умінь.

За умови правильній організації цього виду діяльності вдається досягти головної мети її впровадження: студенти проявляють високий рівень самостійності під час пошуку та обробки інформації, значно підвищується інтерес до заданої теми і бажання самостійно здобувати знання, що дозволяє говорити про підвищення мотивації студентів до навчання. Навіть для слабких і пасивних учнів виконання завдань стає засобом підняти свою самооцінку і відчутти себе повноправними учасниками творчої групи. Отже, метод проектів розглядається як високоєфективний спосіб посилення автономії студентів, що благотворно впливає на успішність і результативність роботи.

Література

1. Ахмеджянова Е. В. Проектная деятельность учащихся в рамках образовательной средней школы / Е. В. Ахмеджянова // Педагогические науки. – № 4. – 2007. – С. 75-81.
2. Аріян М. А. Підвищення самостійності навчальної праці школярів під час навчання іноземних мов / М. А. Аріян // Иностранные языки в школе. – 1999. № 6. – С. 17-22.
3. Полат Е. С. Метод проектів під час уроків іноземних мов / Е. С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 2. – С. 3-10.
4. Пришляк Я. Я. Активізація навчального процесу на уроках у середніх класах та використання методу проектів / Я. Я. Пришляк // Англійська мова та література. – 2011. – № 11. – С. 9.
5. Чечель І. Метод проектів чи спроба позбавити вчителя обов'язків всезнаючого оракула / І. Чечель // Директор школи. – 1998. – № 3. – С. 11-16.

Ирина Колмакова. Учебный проект как эффективный путь активизации самостоятельной познавательной деятельности студентов.

Статья посвящена проблеме недостаточной самостоятельности студентов как одной из основных трудностей преподавания иностранного языка в педагогическом вузе. В статье показана необходимость повышения автономии будущих педагогов в условиях современного мира. Рассматривается метод проектов как один из наиболее действенных способов решения данной проблемы и повышения эффективности преподавания в целом.

Ключевые слова: учебный проект, активизация, познавательная деятельность.

Irina Kolmakova. The study project as effective way of activation of independent cognitive activity of students.

The article deals with the problem of typical lack of students' self-confidence, which presents one of the major difficulties while teaching them a foreign language at pedagogical higher educational institution. The article illustrates the need to increase the future teachers' self sufficiency in the context of contemporary world. The article focuses on the method of projects as well as it is one of the most effective ways to solve the problem and increase the effectiveness of academic activities on the whole.

Key words: educational project, activation, cognitive activity.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.09.2013

Коростільова Анастасія Сергіївна

Красноградський коледж Комунального закладу
„Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В 1 КЛАСІ

Стаття присвячена особливостям викладання іноземної мови в першому класі загальноосвітнього навчального закладу. Розглядаються питання ефективної організації уроку іноземної мови на початковому етапі навчання. Розкрито питання ігрової діяльності на уроках іноземної мови.

Ключові слова: вивчення іноземної мови, навчальна гра, забезпечення інтересу.

Сьогодні в умовах розширення багатосторонніх міжнародних контактів завдання підвищення якості опанування іноземних мов набуває першорядного значення. Згідно Державного стандарту початкової загальної освіти з 1 вересня 2012 року іноземна мова впроваджується як обов'язковий предмет з 1 класу у всіх загальноосвітніх навчальних закладах.

Ефективність раннього початку вивчення іноземної мови не викликає сумнівів. Рекомендації педагогів і вчених-психологів свідчать про те, що в цьому віці діти краще засвоюють нові знання з іноземної мови. У віці шести років діти швидко розвиваються як особистості, природно допитливі, люблять гратися і щось уявляти, промовляють рідною мовою те, що роблять, можуть досить точно імітувати звуки, які вони чують, та копіювати інтонації дорослих, полюбують багаторазово повторювати те саме, можуть зосереджуватись тільки на короткий час, потребують різноманітності, але не завжди здатні зрозуміти теоретичні пояснення щодо структури мови.

Головна мета навчання іноземної мови в початковій школі – формування в учнів комунікативної компетенції.

Іншомовна діяльність як новий спосіб спілкування молодшого школяра потребує створення позитивної мотивації, яка є одним із найважливіших психологічних факторів успішного вивчення іноземної мови і ключовим питанням організації навчання молодих школярів.

Гостро постає питання, як зацікавити малюка, як зробити кожний урок іноземної мови для нього відкриттям, новим кроком у пізнанні навколишнього світу? Як організувати роботу на уроці таким

чином, щоб кожний учень ставав учасником навчального процесу протягом всього уроку?

Найкращий шлях – це систематичне та наполегливе встановлення чітких параметрів поведінки на уроці. Методисти пропонують застосувати Правило трьох R (rules, routines, responsibilities). По-перше, необхідно встановити чіткі та лаконічні правила (rules) поведінки на уроці та неухильно їх дотримуватися.

По-друге, створити ритуальний візерунок (routines) етапів уроку, який встановлює їх послідовність, форми організації різних видів діяльності, що дозволяє учням почувати себе безпечно (учні знають, що відбувається і що відбуватиметься), а вчителю – уникнути довгих пояснень.

По-третє, виконання учнями певних обов'язків (responsibilities), таких як допомога вчителю при роздаванні карток, зошитів або відповідальність за вживання тільки іноземної мови під час роботи в парах, а це допомагає відчувати участь у навчальному процесі.

Починаючи з першого класу, доцільно залучати учнів до проектної діяльності. Програмою передбачено виконання міні-проектів „Моя родина”, „Моя улюблена тварина”, „Мій клас”. Міні-проекти – це доступні творчі завдання, що виконуються на уроках та в позакласній діяльності з іноземної мови у формі колективних творчих справ.

Урок іноземної мови в початкових класах повинен бути емоційним, викликати інтерес до навчання і виховувати потребу в знаннях, де повинна домінувати атмосфера доброзичливості й активної творчої праці.

Оскільки під час зосередження молодші школярі швидко втомлюються й стійкість уваги слабшає, це значно впливає на ефективність навчання. Тому під час практики „Пробні уроки та заняття” ми використовуємо ті засоби навчання, які допомагають зняти напруження, розвантажують психіку й нервову систему, усувають надмірне навантаження на зір, м'язи рук і впливають на мимовільну та вторинну увагу дитини, а саме: рухливі ігри та активні види діяльності.

Навчальна гра є важливим методичним прийомом, що дає змогу створювати певні ситуації. Використовуються не тільки рухові, мимічні, лексичні, граматичні, а й сюжетно-рольові ігри. Діти перевтілюються у певні образи героїв і виступають вже від їх імені. Для проведення уроків в першому класі ми виготовляємо ляльок, м'які іграшки, які зацікавлюють дітей і викликають позитивні емоції, – здивування, захоплення. Спілкування з іграшкою є приємною і дуже зручною формою роботи, особливо коли в групі є сором'язливі учні, які неохоче йдуть на контакт з дорослими.

Дієвою допомогою учителю буде роздатковий матеріал – основний компонент навчально-методичного комплексу. Мислення у першокласників конкретно, тому важливо ілюструвати новий матеріал. До кожного уроку нами виготовляються малюнки, іграшки, предмети, листівки. Тут добре спрацьовує метод наочності.

Одним з ефективних прийомів забезпечення інтересу дітей до навчання, їх активності та працездатності є використання прислів'їв та приказок.

Знання і врахування вікових особливостей допомагає вчителю ефективно і раціонально організувати навчальний процес під час вивчення іноземних мов у першому класі.

Література

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранному языку в школе / И. А. Зимняя // – М. : Просвещение, 1991. – С. 48-50.

2. Казачінер О. С. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів / О. С. Казачінер // Англійська мова в початковій школі. – № 17 (171). – 2007. – С. 2.

3. Турищева Л. В. Психокорекційні ігри в навчально-виховному процесі / Л. В. Турищева // Англійська мова в початковій школі. – № 12 (37). – 2011. – С. 24.

Анастасія Коростилева. Особенности обучения иностранному языку в 1 классе.

Статья посвящена особенностям преподавания иностранного языка в первом классе общеобразовательного учебного заведения. Рассматриваются вопросы эффективной организации урока иностранного языка в начальной школе. Уделено внимание вопросу игровой деятельности на уроках иностранного языка.

Ключевые слова: изучение иностранного языка, учебная игра, обеспечение интереса.

Anastasiya Korostilyova. Peculiarities of studies of foreign language are in a 1 class.

The article is devoted to peculiarities of teaching foreign language in primary school in the first class. The questions of foreign lesson's organizations are considered. The problem of game activities at the foreign language is exposed in this article.

Key words: study of foreign language, train game, providing of interest.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.09.2013

Костикова Ольга Владимировна

Харьковский национальный педагогический университет
имени Г. С. Сковороды

К ВОПРОСУ О РОЛИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ В СИТУАЦИИ ПСИХОТРЕНИНГА

В статье рассматриваются цели и ситуации проведения ряда упражнений из психотренинга креативности. Анализируются процесс, результаты и особенности как вербальной, так и специфика использования невербальной, изобразительной коммуникации при выполнении заданий студентами. Подчеркивается роль изобразительных средств для психологических иллюстраций, психологических профилей, которые актуализируют студенты.

Ключевые слова: *креативность, психотренинг, студенты, изобразительная и вербальная коммуникация.*

Эффективность активного игрового обучения, в частности, результативность тренингов творческого мышления – известны всем, чьи профессиональные интересы находятся в сфере групповых психотехник.

Цель статьи заключается в изложении ряда описаний проведения упражнений из психотренинга креативности с акцентом на использовании изобразительных приемов студентами (многократное проведение данных заданий со студентами различных ВУЗов позволило выработать, с нашей точки зрения, наиболее конструктивные формы работы в этом контексте).

Виды психотренинговой работы, по мнению психологов (Берн Э., Кипнис М., Леви В., Хофф Р. и др.), стимулируют участников к активному взаимодействию и сотрудничеству, предполагают предъявление группе личностного «Я» и получение новой информации о товарищах, что способствует эмпатичному общению. При этом тренинги творческого мышления, решая специфические задачи, побуждают участников к проявлению креативных качеств: гибкости мышления, изобретательности, наблюдательности и творческому воображению, чему также способствует использование изобразительных средств.

Перед проведением заданий психотренинга мы подчеркиваем при обсуждении, что гибкость в коммуникации, креативность личности, возможны лишь при продуктивном творческом мышлении,

которое необходимо развивать и на что, прежде всего, направлены задания психотренинга креативности.

Упражнение психотренинга креативности «Презентация имени» направлено на развитие у студентов способности к соединению противоположных идей из разных областей личного и профессионального опыта, и использование полученных ассоциаций для решения творческой задачи. Задание способствует актуализации логической и образной форм мышления, содействует тренировке оригинального способа самооценки участников.

По инструкции к проведению каждому участнику необходимо в графической форме изобразить ряд имен. После чего группа угадывает замысел автора изображения. Упражнение всегда находит позитивный эмоциональный отклик у студентов. Участие в упражнении дает всем игрокам возможность потренироваться в ассоциативном и нестандартном мышлении, анализируя разнообразные символические образы, метафоры. Это задание полезно тем, что позволяет проявить свободу фантазии в рисунках и одновременно проверить границы тезауруса. При завершении упражнения мы выясняем: все ли образы, ассоциации, прозвучавшие при представлении имен были понятны; какие идеи показались более интересными. Комментарии студентов звучат в целом утвердительно и позитивно, подтверждая достижение поставленных целей.

«Реклама» и «Рефрейминг» – автономные задания с конкретными целями. Но опыт проведения данных заданий показал, что оптимальным вариантом является их симбиоз. В «Рекламе» фигурируют положительные качества личности, а в «Рефрейминге» – изначально негативные качества, которые необходимо представить в позитиве, исключая критику. Опыт показал, что если задания проводить в совокупности, то это наиболее гуманная и комфортная форма проведения, особенно для студентов-интровертов, у которых вербализация их недостатков в отдельном задании «рефрейминга» вызывает дискомфорт. Если же негатив вербализировать на фоне достоинств, одновременно как положительное качество, то даже потенциально неконтактные, не склонные к самораскрытию студенты озвучивают достаточно личную информацию без диссонанса.

Таким образом, проводя два задания вместе, более компактно и экономно по продолжительности, мы наблюдали больший психологический эффект. Тем более, что по представлению результатов задания аналогичны: после самостоятельной работы в диаде или триаде студенты демонстрируют группе результаты взаимодействия, озвучивая информацию о личностных качествах партнера по общению. Созданный психологический профиль

Збірник наукових статей

собеседника сопровождается литературным творчеством, актерским представлением, изобразительными иллюстрациями.

В задании «Реклама» студентам необходимо представить определенную пиар-программу в подтверждение позитивных качеств, достоинств друг друга и даже недостаток («Рефрейминг») представить как достоинство. Чем убедительнее будет рефрейминговый перевертыш для изменения негативной самооценки на позитивную, чем эмпатичнее задание будет по отношению к партнеру, тем успешнее результат упражнения. То, что самим человеком воспринимается как негатив, представить с положительной стороны. Партнеров просим обмениваться информацией о себе. Время на подготовку регламентировано, так что действовать нужно оперативно.

Жанр рекламного выступления не регламентирован. Ориентиры: отрекомендовать партнера максимально эффективным способом, чтобы избранная форма отражала содержание представления, без критической оценки при рефрейминге. При представлении результатов вербальной и изобразительной продукции мы поддерживаем недирективную атмосферу абсолютного личностного принятия, одобрения.

При завершении заданий, после того, как все пары или трио представили друг друга, выясняем: что дала каждому работа над заданием, насколько новым показался им увиденный взгляд на проблему. Задумывались ли студенты прежде о подобных возможностях самооценки и особенностях изобразительной коммуникации. Отмечаем оригинальные идеи и удачные выступления, информативность изобразительных иллюстраций, дружелюбность атмосферы и важность поддержки.

Студенты подтверждали достижение поставленных в упражнениях целей в ситуации доверия и совместного творчества. Мы наблюдали, что задания способствовали:

- освоению активного стиля общения, развитию лидерских навыков в участниках тренинга, созданию в группе отношения партнерства и сотрудничества при решении групповой творческой задачи;

- стимулированию самостоятельности мышления, творческого подхода к заданию с новым видением многообразия личностных качеств, характеров, возможностей товарищей по группе;

- практическому освоению методики рефрейминга, позволяющего отказаться от прошлого негативного опыта и увидеть личность по-новому;

- преодолению участниками тренинга внутренних барьеров, тревожности и неуверенности при публичном выступлении.

Реализации данных целей, как признают студенты, способствовали созданные ими изобразительные образы, очень содержательные, выражающие самые главные аспекты вербальной коммуникации, отражающие основной смысл наиболее адекватно.

Все участники отмечали, что задания представляли для них некоторую сложность, особенно в контексте публичного выступления и выстраивания логических аргументов в рефрейминге, но процесс и результат как вербального, так и изобразительного творчества оказались очень интересными, познавательными и полезными.

Мы подчеркивали значение вербального красноречия и изобразительной коммуникации в выступлениях студентов в качестве тренировки умения убеждать, склонять собеседников в пользу собственного мнения. Умение убеждать является значимым качеством лидера, а учитель потенциальный и реальный лидер в учебном процессе. Приятно было наблюдать, что студенты очень старались быть убедительными отстаивая свою точку зрения и сочетали ораторское мастерство с художественным самовыражением.

Требование, по инструкции заданий, к использованию изобразительных приемов в качестве доказательств собственных аргументов спокойно было воспринято только студентами художественно-графического факультета, что закономерно. Для студентов данного факультета изобразительная деятельность естественна и ее информативность известна. Студентам же музыкально-педагогического и экономического факультетов необходимо было объяснять, что данное задание не является тестом на изобразительные способности, рисунки могут быть символичны – главное идея, замысел как тренировка интеллекта, для большей коммуникативной убедительности.

Изначально настороженно восприняв инструкцию, студенты в итоге включившись в работу выполняли ее с воодушевлением очень увлеченно. Было очевидно, что студенты, профессионально не связанные с изобразительным творчеством, открыли новые творческие способности в себе, товарищах по группе, а также способности к художественному самовыражению. Что подтвердили комментарии студентов и их пожелания выполнять задания с использованием рисунков в дальнейшем. Некоторые студенты использовали также варианты поэтического, драматического творчества. Но большинство студентов при создании психологического профиля партнера по общению сопровождали вербальные аргументы изобразительными иллюстрациями. Рисунки были как в реалистичной, так и в символичной, метафоричной форме.

Наши наблюдения находили подтверждения идее Л. Мишара, о том что изобразительное творчество позволяет достичь состояния

Збірник наукових статей

психического комфорта, при котором «художник» превращается в «зрителя». Включаясь в изобразительное творчество по мнению арт-терапевта, человек осуществляет «перевод» информации с эмоционального на когнитивный уровень, изменяя отношение к собственным недостаткам. При наблюдении выполнения заданий психотренинга, о которых идет речь, у нас создалось впечатление о том, что и эмоциональный, и когнитивный уровень участников были задействованы очень конструктивно.

Созвучны наши наблюдения и идеи Р. Гудман о том, что изобразительное искусство – потенциальный диалог: либо между рисующим и его собственной личностью, либо между творцом и другим человеком. Автор подчеркивает парадоксальность, дуализм, но и реальность того, что мы используем изобразительное творчество с целью понять смысл, который сложно однозначно сформулировать словами и одновременно используем вербальную коммуникацию, чтобы раскрыть смысл изобразительного искусства. На фоне вербализации, логики определенных утверждений в заданиях психотренинга студенты выступали и в качестве «художников» и в качестве «зрителей». Учитывая мнение (Кейз К.), что эстетическое переживание имеет свойство трансформации и «эстетическое глубоко психологично», а студенты в ряде заданий использовали в графической форме качества личности, у нас сложилось впечатление, что эстетические объекты, рисунки являлись основой трансформирующего опыта, посредством которого преодолевалась психическая фрагментированность и интегрировались разные элементы «Я». Студенты отмечали, что у них в результате работы возникали: ощущение завершенности, правильности созданного и положительные эмоции связанные с собственным художественным самовыражением. Так как изобразительный процесс инициирует обретение личностью жизненной перспективы (Мерфи Д.), то работа в психотренинге с личностными качествами, самооценкой при использовании изобразительных приемов представляется особенно значимой.

Мы можем порекомендовать проведение заданий психотренинга с использованием изобразительной деятельности. Мы наблюдали как данные задания способствовали общей активизации студентов, развитию навыков социального взаимодействия, тренировки практических коммуникативных навыков, мобилизации креативности, когнитивных возможностей и способностей к художественному самовыражению.

Литература

1. Кипнис М. Тренинг креативности / М. Кипнис. – М. : Ось-89. – Серия «Действенный тренинг». – 2005. – 128 с.

2. Практикум по арт-терапии // Под ред. А. И. Копытина. – СПб. : Издательство «Питер». – Серия «Практикум по психологии». – 2000. – 448 с.

Ольга Костікова. До питання про роль образотворчої комунікації в ситуації психотренінгу.

У статті розглядаються цілі і ситуації проведення ряду вправ з психотренінгу креативності. Аналізуються процес, результати та особливості як вербальної, так і специфіка використання невербальної, образотворчої комунікації при виконанні завдань студентами. Підкреслюється роль образотворчих засобів для психологічних ілюстрацій, психологічних профілів, які актуалізують студенти.

Ключові слова: креативність, психотренінг, студенти, образотворча та вербальна комунікація.

Olga Kostikova. To a question of a graphic communication's role in a psychotraining situation.

There are purposes and situations of carrying out number of exercises from creativity's psychotraining are considered in an article. Some process, results and features of graphic communication is analyzing at a performance of tasks by students as verbal as a nonverbal specific of use. The role of graphic means for psychological illustrations, psychological profiles which are actualized by students is emphasized.

Key words: creativity, psychotraining, students, graphic and verbal communication.

Стаття поступила в редакційну колеґію 30.09.2013

УДК 159.92

© Костюченко О. В., 2013

Костюченко Олена Вікторівна

Київський національний університет культури і мистецтв

ПЕРЦЕПТИВНІ ОСНОВИ РЕКРЕАЦІЇ

У статті теоретично досліджено місце і роль перцепції в системі рекреації у творчій самореалізації особистості та відтворенні її до рівня ідеального «Я-образа». Зауважено про необхідність переорієнтації людини з пасивно-споживацьких на творчі види діяльності, з пасивного на творче сприймання оточуючої дійсності. Розглянуто систему творчих і рефлексивних ігрових методів – стратегій формування й реалізації творчої індивідуальності у продуктах творчості власного світосприймання, усвідомлення і ствердження власного „Я”.

Ключові слова: *перцепція, рекреація, творча самореалізація, цілісний «Я-образ», адекватно-реалістичне сприймання.*

Проблема формування творчої особистості та включення в певну діяльність для реалізації її творчого потенціалу, необхідність росту професійної компетенції й інтенсифікація креативних процесів людини постає в будь-якій педагогічній і психологічній системі, стимулюючи пошук ефективних засобів і методів розвитку афективної, особистісної, соціальної та когнітивної сфер особистості на основі творчого сприймання та мислення. І це зрозуміло, тому що підвищення вимог соціального середовища до творчого сприймання, гнучкості людського мислення й поведінки, самостійності, готовності розраховувати тільки на самого себе, до відкритості новим формам самореалізації та особистісної життєтворчості ставлять вимогу ефективного впровадження рекреаційних технологій.

Якщо виходити з того, що рекреація є процесом і засобом відтворення (recreate) людини у фізичному, психічному, культурному, духовному аспектах [3], то психолого-педагогічне забезпечення рекреації може бути розглянутим у рамках кожного із зазначених аспектів. При цьому істотним є те, що мова йде саме про відтворення, рекреативності, а не просто про відновлення, оскільки рекреативність зв'язана також з реалізацією потенціалів, сутнісних сил особистості - прагненням особистості до відтворення себе до рівня ідеального «Я-образу». У рекреаційній діяльності відбувається пробудження й розкріпачення здібностей, включення невикористаних психічних резервів людини, розширення репертуару форм самосприймання та самовираження; жива й повноцінна участь в колективній творчості завжди пов'язана з радісними переживаннями, вона зближає, дає психологічний комфорт і волю в спілкуванні, збагачує загальну психологічну культуру членів групи, дозволяє їм розвинути деякі важливі для людини якості й здібності.

Мета. Теоретично проаналізувати місце і роль перцепції в рекреаційній діяльності.

При розгляді різних психолого-педагогічних напрямків дослідження рекреації значне місце приділяється саме переорієнтації людини з пасивно-споживацьких на творчі види діяльності, з пасивного на творче сприймання оточуючої дійсності. Творча діяльність пов'язана з смислоутворюючими компонентами життя людини, є необхідною умовою у формуванні об'ємного світосприймання.

У нашому дослідженні ми спираємось на функціональний підхід до психологічного вивчення перцепції як процесу побудови образу з допомогою активних дій, які розвиваються в онтогенезі (Б. Ананьєв,

К. Бюлер, Л. Венгер, О. Гіппенрейтер, О. Запорожець, В. Зінченко, Б. Ломов, Ж. Піаже, С. Рубінштейн та ін.). Перцептивні психічні стани не стали предметом цих досліджень, але в багатьох одержаних на їх основі теоретичних положеннях можна побачити ознаки саме цього складного та цілісного психічного явища (С. Рубінштейн, О. Леонтьєв, В. Ганзен, С. Кринчик). В аналізі рекреаційної проблеми важливими є дослідження: творчої діяльності (Л. Виготський, Я. Пономарьов, О. Матюшкін, В. Моляко, В. Роменець та ін.), умов становлення творчої особистості та розвитку творчих здібностей (П. Торренс, В.С. Юркевич, В.С. Чудновський та ін.), впливу креативності на прояви й становлення творчості як суб'єктивного, індивідуального стилю діяльності особистості. (Дж. Гілфорд, Ф. Баррон, Е. Торренс, М. О. Холодна та ін.).

В. О. Моляко запропонував структурну модель творчого потенціалу з значною кількістю складових [1, с. 8], серед яких є: творче сприймання, підвищена чутливість, вибірковість; динамічності психічних процесів; домінування пізнавальних інтересів; допитливість; швидкість у засвоєнні нової інформації, утворення асоціативних масивів тощо. В. Ганзен розглядав сприймання в широкому розумінні як процес безпосередньої інформаційної взаємодії суб'єкта з об'єктом (середовищем), вказуючи на те, що від якості і кількості зовнішньої стимуляції (інформаційного потоку) залежить психічний стан людини (сенсорна депривація, інформаційний стрес тощо). Г. С. Костюк та Д. Г. Елькін звертають увагу на розкриття сутності сприймання та основні його психологічні параметри, а саме відіграє визначаючу роль у процесах орієнтації в дійсності, у процесах пристосування до неї та активної її зміни [2].

До цього слід додати, що такий підхід до відтворюючих можливостей перцепції можна переконливо базувати на фундаментальних особливостях адаптаційних можливостей психіки, адже навіть елементарний аналіз свідчить, що не тільки стратегічні та тактичні, а навіть ситуативні завдання поточної орієнтації вимагають адекватного оцінювання, інтерпретації будь-якої оточуючої інформації, тобто необхідності розв'язання задачі більш чи менш свідомого розуміння того, що нас оточує в кожен конкретний момент.

Становлення творчої особистості тісно пов'язано з формуванням адекватного та точного образу світу, "Я-образу" в системі "Світ" – сукупності психічних процесів, завдяки яким індивід сприймає та усвідомлює себе як суб'єкт діяльності, створює своє уявлення про себе самого. Людина у пізнавально-творчій діяльності не просто "дізнається", "відкриває", але й активно формує себе. В ефективності рекреаційної діяльності суттєву роль відіграє стимулювання розвитку творчості глядача (той, хто сприймає

Збірник наукових статей

продукти творчості) з метою більш ефективного відновлення психологічного стану, на нашу думку, необхідно здійснювати, переставивши акценти з "раціональності" сприймання на його "чуттєвість". Тобто, спочатку переживаємо те, що перед очима, а потім аналізуємо зображуване, встановлюємо його значення та ін. Загальна схема "переживання" полягає, по-перше, у максимально можливому відключенні від зовнішнього середовища, у бажаному м'язовому розслабленні. По-друге, необхідно не думати ані про що, лише про те, що є перед очима (форма, колір, лінія, їх співвідношення тощо). Намагатися відчутти, що хотів сказати художник своєю зображальною мовою. Саме таке напівсвідоме сприймання може призвести до раптового осяяння: знаходження особисто значущих смислів та цінностей.

У залежності від того, який образ приймається педагогічною системою за основу, буде залежати процес виховання та дій з ним. Якщо в її основі покладений образ „Я-творча людина”, то у центрі практики виховання та навчання особистості стає організація такої діяльності, яка дає можливість творчого самовираження, реалізації творчого потенціалу, актуалізує потребу в співтворчості з іншими [4].

Характеристиками позитивного «Я-образу», сформованого на основі рекреаційної діяльності є: 1) на сенсорно-перцептивному рівні – відчуття бадьорості, здатності до активності, енергійність, адекватність сприймання себе та оточуючого світу; відсутність відчуття чи дискомфорту болу; 2) на емоційно-чуттєвому рівні – позитивні почуття, насолода творчим процесом та від його результатів, адекватна позитивна самооцінка, оптимальний рівень тривожності в проявах власного Я; 3) на раціонально-когнітивному – висока міра поінформованості й компетентності у сфері власного Я, знання критеріїв „оптимального Я”, оптимальної поведінки, основних чинників, що сприяють чи унеможливають власний саме розвиток; 4) на мотиваційному рівні – пріоритетність психологічного, психічного, фізичного здоров'я в індивідуальній системі цінностей, високий рівень внутрішньої мотивації до творчого стилю життя, творчого самовираження [5].

Висновки. Узагальнюючи розглянуте вище, можна зробити такий висновок: формуванню та реалізації творчих характеристик "Я-образу" засобами рекреаційної діяльності сприятиме розвиток творчого, об'ємного світосприймання, активізація сенсорно-перцептивних процесів, переорієнтовуючись з „пасивного” (споглядання) на „активне” (безпосередня взаємодія з ресурсами). Звідси, власне, й впливає важливість адекватно-реалістичного сприймання й уявлення про самого себе, котре немов примножує потенціал новими здібностями, сприяє творчій реалізованості.

Література

1. Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості: Збірник наукових праць/ за ред. В. О. Моляко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 264 с.
2. Елькін Д. Г. Відчуття і сприймання / Д. Г. Елькін // Наукові записки науково-дослідного інст. психології / За ред. Г. С. Костюка. – К. : Радянська школа, 1958. – Т. VIII. – С 7-62.
3. Кірсанов В. В. До визначення предмету рекреації у контексті педагогічних проблем дозвілля / В. В. Кірсанов // Вісник книжкової палати. – 2004, – № 9. – С. 28-31.
4. Костюченко О. В. До проблеми формування “Я-образу” як передумови розкриття творчого потенціалу особистості / О. В. Костюченко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова, серія 12, вип. 6 (30), ч. I, 2005 – С. 85-91.
5. Костюченко О. В. Реалізація творчого потенціалу особистості як рекреаційна проблема / О. В. Костюченко // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць / За ред. В. О. Моляко. – Т. 12. – Вип. 6. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 110-118.

Елена Костюченко. Перцептивные основы рекреации.

В статье теоретически исследовано место и роль перцепции в системе рекреации в творческой самореализации личности и воссоздании ее до уровня идеального "Я-образа". Замечено о необходимости переориентации человека из пассивно-потребительских на творческие виды деятельности, из пассивного на творческое восприятие окружающей действительности. Рассмотрена система творческих и рефлексивных игровых методов – стратегий формирования и реализации творческой индивидуальности в продуктах творчества собственного мировосприятия, осознания и утверждения собственного "Я".

Ключевые слова: перцепция, рекреация, творческая самореализация, целостный "Я-образ", адекватно-реалистичное восприятие.

Olena Kostyuchenko. Perceptive base recreation.

The paper theoretically investigates the place and role of perception in the recreation system in holography and playing to the level of the ideal "self-image." Remarks on the need to reorient a person with passive consumer of creative activities from passive to creative perception of surrounding reality. The system of creativity and reflexive game techniques – strategies for the development and implementation of creative individuality in the products of their own creative attitude, awareness and affirmation of their own "I". Key words: perception, recreation, creative self-realization, holistic, "I-image", adequately-realistic perception.

Стаття надійшла до редакційної колегії 02.08.2013

Крайнова Татьяна Ивановна

Украинский союз психотерапевтов, Харьков, Украина

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ НАУЧНОЙ ПСИХОТЕРАПИИ

В статье отмечаются особенности развития процессов обучения в современной научной психотерапии. Также освещаются возникающие в ходе этого развития проблемы, намечаются практические пути выхода из них.

Ключевые слова: современная научная психотерапия, особенности образования, проблемы образования.

Современная психотерапия является развивающейся наукой. Таким же формирующимся является и профессиональный статус психотерапевта. В связи с этим можно констатировать определенные особенности ее развития как научной дисциплины, особенности развития психотерапевтического образования, а также возникающие в процессе этого развития проблемы.

Целью данной статьи является обзор некоторых особенностей развития современной научной психотерапии, в частности, особенностей в ее системе образования. Также, поднимаются вопросы возникновения проблем на этом пути и отмечаются способы их практического преодоления.

Некоторые особенности развития психотерапевтического образования.

1. Основой психотерапевтического образования является *личный опыт* (групповой или индивидуальный), с которого традиционно начинается этот процесс. Данное положение дел характерно для любой зарождающейся профессии, где опыт передается, что говорится, «из рук в руки» и «из уст в уста». То есть, психотерапевтическое обучение имеет своей основой эволюционно-архаические формы передачи опыта непосредственно от учителя к ученику. Вероятнее всего, эта форма, соответственно специфике данной профессии, и в дальнейшем будет занимать преобладающую позицию.

2. Второй особенностью психотерапевтического образования является то, что теоретические знания, передающиеся ученикам, в основном имеют неустойчивый характер *гипотез*, часто не имеющих под собой научных обоснований.

3. Третьей особенностью психотерапевтического образования является неизбежно вытекающая из первых двух позиций *идеализация*, как основоположников того или другого направления, так и своих текущих учителей, передающих эти знания.

4. Кроме всего этого, существуют *национальные особенности*, которые, в совокупности со всем вышеуказанным, формируют специфический фон психотерапевтического образования.

В соответствии с этими особенностями процессов психотерапевтического образования, можно отметить и возникающие в связи с ними проблемы. Но, прежде чем перейти к более подробному анализу этих проблем, рассмотрим коротко самые общие научные позиции понимания процессов приобретения знаний.

Различные типы изменения знаний при обучении.

В начале 1980-х годов Дональд Норман вместе со своим учеником создали теорию о трех типах изменений в процессах обучения:

1. Прежде всего, знания изменяются в процессе *настройки* на ту или иную ситуацию. Такое изменение более ориентировано на практическое применение приобретенных знаний. За их сохранение отвечает перцептивная и сенсомоторная имплицитная память.

2. Второй тип изменения знаний связан с их *обогащением* через добавление новых терминов, понятий фактов. «Примером может служить традиционное, ориентированное скорее на накопление знаний, чем на их использование, академическое обучение» (Б. Величковский) [1]. За сохранение этих изменений отвечает семантическая память («я знаю»).

3. Третий тип изменений связан с *переструктурированием* знаний, то есть обучение путем открытий. Они возникают в том случае, если удастся обнаружить новые закономерности в имеющихся знаниях, что позволяет качественно, «скачком» расширить возможности их применения. Норман считает эту форму обучения близкой к творческому мышлению. Для этого уровня характерна эпизодическая память («я помню»). Ее также можно назвать автобиографической.

Таким образом, имея картину научного представления изменения знаний в процессе обучения, а также, сопоставив ее с особенностями обучения в психотерапии, можно более определенно говорить о возникающих в последнем случае проблемах:

1. Начало обучения в виде получения личного опыта можно сопоставить с первой формой изменения структуры знаний (настройка).

В процессе получения такого опыта (как в группе, так и индивидуально), обучающийся человек не только в учебном режиме

проходить свою психотерапію, но и непроизвольно настраивается на складывающуюся психотерапевтическую ситуацию. Основой такой настройки в процессе психотерапевтического обучения становится идентификация с обучающим психотерапевтом. В этом случае психика на длительное время (4-5 лет) переходит в режим бессознательного *подражания* идеализированному образу своего учителя. К концу обучения, при отсутствии собственной деятельности, способствующей интернализации подобного образца, это может перейти в фазу создания определенного *культа* его личности с *синхронным понижением собственной профессиональной самооценки*. Такое бессознательное положение дел может выливаться в полную неспособность начать собственную психотерапевтическую практику. В настоящее время такое поведение получило название «избегание профессии».

В Центре современной научной психотерапии (Харьков) предпринимается попытка избежать подобных феноменов: у психологов, имеющих диплом государственного образца, с получением личного опыта сразу же начинается психотерапевтически ориентированная практика психологического консультирования. Не занимаясь собственно терапией, они имеют возможность формировать *психотерапевтическое понимание* тех или иных ситуаций из жизни обратившихся к ним за помощью людей, с последующим обсуждением их в режиме семинаров. Таким образом, происходит бессознательная настройка на собственную профессиональную ситуацию, а довлеющая позиция учителя, как единственного образца, снижается до «достаточно авторитетного» уровня, сочетаясь с постепенным накоплением собственного профессионального опыта.

2. Особенность получения теоретических основ в процессе психотерапевтического обучения можно сопоставить со вторым типом изменения знаний (обогащение). Уже отмечалось, что теория в процессе психотерапевтического обучения носит характер научных гипотез. (Эти гипотезы часто противоречивы и окрашены аффектом агрессивности их носителей по отношению друг к другу, что, несомненно, вносит «эффект обрамления», негативно влияющий на восприятие материала). Если в классическом образовании предполагается передача ученикам устойчивых, научно обоснованных и безоговорочно принимаемых мировым научным сообществом знаний, то в развивающихся науках, таких, например, как психотерапия, обучающийся человек оказывается в самом центре их формирования. Картину дополняет отсутствие общепризнанных учебников. Такая нестабильность в получении теоретического материала вносит путаницу, снижает способности запоминания. Обучающаяся психика, в попытке спасти ситуацию, прибегает к

фрагментации материала и формально, без понимания, запоминает отдельные части информации. Для практического применения такой материал малопригоден.

Еще одной компенсаторной реакцией на сложность и разобшенность информации можно считать все ту же догматическую *идеализацию* части, теперь уже теоретического, материала. В таком случае «на вооружение» берется какая-то одна из психотерапевтических «истин» с последующей потерей способности к генеративному восприятию всего, что от нее отклоняется. Естественным выходом из такой ситуации было бы написание комплекса учебников для психотерапевтического обучения. Но на сегодняшний день, единственной возможностью структурировать получение подобных теоретических знаний является использование какого-либо одного учебного источника, книги, в которой бы автор совершил попытку интегрированной подачи объемного психотерапевтического материала. Становясь базовой, такая книга могла бы формировать в дальнейшем уже расширенное изучение с использованием других источников. Таким трудом может быть, например, книга Вейкко Тэхкэ «Психика и ее лечение» [2].

3. Третьей формой изменения знаний в процессе обучения является *переструктурирование знаний*. Эта форма творческого преобразования уже имеющегося материала предполагает высокий уровень развития человеческих и профессиональных качеств.

Вероятнее всего, что в условиях повышенной идеализации основоположников психотерапевтических направлений, обучающих терапевтов и определенных теоретических позиций, о которых говорилось выше, такие изменения могут встретить определенные трудности. В дополнение к этому, наши национальные особенности бессознательного восприятия *нового, как дерзкого инакомыслия*, с опасением последующего профессионального наказания в виде непонимания, игнорирования или отвержения, могут интенсивно усиливать подобные затруднения.

Эффективным выходом из этого положения может стать профессиональный коллектив, в котором преобладает вера в способность коллег к творчеству и безопасная атмосфера понимания, даже в том случае, если была совершена ошибка.

В завершение можно сказать, что в данной статье были отмечены только некоторые моменты развития образования в современной психотерапии, где существует гораздо большее количество актуальных вопросов, и все они просто ждут своего часа.

Литература

1. Величковский Б. М. Когнитивная наука. Основы психологии познания / Б. М. Величковский. – М. : Смысл, 2006. – с. 426.

2. Тэхкэ Вейкко. Психика и ее лечение / Вейкко Тэхкэ. – М. : Академический проект, 2001.

Тетяна Крайнова. Актуальні питання освіти в сучасній науковій психотерапії.

У статті відзначаються особливості розвитку процесів навчання в сучасній науковій психотерапії. Також висвітлюються виникаючі у ході цього розвитку проблеми, намічаються шляхи виходу з них.

Ключові слова: сучасна наукова психотерапія, особливості освіти, проблеми освіти.

Tatyana Kraynova. Topical Issues of Education in Modern Scientific Psychotherapy.

Peculiarities of the development of educational processes in Modern Scientific Psychotherapy are featured in the article. Problems emerging during this development are also covered, practical ways to solve them are outlined.

Key words: Modern Scientific Psychotherapy, peculiarities of education, educational problems.

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

УДК 613.7-043.83:37.091.32]:373.3

© Крицина А. Д., 2013

Крицина Алиса Дмитриевна

Белгородский государственный национальный
исследовательский университет

**ФОРМИРОВАНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩЕЙ СРЕДЫ
НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ**

В данной статье рассматривается понятие «здоровьесберегающая среда школы», как совокупность педагогических условий, физиологических компонентов, способствующих реализации адаптивных возможностей школьников; факторов, влияющих на сохранение и развитие здоровья. А также рассматриваются основные направления работы: принципы обучения, методы личностного подхода, фазы организации труда, оборудование и условия кабинета, индивидуально-дифференцированный подход, а также систематически проводить на уроке упражнения для глаз и физкультминутки.

Ключевые слова: здоровьесберегающая среда, здоровье, принципы, правила, личностно-ориентированный подход, индивидуально-дифференцированный подход.

Под здоровьем ребенка понимают физическое благополучие, социальное и душевное здоровье. Здоровье ребенка напрямую влияет на возможность усваивать им образовательную программу, комфортно чувствовать себя в коллективе, реально оценивать свои возможности и стремиться к развитию. Социальное и душевное состояния ребенка во многом зависят от правильно организованного учебного процесса.

Анализ состояния здоровья современных школьников показал, что основную группу составляют дети, находящиеся «между здоровьем и болезнью».

Почти 60% учащихся постоянно или часто испытывают учебный стресс. Отсюда стремительно ухудшающиеся показатели психологического и физического здоровья учащихся. На этом фоне снижается успеваемость учащихся, ухудшается их дисциплина, усиливается состояние тревожности. Возникает противоречие между потребностью общества в здоровых гражданах и неспособствующей здоровьесозиданию традиционной образовательной политики. Все это обуславливает необходимость в формировании особой, щадящей среды, где учитываются все трудности учащихся в процессе обучения и предлагается квалифицированная педагогическая поддержка. Такую среду принято называть здоровьесберегающей.

Здоровьесберегающая среда школы – это совокупность социально-педагогических условий, физиологических компонентов, способствующих реализации адаптивных возможностей школьников; факторов, влияющих на сохранение и развитие их здоровья [5, с. 322].

Для разрешения возникающего противоречия необходимо отказаться от традиционного подхода к процессу образования и использовать здоровьесберегающие технологии. Под здоровьесберегающими технологиями понимают совокупность приемов, методов, методик, средств обучения и подходов к образовательному процессу, при котором выполняются как минимум четыре требования: учет индивидуальных особенностей ребенка; воспитание умения ребенка самостоятельно защищать себя от стрессов, оскорблений, обучение его средствам психологической защиты; недопущение чрезмерной изнуряющей интеллектуальной нагрузки при усвоении учебного материала; обеспечение такого подхода к образовательному процессу, который гарантирует поддержание только благоприятного морально – психологического климата в коллективе.

В основе здоровьесберегающей деятельности лежат следующие принципы [5, с. 21]:

1. Здоровый ребенок – практически достижимая норма детского развития.

Збірник наукових статей

2. Оздоровление – не совокупность лечебно-профилактических мер, а форма развития психофизиологических возможностей детей.

3. Индивидуально-дифференцированный подход – основное средство оздоровительно-развивающей работы с учащимися.

К основным показателям здоровьесберегающей среды образовательного учреждения можно отнести [2, с. 432]:

- гуманистическую направленность эмоционально-поведенческого пространства;
- учет индивидуально-возрастных особенностей обучаемых;
- всемерное развитие творческой личности;
- организацию лечебно-профилактических и информационно-просветительских мероприятий;
- содействие самореализации самоутверждению субъектов образовательного процесса;
- соблюдение санитарно-гигиенических норм;
- коррекцию нарушений соматического здоровья, включающую использование комплекса оздоровительных и медицинских мероприятий без отрыва от образовательного процесса;
- оздоровительную систему физического воспитания;
- разработку и реализацию дополнительных образовательных программ по формированию культуры здоровья, сохранению и укреплению здоровья обучающихся, профилактике вредных привычек.

Для осуществления поставленных целей руководствуемся следующими правилами [6, с. 111]: общение на уроках проводить на фоне положительных эмоций, предупреждая психотравмирующие ситуации; активно поощрять на уроках инициативу и успех; учитывать в работе с детьми их половые и индивидуальные различия; способствовать формированию у учащихся необходимых понятий, умений и навыков по здоровому образу жизни; сформировать потребность в применении полученных знаний в повседневной жизни.

Важным условием формирования здоровьесберегающей среды является личностно-ориентированный подход к обучению, включающий в себя следующие педагогические методы [5, с. 322]:

- обучение в сотрудничестве;
- проектная методика;
- дифференцированное обучение;
- коллективный способ обучения;
- методика критического мышления;
- информационные технологии.

Осуществление личностно-ориентированного подхода к образовательному процессу предполагает следующую организацию учебной деятельности [1, с. 90]: строгая дозировка учебной нагрузки; построение урока с учетом динамичности учащихся, их

работоспособности; соблюдение гигиенических требований; благоприятный эмоциональный настрой.

Огромное значение в формировании здоровьесберегающей среды играет четкая организация учебного труда на уроке. Педагогу очень важно учитывать изменение динамики работоспособности учащихся в течение урока. В уроке различают три фазы [4, с. 188]:

- 1) вработывание (5-7 мин);
- 2) оптимальная работоспособность (15-20 мин);
- 3) преодолеваемое утомление.

Немаловажную роль в создании комфортной среды на уроке играют оборудование и условия кабинета: температура и свежесть воздуха; рациональное освещение класса и доски; исключение монотонных звуковых раздражителей; правильное размещение ученических столов.

Для создания комфортности необходимо применять индивидуально-дифференцированный подход, который предусматривает [1, с. 23]: работу в индивидуальном темпе; использование источников информации; возможность обратиться за помощью; высказывание и аргументирование своего мнения; отсутствие страха ошибиться; положительная мотивация и сознательное отношение к учебной деятельности.

Одним из важных средств оценивания является похвала ученика. Она может быть вербальной: «Молодец!», «У тебя отлично получается!», «Я знала, что ты сможешь это сделать!» и т.д. Невербальные методы поощрения: улыбка, жесты, мимика, аплодисменты и т.д. Вспоминается высказывание К. Д. Ушинского: «Учитель! Помни, твоя улыбка стоит тысячи слов».

Важной составляющей организации здоровьесберегающей среды является включение оздоровительных моментов, которые должны гармонично вплестаться в канву урока: развитие воображения, упражнения для глаз, физкультминутки.

Физкультурные минутки препятствуют нарастанию утомления, снимают статические нагрузки. Но проводить их можно не только с целью снятия утомления, а использовать с пользой для изучения нового материала или повторения пройденного.

Таким образом, формирование здоровьесберегающей среды на уроке зависит от грамотно организованной педагогической деятельности учителя. Личный пример педагога является важным фактором воспитания культуры здоровья у учащихся. Не следует забывать, что значимое место придается и здоровью самого педагога, который не только должен иметь собственное понимание сути процесса здоровьесбережения школьника, но и сам обладать достаточно высоким уровнем здоровья. Постоянное переутомление,

невротические, психосоматические и вегетативные расстройства, хронические заболевания создают постоянную угрозу здоровью учителя.

Литература

1. Айзман Р. И. Здоровье ребенка – эпицентр современного образования / Р. И. Айзман // Валеологические аспекты образования. – Барнаул, 1996. – С. 12.

2. Возвышаева И. В. Охрана здоровья детей и подростков в Российской Федерации. Законодательные и нормативные аспекты / И. В. Возвышаева // Школа здоровья. – 2001. – № 1. – С. 48-593.

3. Вульфова Б. З., Синягина Н. Ю. – Мир образования. – К проблеме сохранения и укрепления здоровья школьников. – № 3. – 2007. – С. 4-12.

4. Здоровьесберегающее образование / Научно-практический журнал. – М., 2009. – № 2. – 128 с.

5. Здоровьеформирующее физическое развитие. – М.: ГИЦ «Владос», 2001. – 236 с.

Alice Kritsina. Formation of health-promoting environment in the classroom in an elementary school.

This article discusses the concept of "health-promoting environment of school," as a set of pedagogical conditions of physiological components that contribute to the implementation of adaptive abilities of schoolchildren, factors affecting the preservation and development of health. And also examines the main areas of work: teaching principles, methods, personal approach, the phases of the organization of labor, equipment and conditions of office, individually differentiated approach and systematically in class exercises for the eyes and fizkultminutki.

Key words: *health-promoting environment, health, principles, rules, student-centered approach, individual and differentiated approach.*

Статья поступила в редакционную коллегию 28.09.2013

УДК 378.12:61].001.76

© Кудрявцева Т. О., 2013

Кудрявцева Тетяна Олексіївна

Харківська медична академія післядипломної освіти

ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВМНЗ ЗАСОБАМИ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті уточнено сутність основних понять «педагогічна компетентність»; «інноваційні технології», подаються їх основні характеристики. Розглянуто питання підвищення педагогічної

компетентності викладачів вищих медичних навчальних закладів засобами інноваційних освітніх технологій. Основна увага приділяється особливостям підготовки педагогічних кадрів для ВМНЗ.

Ключові слова: педагогічна компетентність, інноваційні технології, викладачі вищих медичних навчальних закладів.

Модернізація сучасної медичної освіти в Україні визначила необхідність підвищення якості підготовки медичних кадрів, професійного рівня викладачів, розвитку та підвищення їхньої педагогічної компетентності відповідно до вимог, цілей і завдань національної освіти як складової європейського освітнього простору. Важливим чинником підвищення педагогічної компетенції викладачів вищих медичних навчальних закладів є озброєння їх педагогічними знаннями та вміннями, які зумовлюють здатність педагогів застосовувати свої знання та вміння в умовах мінливого сьогодення, компетентність яких полягала б у вмінні залучатися до постійної самоосвіти впродовж усього життя. За даними науковців, підготовку майбутніх медичних кадрів у медичних ВНЗ здійснюють фахівці переважно з вищою медичною освітою без спеціальної педагогічної підготовки. У зв'язку з цим одним з важливих завдань є створення інформаційно-методичного простору в системі неперервної освіти для розвитку та підвищення педагогічної компетентності викладачів ВМНЗ.

Як засвідчує аналіз наукових праць, зазначена проблема досліджується вченими в таких основних напрямках: фундаментальні основи оновлення системи вищої медичної освіти (Л. Артемчук, І. Булах, О. Волосовець, Ю. Вороненко, В. Москаленко, Т. Чернишенко та інші), характеристика професійних якостей педагога вищої школи (А. Деркач, І. Ісаєв, Є. Клімов, Н. Левітов, А. Маркова, В. Сластьонін, О. Щербаков та інші), обґрунтування необхідності вдосконалення професійної підготовки педагогів вищої школи, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності (Н. Гузій, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Лавріненко, С. Сисоєва та інші), аналіз вмінь, функцій, технологій діяльності викладача (В. Козаков, Л. Мітіна, Г. Романова, Л. Савінкова та інші), дослідження феномену професійної компетентності викладача (В. Андрущенко, В. Бондар, Н. Кузьміна, В. Лозова, В. Луговий, І. Підласий, Н. Протасова та інші).

Проте незважаючи на значний інтерес науковців до питань професійної підготовки педагогів, проблема формування педагогічної компетентності викладачів саме медичних ВНЗ як у теоретичному, так і в практичному аспекті залишається малодослідженою.

Збірник наукових статей

Метою статті є висвітлення можливостей підвищення педагогічної компетентності викладачів вищих медичних навчальних закладів засобами інноваційних освітніх технологій.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що дослідники визначають різні аспекти поняття «компетентність». Так, В. Маслов характеризує компетентність як готовність викладача на професійному рівні виконувати свої посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних надбань і кращого досвіду, наближення до світових вимог і стандартів. Відповідно до цього, компетентність є поєднанням науково-теоретичних знань з практичною діяльністю конкретної людини, яке дає змогу постійно забезпечувати високий кінцевий результат [3, с. 77-81].

В. Кричевський зазначає, що ознаками компетентності є: наявність знань для успішної діяльності; розуміння цих знань для практики; набір операційних умінь, володіння алгоритмами вирішення задач; здатність творчо підходити до професійної діяльності [2, с. 31-39].

Т. Браже вважає, що складовими професійної компетентності є не тільки базові знання й вміння, а й ціннісні орієнтації спеціаліста, мотиви його діяльності, рівень загальної культури, стиль взаємодії з оточуючими, здатність до самовдосконалення та саморозвитку [1, с. 18-33].

В. Стрельников під професійною компетентністю викладача розуміє знання навчально-виховного процесу, сучасних проблем педагогіки, психології та предмета викладання, а також уміння застосовувати ці знання у своїй повсякденній практичній роботі [4].

А. Маркова визначає професійну компетентність педагога як здатність і готовність виконувати особисту професійну діяльність, а у змісті професійної компетентності виділяє процесуальний і результативний показники.

Враховуючи різні погляди науковців, під педагогічною компетентністю викладача вищого медичного навчального закладу будемо розуміти здатність педагога ефективно здійснювати професійну діяльність, швидко оволодівати інноваційними освітніми технологіями, ефективно застосовувати їх в реальній освітній практиці з метою якісної підготовки медичних фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Сьогодні вимагає від викладача ВМНЗ не тільки професіоналізму, впевненості в собі, оптимістичного світосприйняття, креативності, а й поєднання вузької спеціалізації з готовністю оволодівати новими формами, методами, технологіями навчання та виховання.

Відомо, що педагогічна діяльність викладачів спеціальних медичних дисциплін у ВМНЗ має деякі особливості, які залежать від освітньо-вікової специфіки тих, хто навчається. Отже, компетентне вирішення професійних завдань вимагає від них постійного підвищення не тільки лікарської кваліфікації, а й педагогічної. Зазначимо, що успішна і продуктивна реалізація викладачів спеціальних медичних дисциплін в педагогічній діяльності можлива лише за умови безперервності не тільки медичної освіти, а й психолого-педагогічної у закладах післядипломної освіти.

Планом заходів на виконання Програми розвитку вищої медичної освіти до 2015 року передбачено створення у вищих медичних навчальних закладах факультетів підготовки науково-педагогічних працівників та ліцензування спеціальності «педагогіка вищої школи».

Ці заходи спрямовані на підвищення якості педагогічної підготовки медичних фахівців, вирішення кадрових проблем галузі, забезпечення конкурентоспроможності випускників вищої медичної школи на вітчизняному та міжнародному ринках праці.

Тобто, багаторівнева підготовка викладачів спеціальних медичних дисциплін в умовах післядипломної освіти має забезпечити розкриття особистісного потенціалу фахівця та якісну підготовку до професійної кар'єри лікаря і викладача у цій сфері, до науково-дослідної, адміністративно-управлінської діяльності, викладацької роботи у вищих медичних закладах освіти.

Очевидно, що розглядати проблему готовності лікарів до педагогічної діяльності окремо від проблем оновлення змісту і удосконалення форм навчання в умовах підвищення кваліфікації викладачів неможливо.

Підвищенню професійної компетентності педагогів, безсумнівно, сприяє застосування інноваційних освітніх технологій.

Н. Бордовська зазначає, що в освіті розвивається тенденція, пов'язана з переходом на інший тип навчання – інноваційний, що передбачає орієнтацію людини не на минулий і сучасний досвід, а на далеке майбутнє.

І. Дичківська під інновацією у педагогічній інтерпретації розуміє нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу, а під інноваційними педагогічними технологіями – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

Сутністю інноваційних процесів в освіті є, по-перше, проблема вивчення, узагальнення і розповсюдження передового педагогічного

Збірник наукових статей

досвіду, і, по-друге, проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки у практику.

Н. Юсуфбекова наголошує на дотриманні законів протікання інноваційного процесу, а саме: закон незворотної дестабілізації інноваційно-освітнього середовища; закон фінальної реалізації інноваційного процесу; закон стереотипізації та закон циклового повторення. Сучасний етап характеризується розширенням сфери освітніх і педагогічних технологій.

Аналіз наукових джерел свідчить, що одні дослідники (Дж. Брунер, П. Кенес-Комоський та інші) ототожнюють технологію навчання з процесом комунікації, інші (О. Малібог, Т. Сакамото, Ф. Янушкевич) в освітню технологію об'єднують засоби і процес навчання, треті (Д. Гасс, О. Богомолів та інші) пропонують розглядати її з позиції наукової організації навчального процесу. В Україні технологія освіти розробляється з позиції системного підходу, запропонованого Н. Тализіною, який, на нашу думку, є перспективним і науково обґрунтованим.

Низкою авторів (І. Дичківська, М. Ігнатенко, В. Сибірцев та ін) визначено основні методологічні вимоги до будь-якої педагогічної технології, а саме: концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація [5, с. 1-10]. Однією з головних вимог інноваційного навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі є орієнтація на самостійну діяльність щодо здобуття знань. Тобто, професійна компетентність викладачів ВМНЗ як учасників інноваційного навчально-виховного процесу буде проявлятися у готовності опанувати сучасні інформаційні технології та використовувати їх навчально-виховний потенціал у своїй роботі з метою формування у студентів аналітичних, інформаційних, пізнавальних і проєктивних умінь.

Варто підкреслити, що інновації у вищій школі передбачають: організацію науково-дослідницьких та навчально-методичних робіт з проблем професійної освіти; вивчення, узагальнення та поширення передового вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері; організацію та проведення конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгових курсів з інноваційних методик викладання гуманітарних та спеціальних дисциплін у ВМНЗ.

Крім того, у ВНЗ України широко використовується рейтингова система організації навчального процесу й оцінки знань студентів, головною метою якої є поліпшення якості навчання шляхом активізації навчальної діяльності, стимулювання активної самостійної роботи студентів, а також створення умов для здорової конкуренції.

Отже, становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір потребує суттєвих змін

інноваційного спрямування у підготовці майбутніх фахівців у будь-якій галузі. Саме впровадження дистанційних технологій дозволяє посилити й розвинути творчі й інтелектуальні здатності лікаря за допомогою відкритого доступу до всіх інформаційних модулів програми.

Для такого процесу характерним є самостійна робота студента, з наданням йому права доступу до інформації, передбаченої навчальною програмою, а також високий рівень мотивації на навчання й активна позиція щодо оволодіння знаннями. У процесі навчання студент, будучи мотивованим на пізнання, спрямовує свої зусилля на здобуття і конструювання знань, а не на просте їх відтворення.

Отже, формування та підвищення педагогічної компетентності викладачів ВМНЗ має свої особливості, що зумовлені специфікою навчання дорослих людей з вищою освітою, досвідом лікарської й педагогічної діяльності, існуванням багаторівневої моделі підвищення кваліфікації фахівців, варіативністю застосування технологій.

Подальші дослідження будуть спрямовані на удосконалення шляхів, методів і засобів підвищення педагогічної компетентності викладачів вищих медичних навчальних закладів.

Література

1. Браже Т. Г. Основные принципы совершенствования профессиональной квалификации учителей в ИУУ / Т. Г. Браже // Совершенствование профессиональных знаний и учений учителя в процессе повышения его квалификации: Сб. научн. трудов. – М. : АПН СССР, 1982. – С. 18-33.
2. Кричевский В. Ю. Совершенствование знаний директора школы об управлении / В. Ю. Кричевский // Директор школы в системе повышения квалификации: Сб. науч. тр. / Ред. кол. Е. Н. Тонконогая (отв. ред.) и др. – М. : Изд-во АПН СССР, 1983. – С. 31-39.
3. Маслов В. І. Принципи менеджменту в установах освіти / В. І. Маслов // Освіта і управління. – 1997. – № 1. – С. 77-81.
4. Стрельников В. Ю. Развитие профессиональной компетентности учителей у закладах післядипломної освіти: дис... к. пед. н. : 13.00.01 / В. Ю. Стрельников. – К., 1990. – 223 с.
5. Сибірцев В. Професійна компетентність учасників інноваційного навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі / В. Сибірцев // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 3. – С. 1-10.

Татьяна Кудрявцева. Повышение педагогической компетентности преподавателей ВМУЗ средствами инновационных образовательных технологий.

В статье уточняется суть основных понятий «педагогическая компетентность», «инновационные технологии», подаются их основные характеристики. Рассматриваются вопросы повышения педагогической компетентности преподавателей высших медицинских учебных заведений способами инновационных образовательных технологий. Основное внимание уделяется особенностям подготовки педагогических кадров для ВМУЗ.

Ключевые слова: педагогическая компетентность, инновационные технологии, преподаватели высших медицинских учебных заведений.

Tatyana Kudryavtseva. Improving teaching teachers of competence HМEE means innovative educational technologies.

The article clarifies the essence of such basic concepts as «pedagogical competence», «innovative technologies», is given them basic descriptions. The issues of improving of pedagogical competence of teachers of higher medical educational establishments are considered by innovative educational technologies. Basic attention is spared the peculiarities of training teachers for higher medical educational establishments.

Key words: pedagogical competence, innovative technologies, higher medical educational establishments.

Стаття надійшла до редакційної колегії 17.09.2013

УДК 159.923.5-057.4:37.015.311]:37.011.3-051:347.782

© Лісунова Л. В., 2013

Лісунова Людмила Володимирівна

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

**ФАХОВЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК БАЗИС
ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ У
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

В статті розглядається фактор естетичного сприйняття як принципово важливий аспект в системі фахової підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в умовах реформування мистецької освіти в Україні в рамках Болонського процесу, що забезпечує удосконалення художньої та педагогічної майстерності.

Ключові слова: естетичне сприйняття, фахова підготовка.

На сучасному етапі приєднання України до Болонського процесу модернізація фахового становлення особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у педагогічному вищому навчальному закладі спрямована на розвиток професійно значущих якостей, серед яких естетичне сприйняття є одним з провідних. Для майбутнього вчителя образотворчого мистецтва важливо мати професійні знання, уміння, навички. М. В. Соколов в своєму дослідженні про професійну діяльність зазначив, що творча особистість формується тільки творчою особистістю, тому лише педагог-творець (особливо в області мистецтва) може формувати активну, творчу особистість. Майбутній вчитель, по-перше, сам сприймає художній образ, створений автором, а по-друге, доносить його в доступній формі своїм учням, від чого залежить розвиток їх естетичного сприйняття, естетико-художнє бачення світу, естетико-художня діяльність.

Питання формування естетичного сприйняття у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва торкалися сучасні дослідники: М. М. Кір'ян [2], В. І. Швирка. Г. М. Падалка одним із показників продуктивності професійної діяльності вчителя визначає *естетичний початок* [1, с. 7].

Ж. Ю. Озолина визначає фактор естетичного сприйняття як принципово важливу складову в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. Дослідженню проблем розробки системи професійної підготовки студентів педагогічного вузу до художньо-естетичної освіти школярів присвячені праці О. М. Кириченко, О. П. Щолокової, особливостям технології підготовки вчителів до естетичної освіти за кордоном – М. П. Лещенко, Л. К. Руденко.

Незважаючи на те, що в останні роки науковий інтерес до досліджень цієї проблеми не зменшується, необхідно визнати, що фундаментальних праць, які розкривають проблему естетичного сприйняття як принципово важливої складової в системі професійної підготовки майбутніх фахівців поки що мало.

Необхідно відзначити, що аналіз змісту, форм і методів фахової підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, зокрема процесу формування у нього естетичного сприйняття дозволили виявити низку проблем: слабку розробленість теоретичних засад формування естетичного сприйняття; недостатнє методичне забезпечення використання естетичного сприйняття у вищих навчальних педагогічних закладах; низьку зацікавленість викладачів, для яких естетичне сприйняття залишається сферою більш практичного пошуку, ніж систематичного, теоретичного осмислення. Ці недоліки позначаються перш за все на практичних заняттях по малюнку і живопису, композиції, ДПМ, історії мистецтв.

Збірник наукових статей

Мета статті - розкрити фактор естетичного сприйняття як принципово важливий аспект в системі фахової підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в умовах реформування мистецької освіти в Україні в рамках Болонського процесу.

Підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до педагогічної діяльності і формування фахових знань майбутнього вчителя образотворчого мистецтва здійснюється в процесі художньо-педагогічної освіти. Художньо-педагогічна освіта – це дидактичний процес формування і засвоєння знань, навичок, поглядів у системі підготовки вчителя в сфері образотворчої (художньої) діяльності. Засобами художньо-педагогічної освіти є природа, мистецтво, наука, світ людських відносин тощо. Її міждисциплінарний характер підкреслює зв'язок з естетикою, психологією, філософією, та ін.

Здобуття знань, вмінь та навичок відповідно до художньо-педагогічної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва слугує фахова освіта. Концентрацією цього є фах – покликання особистості. Фах – це професія, спеціальність, вид трудової діяльності, заняття, що вимагає певної підготовки і є основним засобом для існування. В нормативних документах для розробки Державного стандарту вищої освіти України поняття "фах" визначається як найважливіша складова освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ВНЗ, яка передбачає "виконання фахівцем виробничих функцій та розв'язання типових задач для цих функцій.

Як зазначає В. І. Євдокимов [3], нині педагогічна освіта України зазнала соціально-політичних й економічних змін. У навчанні на перше місце висувається пізнання й воно часто трактується як уміння запам'ятовувати матеріал, а не як засіб відкриття нового, де першочергову роль відіграє естетичне сприйняття. Малоприсадоною в умовах Євроінтеграції є методична модель, що спрямована на відтворення знань. І приріст індивідуального потенціалу кожної особи, яка включена у навчальний ВНЗ, повинен бути орієнтований не стільки на поточну діяльність студентів, скільки на віддалену діяльність. Можна стверджувати, що створення системи професійної підготовки вчителя, підготовки відповідних фахівців, розробки вимог до розвитку багатогранних особистісних якостей вчителів образотворчого мистецтва, і перш за все естетичного сприйняття, ґрунтується на врахуванні закономірностей саме фахової підготовки вчителів образотворчого мистецтва.

На думку М. І. Резніченко фахова підготовка вчителя образотворчого мистецтва – структуроване явище, компонентами якого є психологічна, методична, теоретична і практична підготовка. Теоретичне наукове дослідження І. Я. Лернера [4] стосовно проблеми змісту освіти дає можливість розглянути цю проблему виходячи з того,

що єдиним джерелом, за словами В. І. Лозової, звідки береться зміст освіти, є культура у найширшому її розумінні. Культура – матеріальна і духовна, – щоб бути переданою особистості (а саме формуванням особистості займається педагогіка), повинна бути розпредмечена, і тоді вона втілюється в соціальний досвід суспільства. Соціальний досвід являє собою сукупність засобів і способів діяльності, створених у процесі суспільно – історичної практики. Естетична культура органічно входить до структури духовної культури вчителя, яка відображає його «здатність до грамотного, вільного, повного сприйняття та аналізу різноманітних естетичних явищ, уміння адекватно оцінювати й класифікувати їх, а головне – будувати педагогічну діяльність відповідно до соціально значущих естетичних норм досконалості й краси».

Важливим фактором для формування фахових знань майбутнього вчителя образотворчого мистецтва є естетичний інтерес. Дослідження естетичного інтересу є важливим для нашого дослідження, тому, що в пізнавальному інтересі предметом задоволення є сам процес пізнання, а в естетичному інтересі – процес естетичної насолоди. Як було зазначено раніше, всі основні фази естетичного сприйняття супроводжуються естетичним задоволенням, інтенсивність якого постійно росте і досягає взривної сили на фазі катарсису. Але в основі естетичних емоцій, переживань лежать не лише чуттєві уявлення. Вони можуть бути викликані думкою, ідеєю, теорією, і вони тим міцніші, чим глибше людина проникає в суттєві зв'язки. В основі будь якого інтересу, у тому числі і естетичного лежать знання. Естетичний інтерес, який є складовою естетичного сприйняття, характеризується творчістю, бо засвоєння суми фахових знань, умінь і навичок дає можливість виходити на творчий рівень і працювати за спеціальністю [5].

Формування естетичного сприйняття в процесі фахової підготовки як складової професійної підготовки у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва безпосередньо залежить від засвоєння знань з гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, знань зі спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін, засвоєння передового художньо-педагогічного досвіду, знань з методичних дисциплін. В освітньо-професійній програмі у вимогах до знань і умінь за циклом фундаментальних дисциплін тільки в деяких дисциплінах, як наприклад, у «Кольорознавстві» практичне завдання: «Формально-асоціативна композиція, що виражає різні емоційні стани, вивчення впливу теплих та холодних кольорів на психофізіологічний стан людини (емоції та уявлення; формування кольорового середовища теплими та холодними, контрастними та нюансними відтінками)», або в дисципліні «Історія мистецтв» завдання: «Свідоме сприймання та

Збірник наукових статей

відтворення візуальних образів, широке застосування асоціативних зв'язків між творами образотворчого мистецтва, творами інших мистецтв та життєвими явищами» безпосередньо впливають на формування емоцій в процесі естетичного сприйняття особистості. Присутня також незначна кількість завдань, де є спроби не декларативно, а на практиці залучити міждисциплінарні знання і знання в галузі різних мистецтв у певне завдання з метою формування естетичного сприйняття. Як наприклад, завдання при вивченні дисципліни «Історія мистецтв»: «Встановлювати зв'язки між художньо-образним рішенням пам'ятки та філософсько-естетичними уявленнями суспільства». Більша ж частина завдань, є недостатньо розроблена що до формування естетичного сприйняття, особливо естетичних емоцій, переживань, почуттів які є стрижнем в процесі естетичного сприйняття.

Висновки. В умовах євроінтеграції вітчизняна освіта повинна досягти нового рівня і гармонізувати підготовку вчителів, збагатити кращими надбаннями європейського досвіду. При формуванні естетичного сприйняття в процесі фахової підготовки у студентів художньо-графічних факультетів педагогічних ВНЗ, необхідно враховувати особливості формування особистості вчителя образотворчого мистецтва і вирішення таких психологічно-педагогічних завдань: 1) формування естетичних і художньо-педагогічних інтересів майбутніх вчителів образотворчого мистецтва; 2) активізація естетичних, пізнавальних і художньо-творчих потреб особистості; 3) активізація психолого-педагогічних механізмів, які сприяють формуванню естетичного сприйняття особистості; 4) розкриття і розвиток творчих можливостей студентів; 5) розвиток здібності до глибокого аналізу і оцінки творів мистецтва; 6) розкриття в ході навчання задач, змісту, форм, засобів і методів формування естетичного сприйняття; 7) формування фахового естетичного мислення.

Література

1. Падалка Г. М. Естетична культура майбутніх вчителів та умови її формування / Г. М. Падалка // Вища і середня педагогічна освіта. – 1991. – № 15. – С. 56-59.

2. Кірян М. М. Проблемні аспекти формування естетичних почуттів у студентів – майбутніх вчителів у рамках рішення основних естетичних завдань вищої школи / М. М. Кірян // Інновації в сучасному педагогічному процесі: теорія та практика: Збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (Луганськ, 21-22 грудня 1999 р.) / За ред. С. Я. Харченка. – Ч. I. – Луганськ : ЛДПУ, 2000. – С. 75-80.

3. Евдокимов В. И. Наглядность и эффективность обучения: Учебн. пособие / В. И. Евдокимов. – Харьков : ХГПИ, 1988. – 86 с.

4. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности / И. Я. Лернер. – М., 1980. – С. 56.

5. Каленюк О.М. Активність студентів в художньо-творчій діяльності / О. М. Каленюк // Наукові записки ТДПУ. Серія : Педагогіка – 2004. – № 3. – С. 47-50.

Людмила Лисунова. Профессиональное становление личности как базис формирования эстетического восприятия у студентов изобразительного искусства.

В статье рассматривается фактор эстетического восприятия как принципиально важный аспект в системе профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства в условиях реформирования художественного образования в Украине в рамках Болонского процесса, обеспечивающего совершенствования художественного и педагогического мастерства.

Ключевые слова: эстетическое восприятие, профессиональная подготовка.

Lyudmila Lisunova. Professional development of the individual as the basis for the formation of aesthetic perception among students of fine arts.

The article discusses the factor of aesthetic perception as a fundamentally important aspect in the system of training of future teachers of fine arts in art education reform in Ukraine within the framework of the Bologna process, to ensuring perfection of artistic and pedagogical skills.

Key words: aesthetic perception, professional training.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

УДК 37.015.31-027.561:37.091.12.011.3-051-057.85/86

© Лучнікова С. В., 2013

Лучнікова Світлана Володимирівна
Харківський базовий медичний коледж № 1

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ ВИКЛАДАЧА ЯК ФАКТОРА ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

У статті актуалізуються питання розвитку професійної позиції викладача вищого навчального закладу. Акцентуються питання організації управління процесом розвитку професійної позиції педагога. Доводиться важливість використання технології рефлексивного управління в цьому процесі.

Ключові слова: позиція, професійна позиція, розвиток, професійна діяльність, професіоналізм, рефлексивне управління.

Збірник наукових статей

В умовах сучасного інформаційно-освітнього простору професійна діяльність викладача як єдність його педагогічної, виховної та наукової діяльності не існує поза соціальним життям, поза її співвіднесенням із соціальною ситуацією розвитку. Вона, будучи соціальною за своєю природою, здійснюється в суспільстві і протікає з урахуванням ставлення до суспільства. Однак це не означає, що особистість викладача як суб'єкта діяльності та спілкування поглинається соціальним середовищем або протиставляється йому, так само як і те, що особистість викладача не зливається з системою відносин різного рівня і не виводиться з неї. Особистість викладача і його професійна діяльність можуть бути зрозумілі тільки в зв'язку з його позицією, з аналізом цієї позиції, яка представляє собою діяльну, суб'єктивну сторону його статусу, динамічний його аспект. Відтак, рівень професіоналізму викладача, ефективність його професійної діяльності значною мірою залежать саме від розвитку професійної позиції – системи ставлень до професійної діяльності, її результатів, учасників навчально-виховного процесу й самого себе.

Метою статті є актуалізація проблеми розвитку професійної позиції викладача в аспекті її ролі у підвищенні рівня професіоналізму педагога.

Б. Ананьєв зазначає, що “позиція особистості як суб'єкта суспільної поведінки і різноманітних соціальних дій представляє собою складну систему відносин особистості (до суспільства в цілому і спільнот, до яких вона належить; до праці; людей; самого себе), настанов і мотивів, якими вона керується у діяльності, цілей і цінностей, на які спрямована діяльність. Вся ця складна система суб'єктивних властивостей реалізується у певному комплексі суспільних функцій – ролей, що виконуються людиною в заданих соціальних ситуаціях розвитку” [1, с. 136]. Питання моральної позиції особистості вивчали Л. Волченко та В. Поляхова, акцентуючи увагу на тому, що моральна позиція є системою цінностей, через яку фільтрується вся інформація, сприйнята і перероблена індивідом у “особисте надбання”. Вона виникає у зв'язку з розкриттям спрямованості людської поведінки, визначає характер моральних відносин між людьми, і є результатом взаємодії становища особистості в соціальній структурі суспільства і її моральних поглядів. Зміст поняття “соціально-професійна позиція”, детально розкрито С. Вершловским і Л. Лесохіною [4]. Вивчав питання впливу професійної позиції викладача вищого навчального закладу на якість його діяльності в освітньому процесі О. Руденко. В. Аніськіним також проаналізований взаємозв'язок професійної позиції і діяльності викладача. Але питання розвитку професійної позиції викладача як фактора підвищення рівня його професіоналізму засобами науково-

методичної роботи навчального закладу залишаються не до кінця вивченими.

Специфіка освітнього процесу полягає у взаємодоповнюваності двох явищ: розвиток того, хто навчається, передбачає постійний саморозвиток того, хто вчить, що і є умовою для розвитку [3]. Відтак, діяльність викладача передбачає постійний саморозвиток, внутрішня сила якого служить джерелом і імпульсом розвитку його особистості.

Отже, для формування професійної позиції викладача, необхідно, насамперед, таке управління, яке б враховувало механізми самоорганізації й саморозвитку. Таким управлінням є рефлексивне, сутнісна характеристика якого полягає в розвитку у педагогів здатності до самоврядування і самореалізації. Професійна позиція викладача передбачає пріоритет розвиваючої стратегії впливу та діалогового типу взаємодії. Лише рефлексивний підхід орієнтує педагога на пріоритетне використання в навчальній практиці діалогічних впливів, стимулюючи внутрішні джерела особистості. Управління в закладі освіти будується на позитивному зворотному зв'язку, який є основою на забезпечення максимально можливого впливу на мотиваційні аспекти не тільки діяльності, але й особистості. Позиція особистості по відношенню до своєї діяльності, як відзначають Т. Шамова та Т. Давиденко, знаходить своє вираження в тому, що "процес цієї діяльності виступає для особистості особливим об'єктом управління, а сама особистість – суб'єктом цього управління, і лише в тій мірі, в якій сформовані у людини механізми самоврядування процесом власної діяльності, вона може діяти як самостійна особистість" [5, с. 101].

Одним з таких механізмів є рефлексія. Саме переосмислення власних дій дозволяє педагогу сформувати свою позицію. Управління розвитком професійної позиції повинно запускати саморозвиток особистості через механізми рефлексії, тобто воно повинно бути рефлексивним. Якісною характеристикою рефлексивного управління є розвиток здібностей викладача до самоуправління своєю професійною діяльністю. Рефлексивне управління дозволяє реалізувати основну функцію керівника – бути стимулюючим началом у розвитку особистості кожного викладача, а значить і в розвитку його професійної позиції. Сутнісною характеристикою рефлексивного управління є делегування повноважень і відповідальності за результати педагогічної діяльності самим викладачам.

Не слід думати, що рефлексивне управління є особливим видом управлінської діяльності. В основі його лежать такі самі функції й дії, які притаманні й традиційній технології управління. Особливістю рефлексивного управління є те, що кожний акт взаємодії керівника й викладача закінчується рефлексією. Така взаємодія дає можливість

Збірник наукових статей

розширити суб'єктні функції педагога, перехід від позиції «реагування» до позиції організатора власної діяльності, до зростання самостійності в ході виконання викладацької діяльності. Кожен такий цикл представляється послідовністю стадій: стадія рефлексивного аналізу; конструктивно-орієнтаційна стадія; стадія стабілізації; стадія системної рефлексії [2].

Рефлексивне управління дозволяє на різних етапах управління:

1) дослідити мотиваційно-ціннісне ставлення викладача до педагогічної діяльності, до учасників освітнього процесу, до самого себе, до педагогічній взаємодії, забезпечити опис вихідного стану індивідуального досвіду викладача на основі врахування позицій усіх категорій учасників навчально-виховного процесу;

2) обґрунтувати управлінські впливи, які забезпечують стимулювання внутрішніх джерел самокерованого розвитку викладачів, створюючи умови, при яких би викладач сам визначився в діяльності таким чином, щоб ефективно використовувати особистісні можливості і можливості навколишнього середовища для підвищення якості власної діяльності.

До таких умов слід віднести організацію роботи з викладачами з використанням як традиційних, так і інноваційних методів (діагностуючі завдання, рефлепрактичні методи, імітаційні ігри, моделювання тощо), включення педагогів в інноваційні процеси з позиції суб'єктивної оцінки тієї користі, яку вони отримують у результаті прикладених зусиль, використання різноманітних моделей мотивації організаційної поведінки, удосконалення соціально-психологічного клімату в колективі, проведення засідань циклових комісій, методологічних і методичних семінарів, нарад, науково-практичних конференцій, тренінгів, створення тимчасових творчих колективів, розробку індивідуальних творчих проєктів.

Важливою для розвитку професійної позиції викладача є безпосередня реалізація позитивних і негативних зворотних зв'язків, консультування викладачів, планування педагогом власної діяльності, реалізація даного плану, щільна взаємодія викладачів з приводу досягнення цілей спільної діяльності. Рефлексивне управління розвитком професійної позиції викладача є цілісним динамічним процесом. На думку Т. Давиденко, рефлексивне управління не можна представляти завжди у вигляді лінійного процесу, в якому один етап послідовно і незворотно змінюється іншим. Тут можливі як циклічні повернення, так і одночасна реалізація декількох етапів [2, с. 173].

Результатом розвитку професійної позиції викладача є, зокрема, тенденції змін як у розвитку закладу освіти, у розвитку суб'єкта освітнього процесу, так і в управлінні навчальним закладом.

Таким чином, у ситуації постійного поповнення системи

професійної вищої освіти новими науково-педагогічними кадрами неминує виникати необхідність урахувати різні за своєю природою фактори, які впливають на ефективність і якість професійної діяльності викладачів ВНЗ, забезпечують процес професійно-особистісного становлення і розвитку професіоналізму, служать передумовами для прояву творчості і зростання педагогічної майстерності. Одним із таких факторів, що безпосередньо впливають на рівень професіоналізму викладача, є професійна позиція, формування і розвиток якої постійно має бути у полі зору керівника. Найбільш ефективним щодо цього, на нашу думку, є використання у роботі з педагогами механізмів рефлексивного управління.

Література

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: В 2-х томах / Под ред. А. А. Бодалева, Б. Ф. Ломова; (Ввод. статья А. А. Бодалева и др.). – М. : Педагогика, 1980. – Т. 1. – 230 с., – Т. 2. – 287 с.
2. Давыденко Т. М. Рефлексивное управление школой / Т. М. Давыденко. – М. – Белгород, 1995. – 250 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 2001. – 303 с.
4. Профессиональная деятельность молодого учителя : социально-педагогический аспект / под. ред. С. Г. Вершловского, Л. Н. Лесохиной. – М. : Педагогика, 1982. – 144 с.
5. Шамова Т. Н. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко. – М., 2001 – 384 с.

Светлана Лучникова. Развитие профессиональной позиции преподавателя как фактора его профессионализма.

В статье актуализируются вопросы развития профессиональной позиции преподавателя вуза. Акцентируются вопросы организации управления процессом развития профессиональной позиции педагога. Доказывается важность использования технологии рефлексивного управления в этом процессе.

Ключевые слова: *позиция, профессиональная позиция, развитие, профессиональная деятельность, профессионализм, рефлексивное управление.*

Svetlana Luchnikova. Development of professional position of the teacher as a factor in his professionalism.

Article updated the development of a professional position of university teachers. Organizations focusing on issues of development management professional position of the teacher. We prove the importance of using the technology of reflexive control in the process.

Key words: *position, professional position, development, professional work, professionalism, reflexive control.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

Маслов Юрий Всеволодович
Военная академия Республики Беларусь

О НОВЫХ ЦЕЛЯХ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ В НЕЯЗЫКОВОМ (ВОЕННОМ) ВУЗЕ

В статье рассматривается методологическая проблема определения цели и оценки результативности иноязычной подготовки в неязыковом (военном) вузе. Сделана попытка проанализировать существующие трудности и определить перспективные цели иноязычной подготовки специалистов.

Ключевые слова: *креативность, компетентность, иноязычная подготовка*

В настоящее время система высшего профессионального образования в странах постсоветского региона испытывает значительные трудности, однако требования к ее “конечному продукту” постоянно повышаются. Во многих исследовательских работах настойчиво проводится мысль о необходимости скорейшего перехода к *новаторскому* высшему профессиональному образованию (ВПО). Сегодня не оспаривается утверждение о том, что ВПО призвано обеспечивать не только активную сознательную позицию субъекта, не только осуществляемую на научной основе интеллектуальную деятельность в избранной области, но и *потенциал творческого развития* личности.

В нынешних социально-экономических условиях возрастает значение *языкового* образования, понимаемого обычно как образование в области всех современных языков и культур – родных и неродных. Однако, на сегодняшний день нет единства мнений по поводу того, каким образом следует совершенствовать систему иноязычной подготовки в ВПО, особенно в неязыковом вузе (в частности, в военном). Для того, чтобы наметить пути развития системы иноязычной подготовки, необходимо решить важные методологические проблемы. Одна из них состоит в определении того, что должно являться *перспективной целью* иноязычной подготовки в системе ВПО.

Цель статьи – попытка разобраться в “методологических” разногласиях и наметить логику целеполагания в практике иноязычной подготовки в ВПО.

Исследователи ВПО подчеркивают важность формирования в стенах вуза “креативного отношения” будущего специалиста к

действительности. Это требование распространяется и на систему иноязычной подготовки. Так, российский исследователь О. И. Сафроненко (2006) выдвигает *принцип креативности* в качестве ведущего принципа разработки современных подходов к иноязычной подготовке в неязыковых вузах России [5, с. 119].

Можно предположить, что воспитание креативности может и должно быть перспективной целью иноязычной подготовки в ВПО, в особенности, если создается соответствующим образом организованная образовательная среда. Однако, проблема в том, что настоящего времени подобная цель не осознается (и мало реализуется на аудиторных занятиях) в *повседневной* практике иноязычной подготовки в неязыковых вузах. В результате, процесс иноязычной подготовки в ВПО носит нетворческий характер, что имеет самые прямые отрицательные последствия. Другими словами, во многих неязыковых вузах дисциплина “Иностранный язык” не обладает статусом развивающей, ориентированной на воспитание способности к творчеству (креативности). Анализ опыта постсоветского образования говорит о том, что в большинстве случаев усилия вузовских педагогов направлены исключительно на усвоение определенного объема знаний и умений (т.н. знаниевая парадигма). В качестве целей иноязычной подготовки видятся, главным образом, компетенции.

В последнее десятилетие страсти разгорелись в связи с интегрированием в практику иноязычной подготовки идей компетентного подхода. Несмотря на то, что существует радикальная точка зрения на этот процесс, высказанная одним из крупнейших российских методистов Е. И. Пассовым: “Компетентностная дорога – дорога в никуда” [3, с. 6], подавляющее большинство образовательных документов программного и инструктивного характера на постсоветском пространстве выдержаны в духе “компетентностного” подхода.

С позиций методологии, актуальная практика иноязычного образования представляет собой весьма противоречивую картину. В теории и практике ВПО продолжается конфликт педагогических мировоззрений. В образование активно внедряется прагматическая “западная” модель, цель которой видится преимущественно в формировании специалиста, его готовности выполнять профессиональные обязанности.

Для части педагогов так называемый компетентностный подход отражает наиболее привлекательные аспекты модернизации образования. Другие ученые видят в увлечении этими идеями простое следствие кризисных явлений, преодоление которых происходит за счет использования новой терминологии (технология, компетенции и пр.) [2, с. 8-11].

Збірник наукових статей

В большинстве известных нам работ происхождение термина “компетентность” (применительно к проблемам языка и речи) ведется от работ Н. Хомского. В своих рассуждениях ученый использовал два генетически связанных между собой термина – компетенция (*competence*) и употребление (*performance*), четко понимая, что знания и представления – это одно, а способность их использовать – это совсем другое.

На эту изначальную и *неразрывную* терминологическую дихотомию справедливо указывает Е. И. Пассов [3, с. 46]. Изначально компетенция (как термин в сфере языка и речи) включала в себя *только* знания и представления. Способность использовать эти знания, т.е. умение употреблять знания языка в речи, определено Хомским как “способность к употреблению” – *performance*. При этом очевидно, что с позиций философии образования данная дихотомия является *абсолютно неразрывной*.

В реальной практике нельзя произвольно отделить язык от речи и наоборот, т.к. язык существует только в своем материальном выражении – устно-речевых и письменных продуктах речевой деятельности человека. Между тем именно такой разрыв осуществлен Д. Хаймсом, который выдвинул термин “коммуникативная компетенция”, под которой понимались не только знания языка и о языке, но и способность пользоваться этими знаниями. Иными словами, “компетентный подход” в практике обучения иностранным языкам вызван к жизни именно произвольным переносом значения исходного термина. Таким образом, “коммуникативная компетенция” – это своего рода “два в одном”, попытка снять диалектическое противоречие “язык – речь”. С точки зрения философии, это то же самое, как если бы философы решили основной вопрос философии так – приписали бы материи наличие в ней “духа”, или бытие наделили бы сознанием. Такое “решение” противоречит объективной реальности и является формальным. Однако в методике преподавания иностранных языков подобный фокус удался.

В результате, как пишет В. В. Сафонова, термин *коммуникативная компетенция* “вошел сначала в социолингвистику, а затем постепенно завоевал ключевое положение в терминологическом поле языкового образования” [4, с. 3]. Компетентный подход стали поспешно именовать даже *новой парадигмой* в образовании.

Но в этой схватке педагогических мировоззрений можно разобраться, поскольку понятно, “кто есть кто”. Хуже, если начинаются попытки внести в эту дискуссию ненужную эклектику. Одним из примеров может быть желание некоторых исследователей

“запрячь в одну телегу” сразу и компетентностного “коня”, и “трепетную лань” креативности. Приведем простой пример.

В научной литературе в Беларуси недавно появился термин “*креативная компетентность*”. Термином авторы обозначили “способность приобретать и преобразовывать креативные знания и компетенции, связанные с их реализацией в профессиональной и практической деятельности” [1, с. 15]. Однако известно, что креативность есть транзитивная способность к творчеству, реализуемая непосредственно в деятельности и не существующая *вне* деятельности (в виде неких “креативных” знаний). Предложение новой “креативной” компетенции как способности преобразовывать некоторые другие компетенции – это, на наш взгляд, ненужное умножение сущностей.

Разумеется, в научной литературе существуют разночтения в трактовках компетенции, которые подробно рассматривает, в частности, В. В. Сафонова в аналитической работе “Коммуникативная компетенция: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях”. Автор делает вывод, что точка зрения, согласно которой различные уровни иноязычной коммуникативной компетенции рассматриваются *как цель и результат* современного языкового образования, уже не вызывает возражения у большинства специалистов [4, с. 6]. Тем не менее, позволим себе сделать одно существенное уточнение, которое имеет принципиальный характер для дальнейшего разговора о целях иноязычной подготовки.

Мы действительно можем (и должны, исходя из реалий глобализации образования) рассматривать иноязычную коммуникативную компетенцию как вполне конкретный *результат иноязычной подготовки* (не образования!) в четко обозначенных условиях обучения на определенных его уровнях. Ведь именно такое понимание результата иноязычной подготовки – в форме четко прописанных компетенций (что нужно знать, что уметь, чем владеть) – позволяет оптимизировать – особенно в системе ВПО – процесс контроля и измерения степени эффективности обучения иностранным языкам по вполне определенным параметрам во всех видах речевой деятельности. Тем более, что все западноевропейские квалификационные требования по иностранному языку построены на основе компетенций: в них четко прописаны необходимые для данного уровня владения навыки и умения.

Что касается компетенции как *цели* образовательного процесса, то оставим здесь возможность для продолжения научной дискуссии. Подчеркнем только, что мы не отрицаем дидактической и методической полезности термина и рассматриваем иноязычную коммуникативную компетенцию как контролируемый и реально

Збірник наукових статей

измеримый с помощью соответствующих средств (тестирование и другие процедуры) *практический результат* иноязычной подготовки.

Известно, что в условиях ВПО не просто решить задачу формирования иноязычной коммуникативной компетенции. Реализация этой задачи вызывает трудности разного порядка. Первая связана с тем, что существует необходимость формирования *предметной* компетентности, а подходы к ее формированию не разработаны. Несмотря на возрастающие требования общества к качеству подготовки специалистов, эффективность ее остается низкой. Вторая трудность в том, что в иноязычной подготовке по-прежнему доминирует “грамматический аспект обучения”, что вступает в противоречие с потребностью общества в специалистах, способных осуществлять профессиональное общение. Несмотря на то, что быстрыми темпами растет объем профессионально необходимой информации, у будущих специалистов не наблюдается прироста умений ее использовать. Поскольку сокращается объем аудиторных часов, отводимых на изучение иностранного языка, необходимо использовать инновационные технологии самостоятельной работы, которые не проработаны.

С другой стороны, в системе военного образования существуют вполне конкретные “компетентностные” ориентиры. В европейском контексте они отражены в документах Соглашения о Стандартизации (*STANdartzation AGreement = STANAG*). Документ STANAG 6001 (последняя по времени, 4-я версия утверждена в конце 2010 г.) отражает уровни владения иностранным языком. По-видимому, можно говорить о том, что все программные материалы для нужд иноязычной подготовки в военных вузах постсоветских стран должны быть увязаны с документами, определяющими языковую политику стран НАТО. Это поможет, в том числе, решать задачу оценивания достигнутого уровня коммуникативной компетентности. Более того, наш анализ показывает, что требования STANAG 6001 четко сопоставимы с уровневыми требованиями Совета Европы (см. таблицу ниже). Очевидно, что реальной, практически решаемой задачей для системы иноязычной подготовки в военном вузе является достижение курсантами, изучающими иностранный язык как общепрофессиональную дисциплину, *второго уровня* требований STANAG (в ограниченной степени рабочий или функциональный уровень = *Limited Working/Functional Level*). Для курсантов, изучающих дисциплину по углубленной программе, результат должен быть несколько выше – уровень 2+, а по отдельным аспектам подготовки может достигать уровня 3.

Выводы. Можно предположить, что дальнейшие исследования в области иноязычной подготовки в системе ВПО (в том числе,

военного) могут быть направлены на разработку *методических систем обучения* иностранному языку, целью которых выступает всесторонне *развитие* всех субъектов образовательного процесса (креативность как транзитивная способность к творчеству). Коммуникативная компетентность не должна становиться целью иноязычной подготовки, она рассматривается как надежно диагностируемый результат обучения. В условиях военного вуза (в странах постсоветского региона) диагностирующие процедуры координируются, в том числе, с существующими в международной практике стандартами (для военного образования – STANAG 6001).

Литература

1. Бурец Ю. М. Креативность: новый взгляд или испытание компетентностью / Ю. М. Бурец, А. Н. Лобанов // Народная асвета. – 2012. – № 11. – С. 14-19.

2. Засева Л. Т. Компетентностный подход в философии образования: автореф. дисс. ... канд. филос. наук / Л. Т. Засева. – Ростов-на-Дону, 2011. – 24 с.

3. Пассов Е. И. Флогистон для образования или компетентности в роли цели / Е. И. Пассов. – Елец : МУП “Типография” г. Ельца, 2011. – 94 с.

4. Сафонова В. В. Коммуникативная компетенция: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях. Серия: О чем спорят в языковой педагогике / В. В. Сафонова. – М. : Еврошкола, 2004. – 236 с.

5. Сафроненко О. И. Система и качество языковой подготовки студентов в условиях многоуровневого образования в неязыковых вузах России : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / О. И. Сафроненко. – Ростов-на-Дону, 2006. – 465 с.

Yury Maslov. New aims of FL training in non-linguistic (military) higher education.

Discussed in the article is the methodological problem of learning objectives and assessment of results of foreign language training at a non-linguistic (military) establishment of higher education. An attempt has been made to analyze the existing difficulties and put forward prospective learning objectives.

Key words: *creativity, competence, foreign language (FL) training.*

Статья поступила в редакционную коллегию 08.09.2013

**Медетова Лаура Сухраповна,
Туранова Гулжанш Курманалиевна**

Филиал акционерного общества

«Национальный центр повышения квалификации «Орлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников
по Южно-Казахстанской области, Шымкент, Казахстан

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

В детском возрасте закладывается фундамент личности, формируются ее основные качества: физическое и психическое здоровье, культурный, нравственный и интеллектуальный потенциал.
Ключевые слова: физическое здоровье детей дошкольного возраста, психологическое здоровье детей, гармония, духовность.

Здоровье и благополучие детей – главная забота семьи, государства и общества в целом, так как дети составляют единственный резерв страны, который в недалёком будущем будет определять её благополучие, уровень экономического и духовного развития, состояние науки и культуры.

Успешное становление ребенка как личности определяет не только его включение в общественную жизнь, нахождение своей ниши, но, в конечном счете, и прогресс развития общества в целом. Дети не просто особый социальный слой. Они являются приоритетной группой, так как степень образованности, социализированные масштабы и уровень культуры, здоровья детей завтра материализуются в здоровье нации, в качество жизни народа, в новые технологии и безопасность социальной жизни, в авторитет страны в мире.

В настоящее время экономическое и социальное положение в нашем обществе создают множество факторов риска для подрастающего поколения, ведут к целому ряду проблем, требующих решения. Важная роль в концепции модернизации образования отводится здоровьесберегающим технологиям, психологическому сопровождению детей в образовательных учреждениях, сохранению и укреплению психологического здоровья.

Сегодня еще продолжают оставаться вне поля видения и позитивного вмешательства дети, чье состояние можно охарактеризовать как пограничное относительно нормы и

квалифицировать как «психически не болен, но психологически уже не здоров» [1, с. 18].

Целью данной статьи является изучение особенностей психологического здоровья детей дошкольного и младшего школьного возраста.

Один из самых интересных и замечательных периодов в развитии ребенка – это дошкольное детство (примерно от 3 до 6 лет), когда фактически складывается личность, самосознание и мироощущение ребенка. Эти процессы в первую очередь обусловлены общим психическим развитием, формированием новой системы психических функций, где важное место начинают занимать мышление и память ребенка. Теперь он может не только ориентироваться и действовать в плане конкретных ситуационных стимулов, но и устанавливать связи между общими понятиями и представлениями, которые не были получены в его непосредственном опыте.

Таким образом, мышление ребенка отрывается от чисто наглядной основы, т.е. переходит от наглядно-действенного к наглядно – образному. Подобное развитие памяти и мышления дошкольника позволяет перейти к новым типам деятельности – игровой, изобразительной, конструктивной. У него, по замечанию Д. Б. Эльконина, «проявляется возможность идти от замысла к его воплощению, от мысли к ситуации, а не от ситуации к мысли» [2, с. 19].

С развитием процессов мышления неразрывно связано развитие речи. В дошкольном возрасте речь начинает выполнять функцию планирования и регулирования деятельности ребенка, все больше обогащается словарный запас и грамматический строй речи. Теперь ребенок способен не только прокомментировать конкретное событие и выразить ситуационное желание, но и задуматься, и порассуждать о природе, других людях, самом себе и своем месте в мире. Таким образом, с развитием памяти, мышления, речи неразрывно связано появление мировоззрения и самосознания ребенка-дошкольника [5, 63].

Вот далеко не полный список тех изменений и новообразований, которые происходят в дошкольном возрасте. Необходимо обратить внимание на ту роль, которую играет взрослый на всем протяжении развития ребенка. Переоценить значение взрослого и, главное, общения со взрослыми для психологического развития и здоровья ребенка трудно. Именно с близким взрослым (мамой, папой, бабушкой и другими) ребенок встречается на первых этапах своей жизни и именно от них и через них знакомится с окружающим миром, впервые слышит человеческую речь, начинает овладевать предметами и орудиями своей деятельности, а в

дальнейшем и постигать сложную систему человеческих взаимоотношений. Истории известно немало примеров, когда дети, по каким-либо причинам лишены возможности общаться со взрослыми первые несколько лет своей жизни, потом так и не смогли научиться «по-человечески» мыслить, говорить, не смогли адаптироваться в социальной сфере. Однако и среди детей, воспитывающихся в семье, наблюдается весьма высокий процент психических заболеваний, в т.ч. неврозов, появление которых обусловлено не наследственными, а социальными факторами, т.е. причины заболевания лежат в сфере человеческих взаимоотношений [3, с. 94].

Современное общество живет в ситуациях, отнюдь не способствующих развитию гармонии и уравновешенности, стабильности личностного развития человека. Природные катаклизмы, резкие смены социальных норм, политическая нестабильность, урбанизация, отрыв от природы с ее извечными нормами гармонии действительно делают понятие «психологическое здоровье» наиболее актуальным на современном этапе развития человечества [4, с. 145].

На основании всего вышесказанного можно сделать выводы.

Психологическое здоровье – состояние, характеризующее процесс и результат нормального развития субъективной реальности в пределах индивидуальной жизни; максима психологического здоровья есть единство жизнеспособности и человечности индивида. «Психологическое здоровье» характеризует личность в целом, находится в непосредственной связи с проявлениями человеческого духа и позволяет выделить собственно психологический аспект проблемы психического здоровья. Психологическое здоровье ребенка включает в себя разные компоненты жизнедеятельности:

- 1) состояние психического развития ребенка, его душевного комфорта;
- 2) адекватное социальное поведение;
- 3) умение понимать себя и других;
- 4) более полная реализация потенциала развития в разных видах деятельности;
- 5) умение делать выбор и нести ответственность.

Проблема психологического здоровья детей дошкольного и младшего школьного возрастов является центральной в разработке научных основ детской практической психологии. Безусловно, такая реальность, как психологическое здоровье, требует всестороннего рассмотрения и глубокого изучения не только на теоретическом уровне, но и на уровне организации практической психологической работы с детьми на всех этапах их онтогенетического развития. Основу психологического здоровья человека составляет нормальное

развитие субъективной реальности в онтогенезе. Психологическое здоровье детей имеет ясно выраженную интересубъективную природу.

Образовательная среда является определяющей в состоянии и динамике психологического здоровья ребенка. Образование, обеспечивающее здоровую экологию детства, полагающее нормой ценность саморазвития, становления индивида субъектом собственной жизни, формирующее нравственную позицию человека, является оптимальной (естественной) и наиболее общей формой заботы о психологическом здоровье детей.

Профессиональная забота взрослых и специально организованная здоровьесберегающая среда развивают природные возможности и сохраняют здоровье детей дошкольного возраста и учащихся в младшем школьном возрасте.

Литература

1. Ананьев В. А. Введение в психологию здоровья / В. А. Ананьев. – СПб., 1998. – 311 с.
2. Эльконин Д. Б. Психическое развитие в детском возрасте / Д. Б. Эльконин. – М. : Просвещение, 1995. – 241 с.
3. Юраш А. Г. Актуальность охраны психологического и психического здоровья детей на современном этапе развития общества / А. Г. Юраш // Психологическая газета, 1997, – № 10 (25). – 12 с.
4. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога. Учеб. пособие / Е. И. Рогов. В 2 кн. – 2-е изд., перераб. И доп. – М. : Гуманит. Центр ВЛАДОС, 1998: – кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – 480 с.
5. Дьяченко О. М., Лаврентьева Т. Н. Психическое развитие дошкольников / О. М. Дьяченко, Т. Н. Лаврентьева. – М. : Педагогика, 1984. – 234 с.

Laura Medetova, Gulzhansh Turanova. Peculiarities of psychological health of children at the preschool age.

The foundation of the personality is laid during the early age, main qualities are formed such as physical and psychological health, cultural, moral, and intellectual potential.

Key words: *physical health of the children at pre-school age, psychological health of children, harmony, and spirituality.*

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

Мельник Юрий Борисович

Академия внутренних войск МВД Украины, м. Харьков

ПСИХОЛОГИЯ В МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОМ КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Проанализировано современное состояние психологии. Рассмотрены основные отрасли психологии, области исследований и психологической практики. Конкретизированы характеристики основных сфер психологических знаний: фундаментальной и прикладной психологии. Сделано уточнение понятию «культурно-образовательное пространство». Освещена проблема передачи психологических знаний в междисциплинарном культурно-образовательном пространстве в реалиях высшего учебного заведения.

Ключевые слова: психология, фундаментальная психология, прикладная психология, отрасли психологии, междисциплинарные исследования, культурно-образовательное пространство.

Жизнь социума, как и жизнедеятельность отдельно взятого человека, находит свое воплощение одновременно в различных сферах. Наиболее ярко это проявляется в сфере культуры, науки, образования. Становление информационного общества характеризуется качественно новым периодом в развитии человечества, который ведет к экстраполяции культурных ценностей, пересмотру научных парадигм, реформам образовательных систем и т.п.

Наука, как неотъемлемый компонент культуры, является динамическим и достаточно неустойчивым образованием. М. Вебер, указывая на это и принципиальную ограниченность любой научной теории, писал: «Научная работа вплетена в движение прогресса. Напротив, в области искусства в этом смысле не существует никакого прогресса. Совершенное произведение искусства никогда не будет превзойдено и никогда не устареет. Напротив, каждый из нас знает, что сделанное им в области науки устареет через 10, 20, 40 лет. Такова судьба, более того, таков смысл научной работы, которому она подчинена и которому служит, и это как раз составляет ее специфическое отличие от всех остальных элементов культуры; всякое совершенное исполнение замысла в науке означает новые «вопросы», оно по своему существу желает быть превзойденным» [1, с. 711-712].

Возникновение новых теоретических моделей приводит к смене парадигм в большинстве фундаментальных дисциплин. Психология одна из наук, которая наиболее подвержена этим изменениям, поскольку в ней одновременно сосуществует множество направлений, подходов, теорий, моделей... В. Франкл в своей работе «Человек в поисках смысла» заметил, что мы живем во времена научного плюрализма, когда отдельные науки представляют реальность столь различно, что картины противоречат друг другу [2]. Возникает необходимость исследования ситуации, в которой находится психология на нынешнем этапе ее развития, а также проблемы передачи психологических знаний в условиях информационного общества. Актуальность и значение проблемы обусловили выбор темы нашего исследования.

Цель статьи – проанализировать современное состояние психологии, осветить проблематику передачи психологических знаний в междисциплинарном культурно-образовательном пространстве.

Рассмотрим понятие культурно-образовательное пространство, которое сегодня все чаще встречается в научной литературе. Г. Герасимов, И. Зязюн и другие ученые [3; 4], анализируя сущность и различные аспекты культурно-образовательного пространства, указывали на то, что данная дефиниция интегрирует понятия «культура» и «образование», которые тесно взаимосвязаны. И. Зязюн отмечает, что культура является основным источником для содержания образования, отражающим ценностные продукты духовной и материальной деятельности человека, свойства и качества личности как носителя и творца культуры, а образование является целенаправленным способом овладения культурой. Развитие культуры и развитие образования – процессы, которые происходят параллельно, синхронно и взаимосвязано [1, с. 88].

Анализ научных публикаций позволил нам сделать такое уточнение понятия «культурно-образовательное пространство» – детерминация культуры и образования в пространственно-временном континууме.

В широком смысле культурно-образовательное пространство представляет собой общественную систему, что является элементом мирового сообщества, которое образует по отношению к нему внешнюю содержательно-смысловую и историческую среду.

В узком смысле культурно-образовательное пространство характеризуется как определенная система функционирования культурно-досугового или образовательного учреждения с упорядоченными элементами, отношениями и связями, образующими единое целое, создающая условия для освоения и передачи субъектами образовательного процесса достижений культуры, науки.

Збірник наукових статей

В современных институтах социализации, прежде всего в учебных заведениях, возникают проблемы, связанные с созданием и расширением нового культурно-образовательного пространства. Примером тому есть создание единого европейского пространства высшего образования. 19 июня 1999 года подписанная представителями 29 стран Болонская декларация положила начало процессу сближения и гармонизации систем высшего образования. На сегодняшний день решение участвовать в этом добровольном процессе уже приняло 47 стран-участниц из 49 стран, которые ратифицировали Европейскую культурную конвенцию Совета Европы [5].

В изменяющемся культурно-образовательном пространстве нашего мира приобретает новые измерения наука, в частности психология. Сначала психология развивалась как составная часть философии (до XVII в.), затем стала самостоятельной отраслью знаний (в XVIII в.), после началось ее разделение на отдельные отрасли (XX в.). Рассмотрим описанные в литературе основные отрасли психологии, области исследований и психологической практики.

В. Карандашев, указывает, что психология в течение XX в. накопила такое большое количество научных знаний о мире психических явлений, что сами психологи часто не вполне ясно представляют себе как много они знают. Выделенные автором отрасли психологии, области исследований и психологической практики формируются на основе следующих критериев: предмет, с которым они связаны; связи с другими отраслями знания; общие или частные проблемы, которые они изучают; методы, которые они используют [6].

На основе указанных критериев и различной их комбинации можно выделить отрасли психологии или области исследований. С учетом предмета исследования можно выделить множество направлений психологического знания, таких как: психология личности, психология общества, психология познавательных процессов, психология развития, обучения, воспитания и т.д. В качестве самостоятельных направлений психологии можно выделить и более частные проблемы, например, психология управления организацией, кросскультурная психология и др.

Связь психологии с другими науками позволяет выделить такие научные дисциплины, как социальная психология, медицинская психология, психофизиология, нейропсихология и др. Порой сложно однозначно ответить к какой научной отрасли относятся эти дисциплины, к психологии или смежной. Заметим, что психологические знания накапливались не только в сфере психологической науки, но и во многих других науках, предметом которых есть изучение человека. Многие из этих исследований дополняли и развивали друг друга. Достаточно вспомнить примеры

взаимосвязи психологии с медициной, педагогикой и т.д. Поэтому, психологи не вправе претендовать на монополизм в изучении психических феноменов.

Сейчас в психологии существуют две основные сферы психологических знаний, что обусловлено решением общих или специфических задач научных исследований, а именно: фундаментальная и прикладная психология. Охарактеризуем их.

Фундаментальная психология изучает психические феномены, характерные в целом для человека и высокоорганизованных животных, психологические закономерности и особенности во всех сферах психической жизни. К фундаментальной психологии относятся такие отрасли: общая психология; психофизиология; нейропсихология; психология личности; психология развития; зоопсихология и др.

Прикладная психология изучает вопросы психологических явлений в жизнедеятельности человека, отдельных людей либо их групп, направлена на решение проблем в личной, общественной и профессиональной деятельности. К прикладной психологии относятся такие отрасли: психология семьи; социальная психология; политическая психология; психология труда; педагогическая психология; медицинская психология; юридическая психология; экономическая психология; психология спорта; психология искусства и др.

Использование научных методов исследования позволяют выделить такие области психологии как: экспериментальная психология, математическая психология и др., а в психологической практике: психодиагностика, психокоррекция, консультационная психология, психотерапия.

Анализируя истоки развития психологии, возникновение разных направлений и школ психологии, которые характерны для XX в., последующую дифференциацию психологии на отдельные отрасли, а также тенденции междисциплинарных взаимосвязей, мы не можем не вспомнить слова А. Леонтьева, который указывал на необходимость создания новой системы психологических знаний: «Как подойти к прогнозированию будущего психологии? Думаю, от будущего человека, от общества... И еще, не по отдельным отраслям, а по некоторым проблемам. А почему так? Потому, что они иначе переплетутся в новой системе психологического знания. (Современное членение психологии отражает далеко не решенную еще задачу создания такой системы)» [7, с. 276]. На наш взгляд, междисциплинарные тенденции, которые сегодня наблюдаются в науке и образовании способствуют становлению этой новой системы психологического знания. Прежде всего, это происходит в условиях

культурно-образовательного пространства системы высших учебных заведений.

Научная разработка вышеперечисленных отраслей психологии, областей исследований и психологической практики – это достижение многих ученых на протяжении сотен лет, которые должны развиваться и быть в той или иной мере отражены в учебных планах психологического образования. Рассмотрим основные факторы, которые необходимо учитывать при разработке спецкурсов и дисциплин по психологии для включения их в учебные планы высших учебных заведений:

1. *Значимость психологического знания и конкретного спецкурса/дисциплины в контексте образовательной программы подготовки специалиста.* Чем больше значимость психологических знаний для реализации целей подготовки специалиста в контексте определенной образовательной программы, тем более вероятно, что спецкурс/дисциплина будут включены в учебный план.

2. *Методологическая и теоретическая разработка данной отрасли психологического знания в научном мире.* Чем больше разработаны теоретико-методологические основы в конкретной области научных исследований или практики психологии, тем более целесообразно включение программы спецкурса/дисциплины в учебный план.

3. *Технологическая и методическая разработанность спецкурса/дисциплины по психологии.* Чем больше разработана технологическая и методическая база для реализации определенного спецкурса/дисциплины, тем более рационально включать их в учебный план. Следует отметить, что в практике нередко происходит и наоборот, когда включение нового спецкурса в учебный план стало причиной для разработки учебных пособий, методического материала, педагогических технологий.

4. *Кадровое обеспечение реализации образовательной программы спецкурса/дисциплины по психологии.* Наличие преподавателя с высокой квалификацией, профессиональной и личностной компетентностью, а также с соответствующей курсу областью научных интересов, на наш взгляд, является одним из наиболее важных факторов для включения программы в учебный план и обеспечивающим эффективность реализации спецкурса/дисциплины.

5. *Временные и материальные ресурсы.* Возможной причиной отказа от включения спецкурса/дисциплины в учебный план может быть ограничение времени на изучение специализированных дисциплин или недостаточная материально-техническая база высшего учебного заведения для проведения лабораторных, практических занятий.

Набор дисциплин, который традиционно включают в учебный план высших учебных заведений, является довольно типичным, поэтому содержание основных психологических курсов в разных странах во многом подобно. В высших учебных заведениях также существует практика разработки авторских спецкурсов, которые, с учетом вышеназванных факторов, нередко включаются в программы подготовки специалистов уже как учебные дисциплины.

Рассмотрим один из примеров. Для подготовки специалистов педагогического профиля, с целью усиления профессиональной подготовки в психологическом аспекте, формирования психологической культуры в 2002 году нами разработана и реализована программа спецкурса «Основы психотехнологий». Уже через год этот спецкурс преподается на нескольких факультетах ХНПУ, а через два – включен в учебный план образовательной программы для подготовки специалистов/магистров как учебная дисциплина, где и реализуется по настоящее время [8]. Курс «Основы психотехнологий» по своему типу относится к психолого-культурологической, а не инструментальной инновационной авторской программе, поскольку он находится на стыке мировоззренческих и психологических концепций с инновационными технологиями. Содержание курса раскрывает основные подходы и теоретические положения современной психологии, такие как: психоанализ, психосинтез, транзактный анализ, аналитическая психология, гештальт психология, нейролингвистическое программирование и др. Как интегрированная учебная дисциплина, курс позволил объединить теоретическую и практическую составляющую процесса подготовки студентов, в частности интеграцию знаний и умений студентов, что осуществляется на таких уровнях: 1) реализация взаимосвязей между теоретической и практической подготовкой студентов, 2) реализация взаимосвязей с комплексом педагогических и психологических дисциплин; 3) учет особенностей будущей профессиональной деятельности; 4) формирование предметной и общей компетентности студентов. Следует отметить, что данный курс внедрялся не на «кукушкиных» принципах, когда новый предмет пытается вытолкнуть из гнезда вузовских знаний своих собратьев, а на компаративистских принципах, что позволило ему органично вписаться в учебный план, а также обобщить, систематизировать и дополнить знания студентов, полученные при изучении других учебных дисциплин.

Разработка и реализация программ психологических курсов в междисциплинарном культурно-образовательном пространстве сегодня становится все более востребованной в организациях

Збірник наукових статей

различной формы собственности, от государственных высших учебных заведений до частных учреждений.

Выводы. Развитие науки характеризуется диалектическим взаимодействием двух противоположных процессов – дифференциацией (выделением новых научных дисциплин) и интеграцией (синтезом знаний, объединением ряда наук – чаще всего в дисциплины, находящиеся на их «стыке»). На одних этапах развития науки преобладает дифференциация (особенно в период возникновения науки в целом и отдельных наук), на других – их интеграция, это характерно для современной науки в целом и психологических знаний в частности. Например, возникают такие отрасли как: психолингвистика, психозоология, психогигиена, психотехнологии и т.п. Развитие знаний о психологии, как в историческом так и в гносеологическом аспекте, происходило во взаимосвязи с другими науками (гуманитарного, медицинского профиля и др.). Отметим, что эта связь не предполагала потребительского отношения к другим наукам, а происходила на компаративистских принципах, предусматривающих сравнения и взаимное дополнение различных по содержанию и направленности отраслей знаний.

Накопленная большая методологическая, теоретическая, технологическая, методическая база психологии сегодня позволяет включать различные ее отрасли как отдельные дисциплины в учебные планы психологического образования, что отвечает требованиям общества к подготовке современных специалистов и реалиям практики.

Говоря о перспективах, следует отметить, что междисциплинарное знание стояло у истоков возникновения науки психологии и сегодня оно не только не потеряло своего значения, а и экстраполировалось в культурно-образовательное пространство, обеспечивая психологию необходимыми условиями для дальнейшего развития. В связи с этим, считаем не только перспективным, а и необходимым создание межотраслевых научных советов по защите диссертаций, которые находятся на стыки психологии с другими науками; междисциплинарной консолидации смежных с психологией наук для легитимных исследований и осуществления экспертизы полученных новых результатов; координационного совета/центра, обеспечивающего деятельность ассоциаций, союзов, объединений, организаций различных форм собственности по вопросам создания, сопровождения и развития гармонизированной базы нормативных документов и учебных программ по приоритетным отраслям психологии.

Література

1. Вебер М. Наука как призвание и профессия / Макс Вебер // Избр. произв. – М. : Прогресс, 1990. – С.707-735.
2. Франкл В. Человек в поисках смысла [Электронный ресурс] / Виктор Франкл. – Режим доступа : http://www.lib.ru/DPEOPLE/frankl.txt_with-big-pictures.html. – Название с титул. экрана.
3. Герасимов Г. И. Культурно-образовательное пространство: сущность и реалии становления: монография / Г. И. Герасимов, Л. Н. Павленко. – Ростов н/Д, 2003. – 456 с.
4. Зязюн И. А. Философия педагогического воздействия: Монография. – Черкассы : Изд. от ЧНУ им. Б. Хмельницкого, 2008. – 608 с.
5. Болонский процесс. Материал из Википедии – свободной энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://ru.wikipedia.org/wiki/Болонский процесс](http://ru.wikipedia.org/wiki/Болонский_процесс). – Название с титул. экрана.
6. Карандашев В. Н. Методика преподавания психологи / В. Н. Карандашев. Учебное пособие. – СПб. : Питер, 2006. – 250 с.
7. Леонтьев А. Н. Психология 2000 года / А. Н. Леонтьев // Философия психологии. – М., 1994. – С. 277-278.
8. Мельник Ю. Б. Реалізація навчальної дисципліни "Основи психотехнологій" у ВНЗ як засіб формування психологічної культури студентів / Ю. Б. Мельник // Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія. – Х. : ХНПУ, 2012. – Вип. 43, ч. 1. – С. 128-135.

Юрій Мельник. Психологія в міждисциплінарному культурно-освітньому просторі.

Проаналізовано сучасний стан психології. Розглянуто основні галузі психології, сфери досліджень та психологічної практики. Конкретизовано характеристики основних сфер психологічних знань: фундаментальної та прикладної психології. Уточнено поняття «культурно-освітній простір». Висвітлено проблему передачі психологічних знань у міждисциплінарному культурно-освітньому просторі в реаліях вищого навчального закладу.

Ключові слова: психологія, фундаментальна психологія, прикладна психологія, галузі психології, міждисциплінарні дослідження, культурно-освітній простір.

Yuriy Melnyk. Psychology in interdisciplinary educational space: cultural and educational.

The current state of psychology has been analyzed. Main branches of psychology, psychological research and practice have been considered. Characteristics of the main areas of psychological knowledge

Збірник наукових статей

were specified such as: fundamental and applied psychology. The concept of "cultural and educational space" has been clarified. The problem of transferring psychological knowledge in an interdisciplinary cultural and educational space in the realities of higher education has been elucidated.

Key words: *psychology, basic psychology, applied psychology, industry, psychology, interdisciplinary studies, cultural and educational space.*

Статья поступила в редакционную коллегию 28..04.2013

УДК 378.147:37.025

© Микитюк С. О., Микитюк С. С., 2013

Микитюк Сергій Олександрович

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Микитюк Світлана Степанівна

Національний університет
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

**РЕСУРСНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ОСВІТНІМ ПРОСТОРОМ
У СУЧАСНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

У статті розкрито значення ресурсного підходу в освітньому процесі, сутність, елементи освітнього простору вищого навчального закладу, можливості цілеспрямованого проектування й реалізації потенціалу середовища в підтримці індивідуально-професійного становлення майбутніх фахівців. Визначено сутність ресурсного забезпечення управління освітнім закладом.

Ключові слова: *ресурсний підхід, освітній процес управління, освітній простір.*

Процеси перебудови суспільства, інтеграції української держави в європейське та світове співтовариство визначають спрямованість підготовки фахівців на формування компетентної, конкурентоспроможної особистості. Визначальним чинником розв'язання такого завдання є підвищення якості освітнього процесу в країні. Саме освіта дозволяє відтворювати й нарощувати інтелектуальні, духовні, економічні складові суспільства. Недаремно ЮНЕСКО оголосило XXI століття століттям освіти. Знання, інтелект, професійна компетентність, загальна й інформаційна культура стають пріоритетними ознаками високоосвіченої особистості як головної продуктивної сили, від рівня підготовленості якої залежить характер розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Особливого значення набуває проблема підготовки фахівців у вищій школі. Ця проблема пов'язана з необхідністю реальних змін у методології та практиці вищої освіти. В останні роки перед системою освіти України стоїть завдання переходу до формування фахівців-професіоналів, які поєднували б фундаментальні теоретико-методичні знання й ретельну практико-методичну підготовку, володіли міцними вміннями та навичками самоосвіти і самоорганізації для цілеспрямованого орієнтування у сучасному інформаційному просторі [2].

На нашу думку, це питання може вирішити навчально-виховний процес, який базується на науково-методичних принципах ресурсного підходу, тому що, ресурсний підхід вимагає взаємодії ресурсів як зовнішнього впливу на розвиток особистості, що передбачає створення певного освітнього простору у вищому навчальному закладі, яке розглядається як сукупність умов, що впливають на функціональне й просторове об'єднання суб'єктів освітнього процесу, між якими встановлюються тісні різнопланові взаємозв'язки й реалізуються особистісні ресурси майбутнього фахівця, так і виявлення й реалізацію можливостей суб'єкта в різних сферах його життєдіяльності на засадах реалізації універсальних ідей людиноцентричності, особистісної зорієнтованості професійної освіти, забезпечення індивідуальної траєкторії професійного розвитку суб'єкта, позитивного зворотного зв'язку (як у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі, так і в процесі професійної діяльності), що є важливою умовою досягнення позитивних результатів у навчально-виховному процесі.

Ресурсний підхід дозволяє здійснювати цільове планування розвитку освіти, підготовку майбутнього фахівця не лише з позицій сьогодення, а й із позицій перспективи, спираючись на зону близьких і далеких можливих змін, передбачає диференціацію, варіативність, інноваційність у визначених характеристиках будь-якої освітньої діяльності, а також створення нових ресурсів.

Вище викладене обґрунтовує *визначення мети цієї статті*: розкриття сутності а також способів реалізації ресурсного підходу в організації та управлінні освітнім простором навчального закладу.

Наукові пошуки з проблеми ресурсного підходу здійснено в таких напрямках: теоретичні питання щодо сутності ресурсів розвитку суб'єкта та їх видів (Р. Акбашева, З. Аллаярів, Т. Артем'єва, Б. Гершунський, Т. Давиденко, Г. Дилигенський, С. Дружилов, Ю. Забродин, Є. Зав'ялова, О. Кондаков, В. Лизинський, В. Марков, В. Павленко, М. Поташник, Д. Хашина, Т. Цецорина, І. Якиманська, та ін.); зв'язок розвитку потенційних можливостей і самовдосконалення особистості (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Т. Березина,

Збірник наукових статей

А. Деркач, В. Зазикін, В. Ігнатова, О. Ігнатюк, Л. Коган, Л. Кулагіна, Н. Лобанова, Л. Мітіна, С. Пожарський, М. Сітнікова, та ін.); формування духовного, творчого потенціалу особистості (Н. Автономова, І. Акимов, В. Баруліна, А. Бодальов, Л. Буєва, Э. Ванштейн, А. Волков, Ю. В'яземський, С. Гончаренко, І. Зязюн, І. Кант, В. Клименко, А. Маслоу, Р. Мей, В. Моляко, В. Москалець, В. Мухіна, Н. Пейсахов, К. Роджерс, О. Силуянова, В. Симонов, Л. Сохань, О. Чаплигін, та ін.); розвиток професійних компетенцій на основі ресурсного підходу (В. Бодров, С. Валентей, В. Краєвський, Д. Леонтьєв, А. Маркова, Л. Нестеров, А. Поляков, О. Романовський, А. Савченко, В. Слободчиков, Ю. Татур, та ін.).

В аспекті розвитку ресурсного підходу в управлінні ґрунтовними є дослідження: Г. Атаманчука, Н. Глазунової, В. Козбаненка, Л. Приходченко, О. Сушинського з визначення та обґрунтування місця і ролі ресурсів у забезпеченні ефективності управління; Р. Абдеєва, О. Кіреєвої, О. Скаленка, А. Урсула, І. Юзвішіна стосовно проблеми власності на інформацію як на результат інтелектуальної праці, визначення ролі інтелектуальних ресурсів у процесах формування інформаційного суспільства, обґрунтування інструментів управління їх розвитком.

Незважаючи на численні наукові публікації з окремих аспектів проблеми педагогічного потенціалу середовища, його функцій і структури, багато важливих питань залишаються невирішеними, серед них і питання про освітнє середовище (простір) вищого навчального закладу як професійно-індивідуально-розвиваючого феномена. По суті, не вивчені методологія й технологія застосування середовища як ресурсу в системі професійної освіти й проектуванні саморозвитку майбутніх фахівців.

З позицій ресурсного підходу професійне становлення – це форма відображення у свідомості індивіда реального розвитку особистісних професійних якостей. Професійне становлення майбутнього фахівця передбачає глибокі перетворення у структурі суб'єктивного досвіду. Важливу роль у професійному становленні відіграє розвиток і збагачення рефлексивних уявлень про себе як професіонала, що зумовлює раціональне ставлення до професійної діяльності та характеру її здійснення.

Професійне становлення зумовлене готовністю до професійної рефлексії. Підготовка до рефлексивних дій є важливим ресурсом, запорукою розвитку професійних якостей, а також механізмом, який забезпечить у майбутньому неперервність розвитку професійної майстерності, яка в свою чергу, залежить від особливостей умов, які створює освітній простір навчального закладу [3].

Особистісно-професійний розвиток майбутнього фахівця є вираженням середовищної природи особистісної соціалізації індивіда, коли набувають значення керування процесами розвитку й саморозвитку особистості: педагогічна взаємодія здійснюється не через предметну діяльність, спрямовану на розвиток понятійного мислення, розумових дій, а через створення певного середовища, у якому розгортаються ситуації й події, що зумовлюють прояв та розвиток особистісних характеристик і формування професійних компетенцій [1].

Результатами нашого дослідження доведено, що основними структурними елементами освітнього простору ВНЗ, через які, безпосередньо, і відбувається психолого-педагогічний вплив на студента, є:

- *організаційно-управлінський* – передбачає матеріально-технічне (необхідне обладнання, дотримання гігієнічних вимог до організації навчально-виховного процесу) та навчально-технологічне (методи, форми, засоби навчання, освітні технології тощо) забезпечення освітнього процесу; координацію взаємодії студентів, викладачів, адміністрації, представників служб ВНЗ (бібліотеки, інформаційного класу, методичних кабінетів, молодіжного центру, гуртків тощо); створення сприятливих умов для реалізації внутрішніх ресурсів кожного студента;

- *змістовий* – забезпечує інформаційне поле для задоволення освітніх потреб студентів і спрямований на оволодіння ними професійними знаннями, уміннями, якостями (згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнього фахівця);

- *комунікативний* – орієнтований на створення сприятливої психологічної атмосфери в навчальному закладі, установлення всіх необхідних для формування готовності студентів до професійної діяльності видів комунікативних зв'язків на основі реалізації принципів взаємоповаги, взаємодопомоги, взаємопідтримки, толерантності тощо.

Тобто освітній простір розглядається як *інтегрована умова* забезпечення зовнішніх ресурсів у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Висновки, перспективи. Ресурсний підхід вимагає не тільки сформованості певної якості індивіда, знань його особливостей, а й розглядати людину як особистість, яка має певні потенційні можливості, котрі можуть бути реалізовані за певних умов, передбачених і створених у освітньому просторі певного навчального закладу, бачити особистість у майбутньому в плані перспективи реалізації потенційного з метою позитивних нових якісних змін як у особистісному зростанні так і в професійному.

Збірник наукових статей

Метою подальших досліджень можуть стати пошуки умов ефективної взаємодії критеріїв внутрішніх та зовнішніх ресурсів у залежності від специфіки підготовки фахівців певного навчального закладу.

Література

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько – М. : Педагогика, 1989. – 328 с.

2. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір / Затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>. – Назва з титул. екрану.

3. Семенов И. Н. Психология рефлексии в научном творчестве С. Л. Рубинштейна : Проблемы и принципы построения метода содержательно смыслового анализа мышления, рефлексии и общения / И. Н. Семенов // Методы исследования мышления и общения в производственной деятельности. – Ярославль : Изд-во Ярославского ун-та, 1989. – 96 с.

Сергей Микитюк, Светлана Микитюк. Ресурсный подход в управлении образовательным пространством в современном высшем учебном заведении.

У статті розкрито значення ресурсного підходу в освітньому процесі, сутність, елементи освітнього простору вищого навчального закладу, можливості цілеспрямованого проектування й реалізації потенціалу середовища в підтримці індивідуально-професійного становлення майбутніх фахівців. Визначено сутність ресурсного забезпечення управління освітнім закладом.

Ключевые слова: ресурсный подход, образовательный процесс, управление образовательным пространством.

Sergii Mykytiuk, Svitlana Mykytiuk. Resource-based approach in education process management at modern higher educational establishment.

The role of the resource-based approach in education process, its essence, elements of the education space of a higher educational establishment, possibility of goal-oriented planning and realization of space potential in personal and professional development of future specialists are defined in the article. The essence of the resource provision of the educational establishment management is specified.

Key words: resource-based approach, education process, management of education space.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

УДК 159.9.018:355.212.5

© Молдавчук В. С., Товма М. І., 2013

Молдавчук Василь Степанович

Головне управління внутрішніх військ МВС України

Товма Микола Іванович

Академія внутрішніх військ МВС України, м. Харків

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК НА КОНТРАКТНУ ФОРМУ КОМПЛЕКТУВАННЯ

У статті розглянуті проблеми виховання військовослужбовців за контрактом в умовах переходу внутрішніх військ на контрактну форму комплектування.

Ключові слова: виховання, військовослужбовці за контрактом.

Серед проблем професіоналізації військових формувань України найбільш актуальною на сьогодні є завершення їх переходу на контрактний спосіб комплектування. Недостатня увага держави щодо комплектування військовослужбовцями за контрактом призводить до виникнення вже сьогодні певної низки проблем адаптації до умов військової служби значної кількості контрактників, Це такі проблеми, як: сприйняття професії військового лише як тимчасової можливості заробити гроші у тяжкі часи; недостатній рівень освіти й загальної культури у контрактників, недостатня фізична та психологічна готовність до труднощів військової служби; небажання підвищувати свій професійний рівень; недостатній рівень дисциплінованості контрактників та обмежена можливість психологічного впливу на них з метою виховання та перевиховання.

Метою статті є визначення форм та методів виховної роботи з військовослужбовцями за контрактом.

Аналіз стану виховної роботи з особовим складом у частинах і підрозділах внутрішніх військ показує, що контрактник значно відрізняється від військовослужбовця за призовом. Адже військовослужбовці за контрактом – це вже сформовані, дорослі особистості зі сталими життєвими орієнтирами, життєвим досвідом, навичками самоорганізації [1]. Проведене дослідження показують, що середню освіту мають 17,0% військовослужбовців за контрактом, середньо-спеціальну, середньо-технічну – 50,9%; неповна вища, повна вища – 32,1%. Головними недоліками військової служби на їхню думку є недостатнє грошове утримання (78,7%) та відсутність належних житлових умов (58,2%).

Збірник наукових статей

Отже, у військовослужбовців за контрактом виражене прагнення до матеріального достатку та отримання освіти. Вони більш честолюбні, їх вабить бажання стати професіоналом у своїй справі, реалізувати здібності, перевірити свої сили і знайти сімейне щастя. Не можна не відзначити, що в переліку мотивів обраної професії у військовослужбовців за контрактом досить велика частка життєвих цілей прагматичного плану. До них передусім відноситься досягнення матеріального і соціального благополуччя. Досить часто така одностороння мотивація формує низький рівень задоволеності обраною професією, неготовність обмежувати себе, сприймати жорсткі статутні вимоги, невпевненість у своєму майбутньому і відсутність твердих намірів продовжувати професійну службу у внутрішніх військах, недовірливе і скептичне ставлення до своїх командирів.

Тому, головними напрямками виховання військовослужбовців за контрактом, на нашу думку, повинні бути високий рівень професіоналізму та патріотизм. Акцент на грошовому утриманні військовослужбовців-професіоналів не має право відтіснити другу важливу складову – “переконання, яка означає “патріотизм”, “обов’язок”, “самопожертва”, інакше професіонал-контрактник перетвориться на наймита, а не патріота-воїна правопорядку.

Патріотичне виховання необхідно проводити із залученням до виховного процесу: національних культурно-історичних традицій, звичаїв, обрядів, народної моралі, етики, естетики, родової, рідної історії, краєзнавства, природи, фольклору, народного мистецтва, народного календаря, національної символіки, релігійних традицій тощо.

Системоутворюючим елементом виховної роботи для військовослужбовців за контрактом виступає метод виховання. Все розмаїття цих методів можна умовно об’єднати в своєрідну систему, що включає дві групи – групу педагогічних і групу психологічних методів.

Педагогічні методи виховання припускають вплив на свідомість (раціональну сферу особистості) військовослужбовця. До них відносяться переконання, заохочення, вправа, приклад, змагання, критика і примус [3].

На відміну від педагогічних методів дія психологічних методів виховання військовослужбовців за контрактом направлена переважно на підсвідомість.

Головними методами психологічного впливу на військовослужбовців внутрішніх військ, на наш погляд, є психологічний напад, психологічний натиск, психологічне програмування та психологічна маніпуляція [2].

Отже, психолого-педагогічні засадами виховання військовослужбовців за контрактом повинні бути наступними:

- виховання в процесі військової служби та повсякденної діяльності;
- наголос на створення сприятливих умов для професійного зростання, на якість, а не кількість виховних заходів;
- виховання в колективі та через колектив;
- опір на попередній досвід та позитивні риси характеру військовослужбовця;
- поєднання вимогливості до військовослужбовців з повагою до їх особистої гідності й турботою про них;
- єдність та узгодженість виховних впливів.

Отже, процес професійного виховання військовослужбовців за контрактом вимагає перенесення центру виховної роботи безпосередньо в сферу професійної діяльності, перемикає її насамперед на створення сприятливих умов професійного зростання, а не на збільшення традиційних форм виховання, турботи про якість, професіоналізм у вихованні військовослужбовців за контрактом як військових професіоналів.

Література

1. Варій М. Й. Морально-психологічний стан військ, його оцінка та підтримка на високому рівні / М. Й. Варій. – Л. : ВВП ДУ “Львівська політехніка”, 1996. – 159 с.
2. Кабаченко Т. С. Методы психологического воздействия: Учебное пособие / Т. С. Кабаченко. – М. : Профи, 2000. – 540 с.
3. Крысько В. Г. Социальная психология: Учебник для вузов / В. Г. Крысько. – М. : Владос-Пресс, 2006. – 448 с.

Василий Молдавчук, Николай Товма. Психолого-педагогические основы воспитания военнослужащих в условиях перехода внутренних войск на контрактную форму комплектования.

В статье рассмотрены проблемы воспитания военнослужащих по контракту в условиях перехода внутренних войск на контрактную форму комплектования.

Ключевые слова: воспитание, военнослужащие по контракту.

Vasyl Moldavchuk, Nikolai Tovma. Psychological and pedagogical foundations of education personnel in the transition of internal troops manning the contract form.

The article describes the problems of education of contract in the transition of internal troops manning the contract form.

Key words: education, military contract.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

Муха Ольга Ярославовна

Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова

**СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ БРИТАНСКИХ СЛЕНГОВ
СОСКНЕУ И POLARI ДЛЯ ИССЛЕДОВАНИЯ
ПРИРОДЫ КИТЧА И КЭМПА**

Семантика эстетических категорий китч и кэмп выводится из двух британских диалектов: соскнеу та полари. За посредством семантического анализа кэмп концептуализируется в качестве категории, представляющей логику эстетического вкуса и мироощущения. Рассматриваются ассоциативные и смысловые связи сленговых понятий „cheese” и „camp”.

Ключевые слова: китч, кэмп, соскнеу, полари, „cheese”, „camp”.

Оксфордский словарь английского языка в 1909 году указывает на следующие показатели кэмп: „показушный, преувеличенный, аффективный, театральный, феминизированный или гомосексуальный; понятие касается, прежде всего, гомосексуалистов; в качестве существительного это „кэмповое” поведение, манеры и т.п.; человек, демонстрирующий такое поведение”. Кроме того, отмечается, что понятие остается этимологически неясным [2]. В этом смысле за последнюю сотню лет ничего не изменилось. Пуганица с кэмпом остается актуальной и на сегодняшний день.

Соответственных исследований в отечественной гуманитарной традиции нет, а британские авторы зачастую не переводятся или пишут в ключе, слишком обусловленном их культурной традицией, что не содействует адекватному пониманию в иных культурных контекстах. Поэтому, целью этой публикации является исследование семантического поля терминов китч и кэмп, которое в последующем будет служить верификационным и комплиментарным фактором в определении концептуальных понятий.

Например, очень часто кэмп используют в качестве взаимозаменяемого понятия с китчем, поскольку оба характеризуют феномены современной культуры, а собственно – музыки, кинематографа, моды. Иногда кэмп называют „подвидом китча”, что также не является его адекватным толкованием, хоть оба понятия имеют много общего, особенно, что касается социального характера его происхождения.

Этимология слова кэмп происходит от французского сленга *se camper*, что означает „позировать в гипертрофированной манере”,

„стилизуватися под кого-то”. Специфика написания, визуальная и фонетическая схожесть с английским „camp” привела к тому, что иногда слово связывают с латинским „campus”, что означает „деревня, поле, хозяйство”. Но здесь, по моему мнению, имеет место логическая ошибка ложного обобщения, которая в силу традиции выведения этимологии от латинских слов заставляет исследователей допускать связь кэмп со стереотипным поведением провинциалов или деревенской публики, попавшей в город и пытающейся „стилизуватися под мещанина”. Но кэмп, напротив, скорее отражает ровно противоположную ситуацию – когда скучающий интеллеktуал забавы ради будет притворяться „деревенщиной, заблудившийся в оперном театре”, в гипертрофированной иронической форме высмеивая его простецкие манеры.

Англоязычная версия Wikipedi-i привязывает к кэмпу (см. Статью: Camp (style)) английское сленговое понятие „cheese”, однако для выяснения этого сленгового термина следует учитывать, что он обладает достаточно широким и изменчивым семантическим фоном. В старом сленге, который можно теперь встретить в старом американском кинематографе термин использовался для обозначения денег, например: „I lost my job. I need to find somewhere new to get my cheese”. Исторически это значение происходит от правительственной программы США времен администрации президента Рейгана, которая заключалась в помощи нуждающимся семьям. Для поднятия стандартов питания было введено бесплатное обеспечение таких семей сыром (т.н. „Government cheese”). Впоследствии слово приобрело более широкое содержание и обозначало уже всю финансовую правительственную помощь – то есть, определяло любые социальные выплаты для малоимущего населения. Здесь следует учитывать исторически обусловленное семантическое различие между понятиями „бесплатного сыра” как ловушки (который у нас „бывает только в мышеловке”), и „бесплатного сыра” как государственной помощи бедным, который ассоциативно привязывался к личности бедного, *looser-a*, обездоленного, безработного. Следует отметить, что применение этого слова для обозначения денег четко демонстрирует социальную принадлежность к низшим слоям населения. Важным для семантики создания сленгового понятия cheese моментом является тот факт, что бесплатный правительственный сыр изготавливался обычно из молока сомнительного качества, а затем получал классификацию „B” или „C”, то есть непригодного для рыночной реализации [5]. В результате, этот сыр был плохо усвояемым и имел неестественный цвет.

Второе, семантически близкое и распространенное значение сленгового слова „cheese” – т.н. „героин для бедных”, дешевая смесь

черной смолы героина и измельченных таблеток *Tylenol*, которая пользовалась популярностью среди „стартеров героина”, обычно юного возраста с невысоким уровнем доходов. Отсюда привязка к понятиям „поддельный”, „ненастоящий”, „fake”.

Еще одним значением слова является оценочное понятие, распространённое в среде геймеров RTS (Real-time strategy; чаще всего это *StarCraft*), когда игрок прибегает к „дешевой” грубой тактике „do or die” (на подобие славянского „пан или пропал”), чтобы быстро победить, не углубляясь в экономику ситуации. Формально правила не всегда нарушаются, но попирается сам принцип честной игры. Отсюда сформировались родственные по содержанию сленговые понятия „читер”, „читерство” (*cheater* – от англ. „мошенник”), что означает применение недозволенных или нестандартных приемов, а также специальных технических средств, которые повышают эффективность результата (не процесса!) игры и облегчают ее прохождение. В популярной культуре такое значение термина распространилось после выхода культовой криминальной комедии Гая Риччи *Snatch* (2000): здесь выражением „*Cheese is flawless*” характеризовалась сцена принуждения собаки к испражнению большим бриллиантом без применения оружия (насилия). То есть – „обман”, „грубая тактика”, „дешевизна”, „скорость”.

Еще одним контекстуальным значением „cheese” является обозначение немых мужских гениталий, что в вульгаризованном сленге означает „что-то липкое, отвратительное, но бесстыдно веселое”. То есть, притяжение отталкивающих, отвратительных вещей.

Пятая коннотация, которую нужно учитывать, это использование слова „cheese” в качестве метафорического обозначения того, что человек стремится получить в жизни. То есть, термин привязан к желаемым для владения вещам или явлениям, потеря которых может быть травматической. Следует заметить, что все из упоминаемых ценностей относятся к общественно одобряемым и несут определенный отпечаток *престижности* потребления, которое должно гарантировать человеку счастье вроде реализации „американской мечты”. Сюда же можно отнести и распространенную традицию протяжного „cheeeeeeeez” при фотографировании. На зафиксированном в фотографии моменте жизни следует казаться „лучше, чем ты только что был”, „пускать пыль в глаза”.

Следует отметить, что слово „cheese” происходит из современного лондонского сленга *cockney* – говора лондонских рабочих, свойственного представителям низших социальных слоев, обычно из восточного Лондона и (теперь) пригородов. В нем определение чего-то как „cheese” ближе к современному термину „китчевый”, и в основном речь идет о таких чертах как:

„неприличный, такой, что выходит за рамки хорошего воспитания”, „забавный, развлекающий”, „демонстративно яркий и подчеркнута ценный, несмотря на низкие эстетические качества”.

Практически все из выведенных качеств (поддельный, ложный, фэйковый, обманчивый, дешевый, неглубокий, забавный, быстро эффективный, грубая игра, „пыль в глаза” и др.) могут касаться как кэмп, так и китча, причем более явно проявляются в последнем. Зато явно кэмповая принадлежность „притяжения отталкивающих, отвратительных вещей”, притом с осязаемым сексуально-эротическим подтекстом, более глубоко раскрывается через семантику другого сленга – *polari*. *Polari*, в отличие от *soskne*, привязан к совершенно иной социальной группе – это говор британских актеров, работников цирка, ярмарочных шоуменов, моряков торгового флота, преступников, проституток и представителей субкультуры геев. Проник в массовую культуру и популяризировался в 1960-х исключительно кэмповыми героями Джулиан и Сэнди (Julian & Sandy) в популярной радио-программе BBC „Round the Horne” [4, с. 206].

В XXI веке *polari* развивался на страницах таких изданий, как: *Gay Times*, *Pink Paper*, *qx* или *Fruit Machine* и из них распространился на европейскую прессу соответствующей тематической окраски. Итак, само понятие „camp” имеет не так рабочее, как богемное происхождение (в отличие от рассматриваемого выше *cheese*) и осязаемый гомосексуальный подтекст. Обычно в поточном языке его связывают со стереотипными представлениями о феминном характере геев, но только тех, кто открыто позиционирует себя как представитель сексуальных меньшинств, особенно через яркий эксцентричный вид и поведение.

Фактически, все так называемые гей-иконы можно определить как кэмповые, в частности характерным примером является успешный бизнесмен и медийный персонаж Иван Массоу (Ivan Julian Massow, *Massow Financial Services Ltd.*), который сделал головокружительную карьеру в сфере страхования, ориентируясь на обеспечение потребностей гомосексуального потребителя. Однако все более попидаолов вроде Кайли Миноуг, Мики или Грэма Нортон прибегают к элементам кэмп, перенося их в массовую культуру. Уже в Голливуде 60-ых годов XX века кэмп воспринимался как своеобразный технический прием – некая „странная пародия” [3]. В современной же культуре под эту категорию подпадает достаточно широкий перечень, как произведений различных жанров, так и персоналий, которые часто относятся к „культовым”. От фильмов „Автостопом по Галактике” или упоминавшегося выше „*Snatch*” до творчества австрийского театрального и оперного режиссера Бари Коски. На самом деле, вывести общие художественные черты для того, что мы относим к

Збірник наукових статей

кэмпу, практически невозможно, поскольку он (кэмп) может проникать во все жанры и является свойством не так самого эстетического объекта, как способа его создания или восприятия. Так, Сьюзен Зонтаг, одна из самых знаменитых исследовательниц и теоретиков кэмп, к примеру, утверждает, что балет является сплошь кэмповым жанром, с чем, безусловно, можно поспорить. С визуальными образами кэмп можно ознакомиться в книге Филиппа Кора „Кэмп: Ложь, которая говорит правду”, которая составляет иллюстративную базу для более, чем двух веков его яркой истории [1]. И, надо заметить, его подборка также кое-где имеет дискурсивный характер. Единственное, что условно объединяет в себе весь перечень – это определение „изошренное издевательство”, но „что-то в нем есть”.

Подводя итоги, подчеркну, что учет семантического контекста происхождения понятий, особенно если они обладают такой сложной историей, как китч и кэмп, укорененной в специфической социальной среде, имеет чрезвычайное значение. Иногда более корректное определение содержания слов скрывается в окружающих его ассоциациях и смежных понятиях, нежели теоретических попытках концептуализации.

Литература

1. Core Philip. Camp: the lie that tells the truth. Michigan University : Delilah Books, 1984. – 212 p.
2. Merriam-Webster An Encyclopaedia Britannica Company /dictionary/camp // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/camp>. – Название с титул. экрана.
3. Meyer Moe. The Politics and Poetics of Camp. – London and New York: Routledge, 1994. – 240 p.
4. Stevens Christopher. Born Brilliant: The Life Of Kenneth Williams. – John Murray, 2010. – 448 p.
5. Urbandictionary // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=government+cheese>. – Название с титул. экрана.

Ольга Муха. Семантичний аналіз британських сленгів *sockney* та *polari* для дослідження природи китчу і кемпу.

Семантика естетичних категорій китч та кемп виводиться із двох британських діалектів: sockney та polari. За допомогою семантичного аналізу кемп концептуалізується у якості категорії, що представляє логіку естетичного смаку та світовідчуття. Розглянуто асоціативні та смислові зв'язки сленгових понять „cheese” і „camp”.

Ключові слова: китч, кемп, sockney, polari, „cheese”, „camp”.

Olha Mukha. Semantic analysis of British cockney and polari slang to investigate the nature of kitsch and camp.

The semantics of aesthetic categories kitsch and camp is derived from two British dialects: cockney that polari. Using the hermeneutic analysis camp is conceptualized as a category, which is some logic of aesthetic taste and attitude. Consider associative and semantic links slang terms „cheese” and “camp”.

Key words: *kitsch, camp, cockney, polari, „cheese”, „camp”.*

Стаття поступила в редакційну колегию 23.09.2013

УДК 378.096

© Наход С. А., 2013

Наход Світлана Анатоліївна

Дніпропетровський університет імені А. Нобеля

**УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНИХ ВМІНЬ У
СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ**

Стаття присвячена визначенню психолого-педагогічних умов, необхідних для ефективного формування прогностичних вмінь у студентів-психологів, до загального комплексу яких відноситься: позитивна мотивація; урахування психологічних особливостей особистості; використання інноваційних методів навчання; фундаменталізація професійної підготовки; організація самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Ключові слова: *прогностичні вміння, психолого-педагогічні умови, формування прогностичних вмінь.*

Згідно концепції модернізації освіти, основною метою професійної освіти у вищій школі є підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного, компетентного, здатного до ефективної роботи на рівні світових стандартів. Сучасні умови висувають певні вимоги до рівня професіоналізму психолога, вміння якого формуються в період навчання у вищому навчальному закладі. Майбутній психолог повинен діяти в просторі сучасної культури, вміти передбачити результат своїх дій, прогнозувати хід процесів та розвиток конкретної ситуації. Таким чином, важливою умовою готовності до професійної діяльності майбутніх психологів є високий рівень сформованості у них прогностичних вмінь.

У дослідженнях вчених частково висвітлені питання формування прогностичних вмінь. М. С. Севастюк, О. С. Кабанська,

Збірник наукових статей

А. В. Захаров, М. В. Міронова досліджують цей процес у студентів педагогічних факультетів, Є. В. Постнікова, Н. С. Ніколаєва, Т. Л. Столяренко – у майбутніх економістів, А. В. Антонєць – у майбутніх менеджерів, Г. В. Кугуєнко – в учнів основної школи в процесі навчання хімії, Н. Ф. Соколова – у студентів коледжу, Е. М. Міхайл – у майбутніх учителів технологій.

Разом з тим у вітчизняній педагогіці відсутні наукові праці, в яких знайдено вирішення проблеми формування прогностичних умінь у майбутніх психологів. Водночас, теоретичне і практичне значення формування прогностичних умінь студентів-психологів посилюється існуванням ряду невідповідностей між:

- зростанням вимог суспільства до якості психологічної освіти та рівнем професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів;

- значним потенціалом дисциплін циклу природничо-наукової та загальнопсихологічної підготовки щодо формування відповідних умінь і навичок, що входять до складу прогностичних, та недостатньою методичною забезпеченістю цього процесу в системі освіти ВНЗ.

Актуальність і недостатній рівень вивчення проблеми, а також значні потенційні можливості щодо її вирішення, зумовили вибір теми нашого дослідження.

Мета статті – визначення психолого-педагогічних умов формування прогностичних вмінь у студентів-психологів в процесі навчання у ВНЗ.

Здійснюючи будь-який вид професійної діяльності, психолог повинен постійно прогнозувати її результат і передбачати хід подій. Зіставляючи минуле і сьогодення, спеціаліст отримує можливість розкрити об'єктивні причинно-наслідкові зв'язки, детермінанти розвитку різних явищ, на основі яких може отримувати інформацію про майбутні зміни. Тому прогностичні вміння займають чинне місце в системі вмінь, необхідних психологу для вирішення типових задач, поруч із дослідницькими (гностичними), інтерактивно-комунікативними, діагностичними, дидактичними [2]. Отже, виникає реальна потреба в формуванні прогностичних умінь та розвитку прогностичних здібностей у студентів-психологів в процесі їх навчання у вищих навчальних закладах.

Підтримуючи думку А. В. Захарова, ми розглядаємо формування прогностичних умінь як спеціально організований, цілеспрямований процес розвитку здібностей до здійснення дій, спрямованих на отримання випереджаючої інформації про найбільш ймовірні тенденції розвитку об'єктів або суб'єктів психологічної дійсності на науковій основі [2]. Для його здійснення потрібно

враховувати комплекс психолого-педагогічних умов, тобто сукупність взаємопов'язаних факторів, що необхідні для цілеспрямованого освітнього процесу, з використанням педагогічно вираженого дидактичного забезпечення. До таких умов можна віднести:

1) позитивну мотивацію викладачів та студентів, що визначається власною усвідомленістю щодо об'єктивної і суспільної значимості. Питання мотивації діяльності студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі при застосуванні різних навчальних завдань досліджували В. Білоус, Л. Горюнова, С. Занюк, В. Козаков, О. Коваленко, Л. Орбан-Лембрик, А. Цимбалюк, Є. Шматков та ін. Встановлено, що не меншу роль в становленні особистості, а інколи і значно більшу, відіграє рівень розвитку її емоційно-вольової та мотиваційної сфери. Емоції та відчуття часто формують поведінку людини, впливають на поставлені ним життєві цілі. Що стосується мотивації викладача, її спрямованість є необхідною умовою його професійної компетентності [3];

2) урахування індивідуально-особистісних властивостей студентів, їх нахилів та інтересів при проектуванні навчального процесу. Це означає створення таких умов, за яких студент міг би свідомо впливати на своє навчання і розвиток в цілому [5];

3) організація самостійної пізнавальної діяльності студентів, в процесі якої іде зміщення акцентів з процесу викладання на процес навчання. На думку дослідників М. Айзенберга, Г. Воробйова, І. Геллера, Н. Гендіної, М. Жалдака, Н. Морзе, Л. Макаренко, Є. Полат, Л. Савенкової, С. Яшанова та ін., досягнення сформованості у студентів самостійності багато в чому залежать від уміння самостійно здобувати, опрацьовувати й використовувати інформацію в процесі освітньої і наукової діяльності. Самостійна робота, що покликана формувати професійно значущі та особистісні якості, обумовлені індивідуально-психологічними особливостями. Самостійна пізнавальна активність належить до сукупності навчально-професійних здатностей та формується у процесі навчання у ВНЗ, детермінуючи процес самореалізації особистості у вирішенні творчих завдань, і є способом навчальної діяльності [4];

4) використання інноваційних методів навчання, які є джерелом розвитку саморегуляції та свободи вибору майбутніх фахівців, потребою усвідомлення особистої відповідальності. Інноваційні технології дають можливість вивести студентів на більш високий рівень компетентності, підготовленості і професіоналізму. Відповідно, підготовлений вчитель буде здатний переносити логіку власного становлення на становлення і формування майбутнього учня;

5) фундаменталізація професійної підготовки майбутніх психологів, що забезпечує умови для підготовки соціально

Збірник наукових статей

захищеного, конкурентоздатного спеціаліста, з високим рівнем розвитку інтелектуального, творчого потенціалу, наукової культури мислення і діяльності. В сучасних умовах наукові дослідження українських і зарубіжних вчених (Бабак В. і Лузік Е., Башарін В., Гончаренко С., Дутка Г., Казанцев С., Кінельов В., Онищук Л. А., Садовніков Н., Семеріков С., Сікорський П. і Горіна О., Тестов В. та інші) визначають фундаменталізацію як більш поглиблену підготовку за заданим напрямком – “освіта вглиб” (традиційна університетська система освіти) або як всебічну гуманітарну і природничо-наукову освіту на основі оволодіння фундаментальними знаннями – “освіта шир”. В будь-якому випадку фундаменталізація формує широкий, цілісний, енциклопедичний погляд на сучасний світ і місце людини у цьому світі та дає можливість подолати предметну роздрібненість і ізолюваність [1].

Слід відмітити, що формування у студентів прогностичних умінь – тривалий процес, який не має завданого єдиного кінцевого результату у вигляді параметричної моделі: майстерність не має визначених меж, тому процес професійного становлення є відкритим. Формування прогностичних умінь проходить під впливом цілеспрямованої діяльності, власної активності майбутнього спеціаліста та спеціальних умов.

Цілеспрямоване формування прогностичних вмінь майбутніх психологів можливе шляхом освоєння елементів прогнозування у процесі викладання різних навчальних дисциплін із застосуванням різних методик: вирішення навчально-методичних, проблемних завдань, спеціальних тренінгів прогностичних умінь у рамках практикумів навчальних дисциплін, використання рольових ігор, захисту прийнятого рішення, колективного розв’язування, ситуативного моделювання діяльності тощо.

Висновки. На основі проведеного теоретичного аналізу можна стверджувати, що визначені психолого-педагогічні чинники є невід’ємними базовими складовими процесу формування прогностичних умінь у майбутніх психологів. Формування прогностичних умінь студентів буде проводитись на більш високому рівні за умов використання інноваційних методів практико-орієнтованого навчання, яке вказує на оптимальне співвідношення теоретичних і практичних знань студентів, в процесі отримання відповідної кваліфікації в процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Література

1. Гончаренко С. Про фундаментальні і прикладні педагогічні дослідження, або «Не споруджують освіту на піску» / С. Гончаренко // Шлях освіти, 2010. – №2 (56). – С. 2-10.

2. Дуткевич Т. В. Практична психологія: Вступ до спеціальності. 2-ге вид. Навч. посіб. / Т. В. Дуткевич, О. В. Савицька. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 256 с.

3. Занюк С. С. Психологія мотивації : Навчальний посібник / С. С. Занюк. – К. : Вид. «Либідь», 2002. – 304 с.

4. Захаров А. В. Формирование прогностических умений студентов педагогического ВУЗа (на материалах изучения дисциплин психолого-педагогического цикла) : дис. ... кандидата психол. наук : 13.00.08 / Антон Викторович Захаров. – Ишим, 2009. – 210 с.

5. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З. І. Слєпкань. – К. : Вища шк., 2005. – С. 67.

Светлана Наход. Умовля формування прогностических умений у студентів-психологів в процесі навчання в ВУЗ.

Стаття посвячена визначенню психолого-педагогических умов, необхідних для ефективного формування прогностических умений у студентів-психологів, общий комплекс которых включает: позитивную мотивацию, учет психологических особенностей личности, использования инновационных методов обучения, фундаментализацию профессиональной подготовки, организацию самостоятельной познавательной деятельности студентов.

Ключевые слова: *прогностические умения, психолого-педагогические условия, формирование прогностических умений.*

Svetlana Nakhod. Conditions of formation prediction skills of psychology students during study period at high school.

The article is devoted to the definition of psychological and pedagogical conditions which are necessary for the effective formation prediction skills of the psychological students. The general complex of which is positive motivation, taking into account psychological particular qualities, using innovation methods of studying, thoroughness of professional education, organization of substantive and cognitive students' activity.

Key words: *prediction skills, psychological and pedagogical conditions, prediction skills formation.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 11.09.2013

Нечепорук Яна Сергіївна

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЛЬОТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена сучасним методам навчання англійської мови курсантів льотних навчальних закладів. Розкривається поняття і головні функції інтерактивного навчання. Схематично показана роль та функції викладача під час навчального процесу. Обґрунтовано доцільність використання таких методів у процесі формування готовності курсантів льотних навчальних закладів до професійного іншомовного спілкування.

Ключові слова: *інтерактивне навчання, професійне спілкування, кейс-метод, радіообмін, пілот, диспетчер.*

Соціальні й технологічні зміни в нашій країні, розширення міжнародних ділових і культурних контактів, створення спільних підприємств, інтенсифікація професійної діяльності в тісному контакті з іноземними колегами актуалізують проблему підвищення якості вищої освіти, яка характеризується не лише певними знаннями зі спеціальності, але й здатністю майбутніх випускників спілкуватись іноземною мовою. Таке спілкування не має обмежуватись лише базовою тематикою, його слід спрямовувати на майбутню професійну зайнятість студента. Враховуючи ці сучасні тенденції виникає необхідність у підготовці спеціалістів міжнародного рівня, спеціалістів, які володіють іноземною мовою як універсальним засобом професійної діяльності, відповідно, викладання й вивчення професійно-орієнтованої мови вимагають зовсім інших підходів і методів.

Стаття має на меті розглянути проблему формування готовності майбутніх пілотів і диспетчерів до професійного іншомовного спілкування шляхом застосування інтерактивних методів навчання. Вивчивши види та підвиди інтерактивних занять, обрати найоптимальніший для курсантів льотних навчальних закладів.

Методиці застосування інтерактивних методів навчання присвячено низка наукових праць і публікацій серед них: Є. Ф. Зеєр, О. М. Корнеєва, М. В. Кларін, професійно спрямованого підходів до

навчання присвячені дослідження Б. В. Беляєв, В. П. Беспалько, Г. О. Китайгородська, Г. К. Селевко, W. Rivers, T. Stelzer-Rothe та ін.

Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей тих, хто навчається.

Головна відмінна ознака інтерактивних занять – їх зв'язок з діяльністю, яку в психології називають продуктивною чи творчою. Є й інші ознаки такі як: 1) самостійний пошук шляхів і варіантів вирішення поставленої навчальної задачі (вибір одного із запропонованих варіантів або знаходження особистого варіанту та обґрунтування обраного рішення; 2) незвичайні умови роботи чи навчання; 3) активне висловлювання раніше отриманих знань у незнайомих умовах. Впровадження інтерактивних форм навчання – один із найважливіших напрямків удосконалення підготовки студентів у сучасному ВНЗ. Головні методичні інновації пов'язані сьогодні із застосуванням саме інтерактивних методів навчання. При цьому термін «інтерактивне навчання» розуміється по-різному, оскільки сама ідея подібного навчання виникла в середині 1990-х років разом із виникненням першого веб-браузера і початком розвитку мережі Інтернет, низка науковців трактують це поняття як навчання з використанням комп'ютерних мереж і ресурсів Інтернету. Більш традиційним є визначення інтерактивного навчання як здатності взаємодіяти або знаходитись в режимі діалогу з чимось (наприклад комп'ютером) або кимось (людиною). Логічно припустити, що саме така форма навчання буде прийнятною для майбутніх пілотів і диспетчерів, адже вони знаходяться в постійному процесі співпраці один з одним [2].

Інтерактивні методи навчання (далі ІАМН) передбачають фронтальну роботу та роботу малими групами. Це дає можливість уникнути централізації викладача, як головного учасника навчального процесу, і направити вектори на кожного із студентів (курсантів).

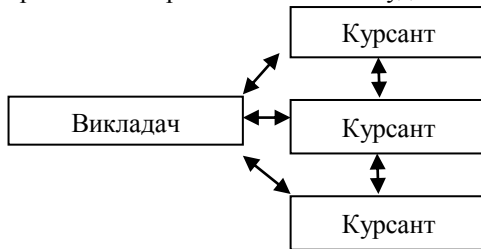

Рис. 1. Співвідношення активності викладача та курсантів

На рис. 1 схематично зображено, як активність викладача постується місцем активності курсантів, а задачею викладача стає

Збірник наукових статей

створення умов для їх ініціативи. Він регулює навчально-виховний процес, аби він не втратив запланованого змістового навантаження, контролює час і порядок виконання плану роботи, даючи консультації, роз'яснення. Інколи в процесі викладання англійської мови для авіаспеціалістів, викладач не повинен соромитись запитувати і консультуватись із курсантами, адже вони ґрунтовно вивчають теоретичну базу, тому можуть допомогти викладачеві правильно сформулювати або ж підібрати фрази радіообміну.

Аби результативно застосовувати таку методiku в льотних навчальних закладах, ми вважаємо, що слід спершу розібратись в її структурі та головних засадах. По-перше, у роботу повинні бути залучені (в тій чи іншій мірі) всі курсанти, які навчаються в окремій групі; по-друге, активна участь курсантів у роботі має заохочуватися; по-третє, курсанти мають розробляти та виконувати правила роботи у малих групах разом із викладачем. Практика показує, що такі організаційні моменти допомагають студентам запам'ятати 80% того, що вони висловлюють і 90% того, що робили самі. Поліпшується не тільки запам'ятовування матеріалу, але і його ідентифікація, використання безпосередньо в тій професійній ситуації, де це необхідно. Використання інтерактивних методів навчання в малих групах сприяє розвитку таких особистісних якостей як комунікабельність, співробітництво, вміння слухати і розуміти того, хто подає тобі меседжі.

ІАМН можна розділити на ігрові та неігрові. Ігрові в свою чергу слід розподілити на деякі підвиди, зокрема: ділова навчальна гра, рольова гра, психологічний тренінг. Неігровими ж методами можна назвати: аналіз конкретних ситуацій (case-study), групові дискусії, методи кооперативного навчання. Причиною використання ІАМН в льотних навчальних закладах в процесі формування готовності до професійного іншомовного спілкування стала не лише тому що це сучасна тенденція педагогіки, але й тому що саме ці методи дозволять курсантам розвивати в собі навички самостійної розумової праці, здатність до самоосвіти відчуття професійної відповідальності.

Зрозумілим є те, що для успішного здійснення професійного іншомовного спілкування пілот і диспетчер, у першу чергу, мають володіти ґрунтовними теоретичними знаннями для здійснення ефективного комунікативного процесу, вміти аналізувати повітряну обстановку та робити відповідні узагальнення, приймати рішення, мати необхідні професійно-важливі якості, емоційну стійкість до екстремальних умов, а на базі цього потім проводити мовленнєвий обмін з пілотом. Проте, не менш значущими є саме знання особливостей ведення радіообміну в цивільній авіації та комунікативні вміння фахівця виражатися адекватно заданій ситуації та заданому

контексту. «Жодна діяльність з керування літаками не є такою вразливою, як помилки й обмеження виконавців, пов'язані з передачею повідомлень голосом» [1].

Таким чином можна зробити висновок, що застосування інтерактивних методів навчання в процесі формування готовності курсантів льотних навчальних закладів до професійного іншомовного спілкування надасть їм можливість опанувати високі вимоги Міжнародної організації цивільної авіації щодо володіння англійською мовою. Така методика дозволяє якнайближче ознайомити курсанта із реаліями авіаційного сьогодення і залучити до його розвитку. Ми впевнені, що такі інноваційні методи дозволять курсантам (пілотам і диспетчерам) позбутись страху говоріння англійською мовою і набути навички аудіювання, таких необхідних у їх професійній діяльності.

Перспективу дослідження вбачаємо у визначенні підходящих видів інтерактивних занять для формування готовності курсантів до професійного іншомовного спілкування в системі «пілот-диспетчер». Має місце подальша розробка форм інтерактивних занять безпосередньо для вищих льотних навчальних закладів.

Література

1. Корчемный П. А. Психология лётного обучения / П. А. Корчемный. – М. : Воениздат, 1986. – 136 с.
2. Татмышевский К. В. Инновационные методы обучения (Активные методы обучения) [Электронный ресурс] / К. В. Татмышевский. – Режим доступа: http://uu.vlsu.ru/files/Innovachionnie_MO. – Название с титул. экрана.
3. Хашченко Т. Г., Макарова Е. В. Интерактивные методы обучения в образовательном процессе вуза (методические рекомендации для преподавателей Ульяновской ГСХА) / Т. Г. Хашченко, Е. В. Макарова. – Ульяновск, УГСХА, 2011. – 46 с.

Яна Нечепорук. Интерактивное обучение в процессе подготовки курсантов лётных учебных заведений к профессиональному англоязычному общению.

Статья посвящена современным методам обучения английского языка курсантов лётных учебных заведений. Раскрывается понятие и основные функции интерактивного обучения. Схематически показана роль и функции преподавателя во время учебного процесса. Обоснована целесообразность использования таких методов в процессе формирования готовности курсантов лётных учебных заведений к профессиональному англоязычному общению.

Ключевые слова: интерактивное обучение, профессиональное общение, кейс-метод, радиообмен, пилот, диспетчер.

Yana Nечeporuk. Interactive education in process of flight cadets' preparation for professional foreign language communication.

The article deals with the modern educational methods of English language learning in flight high schools. It gives the notion and main functions of interactive education. It was schematically shown the function and peculiarity of teacher's actions in educational process. It was proved the practicability of interactive methods usage in process of flight cadets' preparation for professional foreign language communication.

Key words: *interactive education, professional communication, case-study method, radiotelephony, pilot, controller.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 01.08.2013

УДК 159.922.27:371.78-057.875

© Омельченко Т. Г., 2013

Омельченко Тетяна Григорівна

Національний університет фізичного виховання і спорту України

**СТАН ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ –
ВАЖЛИВА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА
В УКРАЇНІ**

Аналізується проблема психічного здоров'я молоді, розглянуто причини та засоби профілактики порушень психічного здоров'я людини в Україні. Доведено, що науково-технічний прогрес та великий обсяг інформації негативно впливають на стан нервової системи людини і є основною причиною психічних розладів. Визначено найбільш ефективні засоби боротьби з негативними наслідками стресу.

Ключові слова: *психічне здоров'я, здоровий спосіб життя, психоемоційний стан, стрес.*

Збереження фізичного і психічного здоров'я населення – одне з найважливіших завдань нашої держави. Утім, здоров'я як фізичне, так і психічне, залежить від багатьох чинників, в тому числі соціальних та економічних. За статистикою соціально-психологічних досліджень від невротичних розладів страждає кожен десятий житель планети [2; 3]. Серед студентів вузів України, що приймали участь у дослідженнях кожен третій перебуває у стані стресу, має високий рівень тривожності [2]. Однак, фахівці вважають, розвиток неврозу можна попередити завдяки заняттям фізичними вправами щодня тривалістю не менше 20-30 хв, за допомогою методик психічного оздоровлення [1].

Відомий фізіолог академік П. Анохін, вважає, що емоції людини подібно до м'язів піддаються тренуванню [1]. Систематично

повторювані негативні емоції (гнів, злість, незадоволення собою, заздрість, ревності) негативно вплив на стан здоров'я людини. На початкових стадіях відбувається функціональне порушення нервово-гуморальної регуляції організму. Під впливом негативних емоцій організм виділяє в кров гормони стресу, які звужують кровonosні судини, підвищують артеріальний тиск. Часто неврози стають причиною різних захворювань, насамперед серцево-судинних, ендокринних, хвороб шлунково-кишкового тракту. У зв'язку з цим проблема управління психоемоційним станом та корекція негативних наслідків стресу на організм людини є актуальною і потребує опрацювання.

Ціль дослідження: з'ясувати основні ознаки та причини порушення психічного здоров'я людини та визначити умови його збереження та формування у суспільстві.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати та узагальнити причини порушення психічного здоров'я людини.

2. Обґрунтувати необхідність використання засобів корекції стресових ситуацій для збереження психічного здоров'я людини.

У сучасній психології, педагогіці та соціології багато уваги приділяється психічному здоров'ю людини та факторам середовища, що його детермінують. Психічне здоров'я людини пов'язане з її стійкістю щодо стресу та дистресу. Характеристиками так званого «не стресового» стилю життя практично збігаються з ознаками психічно здорової людини, а також особистості, що реалізує себе в суспільстві. Так, наприклад, людина з не стресовим стилем життя усвідомлює і відстоює власні права та потреби, обирає друзів, встановлює низькостресові стосунки. Принципове значення має така характеристика психічно здорової особистості, як свідоме контролювання свого життя, усвідомлює виконання основних соціальних ролей. Орієнтуючись на майбутнє, така особистість чітко усвідомлює сучасне і живе в сучасному, а не в минулому. Фахівці вважають, що психічне здоров'я людини залежить не стільки від подій, що відбуваються в його житті, скільки від його реакції на них. Експерти твердять, що 90,9% українців перебувають у стресі й депресії, а їх стан можна охарактеризувати як «соціальна депресія, стрес». Очевидно, що велику «допомогу» для поглиблення такого стану здійснюють українські ЗМІ.

Останнім часом, як стверджують О. Кочерга та О. Васильєв, гармонія душі й тіла порушується внаслідок дії негативних чинників, зокрема, таких, як: стан на межі норма – патологія; негарзди у родинних взаєминах.

Збірник наукових статей

Психічне здоров'я людини – це стан душевної рівноваги, психологічного комфорту, соціальної адаптації і відсутність порушень окремих психологічних функцій (сприйняття, мислення пам'яті, уваги, емоцій тощо). Під впливом різних чинників психічно здорова людина може відчувати психологічно некомфортний стан (стрес), однак ступінь і тривалість цього дискомфорту у більшості випадків залежить від самої людини, стилю його життя.

Стрес – неспецифічна реакція організму на будь-яку вимогу, що до нього пред'являється. Визначення стресу зробив канадський вчений Ганс Сел'є, який перший звернув увагу на те, що організм, під впливом на нього різноманітних травмуючих чинників, реагує появою неспецифічних (тобто однакових, що не залежать від природи цих чинників) ознак. У розвитку стресу Г. Сел'є виділив три стадії: тривоги; резистентності та виснаження. Існує два основних різновиди стресу: еустрес і дистрес. Якщо перший забезпечує організму деякий тонус, тобто без нього активна діяльність взагалі неможлива, то при іншому всі системи організму працюють начебто «врозкид», що є дуже шкідливим для нього. Наприклад, за кількістю ударів серця і рівнем гормонів у крові рівень стресу однаковий під час реальної небезпеки і при значному творчому успіху, але насправді організм легко розрізняє ці ситуації. Наша свідомість легко розрізняє серйозність стрес-чинника і обирає спосіб реакції.

Українські реалії показують, що для «не стресового» стилю життя українцю необхідно докладати значних зусиль. Науково-технічний прогрес: комп'ютери, мобільні телефони, Інтернет, великий обсяг інформації негативно впливають на роботу нервової системи – це основна причина психічних розладів. Потoki негативної інформації, що подають в ЗМІ, викликають стресовий стан. Російські дослідники, аналізуючи національні інформаційні телепрограми («Новости», Вести», «Сегодня») встановили, що вони викликають у телеглядачів почуття тривоги (60%), почуття страху (49%), розчарування (45%), а діяльність ЗМІ часто носить деструктивний характер. Можна припустити, що аналіз українських каналів, показав би схожі результати.

Першими ознаками неврозу можуть бути: апатія, несподіваний легкий смуток, часта зміна настрою, усвідомлення того, що маленькі досягнення і удачі не приносять радості, постійне незадоволення собою і вчинками оточуючих. Результатом тривалого впливу стресових ситуацій стає розвиток депресії, безсоння, перенапруга серцево-судинної і нервової системи. До розладів спричинених дією хронічних стресів належать: безсоння, підвищений артеріальний тиск, стенокардія, серцева аритмія, інсульт, астма, ангіна, хвороби органів травлення (виразка шлунку), головний біль, мігрень.

За рахунок депресивної дії на імунну систему стрес робить людину більш вразливою перед іншими серйозними недугами. Стрес як безпосередньо, так і відстроково призводить до збільшення психосоматичних захворювань, тобто таких, в основі яких лежить будь-яка психічна травма, в тому числі і психоемоційний стрес. Тривають вони не так однотипно як інфекційні захворювання, тому що залежать від стану психіки. Людина інстинктивно відчуває потребу у психічній розрядці – метод охоронного гальмування.

Важливою умовою збереження психічного здоров'я людей є дотримання психогігієнічних норм, серед яких є уважне споживання «інформаційних продуктів». Коли населення почне усвідомлювати, що організм може отруювати не тільки неякісна їжа, а й «отруєна інформація», воно почне більш обережно ставитися до різноманітних «свобод», яким «годують» нас мас-медіа. І отримає свій шанс на «одужання» і гармонійне життя. У зв'язку з цим серед студентської молоді було проведено дослідження засобів боротьби з негативними наслідками стресу. Результати досліджень ранжувались таким чином:

1) розрядка емоцій (обернути почуття на слова, краще вголос, але можна і письмово);

2) плач (сльози приносять полегшення і знижують душевний біль) – відмічають дівчата;

3) теплий душ (тепла вода розслаблює м'язи, тим самим знімаючи загальну напругу);

4) фізичні вправи (призводять до зниження концентрації адреналіну в крові. При цьому руйнівна дія адреналіну, зумовлена високою його концентрацією, зводиться до мінімуму) відмічають юнаки;

5) переключення з негативних ситуацій на те, що приносить спокій і радість, або дозволяє не думати про те, що сталося (хобі, фізична активність, музика, спілкування);

б) дихальні вправи.

Значно поліпшити стан психічного здоров'я студентської молоді, на наш погляд, можливо завдяки аутогенному тренуванню. Аутотренінг – форма самонавіювання, що дає можливість ввести організм у легкий дрімотний стан і зосередити увагу на конкретній дії, що виконує людина. Поширеними є форми самонавіювання: весь мій організм відпочиває, я відпочила (в) і заспокоїлась (вся), самопочуття добре, із задоволенням буду виконувати чергові справи. На даний час організовано курс аутогенного тренування і досліджується його вплив на корекцію стану психічного здоров'я людини.

Висновки. 1. Технічний прогрес, інформаційний бум та сучасний темп життя не залишають можливості зберегти нервову систему людини від психічного розладу.

Збірник наукових статей

2. Існує безліч підходів до керування стресом: особистий контроль, планування і організація та керування власними діями дозволяють зменшити рівень стресу, а й відповідно кількість спричинених ним захворювань.

Перспективи подальших досліджень будуть пов'язані з дослідженням та класифікацією засобів корекції порушень психічного здоров'я людини.

Література

1. Апанасенко Г. Л. Индивидуальное здоровье: теория и практика. Введение в теорию индивидуального здоровья / Г. Л. Апанасенко, Л. А. Попова. – К. : Медкнига, 2011. – 108 с.

2. Потапчук Є. М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців: Монографія / Є. М. Потапчук. – Хмельницький : Видавництво Національної академії ДПСУ, 2004. – 323 с.

3. Технологія моніторингу психічного здоров'я школярів / О.А.Беседіна, Г. М. Даниленко, Н. М. Колотій та ін. // Метод. рек. – Харків, 1998. – 22 с.

Татьяна Омельченко. Состояние психического здоровья студенческой молодежи – важная социально-психологическая проблема в Украине.

Анализируется проблема психического здоровья студенческой молодежи, рассмотрено причины и средства профилактики нарушений психического здоровья человека в Украине. Доказано, что научно-технический прогресс и большой объем информации отрицательно влияют на состояние нервной системы человека и являются основными причинами психических расстройств. Определено наиболее эффективные средства борьбы с отрицательным воздействием стрессов.

Ключевые слова: психическое здоровье, здоровый образ жизни, психоэмоциональное состояние, стресс.

Tatiana Omelchenko. State of psychical health of student young people – a socialpsychological problem is important in Ukraine.

Is analyzes problem of psychical health, reasons and facilities of prophylaxis of violations of psychical health man are considered in Ukraine. It is well-proven that scientific and technical progress and large volume of information negatively influence to work of the nervous system and are principal reason of psychical disorders. Certainly the most effective facilities of fight against the negative consequences of stress.

Key words: psychical health, healthy lifestyle, psikhoemocyniy state, stress.

Стаття надійшла до редакційної колегії 19.09.2013

УДК 378.147.88:615

Опрышко В. И., Носивец Д.С., 2013

**Опрышко Валентина Ивановна,
Носивец Дмитрий Сергеевич**

Государственное учреждение «Днепропетровская медицинская академия Министерства Здравоохранения Украины»

**ТВОРЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ СТУДЕНТОВ КАК ОСНОВА
ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ИЗУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТОВ
«ФАРМАКОЛОГИЯ» И «КЛИНИЧЕСКАЯ ФАРМАКОЛОГИЯ»**

Авторами статьи на основании педагогического опыта раскрыто значение творческого потенциала студентов для повышения качества изучения предметов «фармакология» и «клиническая фармакология». Описаны приоритетные направления, способствующие формированию и развитию творческого процесса студентов. Особое внимание уделено учебно-методической и учебно-исследовательской работе студентов. Установлено, что развитие творческого потенциала студентов при преподавании предметов «фармакология» и «клиническая фармакология» обуславливает не только повышение качества образования, но и способствует воспитанию и формированию творческой научной элиты общества.

Ключевые слова: творческий потенциал, качество преподавания, фармакология, клиническая фармакология.

Развитие творческого потенциала и ассоциативных аспектов мышления является сложной и актуальной задачей современного образования [1-6]. Эффективным способом повышения качества преподавания предметов «фармакология» и «клиническая фармакология» является совершенствование творческих способностей и развитие инициативных самостоятельных форм деятельности студентов [2; 5; 6]. На пути данного творческого процесса студент постепенно преодолевая трудности, решая всё усложняющиеся задачи, формирует свои индивидуальные качества, приобретает способность к нестандартному, оригинальному мышлению и приобретает способность к адекватному решению различных возникших вопросов.

Развитие творческого потенциала студентов очень важно для освоения предметов «фармакология» и «клиническая фармакология». Успешное изучение данных предметов требует умения ориентироваться в сложных аспектах фармакокинетики и фармакодинамики с учетом биохимических, клеточных и молекулярных процессов на разных уровнях организации живой системы, что требует глубокого знания фундаментальных базовых

Збірник наукових статей

дисциплін [1; 4]. В зв'язі з цим, стимулювання творчої діяльності студента передбачає активне його привчання до різних видів навчально-дослідницької та науково-дослідницької роботи [1-6].

Ціль роботи – визначити значення творчого потенціалу студентів для підвищення якості вивчення предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія».

Навчально-дослідницька робота включає різні аспекти активізації творчого потенціалу студента, які спрямовані на підвищення якості знань, більш глибоке вивчення предмету та підвищення мотивації та інтересу до вивчаємих предметів. Це може бути досягнуто шляхом привчання студентів до самостійного оформлення ілюстративних, методических та рекламних матеріалів в межах тематических занять по предметам «фармакологія» та «клінічна фармакологія», що полегшує засвоєння лекційного курсу та практических занять. Також можлива робота студентів над створенням різних схем та таблиць, що пояснюють складні механізми фармакодинаміческих процесів або присвячених аналізу механізму дії та застосування в практиці певних груп лікарствесних речовин [5]. На практических заняттях широко використовується ілюстративний матеріал та тематическі розробки кафедри (методическі посібники для самостійної роботи студентів, навчально-методическі посібники по основним розділам дисциплін «фармакологія» та «клінічна фармакологія» та ін.). Широко використовуються в педагогіческому процесі електронні ресурси, функціонує інтернет-сайт кафедри та комп'ютерний клас. Студенти привчанняються до тестування по всім тематическим розділам предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» з використанням різних тестових завдань. Як варіант творчої роботи практикується привчання студентів до оформлення тестів та формування тестової бази даних [1-4].

Одним з важливих аспектів розвитку творчого потенціалу для підвищення якості викладання предметів «фармакологія» та «клінічна фармакологія» є активне учасня студентів до методологіческої роботи кафедри, що сприяє поглибленню знання предметів, якість яких можна оцінити на практических заняттях та на тематических олімпіадах. Олімпіада по предметам «фармакологія» та «клінічна фармакологія» сприяє формуванню нестандартного, парадоксального мислення та здатності до рішення складних фармакодинаміческих та фармакотерапевтических завдань за рахунок включення в тематику більш складних питань та завдань, що виходять за межі «стандартної» програми навчання по даним предметам.

Таким образом, в процессе учебно-исследовательской работы формируется группа наиболее активных студентов, которые впоследствии могут быть активно привлечены к участию в работе студенческого научного общества кафедры [2; 4]. Это является следующим этапом развития творческого потенциала студентов и заключается в их привлечении к научно-исследовательской работе кафедры. Научно-исследовательская работа студента, на наш взгляд, имеет этапный характер. На первом этапе необходимо сформировать у студента навыки работы с литературными источниками, что может быть достигнуто путем составления библиографий, литературных обзоров по тематическим разделам дисциплин, оформлению докладов, публикации тезисов в материалах конференций, периодических самостоятельных выступлений на заседаниях студенческого научного общества кафедры. На втором этапе студент привлекается к освоению экспериментальных методик, применяемых в рамках научно-исследовательской работы кафедры. На третьем этапе возможно самостоятельное выполнение и оформление собственной научной работы.

Таким образом, развитие творческого потенциала студентов при преподавании предметов «фармакология» и «клиническая фармакология» обуславливает не только повышение качества образования, но и способствует воспитанию и формированию творческой научной элиты общества.

Литература

1. Зленко О. Т. Методичні аспекти інтеграції теоретичної фармакології і клінічних дисциплін / О. Т. Зленко, В. Й. Мамчур, В. І. Опришко // Матеріали наук.-метод. конф. «Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних закладах освіти I-IV рівнів акредитації МОЗ України». – Тернопіль, 1999. – С. 453-454.

2. Мамчур В. Й. Виховання майбутнього спеціаліста в умовах студентського наукового гуртка / В. Й. Мамчур, О. Т. Зленко, В. І. Опришко // Матеріали міжрегіон. наук.-метод. конф. «Сучасні аспекти виховного процесу у вищих навчальних закладах України». – Львів, 2000. – С. 50.

3. Мамчур В. Й. Поетапний контроль як умова інтеграції у галузі фармакології / В. Й. Мамчур, В. І. Опришко // Матеріали міжнар. наук.-метод. конф. «Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні». – Полтава, 1998. – С. 126.

4. Мамчур В. Й. Спадкоємність у вивченні теоретичної та клінічної фармакології / В. Й. Мамчур, О. Т. Зленко, В. І. Опришко // Матеріали II міжнар. наук.-метод. конф. «Наука і освіта 99». – К., 1999. – С. 29-30.

Збірник наукових статей

5. Мамчур В. Й. Тактика викладання фармакології в умовах перенасиченого банку лікарських засобів / В. Й. Мамчур, О. Т. Зленко, В. І. Опришко // Матеріали наук.-метод. конф. «Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих мед. та фарм. закладах України». – Луганськ, 2000. – С. 139.

6. Опришко В. І. Роль викладання фармакології у формуванні лікарської етики / В. І. Опришко, О. Т. Зленко, О. Ю. Коваленко // Матеріали Х з'їзду ВУЛТ. – Євпаторія, 2009 // «Українські Медичні Вісті». – 2010. – Том 8. – № 1-4 (68-71). – С. 70.

Валентина Опришко, Дмитро Носівець. Творчий потенціал студентів як основа підвищення якості вивчення предметів «фармакологія» і «клінічна фармакологія».

Авторами статті на підставі педагогічного досвіду розкрито значення творчого потенціалу студентів для підвищення якості вивчення предметів «фармакологія» і «клінічна фармакологія». Описано пріоритетні напрямки, що сприяють формуванню та розвитку творчого процесу студентів. Особливу увагу приділено навчально-методичній та навчально-дослідній роботі студентів. Встановлено, що розвиток творчого потенціалу студентів при викладанні предметів «фармакологія» і «клінічна фармакологія» обумовлює не тільки підвищення якості освіти, а й сприяє вихованню і формуванню творчої наукової еліти суспільства.

Ключові слова: творчий потенціал, якість викладання, фармакологія, клінічна фармакологія.

Valentina Opryshko, Dmitriy Nosivets. Creative potential students as the basis fo improving the quality of study subjects "Pharmacology" and "Clinical Pharmacology".

By the authors on the basis of teaching experience revealed the value of the creative potential of students to improve the quality of studying the "Pharmacology" and "Clinical Pharmacology". Describes the priorities that contribute to the formation and development of the creative process of students. Particular attention is paid to teaching methods and teaching and research work of the students. Found that the development of the creative potential of students in the teaching of subjects "Pharmacology" and "Clinical Pharmacology" conditioned not only improve the quality of education, but also promotes the education and formation of creative scientific elite.

Key words: creativity, quality of teaching, pharmacology, clinical pharmacology.

Стаття постуила в редакційну колеґію 01.08.2013

Пальчик Тетяна Володимирівна

Красноградський коледж Комунального закладу
„Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради

**ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ**

Розглядається поняття готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності вихователя. Описано комплекс діагностичних методик та визначено рівні психологічної готовності до роботи з дітьми дошкільного віку. Проаналізовано результати діагностики професійної готовності студентів до педагогічної діяльності.

Ключові слова: *готовність, професійна готовність.*

Актуальність дослідження обумовлена соціально-економічними перетвореннями, що відбуваються в нашій країні, що призвели за собою зміни в системі освіти в цілому і дошкільній освіті зокрема. Сучасним студентам належить стати активними учасниками соціального і духовного перетворення країни. Це вимагає, з одного боку, соціальної і професійної компетентності, інноваційної активності, великої рухливості, гнучкості, самостійності, відповідальності майбутніх фахівців, практиків реформування суспільства. З іншого боку, творчий фахівець повинен усвідомлювати значущість своєї діяльності і для себе особисто, тобто уміти планувати життєдіяльність, уміти протистояти несприятливим умовам і ситуаціям.

Професійна підготовка в психолого-педагогічній літературі розглядається як придбання фахівцями кваліфікації відповідно до напрямку підготовки або спеціальності. Готовність є результатом підготовки, що трактується у великому тлумачному словнику: „як стан готового і бажання зробити що-небудь”.

У психологічному словнику поняття „готовність” визначено як настанова, спрямована на виконання якоїсь дії. Вона припускає: наявність певних знань, умінь, навичок, а також готовність до протидії виникаючим у ході виконання дії перешкодам; приписування виконуваній дії особистого сенсу.

Готовність є важливою умовою успішного виконання будь-якої діяльності, особливо велика її роль у роботі педагога. Обумовлено це складністю і багатогранністю навчально-виховного процесу. У визначенні поняття готовності дослідники йдуть різними шляхами:

Збірник наукових статей

одні акцентують увагу на його структурних складових, інші – на його сутності.

Готовність до навчально-виховної роботи в дошкільному закладі становить базис фахової підготовки до педагогічної діяльності і потребує пошуків у створенні цілісної ефективної системи цієї підготовки. Фахова підготовка у вищій школі базується на ефективній побудові навчального процесу, забезпечуючи поступову трансформацію пізнавальної діяльності у професійно спрямовану. Отже, готовність майбутніх фахівців до роботи з дітьми дошкільного віку буде вища з урахуванням своєрідності і специфіки педагогічної діяльності вихователя в процесі навчання у вузі.

Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності оцінюється не лише результативністю фахового становлення, але й ефективністю особистісного зростання.

Ми визначаємо професійну готовність студентів до педагогічної діяльності одночасно і як психічний стан, і як якість особистості, як особливе особистісне утворення, що припускає наявність мотиваційно-ціннісного відношення до майбутньої професійної діяльності, вираженість професійно важливих якостей особистості вихователя, а також володіння знаннями та вміннями в галузі дошкільної освіти.

Проблема готовності студентів до професійної діяльності знаходить широке освітлення в психолого-педагогічній літературі. Загальноприйнятим є підхід до визначення готовності як якості особи, яка формується в результаті підготовки в освітній установі. Питання формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності знайшли відображення в багатьох дослідженнях (О. Поліщук, Т. Котик, Г. Закорченна, В. Мусієнко-Репська, Н. Ковальова, Є. Прохорова, Л. Плетеницька, В. Нестеренко, Н. Колосова, І. Мардарова).

Результати аналізу сучасних наукових досліджень переконливо свідчать, що для системи вищої освіти пріоритетом стає підготовка фахівця, що базується на формуванні у нього світоглядних позицій, переконань, творчих здібностей, професійної гнучкості. А орієнтація сучасної вищої освіти на формування професійно-творчої особистості, фахівця інноваційного типу, який здатний реалізувати освітні стандарти, впроваджувати нові освітні технології, вимагає ефективної організації цілісної професійної підготовки в умовах вищих навчальних закладів, оновлення змісту фахової підготовки педагогів, знаходження доцільних засобів, методів та форм його реалізації.

Зважаючи на вищевикладене, ми поставили мету: дослідити рівень готовності студентів-випускників спеціальності „Дошкільна освіта” Красноградського коледжу КЗ „ХГПА” ХОР до педагогічної діяльності.

В ході дослідження ми вирішили скористатись комплексом психодіагностичних методик, які дають можливість визначити різні сторони особистісного розвитку майбутніх педагогів та встановити рівень психологічної готовності до роботи з дітьми.

В комплекс діагностичних методик ми включили:

1) тест „Шкала прогресивних матриць Дж. Равена”, який використовується у психологічній практиці для дослідження рівня розвитку загального інтелекту і невербальних здібностей, незалежних від впливу культури, у вигляді показника;

2) методику „Короткий тест творчого мислення П. Торренса”, що призначено для виявлення творчих здібностей, креативності;

3) анкету „ДВОР” З. Карпенко, яка призначена для діагностики вад особистісного розвитку;

4) анкету „Ціннісні пріоритети” С. Тищенко для діагностики ціннісних пріоритетів особистості, які є механізмом духовного надбання власного „Я” особистості, який відображає внутрішній світ;

5) тест „Визначення духовної складової здоров'я” для вивчення духовного і морального стану особистості;

6) анкету „Риси професійної діяльності” З. Резапкіної та Г. Резапкіної для діагностування пріоритетних цінностей у педагогічній діяльності, психоемоційних станів, самооцінки та стилю викладання;

7) методику „Діагностично-диференційний опитувальник Є. Клімова”, яка дає можливість визначити тип професії, до якого особистість проявляє схильність;

8) методику Дж. Голланда, представника концепції індивідуальності, для діагностики психологічного типу особистості.

За комплексом цих методик ви визначили рівні розвитку психологічної готовності педагога до роботи з дітьми.

Високий рівень психологічної готовності передбачає: високий рівень розвитку загального інтелекту та творчих здібностей, відсутність вад особистісного розвитку, високий рівень духовного розвитку, пріоритетна цінність у педагогічній діяльності – дитина, розвинута емпатія, адекватна самооцінка та стиль викладання „рівноправний партнер”, стійкий інтерес до професій типу „Людина-Людина” та сформований соціальний тип особистості.

Достатній рівень психологічної готовності: високий та середній рівень розвитку загального інтелекту та творчих здібностей, відсутність або середній рівень вад особистісного розвитку, високий або середній рівень духовного розвитку, пріоритетна цінність у педагогічній діяльності – дитина, розвинута емпатія, адекватна самооцінка та стиль викладання „рівноправний партнер”, інтерес до

Збірник наукових статей

професій типу „Людина-Людина” та сформований соціальний тип особистості.

Середній рівень психологічної готовності: середній рівень розвитку загального інтелекту та творчих здібностей, середній рівень вад особистісного розвитку, середній рівень духовного розвитку, пріоритетна цінність у педагогічній діяльності – дитина, розвинута емпатія, адекватна або нестійка самооцінка, різний стиль викладання, інтерес до професій типу „Людина-Людина” та наявність рис соціального типу особистості.

Низький рівень психологічної готовності: низький рівень розвитку загального інтелекту та творчих здібностей, наявність вад особистісного розвитку, недостатньо-сформовані ціннісні пріоритети, низький рівень духовного розвитку, відсутність дитини серед пріоритетних цінностей у педагогічній діяльності, відсутність емпатії, наявність тривожності, низька самооцінка та низький інтерес до професій типу „Людина-Людина”, не сформований соціальний тип особистості.

За результатами обробки отриманих даних було встановлено, що високий рівень психологічної готовності до педагогічної діяльності не має жоден із студентів групи.

Достатній рівень психологічної готовності мають 53% осіб. Майже всі показники: рівень розвитку загального інтелекту та творчих здібностей, рівень вад особистісного розвитку, рівень духовного розвитку, риси педагогічної діяльності, інтерес до професій типу „Людина-Людина” та сформований соціальний тип особистості в них збігаються з показниками, зазначеними у нашому дослідженні.

Середній рівень психологічної готовності діагностовано у 29% осіб: середній рівень розвитку загального інтелекту та творчих здібностей, середній рівень вад особистісного розвитку, середній рівень духовного розвитку, пріоритетна цінність у педагогічній діяльності – дитина, розвинута емпатія, адекватна або нестійка самооцінка, різний стиль викладання, інтерес до професій типу „Людина-Людина” та наявність рис соціального типу особистості. У окремих студентів діагностовано стиль „Миротворець”, знижена самооцінка, наявність високого рівня розвитку тривожності, невизначений тип особистості.

Низький рівень психологічної готовності ми визначили у 18% студентів: незважаючи на наявність середнього рівня розвитку загального інтелекту та творчих здібностей, середнього рівня вад особистісного розвитку, недостатньо-сформованих ціннісних пріоритетів, середнього рівня духовного розвитку, сформованості певних рис педагогічній діяльності, ми визначили у них низький інтерес до професій типу „Людина-Людина” та не сформованість рис

соціального типу особистості, що в подальшому може занадто ускладнити адаптацію до професії і ці особи будуть відчувати значні труднощі в організації спілкування з дітьми та іншими учасниками навчально-виховного процесу.

Дані співбесіди з цими студентами підтвердили факт низького інтересу до обраної спеціальності, недостатню сформованість готовності студентів до майбутньої професійної діяльності.

Практичними рекомендаціями щодо усвідомленого вибору спеціальності і ціннісно-смислового сприйняття майбутньої професії можна рекомендувати систему заходів, спрямованих на формування професійного бачення світу в процесі навчання у ВНЗ. Такими заходами можуть виступати психологічні консультації з питань професійної орієнтації, особистісного самовизначення, тренінги, спрямовані на розвиток професійно важливих якостей.

Література

1. Аминов Н. А. Диагностика педагогических способностей / Н. А. Аминов. – М. – Воронеж, 1997.

2. Колосова Н. М. Підготовка майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дітей дошкільного віку / Н. М. Колосова. Автореф. дис. ... кандидата пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти – Ялта, 2012. – 19 с.

3. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога: навч. посібник / Л. Л. Хоружа. – К. : Академвидав, 2012. – 208 с.

Татьяна Пальчик. Готовность будущего специалиста к профессиональной деятельности воспитателя.

Рассматривается понятие готовности будущего специалиста к профессиональной деятельности воспитателя. Описан комплекс диагностических методик и определены уровни психологической готовности к работе с детьми дошкольного возраста. Проанализированы результаты диагностики профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности.

Ключевые слова: *готовность, профессиональная готовность.*

Tat'yana Pal'chik. Readiness of future specialist to professional activity of educator.

We consider the notion of commitment to future expert professional educator. We describe a set of diagnostic methods and levels of psychological readiness to work with preschool children. The results of diagnostic professional readiness of students to educational activities.

Key words: *willingness, professional readiness.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

Пантилеенко Екатерина Сергеевна

Днепропетровский национальный университет
железнодорожного транспорта имени В. Лазаряна

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ В ПРОБЛЕМАТИЗАЦИИ ИДЕНТИЧНОСТИ

В статье в контексте специфики общественного культурного сознания рассматриваются подходы и методологические основания в исследованиях современной идентичности. Особое внимание уделяется способам формирования самости и внутренней сущности человека. Характеризуется так же отношение активности индивида к формированию идентичности.

Ключевые слова: *идентичность, теоретическое осмысление, эвристические подходы, субъект, личность, культурные универсалии.*

Как известно, современная реальность влечёт за собой изменения в интеллектуальном мире, где центральное место занимает *проблема* идентичности. Сегодня намного труднее установить и поддерживать идентичность в рамках жизни, а так же добиваться ее признания другими. Это означает и то, что в условиях многогранности и многомерности современной общественной жизни стало невозможным создание универсальных исчерпывающих описаний и объяснительных моделей понимания идентичности. Тем самым признается, что идентичности в современном типе социальности не могут описываться и изучаться на основе принципов, сложившихся в сфере классического знания, так как они обладают новыми характеристиками, которые не могут быть осмыслены в рамках классического подхода. *Проблематика, интересующая исследователей современности* в этой области, формируется на основе подходов, разрабатываемых в «неклассическом» типе знания. Таким образом, теоретическое осмысление идентичности (гендерной, личностной и половой) вводится в проблемное поле современного социально-философского знания, отличительными особенностями которого являются интеграция различных областей знания, соединение онтологической и гносеологической проблематики, анализ многогранности и многомерности общественной жизни, признание гетерологической основы общественного бытия, отказ от натуралистического понятийного аппарата и терминологии в понимании идентичности [2].

Тема идентичности выступает одной из наиболее популярных в современной философии, свидетельством чему необозримое количество авторов и научных школ, сделавших свой вклад в развитие исследовательской проблематики идентичностей. Более того, можно утверждать, что до сих пор *развитие подобных исследований шло весьма успешно*: были предложены эвристические подходы к пониманию идентичности, тематизировались различные аспекты в данной проблематике, которые были недоступны вне строгого научного исследования и т.д. По мере развития исследований идентичности проявились не только их достигнутые цели, но так, же постепенно стали вырисовываться *контуры их внутренних проблем*: все больше теоретиков стали приходить к пониманию внутренних ограничений такой постановки вопроса, которая была направляющей в этих исследованиях. Речь шла о том, что само понятие идентичности зачастую скрадывало и спутывало смыслы, которые призвано было прояснять и делать понятными. Проблема усугублялась еще и тем, что затруднения с самим термином «идентичность» могут быть распознаны лишь с сугубо теоретической, строго научной точки зрения, в то время как широкая популярность этого понятия, превосходящая рамки академических исследований, предполагала его наивное, не обремененное критическим анализом, употребление.

Как утверждается, история исследований идентичности насчитывает приблизительно 60 лет. Уже на первом этапе артикуляции идентичности можно зафиксировать непроблематизируемое использование соответствующего термина. Так дальнейшее интенсивное развитие данного направления исследований продемонстрировало, что способы понимания идентичности оказываются зачастую несоизмеримыми. Поэтому само понятие идентичности стало проблемным для использования термином. Доказательством этому является несоизмеримость многообразных теоретических подходов, которые развивают сегодня тему идентичности: аналитическая философия, герменевтика, психоанализ и т.д. – все они не могут быть подведены под единое основание. Теоретическое исследование проблем идентичности показывает, что за этим многообразием стоит не просто «путаница» смыслов. Ряд концепций таких как конструктивизм, эссенциализм, теория Дж. Котэ, позиция Р. Брубейкера и Ф. Купера – свидетельствует о том, что во всех теориях идентичности можно выделить инвариант, который отсылает к двум понятиям идентичности. Одно из них следует рассматривать в духе аналитической традиции, как аналог философской категории «тождество», – то, что придает субъекту устойчивость. Второе понимается не просто как свойство субъекта, но как его синоним, обозначающий внутреннюю сущность, требующую

Збірник наукових статей

своего появления в действительности. Более того, очевидно, что развитие теорий идентичности в качестве базовой предпосылки опирается на мнение о том, что термин «идентичность» может адекватно обозначать внутреннюю сущность субъекта – его самость. Фактически, за последние полвека «идентичность» стала синонимом «самости». При этом также присутствует убеждение, что самость должна представлять собой структуру, тождественную самой себе. Как утверждается, реализация самости соответствует осуществлению тождества (идентичности).

Современная культура посредством масс-медиа предлагает человеку неограниченное количество готовых и постоянно наличных образов себя. Теперь человек может некритично отождествлять себя с предлагаемыми готовыми образами и тем самым формировать тождество с ними, а именно собственную идентичность. Именно поэтому внутреннюю сущность человека, ядро его личности, сегодня удобно обозначать именно как «тождество» или «идентичность». В этом и заключается *«культурное основание» проблематизации идентичности*. Однако способы формирования самости, которые предлагают в данный момент теории идентичности, как раз и оказываются не совсем подходящими, в силу их изначальной зависимости от отмеченных установок в понимании природы субъективности. Способ формирования самости, основанный на отождествлении с образом при центрировании человека на самом себе, следует признать сколь распространенным, столь же и опасным. Так как именно на этом основании происходит элиминирование представления о необходимости активной работы человека по созданию самого себя из культурного пространства. Альтернатива определению самости посредством присвоения наличных в культуре образов заключается не в догматизме, и не в фундаментализме, не в искусственном, а потому и безжизненном создании трансцендентных сфер (дух народа, вечная справедливость), но в имплицировании способов формирования субъекта, которые размыкают его идентификацию на себе, его отождествление с собственным образом. Как утверждает Э. Гидденс: «Ответственность является ключом к действию» [2, с. 21]. Как известно, роль феномена ответственности в генезисе субъективности неоспорима. При этом ответственный субъект не может замкнуться только лишь на самоидентификации: «процесс упразднения трансцендентального был, возможно, величайшей в истории ошибкой, но он не освобождает нас, в настоящий момент, и впредь до изменения обстоятельств, от необходимости выдвинуть на первое место ответственность за уже происходящее, ход которого нами поддерживается» [1, с. 223].

Несение ответственности предполагает, что человек отвечает за кого-то и *перед* кем-то, что уже размыкает его тождественность с собою.

Активность индивида связана с чувственными взаимодействиями человека, тогда как личность участвует в идеальных взаимодействиях культурного характера. Поэтому, можно сказать, что индивид составляет основу человеческой активности в жизненном пространстве, личность является фундаментом человеческой деятельности в культурном пространстве, а их единство – человек есть деятель (субъект) социальных отношений, т.е. внутри социума [3].

В дальнейшем рассматривается создание культурной ситуации, где понимание субъективной природы основано на признании необходимости его тождественной структуры, а также тот факт, что осуществление указанной тождественности может быть произведено за счет присвоения циркулирующих в пространстве культуры образов. Так в процессе коммуникативного взаимодействия идентичностей на уровне личности, определится нормативное воздействие со стороны культуры. Культурные универсалии затронут временную динамику существования человека, её качественный статус и взаимное положение по отношению к другим личностям, культурным объектам.

Литература

1. Йонас Г. Принцип ответственности. Опыт этики для технологической цивилизации. – М. : Айрис-пресс, 2004. – 480 с.
2. Giddens Anthony Beyond Left and Right the Future of Radical Politics. – Cambridge : Polity Press, 1994. – 276 p.
3. Tajfel H. Social identity & intergroup relations. – Cambridge, Paris, 1982. – 380 p.

Катерина Пантілеєнко. Сучасні аспекти в проблематизації ідентичності.

У статті в контексті специфіки суспільної культурної свідомості розглядаються підходи і методологічні підстави в дослідженнях сучасної ідентичності. Особливу увагу звернено на розробку концепції формування самозвеличання і внутрішньої суті людини. Характеризується також відношення активності індивіда до формування ідентичності.

Ключові слова: ідентичність, теоретичне осмислення, евристичні підходи, суб'єкт, особистість, культурні універсалиї.

Kateryna Pantilyenko. Modern aspects in probleming of identity.

In the article in the context of specific of public cultural consciousness approaches and methodological grounds are examined in researches of

modern identity. The special attention is paid to the methods of forming and internal essence of human. An attitude of activity of individual is characterized similarly toward forming of identity.

Key words: *identity, theoretical comprehension, heuristic approaches, subject, personality, cultural grounds.*

Статья поступила в редакционную коллегию 29.09.2013

УДК 37.01-021.464-048.26::167.1]-027.561:116-057.4

© Панькевич О. О., 2013

Панькевич Олена Олександрівна

Одеський національний політехнічний університет

**ФОРМУВАННЯ У ВИПУСКНИКІВ ВНЗ ЗДАТНОСТІ
САМОСТІЙНО БАЧИТИ ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ
ПРОБЛЕМИ, ІЗ ВИЗНАЧЕННЯМ ЗАСОБІВ ЩОДО ЇХ
ВИРІШЕННЯ, ЗАВДЯКИ ВИКОРИСТАННЮ ПРОБЛЕМНИХ
СИТУАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ**

Описано сутність та шляхи створення й розв'язання проблемних ситуацій, що мають професійну спрямованість, як невід'ємні складові продуктивного процесу навчання випускників ВНЗ.

Ключові слова: *„проблема”, „проблемна ситуація”, „конфліктна ситуація”, „проблемна ситуація, що має професійну спрямованість”.*

У складних, мінливих умовах сьогодення, коли практично увесь світ знаходиться в нестійкому стані, потрібно інтенсивно, як ніколи, вкладати багато зусиль у розвиток освіти і науки. Адже, саме ці студенти, що сьогодні знаходяться в аудиторіях на лекціях, завтра повинні стати професіоналами тієї або іншої справи. Для успішного навчання вони мають бути креативними, лабільними, самостійними у набутті знань та прийнятті нестандартних рішень.

Зокрема, вузівська підготовка завдяки штучно створеним проблемним ситуаціям (в аспекті нашого дослідження це ситуації, що мають професійну спрямованість), надасть можливість не лише в теоретичному аспекті, а й на практиці формувати у випускника здатність самостійно бачити проблему, визначити засоби щодо її практичного вирішення, висувати гіпотезу і версії, знаходити шляхи перевірки, підмічати тенденції, формулювати висновки та пропозиції. І, як наслідок, перед студентами не лише розкриється зміст та основні кваліфікаційні характеристики обраної професії, а й з'явиться можливість легко визначати шляхи подолання типових труднощів безпосередньо під час професійної діяльності.

Таким чином, використання проблемних ситуацій професійної спрямованості надасть можливість сформувати у випускників ВНЗ здатність самостійно бачити теоретичні і практичні проблеми, та визначити засоби щодо їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми свідчить про необхідність коректування цілей освітньої діяльності та відповідно підходів до її досягнення, а саме: одним із пріоритетних завдань сучасної освіти потрібно вважати забезпечення належного рівня підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасного освітнього простору ВНЗ, шляхом використання проблемних ситуацій за професійним спрямуванням. Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття полягає в описанні процесу підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасного освітнього простору ВНЗ на засадах постнекласичної методології та висвітленні низки проблем, які виникають у цьому процесі, з шляхами їх вирішення.

Аналізуючи методичну та науково-педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що сьогодні апріорі підвищився інтерес дослідників до використання проблемних ситуацій під час навчання у ВНЗ. Однак, на засадах постнекласичної методології цей підхід найменш реалізований з наукової точки зору.

Насамперед, вважаємо за потрібне розпочати з етимології слова „проблема”, як складового залежного слова, що входить до словосполучення „проблемне навчання”. В аспекті нашого дослідження, під *проблемою* ми будемо розуміти *певні суперечності в пізнавальній діяльності студентів, які вимагають наукового підходу до вирішення*.

Взагалі, проблемне навчання та ситуації за професійною спрямованістю досліджувалися як в радянські часи (Д. Вилькеєв, В. Кудрявцев, І. Лернер, О. Матюшкін, М. Махмутов, Н. Менчинська, В. Оконь, М. Скаткін, М. Холодна та ін.), так і вченими ХХІ (В. Амелькін, С. Архангельський, Т. Кареліна, А. Кузьмінський, Т. Лопухіна, А. Малихін, О. Матюшкін, О. Петрюк, Л. Столяренко, В. Черняков, Р. Чуракова та іншими).

Принагідно зазначимо, що сучасні вчені визначають проблемні ситуації з *різних позицій*: як психологічний стан (Н. Волкова); суперечність (І. Петрова); прийом (А. Гамоліна); ускладнення (Т. Демидова, А. Тонких; В. Маслов та інші). Зазначимо, що з позиції ускладнення проблемні ситуації розглядаються більшістю дослідників, а саме: як інтелектуальне ускладнення, і також і у синонімічному йому значенні – інтелектуальні „труднощі”.

У термінологічному полі означеної понятійної сфери наявне таке поняття як „*конфліктна ситуація*”, якому притаманні інтегральні

Збірник наукових статей

ознаки з поняттям „проблемна ситуація”. Пояснимо, слово „конфлікт” походить від латинського „*conflictus*”, що в перекладі українською мовою означає зіткнення (нагадаємо, що слово „проблема” – від грецького „*problema*”, що перекладається як задача, яка вимагає вивчення й вирішення). Якщо проблемну ситуацію група вирішує, як кажуть, у мирі і злагоді спільними зусиллями, то під час конфлікту, наводячи аргументи на свою користь та перешкоджаючи опонентам чинити так само, кожен учасник прагне відстоювати власні інтереси.

Таким чином, з вищезазначеного чітко видно, що „проблемна ситуація” та „конфліктна ситуація” це абсолютно протилежні поняття, що різняться змістом та цілями.

Узагальнюючи проведений аналіз різноманітних поглядів на природу проблемної ситуації, синтезуючи їх, зробимо спробу дати визначення *проблемній ситуації, що має професійну спрямованість*. Під нею будемо розуміти *штучно створені умови для майбутнього фахівця, які шляхом імітації певного реального об'єкту спрямовані на самостійну навчальну діяльність студента, з метою поглиблення знань та навичок*. Аналіз підходів до вирішення досліджуваного нами питання дозволив виділити ряд вимог та типів щодо створення проблемної ситуації за професійним спрямуванням (як ціле у цілому), що наочно подано нами на рис. 1.

Рис. 1. Модель створення проблемних ситуацій за професійним спрямуванням у процесі професійної підготовки фахівців у ВНЗ

На відміну від класичного та некласичного підходів (пасивні й активні методи навчання) постнекласичний підхід (інтерактивні) надає

можливість розвивати *нелінійне мислення*, *професійну компетентність* на основі полілогічного зв'язку, *творчість*, що майже завжди пов'язана з наявністю проблемної ситуації, із завданням, яке потрібно вирішити тощо. Тоді як на основі монологу (при класичному підході) важко розбудити *зацікавленість* до навчальної діяльності, *освоєнню професії* тощо.

Існують різні варіанти планування та організації, використання проблемної ситуації під час інтерактивних методів. Наприклад, під час *тренінгу* і практичного заняття, зазвичай, застосовується проблемне запитання з метою створення проблемної ситуації, що у свою чергу веде до активізації навчання студентів та забезпечення умов для їхньої поведінки у подальшій професійній діяльності.

У вигляді проблеми процес навчання може здійснюватися також під час використання *кейс-методів*, завдяки яким у студентів вироблятимуться навички поведінки залежно від ситуації, що складеться, а також вони вчитимуться досліджувати можливі ситуації в майбутньому. Зазначимо, що розв'язання проблемної ситуації за допомогою кейс-методу допоможе студентам виробити навички протягом життя не боятися труднощів та проблем взагалі, що надасть змогу легко їх вирішувати.

Ми погоджуємося з твердженням О. Матюшкіна [1, с. 5], що використання проблемних ситуацій у ВНЗ також надасть змогу актуалізувати пізнавальні та соціальні мотиви учіння, адже стадія розвитку пізнавальної потреби може вважатися сформованою, „дозрілою”, якщо фактори, котрі приводять суб'єкт до нового навчального чи пізнавального матеріалу, будуть сприйматися як проблемна ситуація. Тобто, спонукатимуть студентів до результативної навчально-пізнавальної і пошукової діяльності, яка сприятиме становленню та розвитку висококваліфікованого фахівця.

З урахуванням викладеного вище треба зазначити, що створення та розв'язання проблемних ситуацій у процесі навчання, які мають професійну спрямованість можна назвати „трафаретом”, за яким у майбутнього фахівця формуватимуться потрібні професійні якості. Пояснимо, що саме під час розв'язання проблемних ситуацій, що певною мірою копіюють сутність майбутньої професії, студенти матимуть змогу набути потрібні знання та навички, які застосовуватимуть в подальшому, а саме – у професійній діяльності. Також, у наближених до реальних умов ситуаціях, майбутні спеціалісти вчитимуться знаходити та позбуватися певних недоліків (пізнавально-психологічних бар'єрів), які вже не повторюватимуть в умовах реальної дійсності.

Отже, важливо, аби невід'ємною складовою продуктивного процесу навчання виступали проблемні ситуації, які *de jure* на

евристичному рівні спрямовані на самостійну навчальну діяльність студента (роздуми, аналіз, уміння лаконічно, логічно, послідовно, правильно, аргументовно будувати свою відповідь). Також слід наголосити на тому, що використання проблемних ситуацій у навчальній діяльності сприятиме міцному засвоєнню знань та підвищуватиме інтерес як до матеріалу, який вивчається, так і до самого процесу навчання в цілому, що de facto неможливо на репродуктивному рівні (на основі заучування) класичного підходу.

Відтак, якісний процес підготовки майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі має бути спрямованим на активізацію розумової діяльності студента, розвиток його творчого мислення, ґрунтуючись на створенні та розв'язанні проблемних ситуацій, які мають професійну спрямованість, що надасть можливість сформувати у випускників ВНЗ здатність самостійно бачити теоретичні і практичні проблеми та визначити засоби щодо їх вирішення.

Література

1. Матюшкин А. М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. – № 4. – С. 5-17.

2. Урок, як діалог з учнями в процесі навчання // Педагогічна майстерність / За ред. І.А. Зязюна. – К. : Освіта, 1997. – С. 268-287.

Елена Панькевич. Формирование у выпускников ВУЗ способностей самостоятельно видеть теоретические и практические проблемы, определяя средства их решения, благодаря использованию проблемных ситуаций профессиональной направленности.

Описано сутність і пути создания, а также разрешения проблемных ситуаций, имеющих профессиональную направленность, как неотъемлемые составляющие продуктивного процесса обучения выпускников ВУЗ. Ключевые слова: „проблема”, „проблемная ситуация”, „конфликтная ситуация”, „проблемная ситуация, которая имеет профессиональную направленность”.

Olena Pankevich. The formation of the graduates of the university abilities independently see the theoretical and practical problems, and determine the means for their solution through the use of problem situations, the professional orientation.

Describes the essence and ways of creation and also the resolution of problem situations with professional orientation, as integral components of the productive process of training of the graduates of university.

Key words: „the problem”, „problem”, „conflict situation”, „problematic situation, which has professional direction”.

Стаття надійшла до редакційної колегії 12.09.2013

Парафейник Тамара Григорівна**Харченко Надія Сергіївна**

Харківський базовий медичний коледж № 1

**ІННОВАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ У ДІЯЛЬНОСТІ
ХАРКІВСЬКОГО БАЗОВОГО МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ № 1**

Описується педагогічне дослідження, присвячене вивченню та аналізу компонентів, які сприятимуть створенню умов, що впливають на професійне зростання викладачів вищого навчального закладу на прикладі діяльності його структурного підрозділу

Ключові слова: *якість освіти, метод моделювання, компоненти, професійне зростання*

Протягом останніх років стратегічним національним пріоритетом України стало підвищення якості освіти та її вплив на розвиток економіки України.

Якість вищої освіти, зокрема вищої медичної освіти, пов'язують з реформуванням системи охорони здоров'я в Україні, наданням якісних медичних послуг. Педагогічні колективи медичних коледжів Харківського регіону розуміють безперспективність екстенсивного шляху подолання проблеми реалізації компетентнісного підходу в освітньому середовищі за рахунок збільшення обсягу знань. Якість освіти – це рівень успішності, соціалізація особистості та рівень засвоєння освітньої програми, тому саме інтелект і творчі здібності викладачів набувають безпрецедентної вартості, та стають рушійною силою еволюційного переходу до досконалішої форми управління навчальним закладом. Сучасний менеджмент навчальних закладів змушений підтримувати кадрову політику таким чином, щоб через використання раціонально-креативного потенціалу викладачів, забезпечити подальший його розвиток. У контексті цієї статті проблема вбачається не у відсутності чи нечисленності талановитих викладачів, а у тому, що треба, по-перше, підтвердити їх талановитість та високу професійну кваліфікацію, по-друге, працювати з ними і, по-третє, працювати вміло і за спеціальними технологіями. Отже, один із активів ВНЗ – це talent management, який стає рушієм його розвитку та створює для всіх викладачів виняткові умови професійного зростання та розстановки талановитих фахівців на ключових для розвитку навчального закладу позиціях.

Збірник наукових статей

Методичним кабінетом коледжу проведена аналітична робота з виявлення та практичного підтвердження доцільності педагогічних та соціально-психологічних умов, які сприяють формуванню професійного зростання та фахової майстерності педагогічних працівників на прикладі моделі творчого пошуку при викладанні медсестринства та діяльності конкретної предметної (циклової) методичної комісії професійної та практичної підготовки № 1 (П(Ц)МК ППП № 1), зміст діяльності якої корелюється з відповідністю до вимог даного рівня структурних підрозділів ВНЗ I-II р.а.

В педагогічній практиці існують різні методи досліджень. Одним з них, орієнтований на розвиток професійно важливих якостей викладача, є метод моделювання. Цей метод продемонстрував достатню ефективність у різних галузях наукового знання, достовірність і зручність при вивченні та плануванні соціальних і педагогічних систем. На ідеї моделювання базується будь-який метод наукового дослідження у зв'язку з тим, що модель можна розглядати як *еталон, зразок* у вигляді образу, аналогу, опису, зображення, схеми досліджуваного об'єкта, процесу, явища.

Моделювання, як метод педагогічних досліджень, передбачає вивчення певних компонентів та їх аналіз, в даному випадку забезпечувального та педагогічного. Забезпечувальний компонент включає при дослідженні такі види:

- методичне забезпечення, що включає певні форми організації, взаємодії між членами П(Ц)МК та управління ними;
- кадрове забезпечення – сукупність вимог до викладачів;
- цільовий компонент орієнтований на розвиток інтегративних професійних якостей викладача до рівня, що забезпечує йому професійну майстерність, відповідно до його прагнень, і соціального замовлення та включає розвинену викладацьку спрямованість та викладацьку рефлексію.

Педагогічна спрямованість як базова підстава і компонент ядра структури особистості викладача сприяє професійно-особистісному розвитку, є інтегративною якістю викладача, визначає успішність людини в діяльності, що охоплює цілі, прагнення, мотиви, забезпечує позитивне ставлення викладача до своєї діяльності, є вирішальним чинником у формуванні педагогічної майстерності і особистісному розвитку самого викладача. Педагогічна рефлексія впливає на розвиток потреби у самоосвіті, самореалізації, самовдосконаленні й пов'язана з усвідомленням себе у професійній сфері та оцінкою ефективності своєї діяльності, з осмисленням особистості не тільки «для себе», а й «для інших».

Високе рейтингове місце П(Ц)МК ППП № 1 за результатами діяльності всіх П(Ц)МК коледжу є наслідком поєднання всіх цих

компонентів. Забезпечувальний компонент був сформований багаторічною плідною працею 10 штатних викладачів; 7 мають вищу кваліфікаційну категорію; 2 – науковий ступінь кандидата медичних наук; 1 – наукову ступінь кандидата педагогічних наук; 4 – педагогічне звання «викладач-методист»; 3 – звання магістр; 2 – кваліфікаційну категорію «спеціаліст першої категорії»; 2 – стаж викладання до 5 років кваліфікаційну категорію «спеціаліст».

Успішна діяльність П(Ц)МК ППП №1 ґрунтується на методичному впровадженні забезпечувального компоненту, а саме, вибором загальних принципів діяльності: девізу – «Сестринська справа – це наука і мистецтво», мети – підготовка молодшого медичного спеціаліста, наближеного до ідеалу: – «це медсестра організатор, керівник, психолог, педагог, професіонал, дослідник, новатор, людина з великим чистим серцем»; обраними напрямками роботи: організаційним, навчально-методичним та науково-методичним, інноваційним, роботою з обдарованою студентською молоддю.

Аналіз педагогічної спрямованості та педагогічної рефлексії викладачів П(Ц)МК ППП №1 коледжу показав, що вони забезпечуються активними інноваційними методами навчання та методами сумісної продуктивної діяльності викладачів та студентів, який має методичний супровід. Результатом методичного супроводу має бути якість професійної діяльності фахівця, яка проявляється в його професійній компетентності. Цей супровід складається з двох блоків: теоретичного та практичного. Теоретичний блок забезпечує психолого-педагогічну підготовку викладача, а практичний – професійну підготовку студентів. Засвоєння викладачами основ медсестринства теоретичного блоку методичного супроводу формування компетенцій у майбутніх медичних сестер відбувалося у П(Ц)МК за допомогою проведення відповідних заходів, а саме:

- створення навчально-методичного забезпечення дисципліни;
- засідання П(Ц)МК з питань: «Роль викладача «Основ медсестринства» у формуванні компетенцій майбутніх медсестер», «Навчально-методичне забезпечення процесу викладання «Основ медсестринства» тощо;
- консультації, педагогічні читання на теми: «Новітні технології у педагогічному процесі медичного коледжу», «Інноваційні методи й форми організації навчальних занять для підготовки майбутніх медичних сестер» тощо;
- обмін педагогічним досвідом на теми: «Ділова гра як засіб підготовки майбутніх медичних сестер», «Значення ТНЗ для активації пізнавальної діяльності студентів» тощо;

Збірник наукових статей

- безперервне вдосконалення педагогічної майстерності в галузі підготовки майбутніх медичних сестер шляхом організації та участі у методичних семінарах, конференціях, тренінгах, майстер-класах тощо;
- систематичне взаємовідвідування занять тощо.

Після оволодіння викладачами теоретичним блоком методичного супроводу формування компетенцій майбутніх медичних сестер реалізовувався його практичний блок.

Зокрема, для розвитку у студентів відповідних мотивів, спрямованих на успішну майбутню діяльність, значна увага викладачів приділяється забезпеченню усвідомлення майбутніми медсестрами їх соціальної значущості, необхідності в постійному професійно-особистісному самовдосконаленні. З цією метою організуються та проводяться, такі заходи: ергономічний практикум для медичних сестер, які працюють в ЛПЗ «Біомеханіка тіла»; ділові ігри з використанням різноманітних прийомів педагогічної техніки: «Світлофор», «Театралізація», «Слабкий ланцюжок», «Кейс», «Візуалізація»; конференції сумісно з представниками практичного медсестринства на базах ЛПЗ на теми: «Без медсестер немає майбутнього», «Актуальні питання надання якісної медсестринської допомоги населенню», «Медсестринство на сучасному етапі»; залучення студентів до медсестринських досліджень на базах ЛПЗ із метою формування проблемного мислення та дослідницьких умінь («Визначення чинників ризику професійних захворювань медичних сестер», «Проблемні ситуації практичної роботи з пацієнтами похилого та старечого віку») тощо.

Як було визначено, другим компонентом готовності майбутніх медсестер до професійної діяльності є засвоєння ними професійних знань, що відбувається під час лекцій, переважно проблемних, з використанням ІКТ, з проблемним викладом та частково пошуковим методом.

Для ефективної організації практичного навчання студентів з дисциплін «Основи медсестринства» та «Догляд за хворими» викладачами П(Ц)МК ППП №1 розроблений інформаційно-методичний кейс (ІМК). Проаналізований процесуальний компонент засвідчив, що формування навичків і вмінь, їх практичного застосування організовано через індивідуальні виконання, відповідно до сформульованих для студентів завдань, переважно з використанням інтерактивних методів: групових: перед групою ставиться задача, проводиться обмін думок всіх, таким чином вирішується мета; комунікативних: взаємодії в групі – одна задача, але декілька проблем (мають високий рівень пошуковий, елемент емоційних змагань); конкурентної групи: одна задача на дві групи; ситуаційні та рольові завдання, які проводяться з демонстрацією навичок.

Формування навичків на заняттях з «Основ медсестринства» як еталон практичної підготовки, має чотири етапи: I – позаклінічний (фантомний курс); II – практичний тренінг (багаторазове виконання); III – автоматизованого виконання (індивідуальна відмінність); IV – постійне закріплення навичка з метою збереження, якщо не буде закріплюватися – навичка «гальмується» і «провалюється». Критерії контролю засвоєння навичок: якість => ступінь автоматизованості => успішність виконання в ускладнених умовах.

Формування вмінь – це засвоєні суб'єктом виконання дій, які базуються на практичному застосуванні раніше здобутих (набутих) знань та навичок і які приводять до успіху в даному виді діяльності. Найбільш ефективними методами для формування вмінь є: практичний тренінг, робота на робочому місці, імітації дій лабораторних досліджень, практика в ЛПЗ, тренажери.

Структура ІМК рекомендована для забезпечення практичних занять всіх дисциплін циклу професійної та практичної підготовки студентів та включає: мету та завдання підсумкової практики; програма змістового модуля № 2 «Підсумкова практика»: тематичний план; обов'язки викладача та студентів; питання охорони праці в галузі та техніки безпеки на робочому місці; вимоги щодо ведення щоденника; завдання з індивідуальної самостійної роботи; форми і методи контролю знань та вмінь; критерії оцінки успішності студентів за відповідною бальною шкалою.

Тематичний план підсумкової практики включає та розподілений погодинно на: роботу студентів у стаціонарних відділеннях ЛПЗ; позааудиторну самостійну роботу; перелік питань, рекомендованих для самостійного опрацювання; ІНДЗ; методичні рекомендації; література; додатки.

Педагогічний компонент діяльності П(Ц)МК ППП № 1 спрямований на формування потреби викладачів цієї методичної комісії у самоосвіті, орієнтованої на розвиток професійних якостей, вирішення уявлень про модель викладача в цілому, був проаналізований методичним кабінетом та представлений на: науково-практичній конференції медичних сестер м. Харкова та Харківської області: «Організація роботи медсестри на робочому місці»; науково-практичній коледжній конференції «Формування фахової майстерності викладачів»; Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи», «Використання новітніх технологій навчання як важливого чинника підвищення якості підготовки та розвитку особливості медичного спеціаліста»; семінарі для викладачів ВМНЗ I-II р.а. Харківської області «Майстер-клас «Стандарти сестринської діяльності та їх практичне використання в навчальному процесі та професійній діяльності».

Збірник наукових статей

Застосований методичним кабінетом коледжу метод моделювання опосередкованого практичного дослідження об'єкта, в даному випадку діяльності П(Ц)МК ППП № 1 коледжу, результати якого були представлені на обласному семінарі викладачів ВМНЗ І-ІІ р.а. Харківського регіону, є впливовим механізмом розвитку професійно важливих якостей викладачів та підвищення стандартів їх педагогічної компетентності з метою посилити вимоги до процесу викладання навчальних дисциплін і підвищення якості навчального процесу у коледжі. Цей метод певною мірою відображає практичне впровадження інноваційних форм та методів управління навчальним закладом та модернізацію медичної освіти.

Література

1. Зварич І. Впровадження стандартів оцінювання педагогічної компетентності викладачів у вищих навчальних закладах США / І. Зварич // Вища школа. – 2012. – № 2. – С. 42-51.

2. Малик Г. Застосування методу моделювання у реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього документознавця / Г. Малик // Вища школа. – 2012. – № 1. – С. 70-85.

3. Ходорчук А. Я., Стубайло Т. С. Компетентнісний підхід по підготовці фахівців у вищому навчальному закладі / А. Я. Ходорчук, Т. С. Стубайло // Вища школа. – 2010. – № 2. – С. 154-156.

Тамара Парафейник, Надежда Харченко. Инновационные исследования предпосылок профессионального развития преподавателей в деятельности Харьковского базового медицинского колледжа № 1.

Описано педагогическое исследование, посвященное изучению и анализу компонентов, которые содействуют созданию условий, влияющих на профессиональный рост преподавателей высшего учебного заведения на примере деятельности его структурного подразделения.

Ключевые слова: качество образования, метод моделирования, компоненты, профессиональный рост.

Tamara Parafeynik, Nadezhda Kharchenko. Innovative research prerequisites professional development of teachers in the activities of the Kharkov medical collage № 1.

Described pedagogical research devoted to the study and analysis of the components that contribute to the creation of conditions that affect the professional development of teachers of higher education by the example of its structural unit

Key words: quality of education, simulation method, components, professional growth.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

УДК 37.013.42

© Пахолок Р. І., 2013

Пахолок Роман Іванович

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЧОЛОВІЧОЇ МОЛОДІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ У МІЖВОЄННУ ДОБУ

Проаналізовано основні напрями формування здорового способу життя чоловічої учнівської молоді західноукраїнських шкіл у міжвоєнну добу. Виявлено причини актуальності проблеми в досліджуваній період, виокремлено актуальні для сучасності ідеї. Доведено, що у західноукраїнських школах міжвоєнного періоду проводилася активна робота з формування здорового способу життя.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, чоловіча учнівська молодь, міжвоєнна доба.

Питання формування здорового способу життя не є новим, однак у всі історичні періоди його значення залишалося вагомим і беззаперечним, адже здорова нація – запорука успішного функціонування суспільства. Віддавна проголошувалося беззаперечну істину: хворобі легше запобігти, ніж вилікувати. Однак сьогодні в Україні лише 7 % школярів повністю здорові. Рівень захворюваності за останні п'ять років серед дітей шкільного віку зріс на 15 % [1], що актуалізує питання формування здорового способу життя.

Задля ефективнішої роботи в цьому напрямі варто звернутися до історичного досвіду, який містить цікаві напрацювання й ідеї. Метою статті є аналіз основних напрямів формування здорового способу життя учнівської чоловічої молоді в міжвоєнну добу. Завдання статті: виявити причини актуалізації питання формування здорового способу життя у досліджуваній період; проаналізувати основні напрями діяльності щодо формування здорового способу життя юнаків; виокремити актуальні для сучасності ідеї.

На сьогодні є низка праць з історії шкільництва Галичини (О. Волинська, Т. Завгородня, І. Курляк, Г. Лемко, З. Нагачевська, Б. Ступарик), Буковини (Н. Гнесь, В. Гомоннай, Л. Кобилянська, О. Пенішкевич, І. Петрюк, В. Росул, Л. Тимчук, М. Чепіль), Закарпаття (В. Гомоннай, І. Небесник, В. Росул, В. Сагарда, О. Юрош), у яких автори окреслюють шляхи навчання й виховання західноукраїнського юнацтва. Однак питання формування здорового способу життя розглядають побіжно, дотично до тем своїх наукових інтересів.

Розвиток валеологічної освіти на західноукраїнських землях у міжвоєнний період досліджує О. Волошин. Науковець виокремлює

Збірник наукових статей

такі напрями формування змісту валеологічної освіти міжвоєнного періоду: створення протиалкогольного та протинікотинного руху; визначення змісту діяльності товариств з метою духовного, морального і фізичного виховання молоді; змістове забезпечення шкільного спорту та занять з фізичної культури для збереження здоров'я; визначення змісту валеологічного виховання (зорієнтованості його на валеологічні цінності) в родині; визначення змісту гігієнічної науки і санітарної практики; визначення змісту просвітницько-валеологічної роботи із творами природничого характеру [2, с. 16].

У досліджуваний період західноукраїнські землі перебували під владою Польщі, Румунії, Чехії. Колонізаторська політика була спрямована на усунення українців від управлінських сфер, недопущення заснування українських навчальних закладів, максимальне висискування трудового потенціалу. Більшість населення була зайнята в сільському господарстві, яке не забезпечувало господарям належного рівня життя, часто було збитковим. Матеріальна скрута, важкі житлові умови, непосильна праця підривали здоров'я населення, тим самим створюючи умови для розвитку дизентерії, скарлатини, розвитку епідемії тифу. У 1900 р. від скарлатини в Галичині померло 6 742 особи (для порівняння – у Чехії 596 осіб), від запалення легень – 25 243 особи (в Чехії 10 953). Загальна кількість випадків смертності в Галичині – 58 106 осіб (у Чехії 16 636) [3, с. 577]. Високою залишалася смертність серед учнівської молоді. Тогочасна преса часто друкувала посмертні згадки про хлопців – учнів народних, середніх, вищих шкіл. Так, на 12 році життя помер Ігор Тофан, учень 6 класу народної школи ім. Т. Шевченка в Коломиї. Посмертну згадку про свого передплатника, який часто надсилав до редакції власні вірші й загадки, вмістив журнал “Малі друзі” [4, с. 8-9]. Тому актуальним залишалось питання формування здорового способу життя. Для довоєнного періоду характерна активізація наукових пошуків у галузі фізичного виховання та гігієни. Навчально-виховний процес планувався відповідно до вимог гігієни. В окремих середніх закладах вводилися посади шкільних лікарів, які вивчали й контролювали стан здоров'я шкільної молоді, проводили інструктажі щодо попередження захворювань. Оздоровлення дітей та молоді здійснювалося шляхом організації екскурсій, рухливих ігор і забав, літніх відпочинкових таборів тощо.

Особливої гостроти це питання набрало в міжвоєнну добу. Питання формування здорового способу життя активно пропагується в усіх типах чоловічих навчальних закладів. Опіка за здоров'ям та харчуванням проявляється у створенні при гімназіях секцій

“доживлювання” молоді [5, с. 73-74]. Над питанням пропагуванням здорового способу життя активно працювали такі організації, як “Просвіта”, “Рідна Школа”, “Наукове Товариство ім. Т. Шевченка”, орган “Українського Лікарського Товариства у Львові”. На сторінках часописів “Шлях виховання й навчання”, “Школа”, “Лікарський вісник”, “Здоровле” висвітлювалися санітарно-гігієнічні питання, проблеми гігієни, правильного харчування, загартування та впливу фізичної активності на стан здоров’я людей. Саме за школою визнавали провідну роль у формуванні в учнів здорового способу життя. На це, зокрема, була спрямована діяльність літніх оздоровчих таборів, у яких щорічно учні мали можливість оздоровитися й загартуватися.

При гімназіях створюються комітети, які займалися організацією літнього відпочинку дітей. Так, у Львівській академічній гімназії учителі разом із представниками від “Батьківського кружка” організували перші “вакаційні оселі” (літній табір) у Шешорах для учнів гімназії Українська [5, с. 74]. До організації таборів активно долучалися вчителі разом із представниками батьківських комітетів, членів громадських об’єднань. Цікаво, що літні табори відпочинку організовували і для учнів, і для вчителів. У них проводилася велика робота з оздоровлення хлопців, загартування. Традиційними формами роботи були екскурсії, походи, мандрівки. Організатори максимально використовували рекреаційні можливості українських Карпат, навколишньої природи.

Важливим чинником плекання здоров’я чоловічої молоді стала участь у діяльності молодіжних товариств – “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”. Під проводом учителів та організаторів спортивного руху І. Боберського, О. Тисовського юнаки загартовувалися фізично, розвивали силу, спритність, витривалість.

Питання збереження здоров’я, ведення здорового способу життя та гігієни обговорювалися у школах, на конференціях, конгресах та в тогочасних закладах охорони здоров’я. Для вчителів організували санітарно-гігієнічні курси. На Першому українському педагогічному конгресі в 1935 році, поряд з іншими, гостро стояло питання виховання в людини відповідальності за власне здоров’я та здоров’я інших людей. У низці творів було розкрито основні шляхи формування, збереження та зміцнення здоров’я. Видавалися також підручники й посібники відповідної тематики. Учителі шкіл вели активну просвітницьку роботу серед батьків з метою організації допомоги у справі охорони здоров’я дітей. На всіх рівнях активно здійснювалася протиалкогольна, протигінієтинова, протитуберкульозна пропаганда.

Збірник наукових статей

Серед студентських організацій найактивнішу участь в антиалкогольній просвітницькій роботі брали “Союз українських студентів абстинентів” і “Медична Громада”. Пропаганду здорового способу життя також проводили “Просвіта”, “Рідна школа”, “Українське лікарське товариство”, “Українське гігієнічне товариство”, “Учительська громада” та інші об’єднання інтелігенції, а також “Луг”, “Сокіл”, “Пласт”, “Орли – КАУМ”, “Український спортовий союз”, “Каменярі”.

Отже, у міжвоєнний період у всіх типах шкіл Західної України проводилася активна робота з формування здорового способу життя. Потребу в ній зумовлювали складні суспільно-політичні умови; висока смертність, особливо серед учнівської молоді. Формування здорового способу життя чоловічої учнівської молоді відбувалося у двох напрямках: теоретичному та практичному. До першого відносимо просвітницьку роботу серед учительського й учнівського колективів, батьків, здійснювану педагогами, громадськими діячами на сторінках часописів та у навчально-виховному процесі; організацію курсів. До другого напряму відносимо організацію планування навчально-виховного процесу відповідно до гігієнічних вимог; створення при гімназіях секцій “доживлювання” молоді; організацію комітетів, що займалися питаннями оздоровлення дітей; функціонування літніх таборів відпочинку.

У сучасному навчально-виховному процесі варто відродити співпрацю сім’ї та школи з формування здорового способу життя; активізувати протиалкогольний та протинікотиновий рух; пропагувати здоровий спосіб життя у дидактичному й виховному процесі.

Перспективами наступних наукових розвідок може стати вивчення ролі дитячих та молодіжних організацій у формуванні здорового способу життя; аналіз публікацій тогочасних часописів щодо плекання здоров’я учнівської молоді.

Література

1. В Україні лише 7 % школярів повністю здорові (03.04.2013) // Українська правда життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/health/2013/04/3/125660> – Назва з титул. екрану.

2. Волошин О. Р. Розвиток валеологічної освіти на західноукраїнських землях (1918-1939 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / О. Р. Волошин; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич, 2012. – 20 с.

3. Перша промова А. Шмігельського в галицькій соймі (подав А. Чернецький) // Збаражчина. Збірник споминів статей і матеріалів / ред. колегія: А. Батюк, Г. Ничка, Р. Осінчук, М. Лисогір, Т. Панасюк;

НТШ, Комісія регіональних дослідів і публікацій; Український Архів, т. XVII. – Торонто, [1968]. – С. 576-580.

4. Посмертна згадка // Малі друзі. Ілюстрований журнал для української дитвори. – Львів, 1937. – Ч. 9-10. – С. 8-9.

5. Українська Академічна гімназія у Львові 1921-1931. – Львів : Накладом Батьківського Комітету, 1932. – 101 с.

Роман Пахолок. Формирование здорового образа жизни мужской молодежи западноукраинских школ в межвоенный период.

Проанализированы основные направления формирования здорового образа жизни мужской учащейся молодежи западноукраинских школ в межвоенный период. Выявлены причины актуальности проблемы в исследуемый период, выделены актуальные для современности идеи. Доказано, что в западноукраинских школах межвоенного периода проводилась активная работа по формированию здорового образа жизни.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, мужская учащаяся молодежь, межвоенный период.

Roman Pakholok. Health Promotion young men in Western schools inter-war period.

The basic directions of a healthy lifestyle male pupils Western schools in the inter-war period. The reasons for urgent problems in the study period, determined relevant to modern ideas. It is shown that in Western schools interwar period was carried out active work to create a healthy lifestyle.

Key words: healthy lifestyle, male pupils, interwar era.

Стаття надійшла до редакційної колегії 09.08.2013

УДК 37.035:355.01(-047.22)

© Пеньков В. І., 2013

Пеньков Володимир Іванович

Академія внутрішніх військ МВС України, м. Харків

**ВАЖЛИВІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВИКЛАДАЧА
В СПРЯМУВАННІ КУРСАНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ
ДО САМООСВІТИ**

Розглядається основні засади, чинники, компоненти, що формують компетентність викладача, який вміло спрямовує курсантів до неперервного навчання. На підґрунті системного підходу проаналізовано професійну діяльність викладачів військових вищих навчальних закладів, що забезпечує та спрямовує курсантів на самоосвіту, самовиховання, розвиток особистості.

Збірник наукових статей

Ключові слова: компетентність, самоосвіта, самовиховання, особистість, розвиток, самопізнання.

Діяльність викладача є поліфункціональною і має широке значення в навчально-виховному процесі вищої школи. У спілкуванні з курсантами викладач повинен застосовувати максимум вмінь та знань для результативного навчального процесу.

В наш час об'єми інформації зростають блискавично і на перший план виходить вміння орієнтуватися в ній, виділяти суттєве від другорядного. В багатьох військових вищих навчальних закладах (далі – ВВНЗ) склалася така ситуація, що вони просто невзможі впоратися з потоком нових знань і тому для сучасного курсанта однією з умов отримання якісної освіти є самоосвіта. В цьому випадку дуже важлива викладацька компетентність, щоб вміло спонукати курсанта до оновлення своїх знань, та правильно обирати для себе головне.

Метою публікації є організація і реалізація самоосвіти у навчально-виховному процесі ВВНЗ, під час впливу на курсанта професійного, компетентного викладача, та висвітлення основних компонентів, підходів та методів впливу викладача на курсанта, під час підготовки майбутнього фахівця сучасного рівня, завдяки самоосвітньому процесу.

Сучасна дидактика пропагуючи активізацію, самостійність, інтерес до знань переосмислювала і уточнювала теоретичні положення видатних педагогів минулого – Яна Амоса Коменського, Йогана Фрідріха Гарберта, Адольфа Дістервега, Костянтина Дмитровича Ушинського. Звідси висунуто ряд принципових положень, які свідчать, що педагогічна теорія і практика підходить до загальної ідеї необхідності активізації курсанта не з вузькодидактичних позицій, а з погляду можливостей системи вузівської освіти для всебічного розвитку особистості, та подолання суперечностей між інтересами індивіда і цілями суспільства.

Сучасні дослідження В. Ф. Дмитрієвої, З. Ф. Єсаревої, С. Г. Вершловського, Н. В. Кузьміної, Є. Е. Смирнової, спрямовані на створення сприятливих умов для навчання, мають на меті викликати у тих хто навчається бажання до активної розумової і практичної діяльності, а також створення умов до самоосвіти.

Курсанту-першокурснику, що не володіє ще досвідом навчання у вузі, найчастіше не відразу вдається знайти такі форми організації розумової праці, які б забезпечили найбільшу ефективність і гарну якість самостійної роботи. Зрозуміло, що в кожного учня за період перебування в школі складаються певні звички, навички, прийоми роботи з підручником. Однак вони не завжди досконалі, а по-друге недостатні для застосування у вищій школі, де потрібна поглиблена

робота над дуже великим і складним навчальним матеріалом. Тому ефективність творчого розвитку курсантів у вищій школі залежить від компетентності та професійної майстерності викладача, його готовності до формування і розвитку творчої особистості. Підготовка висококваліфікованого спеціаліста у вищій школі передбачає не лише запам'ятовування масивів інформації, а й розвиток навичок самостійного творчого мислення, здатності продукувати нові знання, уміння застосовувати їх на практиці. Продуктивне мислення формується тільки у проблемних ситуаціях, які сприймаються як протиріччя між наявними і новими знаннями. Ефективним навчання може бути лише в процесі дослідження. Тому у вищій школі у навчальний процес викладач впроваджує методи науково-дослідної діяльності, прищеплює курсантам уміння володіти методологією наук як інструментом здобування нових знань, а також заохочення до самостійного пошуку нової інформації [1].

В дослідженні З. Ф. Єсаревої показано, що лише сполучення наукової та педагогічної діяльності для викладача вищої школи є продуктивним [3]. Проте, на думку деяких авторів, провідну роль в діяльності викладача ВНЗ грає саме педагогічна діяльність, а всі інші види діяльності нею інтегруються та проявляються в ній. Можна сформулювати певні критерії для оцінки рівнів науково-дослідної, базово-професійної, військово-бойової, господарської, адміністративної, управлінської та громадської діяльності викладача ВВНЗ. Відносно педагогічної діяльності можна прийняти класифікацію Н. В. Кузьміної, згідно якої установлюється 5 рівнів її продуктивності [4], розглянемо їх в контексті діяльності ВВНЗ:

- репродуктивний – педагог вміє переказати іншим те, що знає сам;
- адаптивний – при якому педагог в змозі пристосувати своє повідомлення до особливостей аудиторії;
- локально-моделюючий знання курсантів, коли педагог володіє стратегіями навчання, знаннями, вміннями, навичками за окремими розділами курсу, що дозволяють визначити педагогічну мету, поставити задачі, розробити алгоритм їх вирішення та використати педагогічні засоби включення курсантів в навчально-пізнавальну діяльність;
- системно-моделюючий знання курсантів, коли педагог володіє стратегіями формування шуканої системи знань, вмінь та навичок за дисципліною в цілому;
- системно-моделюючий діяльність та поведінку курсантів, при якому педагог вміє перетворити свою дисципліну в засіб формування особистості курсанта, його потреб у самовихованні, самоосвіті та саморозвитку.

Збірник наукових статей

Якщо прийняти дану класифікацію за основу, то слід відмітити, що педагоги першого і другого рівня не володіють свідомими стратегіями педагогічної діяльності та здійснюють її здебільшого завдяки інтелектуальним якостям. Власне педагогічна компетентність виявляється на третьому рівні, коли домінанта зміщується із себе на вихованців. На четвертому і п'ятому рівнях уже очевидна педагогічна майстерність, що виявляється у спроможності підпорядковувати власні інтереси педагогічній меті, створювати оригінальні системи навчально-виховної роботи, спонукати курсантів до самоосвіти та саморозвитку. Професійні знання є фундаментальною основою педагогічної майстерності і охоплюють три блоки навчальних дисциплін: психолого-педагогічні, фахові, соціально-гуманітарні.

Педагогічна техніка передбачає наявність трьох груп умінь: здійснювати навчально-виховний процес, виховну роботу; взаємодіяти зі курсантами, управляти ними в процесі різноманітної діяльності; управляти собою, своїм емоційним станом, мовленням, тілом, що виявляється у поведінці. Педагогічні вміння допомагають формуванню професійної позиції викладача, дають змогу отримати результат, адекватний цілям, задумам. З. Ф. Єсарєвою [3] було визначено такі спеціальні функції діяльності викладача вузу, як інформаційна, розвиваюча та орієнтаційна.

Викладач вищого навчального закладу повинен постійно працювати над вдосконаленням своєї педагогічної майстерності, від чого значною мірою залежать результати його роботи. Складовими професійної майстерності є професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна моральність, професійно значущі якості, зовнішня культура [2].

Висновки. Таким чином, педагогічна компетенція викладача є важливою засадою яка забезпечує умови та спрямовує курсантів до навчання, самоосвіти. Компетентність, педагогічно-методична майстерність викладача дозволяє створити оптимальні умов для самостійній роботі курсантів. Викладач зобов'язаний зробити все, щоб сприяти розвитку здібностей кожного курсанта, створити належні умови для їхнього розвитку, самопізнання. Особистісні якості викладача ВНЗ відіграють важливу роль у вихованні та навчанні курсантів, оскільки він постійно перебуває у сфері уваги молодих людей. Викладач є для курсанта і взірцем, і засобом виховного впливу на нього. Курсант, наслідуючи викладача, переймає його знання, вміння, манери тощо, знання педагога, його кращі моральні й вольові якості є потужним засобом переконання і впливу на курсанта. Тому викладач повинен орієнтуватися на сучасний стан культури, бути цікавою та всебічно розвиненою особистістю, не зупинятися на досягнутому і своїм прикладом спонукати курсанта постійно вчитися.

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти [5] і створення зони Європейської вищої школи висувають нові вимоги до викладача, здійснюється переоцінка значення форм та методів педагогічної роботи. Все більш вагоме місце в цій діяльності займатимуть методи активного навчання курсантів, серед яких особлива роль відводиться самоосвіті, самовихованню, самопізнанню.

Література

1. Астахова В. И. Особенности положения преподавателей вузов Украины / В. И. Астахова // СОЦИС, 2007. – № 8. – С. 117-120.
2. Дубицкий В. В. О мотивации деятельности преподавателей вуза / В. В. Дубицкий // СОЦИС, 2004. – № 1. – С. 121-124.
3. Есарева З. Ф. Особенности деятельности преподавателя высшей школы / З. Ф. Есарева. – Л. : Ленинград. ун-та, 1974. – 112 с.
4. Кузьмина Н. В. Способности, одаренность, талант учителя / Н. В. Кузьмина. – Л. : Знание, 1985. – 32 с.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали) / За ред. Кременя В. Г. / авт. М. Ф. Степко, Я. Я. Боллобаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубіянко, І. І. Бабін. – Київ-Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2004. – 114 с.

Володимир Пеньков. Важность педагогической компетенции преподавателя в устремлении курсантов высшей школы к самообразованию.

Рассматриваются основные принципы, факторы, компоненты, которые формируют компетентность преподавателя, который умело направляет курсантов к непрерывной учебе. На основе системного подхода проанализировано профессиональную деятельность преподавателей военных высших учебных заведений, которая обеспечивает и направляет курсантов на самообразование, самовоспитание, развитие личности.

Ключевые слова: компетентность, самообразование, самовоспитание, личность, развитие, самопознание.

Volodymyr Pen'kov. The importance of pedagogical competence of teacher is in aspiration of cadets of higher school to the self-education.

In the article examined basic principles, factors, components, which form a competence for a teacher which able sends cadets to the continuous studies. On the basis of a systematic approach analyzes the professional work of teachers of military higher education institutions, which provides and directs cadets to self-education, self-education, personal development.

Key words: competence, self-education, self-education, personality, development, self-knowledge.

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.09.2013

Перкова Александра Александровна
Белгородский государственный национальный
исследовательский университет

**ПОНЯТИЕ «РЕЧЕВОГО КЛИШЕ»
В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ЛИНГВИСТИКЕ**
(по проекту ВКГИ 005-2013)

В статье представлена теоретическая сторона вопроса трактовки понятия «речевое клише» посредством сравнительного анализа интерпретаций данного явления в языке у зарубежных и отечественных исследователей, что позволяет, с одной стороны, четко осветить проблематику вопроса, а с другой, выявить особенности его представления в отечественных и зарубежных источниках.

Ключевые слова: речевой этикет, речевое клише, стереотип, стандарт, шаблон, идиома.

Как известно, единицы речевого этикета (РЭ) представляют собой речевые клише, использующиеся для правильного и уместного выражения мыслей и чувств, намерений и желаний участников общения. Они также необходимы для начала, поддержания и завершения беседы. Но, к сожалению, содержание данного понятия до сих пор остается нечетким, несмотря на наличие большого количества работ как отечественных, так и зарубежных исследователей, посвященных этой проблеме.

Данная работа нацелена на проведение сравнительного анализа источников по обозначенному вопросу, в ходе которого будут освещены основные авторские позиции в Европе и нашей стране по данной проблеме, а также обозначены особенности в интерпретации понятий «клише» и «речевое клише» отечественными и зарубежными авторами.

Сам термин «клише» применяется в лингвистике в отношении устойчивых сочетаний с высокой степенью частотности употребления и рассматривается как шаблонно применяемое предложение, в силу того, что некоторые средства выражения прикреплены к определенным ситуациям общения. А степень стандартизованности таких ситуаций прямо пропорционально зависит от их частотности. В этой связи М. В. Соковнин отмечает, что стандартизации в социальном общении подвергаются, прежде всего, простейшие, многократно повторяющиеся коммуникативные проявления, среди которых первое

место занимают этикетные отношения, в последствие обрастающие семиотическими стереотипами. Им также отмечается, что они воспринимаются и усваиваются с детства в процессе воспитания и практически сразу находят отражение в коммуникативных ситуациях [3, с. 105]. Л. П. Якубинский, продолжая мысль М. В. Соковнина, говорит о причинах возникновения речевых клише, среди которых особо выделяет бытовой шаблон, выстраивая следующую причинно-следственную связь: заполнение повседневного быта повторяющимся и шаблонным – большая часть суммарных взаимодействий с людьми приходится на шаблонные взаимодействия – взаимодействия людей друг с другом всегда сопровождаются речевым общением – шаблонные взаимодействия обрастают шаблонными речевыми взаимодействиями [4, с. 167].

Известно, что реализация языковой системы в речи с одной стороны предполагает высокую степень вариативности, но, в тоже время, уже с другой стороны процесс общения требует зачастую стабильности и постоянства разговорных формул. Связь же клише напрямую с ситуацией общения и речевым намерением говорящего, приводит к тому, что в них, как в единицах устного общения, находят отражение такие свойства речи как спонтанность, эмоциональность, нормативность. Логическим следствием этого становится наличие огромного количества к्लешированных фраз в языке. В ином случае процесс коммуникации был бы крайне затруднен, поскольку постоянно новое оформление мысли при формулировании высказывания требовало бы непрерывного языкового творчества и больших временных затрат.

Называя речевые клише «словесными опорами», С. А. Корзина в своем определении данного понятия называет также и их сущностные характеристики. Она считает, что речевые клише представляют собой особые разговорные формулы, отличительными чертами которых являются идиоматичность и нестандартность в образовании, четкая семантическая стабилизация. Они используются для выражения наиболее типичных вербальных реакций в конкретных условиях общения и передают мотивы речевой деятельности, будучи, что крайне важно и особо подчеркивается автором, напрямую связанными с ситуацией общения и социальной средой [1, с. 24].

Говоря о зарубежных исследователях речевых клише, прежде всего, стоит отметить таких английских ученых как Р. Елсон, Э. Партридж, Дж. Валлинс, исследования которых во многом посвящены данной проблематике. Они дают немного отличающиеся друг от друга интерпретации термина «клише». Дж. Валлинс, например, считает, что к клише можно отнести износившиеся идиомы и известные цитаты, иногда перестающие существовать по причине

чрезмерного употребления. Э. Партридж первоначально также называл термином «клише» изношенные фразы или короткие предложения, готовые к немедленному употреблению. Однако, в крайней степени авторским было продолжение трактовки данного понятия, заключающееся в том, что подобные фразы стали настолько избитыми, что разборчивые ораторы и скрупулезные писатели избегают их, потому что осознают вероятность возникновения неприятной реакции аудитории, вызванной использованием клише. Позже автор, признавая некоторую грубость и неполноту приведенного им определения, решает дополнить его классификацией:

- избитые фразы;
- идиомы, превратившиеся в клише;
- устойчивые построения и цитаты из иностранных языков;
- цитаты из английской литературы [5, с. 3].

Другой английский лингвист Р. Елсон, рассматривая «клише» в качестве стереотипной печатной формы, использованной в типографии и говоря, что в связи с журналистикой оно означает банальное или изношенное выражение, стершееся из-за постоянного использования, выделяет следующие разновидности клише:

- стержневые фразы;
- неизбежное прилагательное;
- пословицы;
- избитые цитаты;
- избитые метафоры.

Отличительной особенностью большинства отечественных исследователей этой области лингвистики является то, что они зачастую определяют лишь содержание данного понятия, минуя при этом его классификацию. Однако есть и исключения. Так, например В. Д. Девкин к группе клише относит наряду с пословицами, разговорные формулы, используемые в различных ситуациях, банальные фразы и веллеризмы (часто употребляемые выражения со сниженной коннотацией).

Немаловажным остается также и тот фат, зачастую в лингвистике используются на первый взгляд синонимичные понятию «клише» термины: стереотип, стандарт, шаблон, а отсюда и встречающиеся в научных трудах такие понятия как «речевые клише», «стереотипные выражения», «застывшие фразы/конструкции», «речевые штампы», «шаблонные фразы». Однако с их употреблением необходимо быть крайне осторожными и всегда помнить о дифференциации их значений. Так, например, не будут взаимозаменяемыми термины «речевое клише» и «штамп», поскольку термин «штамп» (или «шаблон») в русском языке имеет негативно-оценочное значение, и, как следствие, связывается с бездумным и

безвкусным использованием выразительных возможностей языка, тогда как понятие «клише», будучи стилистически нейтральным, относится к уместно применяемым готовым формулам в соответствии с коммуникативными требованиями той или иной речевой сферы. Подтверждением этому является мнение В. Г. Костомарова в отношении штампа, согласно которому штамп представляет не столько затасканный и извращенный стандарт, сколько изнасилованную жанром идиому, метафору, фразеологическую или образную единицу [2, с. 72-73]. Однако спорной остается значение штампов для газетной лексики. Многие исследователи (Г. О. Винокур, Р. А. Будагов, Г. А. Золотова и др.) высказываются неоднозначно на этот счет, говоря как об их положительной, так и об отрицательной роли в газетном стиле. В этой связи особо примечательна точка зрения Г. О. Винокура, который, признавая положительную роль штампов для газетного производства, предупреждает также и о таеющейся культурной опасности, заключающейся в штампованности газетной речи.

Размышляя о развитии человеческого общества, трудно представить этот процесс без уникальных способностей людей общаться друг с другом, среди которых наиболее сложной и совершенной по отношению к другим формам общения является речевое общение, отличающее мир людей от мира животных. Процесс речевого общения, реализующийся в речевом поведении, предполагает обусловленность конкретной коммуникативной ситуацией, эмоциями и поступками других людей. В следствие, при учете того факта, что большинство жизненных ситуаций стереотипно, возникает потребность стандартности их вербально воплощения, и именно поэтому речевые клише крайне важны для человеческого общения. Благодаря использованию их в речи значительно упрощается процесс коммуникации и, следовательно, облегчается понимание между коммуникантами. А тот факт, что точное и исчерпывающее определение речевых клише отсутствует, связано по большей части лишь с несовпадением данного термина в разных языках.

Литература

1. Корзина С. А. Французский язык : Речевые клише в диалогической речи: учеб. пособие / С. А. Корзина. – М. : Высш. шк., 1991. – 111 с.
2. Костомаров В. Г. Эстетствующее фразерство и проблема стандарта // Вестник МГУ. Серия XI. Журналистика. – 1968. – № 4. – С. 70-77.
3. Соковнин В. М. О природе человеческого общения (опыт философского анализа) / В. М. Соковнин. – Фрунзе : Мектеп, 1973 – 147 с.

4. Якубинский Л. П. О диалогической речи / Л. П. Якубинский // Русская речь. – Петроград : изд. Фонетического института практического изучения языков. – Вып. 1, 1923. – С. 34-56.

5. Partridge E. A. Dictionary of Cliches / E. A. Partridge. – London : Routledge & Kegan Paul Ltd., 1972 – 446 p.

Alexandra Perkova. The cliché concept in the European and Russian linguistic traditions.

The article deals with the theoretical aspect of the cliché concept research. It pays much attention to the differences between European and Russian interpretation of the cliché concept. The cliché researches are clarified and analyzed from three main linguistic schools of Europe and Russia points of view. Identical and various characteristic features have been identified.

Key words: *speech etiquette, cliché concept, stereotype, language standard, speech pattern, idiom.*

Статья поступила в редакционную коллегию 02.09.2013

УДК 159.9:316.6

© Підбуцький О. Ю., 2013

Підбуцький Олександр Юрійович

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

**ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КЕРІВНИКА
ЯК ЧИННИК СПРИЙНЯТТЯ ЙОГО ПІДЛЕГЛИМИ**

У статті розглянуто особистість керівника як фактор формування сприятливого морально-психологічного клімату у колективі. Розглядаються професійні, особисті і ділові якості, які повинен мати сучасний керівник, так він повинен виконувати ролі ініціатора, розподільника ресурсів та посередника, а також усувати будь-які проблеми.

Ключові слова: *керівник, професійні, особисті і ділові якості керівника, морально-психологічний клімат.*

Всяка соціальна роль, в даному випадку – керівника, вимагає певного набору особистісно-психологічних якостей, які грають ту чи іншу роль у створенні морально-психологічного клімату в колективі.

Особисті якості керівника по-суті виступають основою його ділових якостей, його стилю управління, оскільки суть роботи керівника в першу чергу – спілкування з людьми.

Проблеми управління морально-психологічним кліматом та

вплив на нього особистості керівника досліджували такі автори, як: В. С. Агєєв, Г. М. Андрєєва, А. І. Донцов, Ю. М. Жуков, Я. Л. Коломінський, В. Г. Крисько, А. С. Морозов, Р. І. Мокшанцев, М. М. Обозов, Л. О. Петровська, Є. Н. Резніков, Є. В. Руденський, В. А. Соснін, І. Р. Сушков.

Якості, необхідні керівникам, більшість фахівців поділяє на три групи: професійні, особисті і ділові. До професійних належать ті, які характеризують будь-якого грамотного фахівця і володіння якими є лише необхідною передумовою виконання їм обов'язків керівника. До них відносяться:

- високий рівень освіти, виробничого досвіду, компетентності у відповідній професії;
- широта поглядів, ерудиція, глибоке знання як своєї, так і суміжних сфер діяльності;
- прагнення до постійного самоудосконалення, критичного сприйняття і переосмислення навколишньої дійсності;
- пошук нових форм і методів роботи, допомога навколишнім, їхнє навчання;
- уміння планувати свою роботу [2, с. 261].

Особисті якості керівника мало чим повинні відрізнятися від особистих якостей інших працівників, які бажають, щоб їх поважали і з ними рахувалися, тому володіння позитивними якостями теж усього лише передумова успішного керівництва. Це і високі моральні стандарти, психологічне і фізичне здоров'я, високий рівень внутрішньої культури, дбайливість, чуйність, доброзичливе ставлення до людей, оптимізм, впевненість у собі.

Однак керівником роблять людину не професійні або особисті, а ділові якості, до яких необхідно віднести:

- уміння створити організацію, забезпечити її діяльність усім необхідним, ставити і розподіляти серед виконавців задачі, координувати і контролювати їхнє здійснення, спонукати до праці;
- енергійність, домінантність, честолюбство, прагнення до влади, особистої незалежності, лідерства в будь-яких обставинах, а часом і за будь-яку ціну, завищений рівень домагань, сміливість, рішучість, напористість, воля, вимогливість, безкомпромісність у відстоюванні своїх прав;
- контактність, комунікабельність, уміння розташувати до себе людей, переконати в правильності своєї точки зору, повести за собою;
- цілеспрямованість, ініціативність, оперативність у рішенні проблем, уміння швидко вибрати головне і сконцентруватися на ньому, але при необхідності легко перебудуватися;
- відповідальність, здатність керувати собою, своєю поведінкою, робочим часом, взаєминами з навколишніми, виховувати їх;

Збірник наукових статей

- прагнення до перетворень, нововведень, готовність йти на ризик самому і захоплювати за собою підлеглих [2, с. 262].

У дослідженні М. Вудкока і Д. Френсіса «Розкріпачений менеджер» названо 11 якостей, якими, на їх думку, повинен володіти сучасний керівник:

1. Здатність керувати собою. Керівник, що бажає керувати іншими, спочатку повинен навчитися управляти собою. Він зобов'язаний підтримувати власне фізичне здоров'я (стабільний вага); психічне здоров'я (висловлювати свої почуття, не стримуючи емоцій; коректні відносини з підлеглими; спокійно приймати невдачі); ефективно планувати і використовувати власний час для праці і відпочинку.

2. Наявність розумних особистих цінностей. Важливий вплив на формування особистих цінностей надає життєва позиція, яка також суттєво впливає на поведінку. Життєві цінності і позиція виробляються на етапі становлення людини і в довгостроковій перспективі можуть виявитися непридатними і навіть руйнівними. Тому необхідно час від часу піддавати сумніву, аналізувати і переглядати свої цінності.

3. Чіткі особисті цілі. Керівник повинен усвідомлювати власні довгострокові і короткострокові цілі, знати способи їх досягнення і прагнути до їх досягнення. При цьому важливо, щоб цілі були реально досяжні.

4. Прагнення до особистого зростання. Саморозвиток особистості – швидше нескінченний безперервний процес, ніж мета, яку необхідно досягти. Керівник повинен сам відповідати за своє навчання, керувати своїм професійним розвитком, вміти оцінювати свій досвід.

5. Вміння вирішувати проблеми складається з уміння використовувати інформацію, ефективно планувати власну діяльність, встановлювати чіткі критерії визначення успіху і невдачі, застосовувати відомі наукові методики вирішення проблем.

6. Винахідливість і здатність до інновацій. Зокрема особистість може впоратися з творчою роботою над обмеженою завданням, але коли проблема стає ширше і складніше, то виникає необхідність створення творчих колективів.

7. Здатність впливати на оточуючих.

8. Знання сучасних управлінських теорій. Кожна теорія має бути оцінена щодо її відповідності конкретній організації і конкретного часу.

9. Здатність керувати. Насамперед, керівник повинен уміти справлятися з безліччю особистих впливів на нього і підходити до цього творчо. Керівник повинен вміти здійснювати вибір; залучати і використовувати необхідні ресурси; планувати та ініціювати зміни;

розвивати здатність ефективної роботи протягом тривалого часу.

10. Вміння навчати підлеглих. В обов'язки керівника входить створення сприятливих умов для особистого зростання співробітників, а також визначення можливостей кожного окремого працівника, пошук прийнятних засобів для їх розкриття та проведення постійних консультацій.

11. Здатність формувати і розвивати ефективні робочі групи. Керівники, створюючи робочі групи-команди, переслідують наступні цілі: команда може добитися набагато більше; колективне рішення проблем зменшує стресові ситуації [3, с. 163-165].

Керуючі ролі керівника пов'язують з необхідністю приймати рішення, проводити зміни в роботі очолюваного ним підрозділу і реагувати на зміни зовнішнього середовища. Керівник повинен виконувати ролі ініціатора, усувати проблеми, розподільника ресурсів та посередника.

Керівництво в організації – це існуючий компонент ефективного управління. Для нас цікавий керівник, який одночасно є лідером і ефективно управляє своїми підлеглими. Його мета - впливати так, щоб підлегли виконували роботу, доручену організації. На жаль, ефективні лідери не завжди є одночасно і ефективними керівниками. Про ефективність лідера можна судити по тому, в якій мірі він впливає на інших [4, с. 71].

Отже, ми розглянули основні характеристики, що мають відношення до особистості керівника. Людина не народжується з набором перерахованих вище якостей, а всі вони є поєднанням отриманих від особливостей природи та соціально-історичних умов її життя.

Література

1. Андреев В. И. Саморазвитие менеджера / В. И. Андреева. – М., 1995. – 160 с.
2. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: пособие по кадровой политике / В. Р. Веснин. – М., 2001. – 496 с.
3. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер / М. Вудкок, Д. Фрэнсис. – М. : Дело, 1991. – 320 с.
4. Журавлев А. Л. Стиль руководства для управления социально-психологическим климатом производственного коллектива. Социально-психологический климат коллектива / А. Л. Журавлев. – М. : Наука, 1979. – С. 137-139.

Алексей Подбуцкий. Личностные характеристики руководителя как фактор восприятия его подчиненными.

В статье рассмотрена личность руководителя как фактор формирования благоприятного морально-психологического климата в

коллективе. Рассматриваются профессиональные, личные и деловые качества современного руководителя. Так, он должен исполнять роли инициатора, распределителя ресурсов и посредника, а также уметь устранять проблемы разнообразного характера.

Ключевые слова: руководитель, профессиональные, личные и деловые качества руководителя, морально-психологический климат.

Alexey Pidbutskiy. Personal characteristics of the Manager as a factor in the perception of his subordinates.

The article considers the identity of the head as the factor of formation of a favorable moral and psychological climate in the team. Are considered professional, personal and business qualities of a modern leader. it should be the initiator, distributor resources and mediator, and troubleshoot problems.

Key words: Manager, professional, personal and business qualities of leadership, moral-psychological climate.

Стаття надійшла до редакційної колегії 03.09.2013

УДК 796

© Плачинда Т. С., 2013

Плачинда Тетяна Степанівна

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

**РОЛЬ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ПІД ЧАС
НАПРУЖЕНОЇ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті зазначено про негативний вплив на організм напруженої розумової діяльності під час навчання у ВНЗ та роль фізичних вправ у підвищенні стійкості організму до перевантаження. Пропонуються напрямки залучення студентської молоді до фізкультурної діяльності у позааудиторний час та підвищення рівня методичних знань і вмінь курсантів самостійно займатись фізичними вправами.

Ключеві слова: фізичні вправи, студентська молодь, майбутні авіафахівці, рухова активність.

Глобалізація соціально-економічної інтеграції в світову спільноту вимагає фахівців нової формації, що відповідає комплексу професійних і особових якостей. Крім глибоких професійних знань майбутній авіафахівець повинен володіти високими фізичними кондиціями і працездатністю, особистою фізичною культурою, лідерськими якостями тощо.

Наразі спостерігається суттєве погіршення стану здоров'я студентської молоді. Під час вступу до ВНЗ необхідно адаптуватися до комплексу нових факторів, крім того, сама навчальна діяльність у вищій школі за останні роки (враховуючи перехід до Болонської системи навчання) дуже змінилась, тому адаптаційно-компенсаторні механізми молодого організму не справляються з навантаженням.

Залишається актуальною проблема дефіциту рухової активності, зниження імунітету та поширення пов'язаних з цим захворювань серед студентів вищих закладів освіти. Зазначені явища зберігають стійку тенденцію, що обумовлюється протиріччям між декларативним та реальним ставленням до фізичної культури.

Метою статті є розкриття ролі фізичних вправ під час інтенсифікованої розумової праці студентської молоді у вищих навчальних закладах.

Проблему активності особистості та напрями її формування в процесі навчальної діяльності досліджували такі науковці як: Є. В. Антіпова, В. Є. Гурін, П. І. Ключник, А. Г. Комков, Л. С. Кулигіна, В. І. Лозова, С. Г. Собко, М. О. Фідірко та ін.

Питання самостійних занять фізичними вправами досліджували О. М. Козленко, Г. Б. Мейксон, Г. А. Пастушенко, К. Г. Плотніков, В. В. Шерета та ін.; формування в молоді прагнення до здорового способу життя Н. І. Волошко, О. М. Захарова, О. М. Кананихіна, Ф Сипченко та ін.

Не зменшуючи вагомий внесок вищевказаних науковців у педагогічну галузь, слід зазначити, що залишається актуальним питання фізичної активності студентської молоді, зокрема під час інтенсифікованої розумової діяльності.

Тривала розумова праця знижує функціональну активність кори великих півкуль. Втома, що розвивається, носить центральний характер і обумовлено це стимуляцією кори великих півкуль сигналами від напруження скелетних м'язів через ретикулярну формацію. Чим інтенсивніше інтелектуальне навантаження, тим більш виражена м'язова напруга під час втоми [3].

Перевага рухового компонента під час фізичної активності над інформаційним визначає енергетичні витрати організму на її виконання. При такій роботі в ЦНС виникає потужний потік аферентних імпульсів, що рефлекторно активізує системи життєзабезпечення і підсилює коригуючий і трофічний вплив ЦНС на органи і тканини [3].

Дотримання стандартних норм і режимів фізичної активності оздоровлює людину. Однією з причин цього є задоволення генетичної потреби організму в рухах. Рухова активність сприяє накопиченню біоенергетичного потенціалу організму, підвищує розумову і фізичну

Збірник наукових статей

працездатність за рахунок збільшення потужності та економічної діяльності внутрішніх органів, оптимізації нервових і гормональних регуляцій, координованої взаємодії різних функціональних систем.

Нажаль, особистісна роль молодих людей у підтриманні та зміцненні свого здоров'я практично зведена до мінімуму. Поступово формується зовсім не обгрунтована впевненість у тому, що здоров'я гарантоване само по собі молодим віком, що будь-які навантаження, режим праці, відпочинку, стрес, гіподинамія тощо, молодий організм спроможний подолати самостійно [1].

Тому, основним завданням викладачів фізичного виховання вищої школи є цілеспрямована робота з залучення студентської молоді до рухової активності у позааудиторний час – це фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність, яка є органічним продовженням навчальної роботи.

Важливим напрямком залучення студентської молоді до фізкультурної діяльності є навчання курсантів методики самостійних занять фізичними вправами. Підвищення у майбутніх авіафахівців рівня методичних знань і вмінь самостійно займатись фізичними вправами дає змогу збільшити їх рухову активність, націлює на свідоме ставлення до удосконалення власної фізичної підготовленості, розвитку основних фізичних якостей [2]. Для підвищення якості навчання курсанти повинні отримувати методичну інформацію і рекомендації загальнооздоровчого характеру, а також орієнтовні програми з удосконалення фізичної підготовленості, оволодіння методикою комплексного розвитку основних рухових якостей тощо.

Отже, фізична активність сприяє функціональному і фізичному вдосконаленню організму та оздоровленню людини, що забезпечує високу фізичну і розумову працездатність, нормальну поставу, високу рухову культуру за рахунок утворення різних моторних координації, адекватний розвиток фізичних якостей (сили, швидкості, витривалості та спритності), необхідних для оптимальної адаптації молоді до нових умов розумової праці та навчання. Рухова активність підвищує стійкість імунної системи, активність систем життєзабезпечення, пристосування їх діяльності в різних умовах, у тому числі в екстремальних, стресових ситуаціях.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення стану проблеми рухової активності майбутніх фахівців та роль фізичного виховання в професійній підготовці авіаспеціалістів.

Література

1. Кананихіна О. М., Сергєєва Т. П. Формування культури здоров'я – основа для підвищення фізичного здоров'я майбутніх фахівців // Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму: тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної

конференції 18-19 жовтня 2012р. / О. М. Кананихіна, Т. П. Сергєєва [за ред. В. М. Огаренко та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2012. – С. 66-69.

2. Лещенко Г. А., Плачинда Т. С. Фізкультурно-оздоровча робота з студентами спеціального навчального відділення у вищій школі: Навчально-методичний посібник. – К., 2007. – 134 с.

3. Физиология человека // Учебная литература для студентов медицинских вузов [Электронный ресурс] / Под редакцией В. М. Покровского, Г. Ф. Коротько. – Режим доступа: <http://www.bibliotekar.ru/447/index.htm>. – Название с титул. экрана.

Татьяна Плачинда. Роль физических упражнений во время напряженной умственной деятельности.

В статье раскрывается негативное влияние на организм напряженной умственной деятельности во время учебы в вузе и роль физических упражнений в повышении устойчивости организма к перегрузке. Предлагаются направления привлечения студенческой молодежи к физической активности во внеаудиторное время и повышения уровня методических знаний и умений курсантов самостоятельно заниматься физическими упражнениями.

Ключевые слова: физические упражнения, студенты, будущие авиаспециалисты, двигательная активность.

Tatiana Plachynda. The role of exercises during strenuous mental activity.

The article noted the negative impact of intense mental activity on human organism during the studying in institution of higher education and the role of physical exercises in improving resistance to overload. It was suggested the areas in order to encourage students to extracurricular athletic activity and improve the level of their methodic knowledge and skills to exercise by themselves.

Key words: physical exercises, college students, future aviation specialists, motor activity.

Стаття надійшла до редакційної колегії 22.07.2013

УДК 159.9:316.6

© Попова Г. Л., 2013

Попова Ганна Леонідівна

Чорноморський державний університет імені Петра Могили

НАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕДІАПСИХОЛОГІЇ

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем медіапсихології, впливу інформаційних технологій на колективну та індивідуальну свідомість в масовій комунікації, що призвело до

Збірник наукових статей

становлення нових форм мислення в умовах формування глобального інформаційного простору. Визначаються основні закономірності гіперпсихіки, що виявляють себе в сутнісних феноменах медіапсихології.

Ключові слова: *медіапсихологія, інформаційне середовище, інформаційні технології, гіперпсихіка, архетипи, фантоми, медіавіруси.*

Інформаційне суспільство як етап розвитку людської цивілізації, що прийшло на зміну індустріальній та постіндустріальній епохам, декларує відмінні від традиційних цінності, нові принципи управління за допомогою інформаційних систем, тотальний доступ до інформаційних джерел переважної більшості населення планети, вимоги до здібностей і вмінь людини. Виникає новий інформаційний простір взаємодії людей, організований за допомогою ЗМІ, і, як результат, виникають ефективні засоби впливу на поведінку та свідомість людей. Об'єднання ринку та високих інформаційних технологій супроводжується залученням у процес управління людьми на економічному, соціальному, політичному рівнях сучасних досягнень гуманітарних наук, особливо психології як наукового ресурсу впливу на людину.

Метою даної роботи є розкриття сутності проблем медіапсихології, особливостей впливу інформаційних технологій на колективну та індивідуальну свідомість в масовій комунікації, визначення основних закономірностей гіперпсихіки, що виникає в умовах формування глобального інформаційного простору.

Дослідженню окремих аспектів впливу засобів масової інформації на соціум присвятили свої роботи закордонні вчені, зокрема, Г. Тард, У. Ліппман, Г. Лассуел, Т. Адорно, Г. Маклюен, Е. Тоффлер, П. Вінтерхофф-Шпунк. Взаємозв'язок колективної та індивідуальної психіки досліджував К. Юнг. Питання ролі медіа у просторі інформаційно-комунікаційних технологій та проблему інформаційної відкритості розкривають у своїх роботах такі російські вчені, як А. Костіна, О. Варганова, В. Міронов, О. Проніна, Л. Матвєєва, Ю. Зінченко, Ю. Кузнєцова, К. Крайнова. Розкриттю окремих аспектів медіапсихологічних ефектів впливу масової комунікації присвячені дослідження українських вчених: Г. Почепцова, В. Королька, О. Сусської, В. Потапової, О. Скрипника, Н. Череповської, Г. Мироненко, О. Янович.

Виникнення поняття медіапсихології датується початком ХХІ ст., хоча дослідження в області психології масової комунікації здійснюються вже понад 60 років. Виникнення таких досліджень було пов'язане з посиленням значення ЗМІ, які разом з розвитком

технологій почали охоплювати все більшу аудиторію. Разом з розвитком новітніх інформаційних технологій відбулася подальша еволюція колективної та індивідуальної психіки, які призвели до становлення нових форм мислення. Сучасна масова комунікація зіграла роль прискорювача нелокальних психічних процесів взаємодії та взаємовідтворення індивідуальної і колективної свідомості. Звідси почав поступово вимальовуватися предмет медіапсихології – процеси взаємопроникнення індивідуальної та колективної свідомості в масовій комунікації. Відповідно, медіапсихологію ми можемо визначити як науку про форми здійснення нелокальних психічних процесів у середовищі масової комунікації.

Перехід психіки на новий рівень, формування надлюдини і гіперсоціуму в умовах глобального інформаційного простору дозволив відзначити певні особливості. Так, значно зросла роль колективних процесів у регуляції не тільки масової, але й індивідуальної поведінки. Про тісний взаємозв'язок колективної та індивідуальної психіки зазначав ще К. Юнг [1], підкреслюючи існування колективних архетипів та, відповідно, неможливість відокремлення індивідуального я від колективної психіки. Однак якщо в часи Юнга, втрата людиною контролю над своєю психікою все ж вважалася патологією, свідченням особистої неспроможності, наразі це сприймається як буденне явище, один з функціональних станів людини, обумовлений природою людської психіки.

Колективна і індивідуальна психіка – взаємопов'язані. В сучасному світі виникає ситуація, коли реальні події-факти – виявляються поєднаними з суб'єктивними версіями та страхами-фантомами – колективного несвідомого. Адекватне розуміння того, що відбувається можливе лише шляхом вивчення основних закономірностей гіперпсихіки, що виявляють себе в сутнісних феноменах медіапсихології. Перехід від реальних фактів до сутнісних феноменів з метою ідентифікації фантомів колективної психіки є одним з найважливіших завдань медіапсихології, засобом підвищення прозорості та психологічної безпеки масової комунікації.

Відокремлення фактів від фантомів є вкрай важливим для сучасної людини, якщо вона не прагне стати об'єктом психологічних маніпуляцій, заручником політтехнологічних стратегій. Всеосяжне інформаційне середовище і є тією реальністю, з якою людині доводиться стикатися практично щохвилини в гіперпросторі масової комунікації. Фантом – це певною мірою навмисний або довільний обман, свідомо або несвідомо імітація життєво важливих цілей та об'єктів. Архетипи і фантоми виникають як форми нелокального управління глобальною психікою і саме у цьому змісті ірраціональні. Але якщо архетип, є ірраціональним, він є і абсолютно реальним (як

Збірник наукових статей

реальні, абсолютні ідеї, оскільки добро, краса, мужність та ін. дійсно існують), то фантом – абсолютно ірреальний, тобто йому ніщо в дійсності не відповідає.

Виникнення фантомів може бути як довільне, внаслідок природних процесів і збоїв у роботі психіки, так і цілеспрямоване, внаслідок зусиль політтехнологів, представників бізнесу і стратегів інформаційних війн. У зв'язку з цим гостро постає питання про можливість і нагальну необхідність виявлення та знешкодження інформаційних фантомів, визначення істини та брехні в медіаповідомленні. Масована дезінформація, спроби перекрити інформаційне джерело і підмінити його джерелом псевдоінформації призводить до виникнення різних психічних розладів у суспільстві.

Інформаційне середовище – це особлива реальність, реальність свідомості, у якій діють певні закони та об'єкти якої мають різний статус і властивості. Сучасній людині доводиться вмти відрізнити екранну реальність (серіал, бойовик, жахи, новини) від реального життя, а також різні види екранної реальності одну від одної (художня вигадка і репортаж). Незважаючи на те що представники медіабізнесу, виробники бойовиків, еротичних фільмів, мультфільмів для дорослих і комп'ютерної гри, стверджують, що ніхто ніколи не сплутає вигадку і реальність, комп'ютерну гру і життя, факти підтвердили, що це не так. Виявилось, що глядачі, які багато дивляться телевізор, схильні перебільшувати кількість злочинів і насильства в реальному житті і вважають світ більш небезпечним, ніж він є насправді, внаслідок високої частки показу насильства по телебаченню. Але, мабуть, ще більше сьогодні хвилює дослідників і громадськість вплив агресивних комп'ютерних ігор і фільмів на поведінку підлітків. На думку фахівців, висока ймовірність того, що саме захоплення жорстокими комп'ютерними іграми і бойовиками провокує молодих людей на здійснення кривавих злочинів проти однолітків із застосуванням вогнепальної зброї. По мірі того як віртуальні ігри стають технічно досконалішими, їх все важче відрізнити від повсякденної реальності. Людина повинна піднятися на новий рівень психічного розвитку та на новий рівень соціальної відповідальності. Та перше, що визнає людина, яка здатна критично мислити, – це те, що розмежовувати різні типи реальності вона не завжди здатна.

В наш час достатньо розвинута людина принципово (хоча й не у всіх випадках) здатна розрізнити чотири типи реальності: фізичну реальність матеріального світу, гру, вигадку і ментальні конструкції.

З розвитком свідомості віртуальні моделі реальності все важче відрізнити від самої реальності, що створює нові труднощі і висуває надзвичайно складні вимоги до здібностей психіки. Об'єкти відбиття багаторазово ускладнюються, проте ці процеси сприяють розвитку

свідомості. Психічні моделі з різним ступенем точності відбивають реальність, всі вони прагнуть до відбиття того, що є „насправді”. Це функціональна властивість психіки. Помилки – нормальне явище в процесі висування та перевірки гіпотез. Справжня небезпека виникає лише у випадку навмисного створення хибних моделей реальності. Хибні моделі (фантоми) не лише забруднюють інформаційне середовище, вони перевантажують здатність психіки до переробки інформації та можуть викликати серйозні збої в роботі свідомості аж до повного розриву контакту з реальністю та саморуїнування.

Велика кількість інформації неминуче призводить до поверхневості – спочатку сприйняття, потім – можливо, і мислення. Відчуття „розгубленості” та „пригніченості”, охоплює сучасну людину, що має доступ до багатотомних енциклопедичних видань у цифровому форматі, до всіх художніх феноменів в електронному вигляді. Людина, змушена постійно здійснювати переходи з однієї інформаційної системи до іншої, перебуває під загрозою дезорієнтації – як суто фізичної, так і ментальної. Втрата здатності здійснення комунікації з Іншим у межах реальності, зі світом, втрата самоідентичності – все це симптоми „фундаментальної втрати орієнтації”, коли буття людини постає як постійна зміна в межах комунікативного простору [2].

Е. Тоффлер визначає цей стан дезадаптації як „шок майбутнього”, тлумачачи його як „страждання фізичне і психологічне, що виникає від перевантажень, які фізично відчувають на собі адаптивні системи людського організму, а психологічно – системи, відповідальні за прийняття рішень”. Тобто, шок майбутнього – це „реакція людини на позамежне нервово роздратування” [3, с. 352].

Численні фантоми, вироблені медіа- і шоу-бізнесом, політичними та маргінальними структурами, поступово ведуть суспільство до деморалізації і протрації. Особлива небезпека полягає в здатності фантомів викликати мутації культурного коду суспільства. Це так звані медіавіруси – штучно сконструйовані медіаподії, які відрізняє осмислена режисура, розрахована на зовнішній ефект і широкий резонанс. Суть вірусних технологій полягає в тому, щоб, провокуючи дискусії та сумніви, створюючи фобії, змішуючи поняття, виправдовуючи насильство „шляхетними” цілями, видаючи інформаційний терор за свободу слова і т.д., викликати хаос, дезорієнтувати аудиторію, створити ціннісний вакуум. Знищуючи найбільш важливі культурно детерміновані поняття та цінності (справедливість, волю, патріотизм, національні інтереси, права людини та ін.), що становлять основу ідентичності і самовизначення суспільства, віруси спотворюють їхнє значення, поступово блокуючи цим життєво важливі функції соціальної системи.

Збірник наукових статей

Отже, враховуючи характер вірусних поразок, можна стверджувати, що єдиним радикальним захистом від вірусних технологій є активізація власних імунних сил суспільства. Все, що підсилює здатність до самодетермінації, все, що підвищує рівень самоусвідомлення і активності суспільства, – послаблює тим самим можливість вірусної модифікації колективної ідентичності, підсилює імунну захищеність, автономність і суверенність соціальної системи. Оскільки основною формою самоусвідомлення суспільства і засобом становлення національної ментальності є масова комунікація, саме забезпечення інформаційної відкритості (доступності інформації, можливості особистої участі) і інформаційної безпеки (свободи від фантомів і маніпуляцій) є головною гарантією психічного здоров'я суспільства.

Література

1. Юнг К.-Г. Архетип і символ : Пер. з нім. / К.-Г. Юнг. – М. : Ренесанс, 1991. – 304 с.

2. Костіна А. В. Тенденції розвитку культури інформаційного суспільства: аналіз сучасних інформаційних і постіндустріальних концепцій [Електронний ресурс] // Інформаційний гуманітарний портал „Знання. Розуміння. Вміння”. – № 4. – 2009 – Культурологія. – Режим доступу до журн. : http://zpu-journal.ru/e-zpu/2009/4/Kostina_Information_Society/. – Назва з титулу. екрану.

3. Тоффлер Е. Шок майбутнього : Пер. с англ. / Е. Тоффлер. – М. : ООО „Видавництво АСТ”, 2002. – 557 с.

Анна Попова. Важные проблемы медиапсихологии.

Статья посвящена исследованию актуальных проблем медиапсихологии, влиянию информационных технологий на коллективное и индивидуальное сознание в массовой коммуникации, что повлекло к становлению новых форм мышления в условиях формирования глобальной информационной среды. Определяются основные закономерности гиперпсихики, которые проявляют себя в существенных феноменах медиапсихологии.

Ключевые слова: медиапсихология, информационная среда, информационные технологии, гиперпсихика.

Ganna Popova. The important problems of Media Psychology.

The article is devoted to investigation the important problems of Media Psychology, the influence of information technology on collective and individual consciousness in mass communication, which create new forms of mentality in global information space. Define main peculiarities of hiperpsyche, which develop in base phenomena of Media Psychology.

Key words: Media Psychology, information space, information technologies, hiperpsyche, archetypes, phantoms, media viruses.

Стаття надійшла до редакційної колегії 28.09.2013

СОЦІАЛЬНО-МЕДИЧНА ПРОФІЛАКТИКА ВІЛ/СНІД У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Висвітлено актуальність проблеми розповсюдження ВІЛ/СНІД, необхідність упровадження ефективних програм профілактики ВІЛ/СНІД серед молоді та проаналізовано напрями та методи соціально-медичної профілактики ВІЛ/СНІД серед підлітків та молоді у закладах освіти України.

Ключові слова: ВІЛ/СНІД, навчальні заклади, соціальна профілактика, поінформованість, психологічна культура.

За даними Європейського центру епідеміологічного моніторингу рівень інфікування СНІДом осіб, що забажали стати донорами, в Україні є найвищим у Європейському регіоні Всесвітньої організації здоров'я. Це є непрямим свідченням лідерства України за рівнем поширеності ВІЛ серед населення в цілому. Поширення ВІЛ/СНІДу набуло епідемічного характеру з 1995 року. ВІЛ/СНІД є реальною загрозою для здоров'я кожного, але найбільшу небезпеку він становить для молодого покоління.

За період 1987-2013 рр. серед громадян України зареєстровано 234257 ВІЛ-позитивних осіб, 62288 хворих на СНІД та 30575 померлих від захворювань, зумовлених СНІДом. Незважаючи на те, що у 2012 р. вперше за весь період спостереження за епідемією ВІЛ-інфекції в Україні зафіксовано зниження кількості нових випадків ВІЛ-інфекції на 1,6%, отримані дані не можуть свідчити про стабілізацію епідемічного процесу.

За даними сероепідеміологічного моніторингу за 6 місяців 2013 р., найвищі рівні інфікованості ВІЛ виявлені за кодом 101 – особи, які мали статеві (гетеро-, гомо-) контакти з ВІЛ-інфікованими (13,46%), найнижчі – за кодом 108 – донори (0,11%) та кодом 106 – призовники, абітурієнти військових закладів (0,05%).

Незважаючи на залучення коштів Глобального фонду боротьби з ВІЛ/СНІД, активність численних громадських ВІЛ-сервісних організацій, поширення епідемії ВІЛ/СНІД випереджає темпи розгортання профілактики щодо її запобігання. В Україні станом на 2013 р. не вдалося домогтися суттєвого успіху у стабілізації епідемії ВІЛ/СНІД [1].

Епідемія ВІЛ-інфекції/СНІД вражає найбільш працездатну і репродуктивну частину населення, що дуже скоро може привести до

Збірник наукових статей

посилення і загострення негативних демографічних і соціально-економічних тенденцій. Найбільша кількість випадків ВІЛ-інфекції спостерігається серед вікової групи 25-49 років – 75%. Епідемія ВІЛ-інфекції викликає не тільки важкі демографічні наслідки, а й серйозні соціально-економічні втрати – скорочення трудових ресурсів, як наслідок, зниження продуктивності праці і темпів економічного розвитку. Брак інформації та неправильне сприйняття проблеми ВІЛ/СНІДу – основні чинники стрімкого розвитку епідемії. Світовий досвід показує, що тільки правдива інформація, доступна кожному, й свідомі дії кожної людини можуть стримати розвиток епідемії [2].

Метою роботи є обґрунтування необхідності впровадження ефективних програм профілактики ВІЛ/СНІД серед молоді та дослідження напрямів та методів соціальної профілактики ВІЛ/СНІД серед підлітків та молоді у закладах освіти України.

Статистичні дані свідчать, що серед причин поширення захворювання на СНІД основними слід вважати недостатню поінформованість про шляхи передачі ВІЛ-інфекції (статевий шлях і при спільному використанні інструментарію для виготовлення і введення наркотиків ін'єкційним шляхом). Більшість інфекцій, що передаються статевим шляхом, зустрічаються у підлітків частіше, ніж у дорослих. Молодь потребує інформації, яка допомогла б їй захистити себе. Батьки, як і вчителі, часто не знають, як і коли говорити з підлітками. Саме по собі згадка про сексуальність і засоби захисту є звичними в суспільстві, особливо стосовно молоді. При цьому самі молоді люди, не маючи доступу до достовірної інформації, покладаються на чутки і стереотипи, засвоєні від однолітків та засобів масової інформації [3].

З огляду на ризики, пов'язані з поведінкою молоді, що може привести до інфікування ВІЛ, необхідно запровадження у навчальних закладах профілактичних програм, направлених на формування навичок, що сприяють протистоянню негативному соціальному впливу, і, навіть, програм, які висвітлюють питання статевого виховання, безпечної сексуальної поведінки підлітків, формування виваженого ставлення до проблеми СНІДу.

В Україні активно впроваджується загальнодержавна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки, затверджена Законом України від 19 лютого 2009 року № 1026-VI, у якій вагома роль відведена профілактичній діяльності.

Реалізація програми соціальної профілактики ВІЛ/СНІДу серед підлітків, зокрема молоді шкільного віку, дуже важлива, так як основною метою такої роботи є формування психологічної культури у підлітків, через надання їм необхідної інформації. Педагог або

соціальний педагог повинен привернути увагу учнів до проблеми, надати переконливу інформацію про ступінь ризику, висунути аргументи на користь безпечної поведінки, допомогти виробити навички такої поведінки, створити ситуацію психологічного комфорту й захищеності, сформувати толерантне ставлення до людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом.

У зв'язку з цим в сучасних умовах для досягнення більшого ефекту профілактичної роботи доцільно введення в навчальних закладах в рамках предмета «Охорона безпеки життєдіяльності» та в рамках факультативних занять навчання і засвоєння життєвих навичок профілактики інфікування ВІЛ на основі обробки типових способів вирішення проблемних життєвих ситуацій.

Запровадження профілактичних проєктів з акцентом на систематичності, послідовності і повторюваності для нових поколінь підлітків і молоді необхідно для того, щоб отримати «ефект ланцюгової реакції» у молодіжному середовищі. Ефективна профілактична програма повинна:

1. Сприяти розвитку життєвих навичок у тому числі утримання від сексу і безпечної сексуальної поведінки.
2. Надавати можливість «приміряти» ризик передачі ВІЛ до свого життя з допомогою рольових ігор та дискусій.
3. Сприяти обговоренню можливих наслідків незахищених сексуальних контактів і способів їх уникнути.
4. Давати пояснення коли потрібно звертатися за допомогою і підтримкою до однолітків, шкільного персоналу та інших служб.
5. Робити акцент на зв'язку питань про ВІЛ-інфекції з упевненістю в собі, а також з проблемами небажаної вагітності, інфекцій, що передаються статевим шляхом, зловживання наркотиками [4].

Для ефективної роботи з протидії стигматизації, пов'язаної з ВІЛ/СНІДом, необхідно використовувати активні форми проведення занять, такі як дискусія, практичні заняття, мозковий штурм, рольові ігри, групова робота, психологічні тренінги, театралізовані форми, інтерактивні ігрові форми, інтелектуально-пізнавальні форми, круглі столи, захист рефератів, інформаційна кампанія.

При цьому необхідно акцентувати увагу на формуванні культури здоров'я, розвитку психологічної культури, профілактиці шкідливих звичок у молоді; на формуванні у них довіри до себе, сприйнятті власної індивідуальності, самоповаги, впевненості в собі, почутті власної гідності; на усвідомленні вибору саме здорового способу життя та осмисленому самовизначенні у виборі професії, на здатності знаходити власний сенс життя; на засвоєнні знань про

Збірник наукових статей

шкідливі звички, їх вплив на організм людини та на необхідності самоствердження у молодіжному середовищі.

Одним з найефективніших видів профілактичної діяльності в навчальних закладах є тренінгові форми роботи, які проводяться з підлітками, їх батьками, адміністрацією навчального закладу та вчителями. Однією з найвідомішою і апробованою формою роботи є методика за програмою «рівний-рівному», яка передбачає спільну роботу тренерів з підлітками-лідерами в умовах навчального закладу, молодіжного центру або в оздоровчих закладах, з метою передачі їм знань, інформаційної підтримки, консультування. Тренери виконують роль керівників, вони створюють умови для повної доступності підлітків-лідерів до знань, засобів масової інформації, до читання лекцій, проведення тренінгів, участі в семінарах, конференціях, «круглих столах» та інших формах соціально корисної активності [5].

Отже, для забезпечення належного рівня поінформованості підлітків та молоді з проблем ВІЛ/СНІДу, формування відповідальної поведінки, умінь та навичок здорового способу життя пропонується введення в закладах освіти курсу занять у формі тренінгу та бесід, який сприяє формуванню психологічної стійкості підлітків до негативного соціального тиску та підвищення рівня соціальної свідомості молоді.

Література

1. ВІЛ-інфекція в Україні. Інформаційний бюлетень № 40. ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами», ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л. В. Громашевського Національної академії медичних наук України» / Київ – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ucdc.gov.ua/attachments/article>. – Назва з титул. екрану.

2. Доповідь ЮНЕЙДС про глобальну епідемію СНІДу (2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.civica.org/library/view.html?topic=1972560>. – Назва з титул. екрану.

3. Стан та чинники здоров'я українських підлітків – за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді», Громадська організація Український інститут соціального дослідження ім. Олександра Яременка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org.ua/images/stories/The_state_and_main_factors_of_health_of_children_in_Ukraine__June_2011. – Назва з титул. екрану.

4. Дрозд О. М. Організація психологічної просвіти щодо профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу серед учасників навчально-виховного процесу / О. М. Дрозд. – Чернігів : ОІППО ім. К.Д. Ушинського, 2010. – 42 с.

5. Бобрицька В. І. Змістові та методичні аспекти формування навичок безпеки поведінки молоді для профілактики СНІДу / В. І. Бобрицька // Безпека життєдіяльності. – 2004. – № 11. – С. 38-41.

Анжела Потапчук. Соціально-медичинська профілактика ВІЧ/СПИДа в молодіжній середі України.

Освещена актуальность проблемы распространения ВИЧ/СПИД, необходимость внедрения эффективных программ профилактики ВИЧ/СПИД среди молодежи и проанализированы направления и методы социально-медицинской профилактики ВИЧ/СПИД среди подростков и молодежи в учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: ВІЧ/СПИД, учебные заведения, социальная профилактика, осведомленность, психологическая культура.

Anzhela Potapchuk. Socially-medical prophylaxis of HIV/AIDS in the youth environment Ukraina.

The article highlights the urgency of the problem of HIV/AIDS, the need to implement effective programs to prevent HIV/AIDS among youth and analysis of socially-medical trends and methods of HIV/AIDS among adolescents and young people in educational institutions of Ukraine.

Key words: HIV/AIDS educational institutions, social prevention, awareness, psychological culture.

Стаття надійшла до редакційної колегії 19.09.2013

УДК 796.011.1:008.12-057.875

© Прокопенко Ю. О., Орел О. В., 2013

Прокопенко Юрій Олексійович

Орел Оксана Вікторівна

Академія внутрішніх військ МВС України, м. Харків

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В
НАВЧАЛЬНО ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ**

У статті розглянуті педагогічні концепції формування культури здорового способу життя у навчально виховному процесі вищого навчального закладу системи МВС України.

Ключові слова: культура здорового способу життя, педагогічна концепція.

«Здоров'я населення – головний індикатор соціального благополуччя країни, що свідчить про її цивілізованість» [3]. В даний час, незважаючи на наявність нормативно – правових документів та

Збірник наукових статей

реалізації численних програм профілактики в країні, захворюваність зростає серед всіх груп населення, змінюються вікові параметри, збільшується частка осіб з хронічними хворобами [1].

Мета статті – визначити принципи формування здорового способу життя у навчально виховному процесі вищого навчального закладу системи МВС України.

Демографічна ситуація, яка склалася останнім часом в Україні, свідчить про незадовільний стан здоров'я населення, проявляється в низькій народжуваності, порівняно з високим рівнем смертності, насамперед чоловіків працездатного віку, від'ємному природному прирості населення, скорочення середньої тривалості життя [3].

У 1990 році ООН головним стратегічним інструментом концепції людського розвитку визначено Індекс людського розвитку (ІЛР), який був розроблений в 1990 році пакистанським економістом Махбубомуль – Хаком (Mahbubul – Haq). В якості методичного інструментарію Індeksu людського розвитку були обрані: довголіття і здоров'я (очікувана тривалість життя при народженні); знання (середня тривалість навчання, очікувана тривалість навчання); гідний рівень життя (валовий національний дохід на душу населення). Україна займає в рейтингу держав за індексом людського розвитку 76-е місце [1; 3].

У зв'язку з вищевикладеним необхідно вже формувати серед курсантів вищого навчального закладу системи МВС України переконання упрестижності здорового способу життя, як процесу, який забезпечує здоров'я, знижує ризик виникнення багатьох захворювань і сприяє успішній кар'єрі та продуктивному життю.

Серед визнаних педагогічних концепцій у формуванні культури здорового способу життя у навчально виховному процесі вищого навчального закладу системи МВС України, на нашу думку, найбільшу значимість мають такі:

1. Принцип науковості, проблематичності та прогнозування диктує високорівневу науковість навчальної інформації з питань культури здорового способу життя. Проблематичність розглядається в якості умови розвитку мотивації пізнання, він надає право індивідуального відбору концепцій КЗОЖ та дотримання концепцій. Принцип прогнозування представляє можливість припущення очікуваних результатів освіти і виховання, а також можливість привести ці процеси у відповідність з мінливими обставинами в контексті соціальної динаміки.

2. Принцип інтегрування заснований на сутності знань між науками сфері КЗОЖ. Формування КЗОЖ і впровадження у повсякденне життя здорового способу життя будучи законним результатом навчально-виховного процесу, через який забезпечується

взаємозв'язок і взаємодія між різними науками і різноманітною діяльністю.

3. Принцип гуманізму. Гуманізм в процесі освіти передбачає створення сприятливих умов для курсантів вищого навчального закладу системи МВС України, що дозволяють розкривати їх творчі здібності. Зізнається, що метою суспільного життя і головним фактором оздоровлення суспільства є забезпечення людських інтересів і потреб.

4. Принцип гармонізації системи людських інтересів. Не можна говорити про формування КЗОЖ без усвідомлення людиною вищих аспектів буття (сенсу життя, його цілей, форм прояву, компроміс із совістю) і не дозволивши проблеми з даної точки зору.

5. Принцип системності і безперервності здійснюється на основі залучення курсантської молоді до системи КЗОЖ у всьому процесі навчання. Він припускає поступове освоєння через групу медико-біологічних та психолого-педагогічних наук основ здорового способу життя, регіональних особливостей місця проживання, захисту і зміцнення здоров'я.

6. Особистісний принцип передбачає врахування індивідуальних особливостей особистості і необхідність формування системи знань, навичок, інтересів важливих для формування КЗОЖ окремої особистості.

7. Принцип активності сприяє вихованню особистості володіє знаннями з КЗОЖ і надає умови для практичного застосування знань.

8. Регіональний принцип дає можливість вивчення особливостей збереження здоров'я людини в різних життєвих умовах.

9. Принцип професійної орієнтації дає можливість курсантам вищих педагогічних навчальних закладів отримати знання щодо формування культури здорового способу життя.

Таким чином закріплення в суспільстві ідеології здорового способу життя буде сприяти формуванню культури здорового способу життя у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу системи МВС України.

Література

1. Подвысоцкий В. Актуальные проблемы формирования здорового образа жизни и использования оздоровительных технологий / В. Подвысоцкий // Материалы международной научно-практической конференции. – Херсон, 2013.

2. Яценко Ю. Актуальные проблемы формирования здорового образа жизни и использования оздоровительных технологий / Ю. Яценко // Материалы международной научно-практической конференции. – Херсон, 2013.

3. Глушанко В. С. Медицинское образование XXI века / В. С. Глушанко // Материалы международной конференции. – Витебск, 2013.

Юрий Прокопенко, Оксана Орел. Формирование здорового образа жизни в учебно воспитательном процессе вуза системы МВД Украины.

В статье рассмотрены педагогические концепции формирования культуры здорового образа жизни в учебно воспитательном процессе вуза системы МВД Украины.

Ключевые слова: культура здорового образа жизни, педагогическая концепция.

Yuri Prokopenko, Oksana Orel. Health Promotion in the educational process of higher education of Internal Affairs of Ukraine.

The article describes the concept of teaching a culture of healthy living in the educational process of higher education of Internal Affairs of Ukraine.

Key words: culture of healthy living, educational concept.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

УДК 316.77-053.6-056.313:376-056.36

© Проскурняк О. І., 2013

Проскурняк Олена Ігорівна

Харківська державна академія культури

ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Обґрунтовується необхідність інтенсифікації зусиль фахівців з формування комунікативної діяльності у школярів підліткового віку, визначаються етапи, мета (оптимізація формування комунікативної діяльності розумово відсталих школярів), завдання та принципи (добровольчої участі, зворотного зв'язку, рівноправної участі, самопізнання) відповідної технології.

Ключові слова: підлітковий вік, розумово відсталі школярі, технологія, мета, завдання, принципи, комунікативна діяльність.

Вік 11-15 років для всіх учнів характеризується збільшенням інтенсивності комунікативної взаємодії, через які підлітки набувають особистісного досвіду, який є необхідним у подальшому житті.

Комунікативна діяльність стає провідною у підлітковому віці, спілкування формує психіку й поведінку. Однак розумово відсталим школярам не вистачає комунікативного досвіду, відповідних знань,

вмінь, що призводить до замкненості або агресивної поведінки, сприяє виникненню комунікативних бар'єрів, через які розумово відсталі учні залишаються поза активним спілкуванням з однолітками.

Метою статті є визначення мети, завдань та принципів технології формування комунікативної діяльності розумово відсталих школярів.

За дослідженнями учених дефектологів (М. Певзнер, Ж. Шиф, В. Бондар, О. Хохліна, В. Печерський, І. Інденбаум, Л. Прохоренко та ін.) у школярів з розумовим недорозвиненням спостерігається недостатність рефлексії та саморегуляції, що призводить до виникнення порушень у поведінки, в тому числі її комунікативних проявів, а саме: спостерігається неадекватна реакція у комунікативних ситуаціях, вербальна та невербальна агресія, замкненість, нав'язливість у комунікативній взаємодії.

Вищевикладене обґрунтовує необхідність розроблення спеціальної технології, яка реалізує психолого-педагогічні умови, спрямовані на оптимізацію комунікативної діяльності розумово відсталих учнів.

Набувають важливого значення мотиви, за якими здійснюються комунікативні контакти, комунікативна взаємодія: самореалізація, саморозкриття, самоствердження, спроба долати самотність, бажання надавати емоційну підтримку, намагання розширити коло комунікативної взаємодії тощо [1].

Розумово відсталі підлітки стискаються з проблемою недостатності комунікативних знань, умінь, навичок, коли є бажання взаємодіяти з оточуючими, але не вистачає певного досвіду для виникнення гармонійних стосунків [2; 3]. Отже, іноді руйнуються стосунки з оточуючими, ускладнюється комунікативна взаємодія. Технологія складається з трьох етапів (мотиваційний, когнітивно-змістовий, поведінковий (операційний)), має мету, завдання, структуру.

Метою технології є оптимізація формування комунікативної діяльності розумово відсталих школярів, підвищення ефективності їх комунікативної діяльності.

Завданнями технології є:

- формування мотивації на комунікативну взаємодію, розвиток потреби у комунікативній діяльності; комунікативної активності учнів;
- формування комунікативної компетентності та культури через розвиток комунікативних умінь та навичок, здібностей, опанування комунікативними знаннями, правилами комунікативної взаємодії;
- формування адекватної комунікативної поведінки учнів у різних ситуаціях комунікативної взаємодії;
- розвиток самоконтролю та саморегуляції поведінки;

Збірник наукових статей

- розвиток рефлексії (адекватної оцінки своїх вчинків, поведінки, аналіз власних зусиль у вирішенні комунікативних завдань тощо);

- набуття комунікативного досвіду;

- формування позитивного «Я» сприйняття;

- актуалізація уявлень про особистісні якості, знання, навички, що необхідні для успішної комунікативної діяльності;

- підвищення ефективності взаємодії учнів з розумовою відсталістю в групі.

Принципи реалізації технології:

Принцип добровольчої участі в заходах, що допомагають створити умови психологічної безпеки для розумово відсталих учнів, сприяє розвитку мотивацій на участь у заходах.

Принцип зворотного зв'язку. В процесі занять створюються умови, що забезпечують готовність школярів мати зворотній зв'язок між учасниками та ведучим, сприймати його.

Принцип рівноправної участі. Створюються умови для рівноправної комунікативної взаємодії всіх учасників на заняттях.

Принцип самопізнання. У змісті заходів передбачалися вправи, що спрямовані на пізнання учнів, розвиток рефлексії, тобто учні мають можливість побачити себе у різних ситуаціях комунікативної діяльності та (за допомогою ведучого) проаналізувати свою поведінку.

Перспективою подальшого розвитку є розробка та змістове наповнення етапів технології формування комунікативної діяльності розумово відсталих школярів.

Література

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.

2. Коломинский Н. Л. Развитие личности учащихся вспомогательной школы / Н. Л. Коломинский. – Киев : Радянська школа, 1978. – 190 с.

3. Московкина А. Г. Мотивационный и эмоциональный профиль личности подростков с легкими формами умственной отсталости / А. Г. Московкина, А. А. Сагдуллаев // Дефектология. – 1991. – № 3. – С. 11-19.

Елена Проскурняк. Основы технологии формирования коммуникативной деятельности школьников с умственной отсталостью.

Обосновывается необходимость интенсификации усилий специалистов по формированию коммуникативной деятельности у школьников подросткового возраста, определяются этапы, цели (оптимизация формирования коммуникативной деятельности

умственно отсталых школьников), задачи и принципы (добровольного участия, обратной связи, равноправного участия, самопознания), соответствующей технологии.

Ключевые слова: *подростковый возраст, умственно отсталые школьники, технология, цели, задачи, принципы, коммуникативная деятельность.*

Olena Prockurnjak. Bases of technology of forming of communicative activity of schoolchildren with a mental backwardness.

The necessity of intensifying efforts for a communicative activity in school children of adolescence are stages, goals (optimization of communicative activities of mentally retarded students), objectives and principles (voluntary participation, feedback, participation, self-knowledge), appropriate technology.

Key words: *adolescence, mentally retarded students, technology, goals, objectives, principles, communicative activities.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.09.2013

УДК 005.33::116]005.963.1-027.561:377.3

© Проценко О. С., 2013

Проценко Олена Сергіївна

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

У статті, шляхом аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження, визначено основні специфічні характеристики професійно-технічної освіти України; розкрито вплив виявлених специфічних компонентів на формування особистості майбутніх кваліфікованих робітників у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: *виховання, виробниче навчання, інженер-педагог, кваліфікований робітник, професійна підготовка.*

Тенденції сучасного світу вимагають розширення меж цілей ПТО. Молодь, яка вступає до професійно-технічних навчальних закладів повинна орієнтуватися не тільки на отримання професії, а й бути готовою мобільно пристосовуватися до швидко змінних технологічних процесів, до появи новітнього обладнання та інструментів, успішно оволодівати ними, що є можливим при

Збірник наукових статей

високому рівні уваги з боку інженерно-педагогічного колективу ПТНЗ до процесу формування особистості учнів.

Метою статті є виявлення специфічних характеристик професійно-технічної освіти України та визначення їх впливу на формування особистості майбутніх кваліфікованих робітників.

Проблеми організації й оптимізації професійно-технічної підготовки висвітлено у роботах С. Батишева, А. Беляєвої, М. Горбачеського, В. Зайчук, Т. Нестеревої, Н. Ничкало, Н. Розенберга, В. Скаун, С. Шапоринського та інших авторів. Науковці Ю. Азаров, Л. Байтенова, І. Васильєв, Н. Кузьміна, Л. Рувинський, П. Ярмоленко та інші досліджували процеси становлення особистості, зокрема в умовах професійної підготовки, прищеплення технічної, моральної, соціальної культури. Однак, у зв'язку із безпосередньою залежністю професійно-технічної освіти від запитів економіки та суспільства на підготовку робітників нової формації, виникає потреба в постійному оновленні змісту освіти та зміщення акцентів з підготовки робітника із певною сукупністю професійних знань, умінь, навичок на формування компетентного спеціаліста.

Визначемо специфічні характеристики закладів професійно-технічної освіти. Видатний науковець А. Беляєва зазначає, що раціональне функціонування професійної підготовки як педагогічної системи можливе тільки за умови врахування зовнішніх і внутрішніх закономірностей та специфічних особливостей [1, с. 63]. До таких вона віднесла професійну спрямованість змісту підготовки та виробниче навчання. На нашу думку, ПТО України характеризується також специфікою контингенту учнів та інженерно-педагогічного колективу професійно-технічних навчальних закладів.

Професійна спрямованість змісту підготовки учнів ПТНЗ ставить на перший план проблему співвідношення теорії і практики та обумовлена принципом професійної спрямованості навчання. Професійна підготовка учнів у навчальних закладах системи ПТО включає загальнотехнічну, професійно-теоретичну, професійно-практичну, природничо-математичну, гуманітарну та фізичну підготовку, а також виховну роботу з учнями.

Сутність принципу професійної спрямованості викладання загальноосвітніх дисциплін полягає у такій організації навчання, яка, не порушуючи систематичності і логіки викладання предмету, забезпечує детальне опрацювання професійно значущого навчального матеріалу, ілюструючи практичне значення цього предмета для розвитку тієї чи іншої галузі виробництва. Метою загальноосвітніх програм у професійно-технічних навчальних закладах є формування загальної освіти, культури особистості, її адаптація до життя в суспільстві. Загальнотехнічна підготовка учнів, як складник

професійної підготовки, спрямована на формування загальнотехнічної компетенції, широкопрофільності, забезпечує здатність раціонально організовувати і планувати свою роботу, використовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях, тобто швидко адаптуватися до змін технології, умов праці у майбутній професійній діяльності. На основі загальноосвітніх і загальнотехнічних знань, умінь, навичок оволодіння трудовими діями відбувається ефективніше. У підготовці кваліфікованих робітників велике значення мають спеціальні навчальні дисципліни. Метою професійно-теоретичної підготовки є гармонійне поєднання навчання з продуктивною працею і передбачає вивчення спеціальних і профільованих предметів, які є джерелом навчальної інформації для оволодіння певною професією.

Єдність професійної і загальноосвітньої підготовки передбачає взаємний вплив усіх компонентів профтехосвіти на культурно-технічний рівень майбутніх кваліфікованих робітників, виховання та розвиток учнів, а також на організацію навчального, виховного і виробничого процесів у професійно-технічних навчальних закладах. У зв'язку з цим, принципи професійної підготовки повинні відображати загальні цілі формування особистості, громадянина та підготовки учнів до виробничої праці, а також професійно-специфічні, що цілеспрямовано орієнтують на формування якостей, необхідних майбутньому кваліфікованому робітнику для виконання конкретних вимог, що висуваються певним видом професійної діяльності.

Виробниче навчання є ядром професійної підготовки та притаманне виключно закладам професійно-технічної освіти. Як складова частина професійної підготовки учнів ПТНЗ, виробниче навчання спрямоване на перевірку міцності знань, здобутих учнями у ході навчання, зміцнення умінь застосовувати та перетворювати ці знання в реальних виробничих умовах, здобуття професійного досвіду, становлення творчого характеру професійної діяльності учнів, формування особистісних, соціальних і професійно значущих якостей учнів, формування професійної культури та корпоративної етики, мотивацію майбутніх кваліфікованих робітників на професійне становлення і професійний розвиток, формування та засвоєння власної технології професійної діяльності.

Курс виробничого навчання складається із невеликої частини теоретичної підготовки, системи навчально-виробничих робіт у майстернях навчальних закладів і виробничих цехах підприємств, виробничої практики та характеризується взаємозв'язком навчального, виховного та виробничого процесів. Теоретичний блок виробничого навчання включає в себе знання основ наук, техніки, технології, організації та економіки конкретної галузі чи окремих виробництв і несе узагальнюючий характер. У процесі навчання у виробничих

Збірник наукових статей

умовах учні отримують певний рівень кваліфікації, опановують техніку, технології, алгоритми дій, вони активно включаються у виробничі відносини і відточують професійну майстерність. Окрім того, під час практичної підготовки формується творчий характер трудової діяльності, виховується технічна самостійність і навички самоконтролю.

У процесі професійної підготовки в ПТНЗ, шляхом уведення учнів у реальні виробничі умови, відбувається формування життєвої цілеспрямованості, розкриття місця і ролі людини в суспільстві, ролі професійної діяльності у соціальному та особистісному самоствердженні. У процесі трудової діяльності розвиваються здібності людини, формується характер, знаходять практичне відображення світоглядні принципи.

Контингент учнів професійно-технічних навчальних закладів являє собою специфічну групу молоді. Навчальну групу складають підлітки з різним рівнем підготовки, мотивації, сформованості цінностей (моральних, родинних, культурних, тощо), різним соціальним статусом. Специфіка контингенту учнів ПТНЗ відображається у соціально-психологічних і професійних особливостях майбутніх кваліфікованих робітників.

Соціально-психологічні особливості виражені у підвищеному рівні дорослості, соціальній дисгармонії, що викликані зміною соціального статусу, зміною умов життя (переселення до гуртожитку), наявністю власних грошей, відносно великої свободи у розпорядженні своїм особистим часом. Не останню роль відіграє специфіка самого навчання. З одного боку, головним видом діяльності учнів є безпосередньо учіння, з іншого, основне завдання професійної школи – включення учня у професійну виробничу діяльність, у зв'язку з чим виникають складнощі та протиріччя тієї соціальної ролі, яку повинні прийняти учні ПТНЗ. Професійний принцип формування навчальних груп, на відміну від територіально-вікового принципу, що застосовується у шкільній практиці, ускладнює встановлення контактів із родиною учня [2, с. 114]. Як наслідок, має місце недостатність інформації щодо умов становлення особистості, методах виховання, тощо. Часто зустрічаються учні, з якими у школі працювали малокваліфіковані вчителі, які не виявили інтересів, здібностей, не проводили профорієнтаційну роботу. Це є причиною негативного відношення учня до навчання, викладачів та оточуючих, байдужості до професії та відсутності бажання зв'язати з нею свої подальші життєві плани.

Таким чином, контингент професійно-технічних навчальних закладів має свою специфіку. На відміну від своїх однолітків-школярів старших класів, учні ПТНЗ характеризуються не тільки завершеністю

етапу професійної орієнтації, але й сукупністю інших соціально-психологічних особливостей, що впливають на розвиток особистості та її самореалізацію у житті. Через низку факторів, таких як: юний вік, родинні, соціально-економічні негаразди, недоліки у виховній та профорієнтаційній роботі учителів школи, в учнів спостерігається несформована мотивація до навчання і професії, ускладнена соціалізація, відхилення у поведінці, тощо.

Специфіка контингенту учнів професійно-технічних навчальних закладів висуває особливі вимоги до особистості та професійного рівня інженерно-педагогічного колективу ПТНЗ. *Специфіка діяльності інженера-педагога* полягає у тому, що, як поліфункціональний педагогічний працівник, він організовує та здійснює практичну підготовку на принципах поєднання її з продуктивною працею без збитків для освітнього процесу, поєднує практичну та теоретичну освітню діяльність, виступає як вихователь та організатор дозвілля учнів.

Педагог професійного навчання повинен бути готовим виконувати декілька видів професійно-педагогічної діяльності [3, с. 14]. Він організовує та проводить теоретичне навчання із загальноосвітніх і спеціальних предметів, а також виробниче (практичне) навчання, тобто володіє теорією і має досвід організації професійно-продуктивної праці учнів. Здійснює організаційно-методичну діяльність: створює педагогічні проекти змісту освіти, розробляє навчальні плани та програми, посібники, рекомендації, методики навчання та інноваційної діяльності. Організовує та приймає участь у експериментальній і науково-дослідницькій роботі з проблем професійної освіти та виробництва. Виконує різноманітні організаційно-управлінські функції, що відповідають виробничим відносинам нового типу. Приймає активну участь в оснащенні та розвитку матеріальної бази навчального закладу у відповідності з тенденціями науково-технічного прогресу.

Разом із різноманіттям професійних функцій інженера-педагога, однією із найважливіших є роль наставника, провідника у самостійне життя учнів. Виконуючи виховну функцію, педагог професійного навчання професійно орієнтує молодь, виховує та розвиває якості особистості сучасного робітника та громадянина: системне мислення, екологічну, моральну, правову, інформаційну, комунікативну культуру, культуру підприємництва, уміння усвідомлювати себе та презентувати іншим, здатність до аналізу своєї діяльності, самостійним діям в умовах невизначеності, творчу активність, відповідальність за власну виконану роботу.

Таким чином, професійна спрямованість підготовки, виробниче навчання, контингент учнів та інженерно-педагогічний колектив

Збірник наукових статей

професійної школи у сукупності являють собою специфічну систему, що безпосередньо впливає на процеси професіоналізації, соціалізації та становлення особистості майбутнього кваліфікованого робітника. Перспективу подальших досліджень у цьому напрямку вбачаємо у розробці таких форм і методів організації професійної підготовки учнів у навчальних закладах системи ПТО, що дозволять оптимізувати процеси становлення особистості в процесі навчання та продуктивної праці.

Література

1. Беляева А. П. Дидактические принципы профессиональной подготовки в профтехучилищах: Метод. пособие / А. П. Беляева. – М. : Высш. шк., 1991. – 208 с.
2. Васильев И. Б. Профессиональная педагогика: конспект лекций для студентов инженерно-педагогических специальностей / И. Б. Васильев. – Х., 2003. – 152 с.
3. Симоненко В. Д. Общая и профессиональная педагогика: Учебное пособие для студентов, обучающихся по специальности „Профессиональное обучение”: В 2-х книгах / В. Д. Симоненко, М. В. Ретивых. – Брянск : Изд-во Брянского государственного университета, 2003. – Кн. 1. – 174 с.

Елена Проценко. Профессиональная подготовка как фактор становления личности будущего квалифицированного рабочего.

В статье, путем анализа психолого-педагогической литературы по проблеме исследования, определены основные специфические характеристики профессионально-технического образования Украины; раскрыто влияние выявленных специфических компонентов на формирование личности будущих квалифицированных рабочих в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *воспитание, производственное обучение, инженер-педагог, квалифицированный рабочий, профессиональная подготовка.*

Elena Protsenko. Professional training as a factor the formation personality of the future skilled worker.

In the article, by analyzing the psychological and pedagogical literature, identified the specific characteristics of vocational education in Ukraine; discloses the influence the identified specific components on shaping the personality of future skilled workers in the process of training.

Key words: *upbringing, industrial training, engineer-teachers, skilled worker, professional training.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.09.2013

Радина Ирина Валерьевна

Минский государственный лингвистический университет

**МЕЖКУЛЬТУРНЫЙ КОМПОНЕНТ В СИСТЕМЕ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ**

В данной статье рассматривается роль и место межкультурного компонента в системе высшего туристического образования. Приводятся различные подходы к определению понятия межкультурная коммуникация. Анализируется содержание обучения студентов межкультурной коммуникации в сфере туризма.

Ключевые слова: профессиональное туристическое образование, межкультурная коммуникация, специалист сферы туризма.

На современном этапе развития высшего профессионально-ориентированного образования всё большую значимость приобретает межкультурный компонент, который является важнейшим фактором повышения уровня подготовки специалистов в условиях глобализации. Таким образом, формирование единого социального, образовательного и туристического пространства, создает новый, международный контекст взаимодействия специалистов сферы туризма. Данные тенденции оказывают существенное влияние на требования к подготовке специалистов туристической индустрии и требуют максимального учета принципа межкультурности, как в процессе организации туристической деятельности, так и в профессиональном туристическом образовании.

Существует значительное количество научных исследований, в которых рассматривающих сущность, структуру и содержание обучения межкультурной коммуникации как фактора модернизации образовательной деятельности, а также изучающих специфику формирования умений межкультурной коммуникации у студентов различного профиля (Т. М. Балыхина, О. Л. Дигина, И. Б. Игнатова, Н. Е. Козырева, Т. Н. Ломтева, И. В. Наместникова, Т. Г. Первиль, О. Л. Свойкина и др.).

Несмотря на имеющиеся исследования по проблемам межкультурной коммуникации, анализ нормативных документов, научно-педагогической литературы и анкетирование студентов и преподавателей позволили прийти к выводу о том, что существует ряд нерешенных проблем, связанных со спецификой подготовки студентов туристического профиля к эффективному межкультурному общению.

Збірник наукових статей

На наш взгляд, представляется целесообразным рассмотреть сущность принципа межкультурности применительно к сфере туризма.

Принцип межкультурности предполагает формирование установок на межкультурную коммуникацию на трех уровнях:

1) в самом обществе (готовность и способность к установлению межкультурных контактов, включая государственные организации и службы, СМИ, общественные организации, население принимающей стороны в целом);

2) в туристической индустрии (адаптация программ и маршрутов под национальные лингвокультурные целевые рынки, их информационное обеспечение и сопровождение, межкультурная маркетинговая коммуникация, межкультурный тренинг персонала);

3) в туристическом профессиональном образовании (межкультурная коммуникация должна лечь в основу построения системы формирования содержания профессионального образования в туризме) [2].

Существуют различные подходы к определению понятия «межкультурная коммуникация». В широком понятийном смысле межкультурная коммуникация выражает особенности человеческой деятельности и человеческих взаимоотношений с точки зрения культурных процессов [1, с. 148]. В более узком понятийном смысле межкультурная коммуникация определяется как адекватное взаимопонимание двух участников коммуникативного акта, принадлежащих к разным национальным культурам [3, с. 26].

В рамках сферы туризма, межкультурную коммуникацию следует рассматривать в качестве:

1) обязательного компонента и условия организации успешной профессиональной деятельности;

2) критерия оценки качества туристического продукта, предоставляемого на международном рынке;

3) научной и учебной дисциплины, как компонента содержания профессионального туристического образования;

4) профессионально значимого качества и компетенции специалиста международной туристической деятельности [2].

Межкультурная коммуникация в системе международного туризма представляет собой взаимодействие индивидов, социальных общностей (этнокультурных, профессиональных, бизнес-сообществ и др.), организаций, складывающееся в связи с оказанием/получением услуг путешествующими за пределами страны постоянного проживания с любыми целями, не предусматривающими трудовую занятость в стране пребывания, оплачиваемую из источников посещаемой страны; а также с реализацией внеэкономических потребностей, интересов, жизненных планов и т. д., осуществляемых в

условиях и посредством существующей системы международного туризма. Такая коммуникация осуществляется в туристическом пространстве и конституирует его, формируя и трансформируя ценности, придающие смыслы взаимодействию между субъектами социокультурной деятельности в туризме, устанавливая нормы и процедуры туристической деятельности и обеспечивая необходимый уровень взаимопонимания участников коммуникации посредством обмена информацией через принятые знаковые системы (языки). В соответствии с данной трактовкой межкультурная коммуникация парадигмальна для развития системы международного туризма, а ее семантическое пространство задает структуру, содержание и границы концептному пространству международного туризма.

Очевидно, что соблюдение принципа межкультурности, способствует формированию межкультурной компетенции специалистов и должно реализовываться в образовательном процессе комплексно и системно через: а) разработку новых программ и интеграцию новых профессионально-ориентированных дисциплин в цикл занятий по специальности; б) систему студенческих обменов, которые базируются на межкультурном подходе, в) создание виртуальных образовательных сред, ориентированных на подготовку будущих специалистов к реальной межкультурной коммуникации.

Следует принимать во внимание тот факт, что уровень межкультурной коммуникативной компетенции кадров, обеспечивающих организационные и сервисные услуги, которые имеют ограниченный контакт с иностранными туристами, кардинально отличается от уровня требований, которые предъявляются к контактному персоналу, обеспечивающему социокультурные, например, экскурсионные услуги. Требования к уровню межкультурной коммуникативной компетенции специалистов сферы туризма зависят и от специфики потребителей туристического продукта, например, являются ли туристы первичными или повторными клиентами; позитивно, нейтрально или негативно настроенными; от их возрастного, полового, профессионального состава, образовательного ценза и т.д. В данной связи, наиболее высокие требования предъявляются к маркетологам, специалистам по туристической рекламе и общественным связям, гидам, сопровождающим группы туристов, аниматорам, уровень межкультурной коммуникативной компетенции которых, оказывает прямое влияние на эффективность взаимодействия субъектов международной туристической деятельности, а также формирует имидж Республики Беларусь за рубежом, что особенно важно ввиду стремительного расширения сотрудничества с иностранными государствами на международных туристических рынках.

Збірник наукових статей

Основная нагрузка в области межкультурных коммуникаций ложится на контактный персонал, непосредственно контактирующий с клиентами. От уровня межкультурной компетенции гидов экскурсоводов и гидов переводчиков напрямую зависит качество оказываемых туристических услуг и как результат уровень продаж туристического продукта. Специалистам данного направления наряду с общими профессиональными знаниями (знание маршрута, объектов показа, языка туристов) необходим обширный набор межкультурных знаний (знания о фактах своей и чужой культуры, о специфике вербальной и невербальной коммуникации туристов), учет которых в процессе осуществления межкультурного общения приведет к повышению качества продаваемого туристического продукта или оказываемых услуг.

Эффективная межкультурная коммуникация в сфере туризма немислима также без владения иностранным языком, как инструментом профессионального общения. Иностранный язык является для студентов туристических специальностей базисной дисциплиной, особенно в условия глобализации рынка туристических услуг. Согласно данным анкетирования, проведенного нами в рамках нашего исследования на факультете «Высшая школа туризма» Белорусского государственного экономического университета, 64% опрошенных студентов 4-го курса, отметили недостаточный уровень владения иностранным профессионально-ориентированным языком и подчеркнули, что именно этот фактор затрудняет эффективное выполнение профессиональной деятельности в процессе взаимодействия с иностранными коллегами.

Очевидно, что владение иностранным языком, преимущественно английским, является на сегодняшний день обязательным условием успешности профессионального взаимодействия в сфере туризма, а также карьерного роста и профессиональной востребованности молодых специалистов. Являясь единственным средством коммуникации с зарубежными коллегами, иностранный язык позволяет специалистам также познавать их культурное наследие и социокультурные особенности, знание которых способствует предотвращению коммуникативных барьеров и выводит профессиональную коммуникацию на качественно новый, межкультурный уровень.

Таким образом, подготовка специалистов сферы туризма высокого, международного уровня не может быть признана эффективной, если она не будет осуществляться с учетом принципа межкультурности. По мнению отечественных и зарубежных исследователей, качество туристического образования, в основе которого лежит принцип межкультурности, на современном этапе,

ассоциируется с умением, способностью и готовностью специалистов данной сферы не только обеспечить устойчивое развитие туризма в Республике Беларусь, но и создать максимально благоприятные условия для расширения взаимодействия и взаимопонимания между сообществами, их культурами и наследием, выводя индустрию туризма на качественно новый, международный уровень.

Литература

1. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Русский язык, 1976. – 248 с.

2. Мошняга Е. В. Принцип интеркультурности в системе профессионального туристского образования / Е. В. Мошняга // Высшее образование для XXI века: Третья междунар. науч. конференция. МосГУ, 18-20 октября 2006 г. : доклады и материалы / отв. ред. Н. В. Захаров, Вл. А. Луков. – М. : Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2006. – Вып. 4. – С. 18-28.

3. Федоров А. А. Введение в теорию и историю культуры : словарь / А. А. Федоров. – М. : Флинта: МПСИ, 2005. – 461 с.

Irina Radina. “Intercultural component in the system of professional tourism education”.

In the article the issue of intercultural component in the system of professional tourism education is discussed. Different approaches to the definition of intercultural communication are provided. The content of teaching students intercultural communication in the sphere of tourism is analyzed.

Key words: *professional tourism education, intercultural communication, specialist in the sphere of tourism.*

Статья поступила в редакционную коллегию 17.09.2013

УДК 37.014.25-024.17-043.61]005.962:005.343-057.21

© Рогова В. С., 2013

Рогова Вікторія Сергіївна

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ІНЖЕНЕРНИХ КАДРІВ

У статті розглянуто роль міжнародного співробітництва у формуванні конкурентоспроможності майбутніх інженерних кадрів на міжнародному ринку праці в процесі професійної підготовки, згідно

Збірник наукових статей

сучасних вимог. Розглядається стратегія міжнародного розвитку та виміру до професійних кваліфікацій Європейського стандарту, які необхідно впровадити в освітній процес завдяки міжнародному співробітництву держав, систем освіти вищих навчальних закладів та кожної особистості окремо.

Ключові слова: *мобільність майбутнього інженера, міжнародне співробітництво, кооперація вищих технічних навчальних закладів.*

Динаміка попиту на міжнародному ринку праці на фахівців інженерного профілю в нашій державі вирізняє суттєве протиріччя не тільки із традиційною їх підготовкою, але й з номенклатурою спеціальностей та спеціалізацій. Останнє проявляється у тому, що студенти вищих технічних навчальних закладів хочуть отримувати додаткові цикли до основних дисциплін та придбати додаткові професійні компетенції, знання, уміння та навички, отримувати досвід у закордонних колег. Сьогодні їх інтереси фокусуються в сфері економіки, менеджменту, юриспруденції, іноземної мови та ділового спілкування.

Витоки цих інтересів зрозумілі в умовах прагнення України до інтеграції в європейський економічний простір, як і направлені на те, що ця додаткова підготовка погано поєднується з жорстко регламентованим навчальним графіком традиційної інженерної освіти.

Згідно сучасних вимог до фахової підготовки майбутніх інженерів треба враховувати стратегію міжнародного розвитку та виміру до професійних кваліфікацій Європейського стандарту, про які можливо більш детально дізнатися та впровадити в освітній процес завдяки міжнародному співробітництву держав, систем освіти, вищих навчальних закладів та кожної особистості окремо.

Міжнародні вимоги до якості інженерної освіти вивчали науковці Н. М. Золотарьова та І. В. Дохновська [1]. У своїх дослідженнях вони роблять наголос на міжнародний проект «EUR-ACE», який було створено для «акредитації інженерних програм та випускників в Європі». Оригінали документів акредитаційних програм знаходяться на відповідних сайтах.

У роботах багатьох російських науковців вирізняється компетентність та компетентнісний підхід до формування кваліфікованих, конкурентоспроможних випускників вищої школи. Ми можемо зробити висновок, що сформованість цих якостей визначається рівнем компетентності фахівця в професійних сферах. Дослідник М. О. Мунтян міжнародне співробітництво схвалює як соціальне явище в будь-якій сфері життєдіяльності людини. Але до тепер, інтернаціональна кооперація як необхідна складова успішної підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців висвітлена ще

недостатньо, тому ми й обрали тему дослідження, елементи якої й висвітлено у цій статті. Актуальність даної проблеми очевидна.

Метою статті можна вважати розгляд ролі міжнародного співробітництва як необхідної складової успішної підготовки конкурентоспроможних інженерних кадрів.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Європі, ініціювали створення європейської федерації національних інженерних організацій (Federation Europeenne dAssociations Nationales dIngenieurs - FEANI), яка представляє інтереси технічних професій, її членами є понад 80 національних інженерних асоціацій із 27 країн світу. Враховуючи існуючі відмінності в системах вищої освіти держав ЄС, FEANI допускає різні освітні траєкторії, що ведуть до отримання статусу професійного інженера в Європі [5]. На базі цієї організації було створено проект Європейського простору вищої освіти «EUR-ACE» (EURopean ACcredited Engineer – Європейський акредитований інженер) для «акредитації інженерних програм та випускників в Європі», який було схвалено Європейською комісією та реалізовано починаючи з 2004 року [4].

Акредитація інженерних програм дуже важлива для країн-учасниць цього плану, метою якого була розробка вимог до випускників інженерних програм першого та другого умовного циклу та створення загальноєвропейської системи гарантії якості інженерної освіти, що, в свою чергу, є важливим засобом покращення та оцінки її якості. Ця програма також сприяє практиці транснаціонального визнання інженерних кваліфікацій та розвитку мобільності випускників вищих технічних навчальних закладів в Європі.

Хоча Україна ще не бере участь у міжнародному проекті, ці критерії підготовки інженера у національній системі освіти набувають неформальної чинності. Положення Болонської декларації, прийняті в Україні, також свідчать про подібність еталонів якості. Але випускникам вітчизняних вищих технічних навчальних закладів не вистачає соціального та професійного досвіду для роботи в умовах багатонаціонального і полікультурного середовища. Рідко, коли у випускників з'являється можливість проходити виробничу практику в іншій країні, вони не завжди мають фінансову спроможність самостійно відвідувати професійно-освітні заходи в країнах Європи, які є актуальною важливою передумовою успішної підготовки компетентних фахівців. Для вирішення цієї проблеми майбутній інженер повинен оволодіти не тільки множиною компетенцій (професійною, комунікативною, соціальною тощо), але й набути досвід того професійно-освітнього простору, де він збирається реалізовувати свою трудову діяльність. Ми маємо на увазі,

ознайомитись із умовами та вимогами майбутнього професійного середовища.

Таким чином, одним із найважливіших чинників мобільності майбутнього інженера, та як наслідок, необхідною умовою його успішної професійної діяльності є міжнародне співробітництво, в якому приймають участь декілька вищих навчальних закладів, або держав для того, щоб готувати та випускати фахівців найвищої якості в умовах глобалізації суспільного розвитку. Це є генеральною метою країн та організацій, створених для забезпечення передової освіти єдиного європейського простору.

Поняття «міжнародне співробітництво» відображає такий процес взаємодії двох або декількох сторін, у якому виключається застосування насильства, домінують спільні пошуки можливостей реалізації взаємних інтересів. Спроба визначення цього поняття була зроблена Ж.-П. Дерриєнником, згідно поглядів якого «дві сторони знаходяться в стані співробітництва та кожна з яких може бути задоволена тільки в тому випадку, якщо задоволений інший партнер» [2]. Традиційно відносини співробітництва містять в собі двосторонню і багатосторонню дипломатію, укладення різного роду союзів і угод, які передбачають взаємну координацію політичних курсів (наприклад, вирішення питань, що представляють спільний інтерес для обох сторін). На думку Р. Кохена, багато науковців сьогодня розуміють співпрацю як ситуацію, «коли одні партнери регулюють свою поведінку у відповідності з фактичними або очікуваними перевагами інших, через процес взаємної координації політик». Іншими словами, міждержавне співробітництво передбачає наявність трьох елементів: *спільних цілей держав-партнерів, очікування ними корисності від спілкування*. «Кожен партнер не обов'язково допомагає іншому, – зазначає Х. Мілнер, – але, роблячи це, він очікує поліпшення своєї власної ситуації, що веде до взаємної координації державних політик» [2].

Розвиток співробітництва між державами та іншими учасниками міжнародних відносин започаткував цілу систему міждержавних і недержавних організацій глобального та регіонального значення. Зростання взаємозалежності світу, виникнення та загострення глобальних проблем надзвичайно збільшили об'єктивні потреби в посиленні багатостороннього співробітництва й сприяли його поширенню на всі сфери життя та науки [2].

Потреба в кооперації в тому чи іншому секторі людської діяльності є необхідністю у використанні ефекту ланцюгової реакції в інших сферах, що призводить до прискорення процесу інтеграції, до якого й прямує наша держава. При цьому починати слід з глобальних

освітніх процесів, тому що саме вони сприймаються суспільством легше та без страху і для реалізації яких не потрібно відмовлятися від власної політики або системи освіти, а навпаки тільки удосконалювати їх за допомогою співробітництва окремих ланок одного ланцюга. За таких умов достатньо тільки спільних інтересів у конкретній галузі та взаємної корисності для обох партнерів.

Вітчизняна освіта вже зробила багато кроків до міжнародного співробітництва та пережила багато змін. Ми перейшли на загальноєвропейську систему оцінювання та випускаємо фахівців згідно Болонської декларації за кваліфікаційними рівнями «Бакалавр» та «Магістр». Наші студенти також проходять практику на виробництві в межах свого науково-дослідницького проекту, але достатньою мобільності ще не мають.

Україна знаходиться вже на шляху до вирішення і цієї проблеми, вона всебічно заохочує кооперацію вищих технічних навчальних закладів у галузі наукових та освітніх досліджень та обміну професійним досвідом. Наприклад, у Донецькому національному технічному університеті в рамках міжнародного співробітництва з Магдебурзьким університетом створюються умови майбутнім інженерам для оптимізації навчального процесу, зміст яких поєднує лінгвокраїнознавчі та суто фахові знання на розвиток їх мовлення. Створюється інтеграція професійних та гуманітарних дисциплін під час інтеркультурного тренінгу для отримання випускниками необхідних знань та умінь для формування фахових компетенцій, які, в свою чергу, є важливою складовою конкурентоспроможної особистості інженерного профілю у галузі міжнародного співробітництва.

На базі електротехнічного факультету Донецького національного технічного університету було створено НТФ (Німецький технічний факультет), який вже 20 років тісно співпрацює із Отто-фон-Геріке університетом м. Магдебург Німеччина. Цей факультет готує випускників-бакалаврів інженерного профілю, а університет Магдебурга дає можливість та фінансову підтримку в набутті європейського досвіду в галузі підготовки магістрів з систем програмного управління, електричних станцій та електротехніки.

Таким чином, студенти отримують базові професійні компетенції в звичному для їх життєдіяльності просторі, а закріплюють та удосконалюють їх вже в європейському освітньому середовищі. Це дозволяє бути обізнаними в своєму фаховому середовищі на основі знань як своєї, так й інших країн, що формує конкурентоспроможність майбутніх інженерів на міжнародному ринку праці в процесі освіти. Отже, міжнародне співробітництво та інтеграція України до загальноосвітніх суспільних процесів сприяє

Збірник наукових статей

успішній підготовці кваліфікованих кадрів інженерного профілю та конкурентоспроможній реалізації їх послуг на інтернаціональному ринку праці. Подальші наукові дослідження в цій сфері можуть бути корисними для вітчизняної системи освіти згідно Указу Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 щодо *Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року* [3], метою якої є: 1) підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки; 2) забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання впродовж життя.

Література

1. Золотарева Н. М. Международные требования к качеству подготовки инженерных кадров / Н. М. Золотарева, И. В. Дохновская. – М. : НИТУ «МИСиС», 2012. – 72 с.
2. Мунтян М. А. Основы теории международных отношений [Электронный ресурс] / М. А. Мунтян. – Режим доступа: <http://muntjan.viperson.ru/wind.php?ID=276132&soch=1>. – Название с титул. экрана.
3. Наказ Президента України №344/2013 про національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>. – Название с титул. экрана.
4. EUR-ACE (EUROpean ACcredited Engineer) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feani.org/EUR_ACE/EUR_ACE_Main_Page.htm. – Название с титул. экрана.
5. EUR-ACE (EUROpean ACcredited Engineer) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enaee.eu/eur-ace-system/eur-ace-framework-standards>. – Название с титул. экрана.

Виктория Рогова. Международное сотрудничество как необходимая составляющая успешной подготовки конкурентоспособных инженерных кадров.

В статье речь идет о роли международного сотрудничества в формировании конкурентоспособности будущих инженерных кадров на международном рынке труда в процессе профессиональной подготовки, согласно современным требованиям. Рассматривается стратегия международного развития и оценки профессиональных квалификаций Европейского стандарта, которые необходимо внедрить в образовательный процесс благодаря международному сотрудничеству государств, систем образования высших учебных заведений и каждой личности отдельно.

Ключевые слова: *мобильность будущего инженера, международное сотрудничество, кооперация высших технических учебных заведений.*

Victoria Rohova. International cooperation as a necessary component of the successfully training of the qualified engineers.

The article considers the role of international cooperation in the formation of future competitiveness of the engineering staff at the international labour market training according to the modern requirements. A strategy of international development and evaluation of professional qualifications of the European standard, which can be implemented to the educational process thanks to the international cooperation of states, educational systems of higher education institutions and each individual separately, are also examined.

Key words: *mobility of the future engineer, international cooperation, cooperation in higher technical education.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 16.09.2013

УДК 395.6-057.785:008"654"316.356.4

© Руда О. В., 2013

Руда Ольга Володимирівна

Комунальний заклад охорони здоров'я
Харківський медичний коледж № 2

**МОВНИЙ ЕТИКЕТ – СТУДЕНТІВ –
КУЛЬТУРНЕ ОБЛИЧЧЯ СУЧАСНОЇ НАЦІЇ!**

Статтю присвячено формуванню мовного етикету майбутніх студентів-медиків. У статті висвітлено проблему формування у студентів культури мовлення і культури спілкування. У статті розглянуто взаємозв'язки між поняттями «культура мовлення» і «культура спілкування», шляхи формування у студентів комунікативної поведінки.

Ключові слова: *Мовний етикет, студент-медик, суспільство, сучасність.*

Мовний етикет справедливо вважають культурним обличчям нації. Він втілює риси мовної поведінки людини в найрізноманітніших життєвих ситуаціях. Увібравши давні традиції та звичаї, він є унікальною універсальною моделлю мовної діяльності українців. Мовний етикет будь-якої нації складає одну цілісну систему зі стійких мовних виразів. Знання цієї системи, а перш за все повсякденне її вживання, гармонія знань і внутрішнього світу людини – переконливий доказ духовної зрілості нації. І навпаки, нехтування законами і правилами мовного етикету, неприхована зневага до нього – ознака глибокого занепаду мови, що в останні десятиліття прогресує

Збірник наукових статей

і виявляється в реаліях нашого життя. Основні причини цього явища – соціальні чинники, які знецінюють сьогоднішні поведінкові приписи, виплекані нашим народом упродовж століть.

Ввічливість студента-медика – це одне з найбільших надбань сучасного суспільства. Зрозуміло, що воно має гармонійно поєднуватися з іншими чеснотами людини і не перетворюватися на зовнішній ефект. Дотримуючись правил мовного етикету, студенти, передусім, засвідчують свою вихованість, увагу до співрозмовника, викладача, пацієнта, привітність, доброзичливість, прихильність, делікатність, тобто риси, віддавна притаманні нашому народові.

Важливо те, що мовний етикет, зберігаючи традиційну структуру етикетних виразів, не є закритою системою, бо йому властива динаміка та гнучкість. Як відомо, частина формул мовного етикету поступово забувається. Мало кому із сьогоднішніх студентів відомі вирази: «З неділею будьте здорові!», «Добри-досвіток!», «Щоб легко почалося та вдало скінчилося!», «Уклінно прошу...», «Коли ваша ласка...». Інші донедавна належали до виразів – табу («добродію», «добродійко», «пане», «панно», «гречна панно» тощо). Прикметно, що частина етикетних виразів останніми роками, оновлюючись, знову виринає і активізується в словнику українців («З роси й води», «Вельмишановні пані та панове», «Бажаю Вам усіляких гараздів»).

Для етикету не менш важливим є також характер міміки і жестів, що мають національну специфіку. Жестикулюючи, мовці повинні враховувати тональність та рівні жестикуляції, придатні для ситуації. Етикетні ситуації супроводжуються використанням етикетної атрибутики (одягу і його елементів), окремих предметів (наприклад, хліб-сіль при вітанні гостей), власне етикетних реалій (квітів, подарунків тощо).

Мовна поведінка студента поєднана з його загальною культурою, рисами, традиціями. На мовному рівні етнопсихологічні ознаки українців, зокрема доброзичливість, шанобливе ставлення до співрозмовників і почуття власної гідності, виявляються в тому, що спорідненим центром багатьох висловів українського етикету є слова: добридень, добровечір, на все добре; здоров був, доброго здоров'я, здрастуйте; будь ласка, ласкаво просимо, з вашої ласки та інше.

Спілкування є невід'ємним аспектом існування студента-медика, важливою передумовою формування його як соціальної істоти, взаємодії з різноманітними спільнотами, а також необхідною умовою існування суспільства. У процесі спілкування відбувається інтелектуальна та емоційно-чуттєва взаємодія студентів, досягається єдність і злагодженість їх дій, що зумовлює формування спільних настроїв і поглядів, взаєморозуміння, згуртованості й солідарності. Вони необхідні в колективній діяльності, оскільки становлять

культурно-комунікативну основу соціального життя суспільства. У процесі розвитку студента-медика потреба у спілкуванні має важливе значення.

Головною метою мовної освіти студентів-медиків є формування комунікативної компетенції, високого рівня мовної культури професійного спрямування шляхом ознайомлення з термінологічними та фразеологічними особливостями мови обраного фаху, складання та оформлення професійних текстів і документів, редагування і переклад текстів офіційно-ділового й професійного спрямування, ознайомлення з основними засадами ділової комунікації (особливостями, основами культури професійного мовлення, етикету) тощо. Від цього залежатиме формування всіх інших компетенцій, необхідних для успішного функціонування майбутнього спеціаліста у суспільному житті. На заняттях бажано використовувати різноманітні комунікативні вправи і завдання, етюди, соціально-рольові ігри для парної, групової, колективної взаємодії. Увесь навчальний матеріал потрібно поєднати "наскрізним сюжетом": ділові взаємовідносини між пацієнтом і медиком. Підвищенню рівня культури професійного мовлення студентів - медиків сприяє збагачення їх активного ділового словника.

На превеликий жаль і подив, ми більше знаємо сьогодні про китайський церемоніал, японські поклони ввічливості, французький етикет, набагато менше про те, як личить за традицією поводитись українцеві в суспільстві, з друзями, в професійному колі. Нам ніколи задуматись, чим відрізняється наш етикет з-поміж інших. Ми повинні відкинути все, що прийшло непрошеним гостем у наш етикет під гаслами примусу чи добровільного бездум'я та байдужості, і звернутись до невичерпного й цілющого джерела українського етикету. Сьогодні досконале володіння мовою стає важливим компонентом фахівців різного профілю. Адже повний вияв професійних обдарувань індивіда відбувається саме засобами мовлення. У такий спосіб особа може реалізувати себе в різних життєвих ролях, скоригувати хід міжособистісного спілкування, що забезпечує ефективну взаємодію у колективі.

Література

1. Актуальні проблеми розбудови національної освіти: Збірник науково-методичних праць. – К. – Херсон, – 1997. – С. 34-37.
2. Непийвода Р. Як усе ж таки запровадити українську мову у наших вузах? / Р. Непийвода // Державність української мови і мовний досвід світу: Матеріали міжн. конф. – К., 2000. – 444 с.
3. Пасинок В. Г. Мовна підготовка студентів як загальнопедагогічна проблема: Монографія / В. Г. Пасинок. – Харків : Лівий берег, 1999. – 154 с.

Ольга Рудая. Речевой этикет студентов – культурное лицо современной нации!

Статья посвящена формированию речевого этикета будущих студентов-медиков. В статье освещена проблема формирования у студентов культуры речи и культуры общения. В статье рассмотрены взаимосвязи между понятиями «культура речи» и «культура общения», пути формирования у студентов коммуникативного поведения.

Ключевые слова: Речевой этикет, студент-медик, общество, современность.

Olga Ruda. Speech etiquette students - cultural face of modern nation!

Articles on the formation of speech etiquette prospective students-physicians. In the article the problem of formation of the students' culture and the culture of speech communication. The article deals with the relationship between the concepts of "culture of speech" and "culture of communication", the way of formation of the students' communicative behavior.

Keywords: Speech etiquette, the student-medical, society, the present.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

УДК 37.091.12-043.5[“376”:001.89:377.3]-025.39

© Сафонова Н. В., 2013

Сафонова Надія Володимирівна

Південний науковий центр НАН України та МОН України

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАВЧАЛЬНИХ ТА
АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ В НАВЧАЛЬНО-НАУКОВО-
ВИРОБНИЧИХ КОМПЛЕКСАХ**

Проаналізовано основні організаційні форми сумісної роботи кафедри фармацевтичної хімії на базі Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського та хімічного факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова. Пропонується підхід до вирішення проблеми вдосконалення взаємодії науки і освіти шляхом створення моделі Хіміко-фармацевтичного навчально-науково-виробничого комплексу цієї взаємодії, заснованої на принципах спеціалізації та кооперації вказаних видів діяльності.

Ключові слова: модель, навчально-науково-виробничий комплекс, інтеграція, інтеграційна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими практичними проблемами полягає в тому, що

входження України в європейський освітній простір супроводжується змінами в педагогічній теорії й освітній практиці. У першу чергу це стосується вищої школи, яка має забезпечити якісну підготовку майбутніх фахівців. Проблеми інтеграції науки і освіти, створення комунікативного поля для наукових і науково-педагогічних працівників, які вивчають проблеми інтеграції науки, освіти та практики управління, є надзвичайно актуальними в умовах державно-управлінських реформ. "Без системного поєднання науки, освіти і практики через фактор їх інтеграції – знання, ці сфери втрачають перспективи для свого розвитку", – зазначає Юрій Сурмін, перший заступник директора Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування у вступному слові науково-методологічний семінару "Інтеграція науки і освіти – ключовий фактор розбудови суспільства, заснованого на знаннях" [4].

Метою статті в висвітленні питання інтеграції науки і вищої освіти є забезпечення створення правових, економічних і організаційних умов для активізації наукової діяльності та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом в університетах, утворення університетів, комплексів, лабораторій дослідницького типу на засадах експерименту для підготовки кваліфікованих фахівців та виконання конкурентоспроможних наукових розробок.

НАН України та Одеський національний університет ім. І. Мечникова приділяють велику увагу вирішенню проблем інтеграції науки і освіти, зокрема пошуку принципово нових та удосконаленню вже існуючих форм організації наукового та навчального процесу [1].

Усвідомлюючи важливість взаємодії в різних галузях науки, освіти і інтеграційної діяльності для вирішення актуальних проблем соціально-економічного та науково-технічного характеру у рамках розробки «Концепції регіональної науково-технічної політики в Одеській області» спільно з Комітетом з питань науки, техніки і промислової політики Одеської облдержадміністрації проведено роботу щодо організації спільної з вищими навчальними закладами учбово-науково-виробничої діяльності. Йдеться про хімічний факультет Одеського національного університету ім. І. Мечникова [1].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми доводить, що створення та функціонування навчально-науково-виробничих комплексів (ННВК) має велике науково-практичне значення у зв'язку з тим, що в ньому простежується загальна для вищів України тенденція – об'єднання всіх навчально-виховних систем у процесі підготовки майбутнього фахівця.

ННВК забезпечує координацію спільної діяльності навчально-виховних закладів, підприємств, організацій та установ по реалізації

Збірник наукових статей

Закону України про освіту (1060-12), впровадження системи ступеневої підготовки фахівців за наскрізними навчальними планами та програмами, ефективне використання науково-педагогічних кадрів, навчально-лабораторної та виробничої бази, соціальної інфраструктури, організацію підвищення кваліфікації викладачів навчальних закладів та працівників підприємств, спільне проведення науково-дослідних робіт, апробацію та використання результатів наукових досліджень, підготовку наукових кадрів, розробку навчально-методичного забезпечення тощо. Суть роботи комплексів залишається інноваційною, як за управлінсько-організаційними підходами так і за впровадженням сучасних освітніх технологій.

Наприкінці 1997 року спільним наказом Президента НАН України і Міністра освіти України в м. Одеса був створений Хіміко-фармацевтичний навчально-науково-виробничий комплекс (ХФННВК), цим же наказом у рамках комплексу була відкрита кафедра фармацевтичної хімії Одеського національного університету імені І. Мечникова. Керівником ХФННВК і завідувачем кафедрою фармацевтичної хімії є д.х.н., професор, академік НАН України С. Андронаті [1].

Підготовка кваліфікованих фахівців для наукових установ в університеті, з однієї сторони, і залучення провідних академічних вчених до викладацької діяльності в вишах, з іншої, а також спільна науково-дослідна, методична робота – важлива база стійкого багатолітнього співробітництва [5, с. 85].

До складу ХФННВК входить проблемна науково-дослідна лабораторія № 5 ОНУ імені І. Мечникова, відділи медичної хімії, молекулярної структури, аналітичної хімії та фізико-хімії координаційних сполук, фізико-хімічної фармакології, хімічної термодинаміки і теоретичної хімії, а також ВАТ «Інтерхім», яке було створено ФХІ НАН України і спеціалізується з виробництва та реалізації лікарських препаратів [3, с. 138].

Викладачі та співробітники кафедри проходять стажування і проводять сумісні дослідження зі спеціалістами провідних світових наукових центрів. Вчені-хіміки кафедри фармацевтичної хімії тісно співпрацюють з вченими і робітниками освіти Каліфорнійського університету (Сан-Франциско, США), Фізико-хімічного інституту «Rocasolano» (Мадрид, Іспанія), НДІ Фармакології РАМН (Москва, Росія), Інституту прикладної фізики Академії наук Молдови (Кишинів, Молдова) [3, с. 138], що дозволяє готувати фахівців з урахуванням пріоритетних напрямів науково-дослідницької роботи як в Україні, так і за кордоном, а також задовольняти потреби в фахівцях хімічного профілю з боку відомств і установ південного регіону нашої держави.

Згідно з Положенням, затвердженим Президентом НАН України Б. Патеном та Міністром освіти України М. Згуровським [2], головним завданням ХФННВК є підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів дослідників, викладачів та фахівців у галузі фармацевтичної та медичної хімії для установ Міносвіти України, НАН України, інститутів, установ та підприємств різних галузей фармації України, проведення фундаментальних та прикладних досліджень з найбільш актуальних питань науки, а також проблем фармацевтичної промисловості держави в тісному зв'язку з навчальним процесом [4, с. 24]. Наукова база Фізико-хімічного інституту ім. О. Богатського використовується при підготовці майбутніх фахівців для проведення лабораторних практикумів, керівництва аспірантурою.

Науковий потенціал навчально-педагогічного процесу фармацевтичної кафедри комплексу складають як викладачі ОНУ імені І. Мечникова, так і співробітники Фізико-хімічного інституту НАН України ім. О. Богатського.

Основними науковими напрямками професорсько-викладацького складу кафедри є:

1. Розробка стратегії спрямованого синтезу високоєфективних психотропних агентів, інгібіторів агрегації тромбоцитів, противірусних засобів й індукторів інтерферонів.

2. Вивчення фармакологічних властивостей, біотрансформації, фармакокінетики й біодоступності синтезованих речовин.

3. Розробка й вивчення фармакологічних властивостей і біодоступності трансдермальних систем доставки, які містять біологічно активні речовини.

4. Розробка нових лікарських препаратів на основі пролонгованих форм ферментів й алергенів.

5. Пошук нових методів біофармацевтичного аналізу лікарських препаратів [4, с. 138].

За роки існування кафедри її викладачами і співробітниками видано чимало монографій, навчальних посібників, навчальних посібників у електронному варіанті, методичних посібників, а також опубліковано понад 200 наукових статей, отримано патенти України на винахід і корисні моделі.

15-річний досвід взаємодії між академічною та вузівською наукою в м. Одеса сприяли формуванню конкурентоспроможного вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок на базі Фізико-хімічного інституту НАН України ім. О. Богатського, що стало основоположним в концепції державної цільової програми «Наука в університетах» на 2008-2017 роки. Метою програми є забезпечення створення правових, економічних і організаційних умов для активізації

Збірник наукових статей

наукової діяльності та поглиблення її взаємодії з навчальним процесом в університетах, утворення університетів дослідницького типу на засадах експерименту для підготовки кваліфікованих фахівців та виконання конкурентоспроможних наукових розробок [4].

Фундаментом навчального процесу ХФННВК, його основоположним є як кадровий потенціал, так і високий рівень фундаментальних досліджень. Комплекс має значну кількість позитивних прикладів впливу сумісних з академічними вченими розробок в практику навчання. Сумісно з академічними вченими за результатами досліджень були створені нормативні курси та спецкурси: фармацевтична хімія, основи наукових досліджень, біохімія, біоорганічна хімія, лікарські препарати і основи сертифікації, біотехнологія, фармакологія, вступ до медичної хімії, аптечна технологія ліків, стандартизація і контроль якості лікарських препаратів, організація і економіка фармації, фармакокінетика, фізико-хімічні методи дослідження лікарських препаратів.

Серед нових спецкурсів викладаються: взаємодія лікарських препаратів, метаболізм лікарських препаратів, хіміотерапія алкоголізму і наркоманії, вступ до нейробіології, фармакогенетика, фармацевтичний менеджмент, молекулярна імунологія, хіміотерапевтичні засоби. Серед основних наукових напрямів-досліджень Інституту, що червоною ниткою проходять через навчально-наукову діяльність кафедри є: вивчення залежності між структурою та властивостями супрамолекулярних сполук і розроблення спрямованого синтезу біологічно активних речовин (психотропних, імунотропних, противірусних, антиагрегаційних), реагентів, металокомплексних каталізаторів, сенсорів тощо.

Резерв молодих дослідників із числа студентів та аспірантів на кафедрі створюють передумови для ефективної інтеграції з академічним сектором. В результаті сумісної роботи та використання класичних форм інтеграції, а саме: науково-педагогічної діяльності, проведення навчально-виробничої практики, організації сумісних конференцій, семінарів та лабораторних практикумів розроблені нові підходи та засоби іммобілізації ферментних препаратів медичного призначення, розроблені методи дослідження лікарських препаратів. *Перспективою подальшої роботи в цьому питанні* вважаємо, що діяльність ХВННВК подвійного підпорядкування може слугувати прикладом для нових інтеграційних елементів сумісної діяльності НАН України і системи вищої школи, що здатні підсилити взаємодію та об'єднати потужний науковий потенціал.

Література

1. Наука в Южном регионе (1971-2011) / Александров Б. Г., Алексенко Т. Л., Андреев В. И., Андронати С. А. [и др.]; ред.

С. А. Андронаті; Южный научный центр НАН Украины и МОН Украины. – Одесса : Феникс, 2011. – 704 с.

2. Наказ № 382 від 27.10 1997 р. та № 257 від 06.11.1997 р. «Про створення Хіміко-фармацевтичного навчально-науково-виробничого комплексу міністерства освіти України та національної академії наук України», Київ.

3. Історія хімічного факультету (1865-2005) / Кол.авт.: С. А. Андронаті, І. С. Волошановський, З. І. Жиліна, Ф. В. Макордей, В. В. Менчук, Г. Л. Ракитська, В. Ф. Сазонова, І. Й. Сейфуліна, О. М. Чеботарьов; Відп. ред. В. В. Менчук. – Одеса : Астропринт, 2006. – С. 138-145.

4. Физико-химический институт им. А. В. Богатского Национальной академии наук Украины: страницы истории. – Одеса: Фенікс, 2007. – 464 с.

5. Сотрудничество научных учреждений НАН Украины и Киевского университета им. Т. Г. Шевченко: опыты взаимодействия в области информатики/ Наука и наукознание. – № 2. – 2012, – С. 85.

Nadiya Safonova. Features of cooperation of educational and academic establishments in educational-experimentally production complexes.

The basic organizational forms of compatible work are educed and analysed pharmaceutical chemistry of the Odesa national university of the name of Mechnikov. Offered approach to the decision of problem perfection of cooperation of science and education by creation of model of scientific and production complex of this co-operation based on principles of specialization.

Key words: model, educational and scientific complex, integration, integration activities.

Надежда Сафонова Особенности взаимодействия учебных и академических учреждений в учебно-научно-производственных комплексах.

Проанализированы основные организационные формы совместной работы кафедры фармацевтической химии на базе Физико-химического института им. О. В. Богатского и химического факультета ОНУ им. И. И. Мечникова. Предлагается подход к решению проблемы совершенствования взаимодействия науки и образования путем создания модели Химико-фармацевтического учебно-научно-производственного комплекса этого взаимодействия, основанного на принципах специализации и кооперации указанных видов деятельности.

Ключевые слова: модель, учебно-научно-производственный комплекс, интеграция, интеграционная деятельность.

Стаття надійшла до редакційної колегії 14.08.2013

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ СФЕРИ УЧНІВ У ЗДОРОВ'ЯФОРМУЮЧОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглядаються питання формування мотиваційно-ціннісної сфери учнів, їх спрямування на здоровий спосіб життя через впровадження в навчально-виховний процес здоров'язберігаючих технологій та створення здоров'яформуючого освітнього середовища. Аналізуються й уточнюються основні поняття проблеми дослідження.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язберігаючі освітні технології, здоров'яформуюче освітнє середовище.

Сучасний стан суспільства пред'являє високі вимоги до людини та її здоров'я. Проблема здоров'я учнів є пріоритетним напрямом розвитку сучасної освітньої системи. Досягнення цієї мети може відбутися за допомогою спеціально розроблених програм і здоров'язберігаючих технологій, які розглядаються як сукупність прийомів і методів організації педагогічного процесу без шкоди для здоров'я школярів та педагогів. Сьогодні ініціатива збереження здоров'я, беззаперечно, належить системі освіти, і створення методичних об'єднань, які займаються проблемою здоров'я в багатьох закладах освіти, пряме тому підтвердження [1; 2]. Діяльність загальноосвітніх закладів спрямована на формування ціннісних орієнтацій суб'єктів педагогічного процесу, серед яких пріоритетними мають стати здоровий спосіб життя, культура здоров'я.

Ціль статті – розкрити проблему формування мотиваційно-ціннісної сфери учнів, висвітлити питання спрямування школярів на здоровий спосіб життя через впровадження в навчально-виховний процес здоров'язберігаючих технологій й створення здоров'яформуючого освітнього середовища.

Перші оздоровчі освітні програми, як вітчизняні так і закордонні, переважно були орієнтовані на запобігання інфекційних захворювань, але зараз вони значною мірою поступилися місцем новим "хворобам": психологічним розладам, насильству, ризикованій сексуальній поведінці, тобто проблемам, які пов'язані з оточенням. Такого роду інформація підказує напрям педагогічної діяльності, яка має бути зорієнтована на підвищення культури та збереження здоров'я всіх суб'єктів педагогічного процесу. Можливість комплексного вирішення цієї проблеми сьогодні пов'язана з діяльністю психологів,

соціальних педагогів, вчителів фізичної культури в освітніх закладах. Орієнтація цієї діяльності на формування культури здоров'я є вкрай необхідною та, безсумнівно, виправданою, оскільки дозволить превентивно вирішувати цілий ряд психолого-педагогічних проблем, пов'язаних із здоров'ям, адаптацією, девіацією тощо.

Для детального вивчення досліджуваної проблеми, нами проаналізовано стан її розробленості в працях філософів, педагогів, психологів, культурологів, медиків. У цьому розгляді важливе значення мали праці вітчизняних і зарубіжних учених, в яких відображено проблеми культури, освіти та здоров'я: філософів М. Бердяєва, В. Вернадського, Ортега-і-Гассета; педагогів Ш. Амонашвілі, А. Дістервега, Я. Корчака, Дж. Локка, В. Сухомлинського; культурологів Б. Єрасова, М. Кагана, Д. Мацумото, М. Реріха, Н. Чавчавадзе, К. Юнга; психологів А. Адлера, А. Маслоу, З. Фрейда, Е. Фромма, К. Хорні; медиків і фізіологів М. Амосова, П. Анохіна, Л. фон Бергаланффі, С. Громбаха та інших.

Висвітлення питання спрямування школярів на здоровий спосіб життя через впровадження в навчально-виховний процес здоров'язберігаючих технологій й створення здоров'яформуючого освітнього середовища потребує з'ясування основних понять.

Ю. Мельник у своїй праці [3] пропонує таке визначення *«здорового способу життя»* – сукупність способів культурної життєдіяльності людини, заснованих на фізично-психо-соціо-духовних і вікових особливостях індивіда, зумовлених умовами навколишнього середовища, загально визнаними принципами та цінностями суспільства, спрямованих на потреби розвитку особистості, збереження й зміцнення індивідуального і суспільного здоров'я» [3, с. 22]. У цьому визначенні під навколишнім середовищем він має на увазі природні, соціально-економічні, санітарно-гігієнічні умови, загально визнаними принципами суспільства – морально-етичні засади, вірування, а цінностями – культурні еталони, естетичні смаки конкретного суспільства, де проживає людина. Але здоровий спосіб життя, на його думку, це одна зі складових культури здоров'я особистості. Він пропонує таке визначення *«культури здоров'я – складова культури людства, що включає сукупність знань філософського, педагогічного, психологічного, медичного спрямувань, збагачує духовне, соціальне, психічне, фізичне життя індивіда, сприяє формуванню особистого ставлення до здоров'я та життєдіяльності, осмисленню людиною парадигм буття»* [3, с. 35]”.

Отже, значення впливу навколишнього середовища та культури здоров'я на особистість має не аби яке значення щодо стану здоров'я. Велика роль в цьому відводиться освітнім закладам та педагогічним

Збірник наукових статей

працівникам, які здійснюють цю діяльність. Т. Давидова вказує на значення валеолого-педагогічної компетентності вчителів як на один із аспектів здоров'яформуючого освітнього середовища [4].

Термін „здоров'яформуюче освітнє середовище” є досить новим, він ще потребує розгляду та уточнення сутнісних ознак. За складністю свого змісту він не поступається поняттю „здоров'я”, проте на відміну від нього, він двохелементний, тобто термін-словосполучення, складові якого мають самостійну значимість, утім їх поєднання породжує принципово нове цілісне явище. Використання теоретико-методологічних підходів до дослідження складників цього терміну дозволило дослідити його сутність [5] і дати таке визначення.

Здоров'яформуюче освітнє середовище – стан і процес діяльності освітнього закладу, що характеризується створенням сприятливих умов щодо збереження та зміцнення здоров'я його суб'єктів, зумовлює гармонійний розвиток усіх складових індивідуального здоров'я, стимулює до самопізнання, самовдосконалення, творчої діяльності.

Під *здоров'язберігаючими освітніми технологіями* розуміємо систему умов та заходів щодо збереження й зміцнення здоров'я всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, які враховують найважливіші характеристики освітнього середовища й умови життя дитини, вплив на її здоров'я. Мета здоров'язберігаючих освітніх технологій – забезпечити дітей, які навчаються, можливістю збереження здоров'я на період навчання в освітній установі, сформувати у них необхідні компетенції щодо здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті.

Здоров'язберігаючі освітні технології впливають на формування мотиваційно-ціннісного ставлення учнів до здорового способу життя, на стан здоров'я та навчання, розвиток, культуру та ін.

Здоров'язберігаючі технології за характером дії поділяються:

- організаційно-педагогічні технології (визначають структуру навчального процесу, що сприяє запобіганню перевтоми);
- психолого-педагогічні технології (пов'язані безпосередньо з роботою педагога на заняттях і психолого-педагогічним супроводом всіх елементів освітнього процесу);
- навчально-виховні технології (включають програми з навчання грамотній турботі про своє здоров'я і формуванню культури здоров'я учнів, мотивації до ведення здорового способу життя, попередження шкідливих звичок, освіта батьків);
- соціально-адаптуючі та особистісно-розвиваючі технології (включають технології, що забезпечують формування та зміцнення психологічного здоров'я. До них відносяться: соціально-психологічні

тренінги, програми соціальної та родинної педагогіки, спецкурси тощо);

- лікувально-оздоровчі технології (включають лікувальну фізкультуру, лікувальну педагогіку, вплив яких забезпечує відновлення фізичного здоров'я).

Результат впливу на учнів усіх здоров'язберігаючих технологій повинен оцінюватися за допомогою комплексу методів медико-психолого-педагогічної діагностики, спеціально розроблених педагогічних та психологічних методик [3].

Успішне впровадження в загальноосвітньому навчальному закладі здоров'язберігаючих технологій можливе на основі застосування педагогічно обгрунтованих способів і методів: моніторингу стану здоров'я всіх учасників освітнього процесу; створення оптимальних умов для рухової активності, загартовування, очищення і захисту організму, дотримання санітарно-гігієнічних норм і правил; використання медикаментозних засобів здоров'язбереження та ін.

Розроблена нами навчальна програма «Культура здоров'я» [1] та соціально-педагогічна технологія формування культури здоров'я в початковій школі забезпечує: реалізацію здоров'язберігаючих концепцій; впровадження в освітній процес здоров'язберігаючих технологій; розробку індивідуальних оздоровчих програм; медико-фізіологічний і психолого-педагогічний моніторинг здоров'я учнів, педагогів, батьків; здійснення наукової та методичної роботи в галузі здоров'язбереження, створення і використання передових методик формування здорового способу життя з урахуванням індивідуальних нахилів, здібностей, фізичних і психологічних особливостей всіх учасників освітнього процесу. Діяльність, спрямовану на формування ціннісного ставлення учнів, педагогів, батьків школярів до свого здоров'я, освітній заклад будує у відповідності зі стратегією формування здоров'язберігаючих простору навчального закладу. Значний вплив на збереження і зміцнення здоров'я учнів надає організована система фізичного виховання в освітньому закладі. Для теоретичних занять розроблені комплекси уроків, а також фізкультхвилинок, якими володіють всі вчителі-предметники.

Усвідомлення учнями цінності здоров'я і значення здорового способу життя відбувалося через упровадження в педагогічний процес комплексно-цільової програми, оздоровчо-освітньої програми «Культура здоров'я», а також системи виховної роботи.

У цих програмах відображені основні напрями здоров'язберігаючої діяльності:

Збірник наукових статей

1) зменшення впливу факторів зовнішнього середовища, здатних чинити негативний вплив на стан здоров'я суб'єктів освітнього процесу;

2) посилення впливу сприятливих чинників навколишнього середовища – стану будівлі, санітарно-технічного, медичного, спортивного обладнання та оснащення, організації системи живлення з урахуванням вимог санітарних правил і норм;

3) раціональна організація освітньо-виховного процесу відповідно до санітарних норм та гігієнічних вимог з урахуванням його психологічного та фізіологічного впливу на організм учнів;

4) система роботи в області здоров'я та формуванню цінності здоров'я та здорового способу життя.

Забезпечення цілісності процесу навчання, виховання та розвитку особистісних значущих якостей учнів, формування мотиваційно-ціннісної сфери учнів, їх спрямування на здоровий спосіб життя, становлення їхньої культури здоров'я реалізуються шляхом створення безперервного навчання основам здоров'я і здорового способу життя через систему вищезазначеної діяльності.

Розробленість теоретико-методичного підґрунтя цієї проблеми забезпечуватиме системність та цілеспрямованість діяльності, що сприятиме реалізації провідної ідеї – створенню здоров'яформуючого освітнього середовища, формування мотиваційно-ціннісної сфери учнів, їхнього спрямування на здоровий спосіб життя, становлення культури здоров'я.

Таким чином, розглянуто деякі аспекти проблеми формування мотиваційно-ціннісної сфери учнів, їх спрямування на здоровий спосіб життя через впровадження в навчально-виховний процес здоров'язберігаючих технологій й створення здоров'яформуючого освітнього середовища. Проаналізовані та уточнені основні поняття проблеми дослідження. Багатогранність і багатоаспектність цієї діяльності відкриває великі перспективи для вивчення й проведення подальших досліджень за цією тематикою. В своїй роботі ми досліджуватимемо переважно педагогічний аспект, лише порушивши питання про вивчення інших. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми здоров'яформуючого освітнього середовища та формування в ній мотиваційно-ціннісної сфери учнів.

Література

1. Мельник Ю. Б. Свячена С. М. Культура здоров'я : авт. прогр. спецкурсу для учнів I-III кл. / Ю. Б. Мельник, С. М. Свячена. – Х. : НВК № 12, 2000. – 21 с.

2. Мельник Ю. Б., Свячена С. М. Організація здорового способу життя в школі та формування культури здоров'я учнів початкових класів : навч.-метод. посіб. для кер. навч. закл., учителів, вихователів,

практ. психологів, соц. працівників / Ю. Б. Мельник, С. М. Свячена. – Х. : ХДПУ, 2002. – 92 с.

3. Мельник Ю. Б. Концептуальні засади формування культури здоров'я особистості молодшого школяра : монографія / Ю. Б. Мельник. – Х. : ХОГОКЗ, 2012. – 244 с.

4. Давидова Т. М. Валеолого-педагогічна компетентність вчителів як один із аспектів здоров'яформуючого освітнього середовища / Т. М. Давидова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : збірник / Чернігівський держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2008. – Вип. 53. – С. 78 – 81.

5. Свячена С. М. До питання створення здоров'яформуючого освітнього середовища / С. М. Свячена // Психолого-педагогічні проблеми в освітньому процесі : зб. наук. ст. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Х. : ХНПУ; ХОГОКЗ, 2012. – С. 259-264.

Светлана Свяченая. Формирование мотивационно-ценностной сферы учащихся в здоровьесформирующей образовательной среде.

Рассматриваются вопросы формирования мотивационно-ценностной сферы учащихся, их привлечение к здоровому образу жизни путем реализации в учебно-воспитательном процессе здоровьесберегающих технологий и создания здоровьесформирующей образовательной среды. Анализируются и уточняются основные понятия проблемы исследования.

Ключевые слова: здоровье, здоровый образ жизни, здоровьесберегающие образовательные технологии, здоровьесформирующая образовательная среда.

Svitlana Sviachena. Formation of motivational and value sphere of pupils in health forming an educational environment.

Are disclosed problems of forming motivational and value sphere school children and their inclination for a healthy lifestyle by introducing in teaching and educational process of technology and capacity health promoting educational environment. Analyzes and clarifies the basic concepts of the research problem.

Key words: health, healthy lifestyle, health forming educational technology, directions of activity an educational institution.

Стаття надійшла до редакційної колегії 07.09.2013

Серик Касым Тореханулы

Казахский национальный медицинский университет
имени С. Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

ПОКАЗАТЕЛИ СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТОЙ СИСТЕМЫ В ЭКСТРЕМАЛЬНЫХ СИТУАЦИЯХ

В статье отражены основные проблемы болезни системы кровообращения и смерти населения стран Содружества. В 2003 году на долю умерших от этих болезней приходилось 62,5% на Украине, 56-57% в Азербайджане, Молдавии и России, 52-55% в Армении, Белоруссии, Казахстане и Узбекистане. Менее половины смертей были обусловлены болезнями системы кровообращения в Киргизии (47%), Туркменистане (43%) и Таджикистане (39%).

Ключевые слова: *сердечно-сосудистая система, сердечные заболевания, пульсометр, первичный вызов скорой помощи.*

Вторые и третьи места в структуре причин смерти занимают внешние причины, злокачественные новообразования, болезни органов дыхания. (Следует иметь в виду, что приводимые показатели зависят от возрастной структуры населения; более точное представление о соотношении различных причин смерти в разных странах могут дать только показатели таблиц смертности по причинам смерти) [6].

Существуют заметные различия структуре причин смерти по полу. В 2003 году на долю мужчин, умерших от болезней системы кровообращения, приходился 41% смертей в Киргизии, 45% – в Казахстане, 48-49% – в России и Молдавии, 50% и более – в Азербайджане, Армении, Белоруссии и Украине. Смертность женщин от этих болезней несколько выше и составляет 55-61% умерших женщин (на Украине – 72%). Второе место среди причин смерти у женщин занимают злокачественные новообразования (в Киргизии – болезни органов дыхания). Среди мужского населения злокачественные новообразования занимают второе место в Азербайджане (88 умерших на 100 тысяч населения в 2003 году) и Армении (160). Уровень смертности мужчин от несчастных случаев, убийств, самоубийств и других последствий внешних причин в других странах превосходит уровень смертности от онкологических заболеваний. В истекшем году он составил в Белоруссии 281 на 100 тысяч населения, несколько превысив смертность от злокачественных

новообразований (240), в Казахстане 232 (142), в Киргизии – 110 (64), Молдавии – 162 (158), России – 390 (236), на Украине – 258 (236) [7].

Цель нашего проекта. Спортсменам и людям, поддерживающим физическую форму и здоровье через различные занятия, связанные с физическими нагрузками, и людям, которые часто болеют сердечными болезнями, необходимо контролировать реакцию организма и грамотно организовывать свои тренировки, чтобы они были более эффективными и в то же время щадящими сердце, сосудистую систему. Наш новый вид пульсометра поможет избежать переутомлений и развития серьезных заболеваний сердечнососудистой системы и вызывать скорую помощь.

Главные функции нового пульсометра.

Пульсометр – это небольшое устройство, которое с помощью специальных датчиков определяет частоту сердечных сокращений или попросту пульс человека.

Контроль тренировок.

Подготовленность сердечнососудистой системы является важнейшим фактором того, с какой нагрузкой вы будете тренироваться. Измерение сердечного ритма – это самый точный метод определения пользы от тренировок. Другие способы оценки уровня нагрузки, например, усталость и частота дыхания, могут дать неверное представление об эффективности тренировки.

Главные функции нового пульсометра таковы:

- измерение пульса;
- контроль физических нагрузок;
- помощь в выборе степени тяжести;
- предупреждение негативного влияния нагрузок на здоровье;
- контроль состояния сердца;
- немедленный вызов 103.

Что же умеют умные приборы?

Во-первых, ориентироваться на местности.

Во-вторых, записывать весь пройденный путь, в том числе и количество замкнутых кругов.

В третьих, считать количество шагов, сравнивать полученные данные и производить некоторые расчеты.

В четвертых, следить за пульсом в режиме реального времени и подавать сигналы на скорую диспетчера в случае сбоя сердечного ритма.

В пятых, запоминать всю полученную информацию и передавать ее для обработки в персональный компьютер врача.

Также пульсометр позволяет регистрировать дату и точное время начала приступа, то есть сбоя работы сердца. Четкий и правильный ритм пульса является показателем здоровья человека.

Збірник наукових статей

Для получения необходимой информации и показатели для нашего пульсометра были проведены исследования на 200 студентах медицинского университета. У студентов измеряли частоту пульса и дыхательных движений, артериальное давление и состояние влажности кожи (электрическое сопротивление) во время обычных учебных занятий и после проведения рубежного контроля. Измерение пульса проводили пальпаторным методом и при помощи пульсометра. Студентам были заданы следующие вопросы: о наличии хронических заболеваний, частоте стрессовых нагрузок, нехватки времени.

Конструкция пульсометра. Пульсометры обычно состоят из многих элементов: ручного ремня, датчика, GPS навигатора, сенсор и чипы мобильного телефона. Питание прибора осуществляется от 3 батарей, энергии которых хватает для работы в течение 4 месяцев при 25 ежедневных замерах пульса. За интервал времени, равный 12 с., подсчитывается число ударов сердца, затем это число умножается на 5 и результат появляется на светодиодных индикаторах. Результат не всегда получается кратным 5, так как каждый импульс, соответствующий удару сердца, заменяется 5 импульсами, которые заносятся в счетчики, но при отсутствии жесткой синхронизации такой способ подсчета импульсов обеспечивает выдачу на индикаторы практически всех чисел от 40 до 199.

Сигнал, излучаемый ИК-светодиодом, отражается от пальца и улавливается фотодиодом датчика, который подключен к входу усилителя А1. Далее, пройдя через фильтр низких частот, сигнал поступает на второй усилительный каскад А2, на выходе которого амплитуда достигает значения, достаточного для работы схемы формирователя D1. Последний представляет собой триггер Шмитта и вырабатывает импульсы, соответствующие ударам пульса, которые, пройдя через дифференцирующую цепь R1C1, запускают ждущий одновибратор D2. Одновибратор D2 выполняет две функции: блокирует триггер D1 и запускает схему цифрового пересчета. Блокирование триггера D1 делает считывание сигналов пульса более надежным, так как после прохождения импульса в течение следующих 200 мс триггер Шмитта не реагирует на другие входные сигналы. Кроме того, выходной импульс одновибратора D2 в режиме "Счет" через схему совпадений D3 запускает два ждущих одновибратора D4 и D5. Одновибратор D4 задает время измерения пульса, а другой одновибратор D5 вырабатывает сигналы, осуществляющие пересчет. В результате подачи сигналов одновибратора D5 и генератора G1 на вход схемы совпадения D8, на ее выходе формируются пакеты импульсов, каждая из которых состоит из 5 импульсов. Таким образом, осуществляется умножение на 5. Эти пакеты импульсов поступают на вход счетчика D10 и по окончании времени измерения,

определяемого одновибратором D4, на счетчике фиксируется число, равное количеству ударов пульса в минуту. По окончании счета триггер D7 сбрасывается в нулевое состояние и запрещает прохождение импульсов через D3. Одновременно с помощью триггера D9 открывается ключ K1 и загорается светодиодное табло. Чтобы начать новый цикл измерения пульса, надо снова нажать кнопку “Сброс”, а затем нажать кнопку “Счет” [1; 3].

ИК-датчик содержит излучающий светодиод VD1 и приемный фотодиод VD2. Усилительная часть собрана на операционных усилителях (ОУ) K140УД6, имеющих низкое значение разности входных токов ($\Delta I_{вх} \leq 25 \text{ нА}$) и небольшой ток потребления ($I_{п} = 1 \text{ мА}$), что позволило создать экономичный прибор, работающий в широком диапазоне температур. Фотодиод VD2 включен между инвертирующим и неинвертирующим входами первого ОУ, поэтому постоянное напряжение на нем не превышает нескольких мВ, что является особенностью первого каскада. Второй каскад усилителя имеет коэффициент усиления около 1000, а амплитуда полезного сигнала на его выходе достигает 3 В. Между первым и вторым каскадами включены разделительный конденсатор C1 и RC-фильтр (R8C2), снижающий фон с частотой 50 Гц. С этой же целью на выходе элемента DA2 включен фильтр R14C3. Усилительная часть прибора заканчивается собранным на транзисторе VT1 эмиттерным повторителем, который служит для согласования выхода ОУ и входа ТТЛ микросхемы DD1 K136ЛА3. Четыре логических элемента этой микросхемы выполняют функции триггера Шмитта (DD1.1 и DD1.2) и одновибратора (DD1.3 и DD1.4). Триггер Шмитта по входу 2 блокируется импульсами одновибратора, что позволяет четко фиксировать количество ударов пульса. На выходе 11 одновибратора сигнал имеет вид прямоугольных импульсов отрицательной полярности длительностью 200 мс и амплитудой 5 В, частота повторения которых изменяется от 0,5 до 3,3 Гц.

Индикация ударов пульса осуществляется светодиодом VD4. Таким образом посредством микросхем DA1, DA2 и DD1 удается выделить импульсы ударов пульса. Потом если импульсы удара повышает определенную цифра тогда выделяющий микросхем или светодиод VD4 посредственно сотовый телефон или чип сотового телефона и вызывает немедленно скорую помощь [2].

Цифровая часть измерителя частоты пульса содержит следующие функциональные узлы: двенадцатисекундный одновибратор (DD2.1 и DD2.2), одновибратор с длительностью импульса 2,5 мс (DD3.2-DD3.4), генератор прямоугольных импульсов с частотой 2 кГц (DD4.1 и DD4.2), триггеры управления (DD5.1 и DD5.2) и двоично-десятичные счетчики-дешифраторы (DD6-DD8).

Збірник наукових статей

Подсчет числа импульсов цифровой части начинается после нажатия на кнопку SB2 “Счет”. При нажатии вырабатывается импульс, который обнуляет счетчики DD6-DD8 и переводит RS-триггер DD5.2 в состояние, при котором его выходной сигнал дает разрешение на прохождение импульсов подсчета пульса через логический элемент DD3.1. Первый же пришедший сигнал пульса запускает оба одновибратора. Каждый импульс одновибратора DD3.2-DD3.4, поступая на схему DD4.3, стробирует прохождение пяти импульсов генератора на счетчики. Такой режим работы продолжается в течение 12 с после прихода первого импульса пульса и длится до тех пор, пока одновибратор DD2.1, DD2.2 спадом импульса не сбросит RS-триггер DD5.2 и, следовательно, прохождение импульсов через элемент DD3.1 прекратится. Одновременно с этим одновибратор DD2.1, DD2.2 через цепь C10R31 воздействует на триггер DD5.1, который открывает транзистор VT4, и на трех семисегментных светодиодных индикаторах будет высвечено число ударов пульса в минуту. Кнопка SB1 “Сброс” служит для установки начальных состояний триггеров управления и одновибратора DD2.1, DD2.2, ею же происходит гашение светодиодов индикации.

Соединение счетчиков-дешифраторов DD6-DD8 и семисегментных индикаторов HG1-HG3 – стандартное. Микросхема DD8, с которой задается значение сотен, соединена с индикатором только через два резистора R51, R52, поэтому, если число ударов пульса меньше ста, светодиодная матрица HG3 не загорается. [5,1].

Литература

1. Алексеенко А. Г., Коломбет Е. А., Стародуб Г. И. Применение прецизионных аналоговых ИС / А. Г. Алексеенко, Е. А. Коломбет, Г. И. Стародуб. – М. : Радио и связь, 1981.
2. Ефремов В., Шнапцев Ю. Электроника измеряет пульс / В. Ефремов, Ю. Шнапцев // Моделист-конструктор, 1982, – № 10.
3. Измеритель частоты пульса, встроенный в наручные часы // Электроника, 1977. – № 9. – С. 10-11.
4. Часы на жидких кристаллах в качестве счетчика пульса // Электроника, 1979. – № 5. – С. 7-8.
5. Межгосударственный статистический комитет Содружества Независимых Государств (СНГ СТАТ): Пресс-релиз 4 февраля 2005 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cisstat.com/rus/050207.htm>. – Название с титул. экрана.
6. Статистика СНГ (Статистический бюллетень). – №19 (346), 2004. – С. 9-45.
7. Население и условия жизни в странах содружества Независимых Государств. – Статистический сборник. – М., 1998.

Kassym Serik. Indicators of cardiovascular system in extreme situations.

In this article it is written the main problems of an illness of system of blood circulation and death of the population of the countries of the Commonwealth. In 2003 62,5% of the dead fell to the share of the dead from these diseases in Ukraine, 56-57% of the dead in Azerbaijan, Moldova and Russia, 52-55% in Armenia, Belarus, Kazakhstan and Uzbekistan. Less than a half of death blood circulation systems in Kyrgyzstan (47%), Turkmenistan (43%) and Tajikistan (39%) were caused diseases.

Key words: *cardiovascular system, heart disease, heart rate monitor, the primary emergency call.*

Статья поступила в редакционную коллегию 10.09.2013

УДК 159.923.2-027.561-043.84:008

© Смотрова Т. Н., Гриценко В. В., 2013

Смотрова Татьяна Николаевна

Балашовский институт Национального исследовательского
Саратовского государственного университета
имени Н. Г. Чернышевского

Гриценко Валентина Васильевна

Смоленский гуманитарный университет

**ОРИЕНТАЦИЯ НА СТРАТЕГИЮ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ
В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРНОЙ ВАРИАТИВНОСТИ**

Исследование выполнено при финансовой поддержке РГНФ в рамках проекта № 11-06-01175 «Кросс-культурное исследование жизненных стратегий жителей малых и средних городов России и Германии в условиях социально-экономической нестабильности».

Рассматривается стратегия профессиональной самореализации как оптимальная стратегия жизни, обеспечивающая успешность существования в любых условиях. Приводятся результаты исследования представленности среди членов русской и немецкой культур лиц с непротиворечивым ценностным отношением к профессиональной деятельности, которое отражает нацеленность на стратегию профессиональной самореализации.

Ключевые слова: *стратегия жизни, стратегия профессиональной самореализации, ценностное отношение к профессиональной деятельности, ценности культуры, культурная вариативность.*

Современная социально-экономическая ситуация характеризуется высокой степенью нестабильности и изменчивости. Подобные условия постоянно вынуждают человека существовать в обстоятельствах неопределенности, преодоление которых предполагает реализацию различных жизненных стратегий.

Понятие «жизненная стратегия» в психологии личности раскрывается как способ конструирования человеком собственной жизни, выбор ее направления на основе определенных ценностных ориентаций (К. А. Абульханова-Славская). Стратегия жизни есть динамическая, саморегулирующаяся система представлений личности о собственной жизни, ориентирующая и направляющая ее поведение в течение длительного времени. Она предполагает определение наиболее значимых ориентиров и приоритетов на долгосрочную перспективу (Ю. Н. Долгов).

По мнению большинства исследователей, основной функцией жизненной стратегии является регуляция социального поведения личности. Эта функция выполняется ценностями, составляющими ядро жизненной стратегии. Ценности, в свою очередь, выступая в роли регуляторов социального поведения, реализуются в ценностных ориентациях, которые характеризуют избирательное отношение человека к ценностям, существующим на уровне общества в целом (В. Т. Алексеева, Е. П. Белинская, О. А. Тихомандрицкая, М. С. Яницкий). То есть, регулирующая функция жизненной стратегии реализуется через ценностные ориентации, которые управляют процессом целеполагания, побуждают к действию, детерминируют принятия решений.

Одной из жизненных стратегий, не теряющих своей актуальности и позволяющих успешно существовать при любых обстоятельствах, на наш взгляд, выступает стратегия самореализации. Эта стратегия предполагает саморазвитие и самосовершенствование личности, в первую очередь профессиональное совершенствование, благодаря которому человек, становясь одновременно мастером и экспертом в своем деле, будет чрезвычайно востребован всегда и везде. Таким образом, можно говорить о стратегии профессиональной самореализации как об оптимальной для любых условий жизнедеятельности.

Вместе с тем, выбор жизненной стратегии обусловлен множеством факторов, среди которых наряду с характеристиками личности, можно обозначить и характеристики культуры ее принадлежности. В качестве ведущих характеристик культуры, задающих основания для выработки тех или иных стратегий, выступает система ее ценностей, за которыми по праву признана роль регуляторов поведения и деятельности. В этой связи научный интерес

вызывает сравнительный анализ нацеленности на жизненную стратегию профессиональной самореализации представителей разных этнокультурных групп, а также выявление ее культурно-ценностной обусловленности, что и определило цель настоящего исследования.

Эмпирическая база исследования представлена данными опроса 342-х респондентов в возрасте от 21 до 44 лет, принадлежащих к двум культурным группам (русской и немецкой), выровненным по численности и основным социально-демографическим характеристикам.

В качестве исследовательского инструментария использовались следующие методики: методика Е. И. Головаха на определение типа ценностного отношения к профессиональной деятельности, которое может выступать свидетельством нацеленности личности на стратегию профессиональной самореализации; опросник С. Шварца для диагностики иерархии ценностей на культурном уровне, а также методика культурных измерений Г. Ховстеде на определение выраженности различных характеристик культуры.

В ходе математико-статистической обработки и анализа эмпирических данных были выявлены некоторые различия в распределении респондентов русской и немецкой выборки по трем типам ценностного отношения к профессиональной деятельности (табл. 1). Достоверность различий определялась с помощью критерия согласия χ^2 Пирсона и нашла подтверждение ($\chi^2 = 12,8$ при $p=0,002$, критическое значение $\chi^2=9,21$).

Таблица 1.

Распределение респондентов русской и немецкой подгрупп по типам ценностного отношения к профессиональной деятельности

Типы ценностного отношения к профессиональной деятельности	Русские		Немцы	
	Чел	%	Чел	%
Непротиворечивый профессиональный тип	57	33,3	53	31
Противоречивый тип	103	60,3	85	49,7
Непротиворечивый внепрофессиональный тип	11	6,4	33	19,3

Максимальные различия обнаружены в численности русской и немецкой подгрупп, относящихся к непротиворечивому внепрофессиональному типу. Среди немцев респондентов такого типа оказалось в три раза больше чем среди русских (соответственно 19,3% или 33 человека и 6,4% или 11 человек). Лица данного типа отдадут предпочтение тем видам деятельности, которые не связаны с профессией, не вызывают отрицательных эмоций, переутомления, но обеспечат возможность реализовать себя в сфере увлечений, в общении с друзьями и близкими.

Менее выражены различия между русской и немецкой выборками в подгруппах респондентов с противоречивым типом

ценностного отношения к профессиональной деятельности. Эта подгруппа состоит из людей, ориентация которых включает как профессиональные, так и противоречивые им внепрофессиональные интересы. Они отдают предпочтение таким видам профессиональной деятельности, которые наряду с возможностью самореализации сочетают хорошие условия труда, обеспечивают высокий заработок, возможность сохранить достаточно энергии и времени для разнообразного досуга, увлечений, общения с друзьями и близкими. Среди русских таких респондентов оказалось на 10% больше, чем среди немцев (соответственно 60,3% или 103 чел. и 49,7% или 85 чел.).

И, наконец, почти отсутствует разница между русской и немецкой выборками в численности подгрупп с непротиворечивым типом ценностного отношения к профессиональной деятельности. Этот тип характеризуется выраженной профессиональной направленностью, ориентированной на возможность реализовать в профессиональной деятельности свои возможности, раскрыть интеллектуальный и творческий потенциал, получая при этом достойное материальное вознаграждение и общественное признание. Именно такой тип ценностного отношения к профессиональной деятельности, по сути, отражает нацеленность на стратегию профессиональной самореализации. И в русской, и в немецкой выборках количество людей с такой ориентацией составляет третью часть от общей численности респондентов (соответственно 33,3% или 57 человек и 31% или 53 человека).

Таким образом, примерно для третьей части немецкого и русского населения, независимо от их различий в культуре и социально-экономическом положении профессия выступает жизненной ценностью и средством для самореализации. В процессе исследования предполагалось решение еще одной задачи, связанной с выявлением культурной обусловленности ориентации на стратегию профессиональной самореализации. В процессе решения поставленной задачи проводился сравнительный анализ выраженности культурных ценностей (по Ш. Шварцу) и измерений культурной вариативности (по Г. Ховстеде) в подгруппе немцев и русских с четкой профессиональной доминантой на фоне сравнения с аналогичными показателями, полученными в двух других подгруппах (с противоречивым типом и непротиворечивым внепрофессиональным типом). Но полученные данные оказались сопоставимы, и культурно-ценностную специфику направленности на профессиональную самореализацию обнаружить не удалось. Возможно, это связано с тем, что типы ценностного отношения к профессиональной деятельности в большей степени обусловлены психологическими характеристиками личности, нежели характеристиками культуры принадлежности.

Однако данное предположение нуждается в дальнейшей эмпирической проверке.

Литература

1. Долгов Ю. Н. Ценностно-событийный анализ жизненного пути личности: диссертация... кандидата социологических наук: 22.00.06. – Саратов, 2004. – 151 с.

2. Культура как фактор общественного прогресса / Н. М. Лебедева, А. Н. Татарко. – М. : ЗАО «Юстицинформ», 2009. – С. 377-380

3. Hofstede G. Culture's consequence: comparing values, behaviours, institutions and organizations across nations / G. Hofstede. – New York : SAGE Publications, Inc., 2003.

4. Сорочан В. В. Психология профессиональной деятельности: Конспект лекций / В. В. Сорочан. – М. : МИЭМП, 2005. – 70 с.

Tatyana Smotrova, Valentina Gritsenko. The orientation (aiming) towards the strategy of professional self-realization in the context of cultural variation.

The strategy of professional self-realization as the optimal strategy of life ensuring the success of existence under any conditions is considered. We present the results of the research of the representativeness among members of Russian and German cultures persons with a consistent value attitude towards professional activities which reflects aiming towards the strategy of professional self-realization.

Key words: *strategy of life, strategy of professional self-realization, value attitude towards professional activities, values of culture, cultural variation.*

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

УДК 17.022.1-043.83:378.4

© Спірякова В. В., 2013

Спірякова Вікторія Валентинівна

Харківський базовий медичний коледж № 1

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті актуалізуються питання формування іміджу організації. Увага акцентується на змісті діяльності керівника щодо розвитку іміджу вищого навчального закладу. Доводиться важливість такої роботи для закладу освіти.

Ключові слова: *імідж, складові іміджу вищого навчального закладу, формування іміджу.*

Збірник наукових статей

Модернізація змісту, форм і методів навчання, розробка та апробація новітніх освітньо-психологічних технологій вимагають постійної роботи керівника щодо підвищення іміджу навчального закладу. До причин формування іміджу навчального закладу відносять такі: складна демографічна ситуація підсилює конкуренцію серед освітніх закладів однієї території в боротьбі за набір учнів і збереження контингенту; сильний позитивний імідж полегшує доступ освітнього закладу до кращих ресурсів: фінансових, інформаційних, людських тощо; маючи сформований позитивний імідж, освітній заклад за рівних умов стає привабливішим для педагогів, адже може забезпечити їм стабільність і соціальний захист, задоволеність працею і професійний розвиток; стійкий позитивний імідж дає ефект придбання освітнім закладом певної сили, тобто створює запас довіри до всього, що відбувається в стінах закладу, зокрема й до інноваційних процесів. На даний час перед педагогічними колективами вищих навчальних закладів постає завдання реформування професійної освіти, підготовки фахівців нового типу, які поєднують у собі глибокі знання і здібності, високу духовність і загальнолюдські цінності. Така діяльність піднімає престиж навчального закладу у молодіжному середовищі, викликає підвищений інтерес юнаків та дівчат до навчання у ньому. Фактично формування іміджу навчального закладу залежить від взаємовідносин в колективі, професійної підготовки викладачів, їхнього педагогічного досвіду і методичної обізнаності, а також від здібностей студентів та їх особистісних уподобань.

Інтерес до проблеми формування позитивного іміджу вищого навчального закладу посилюється в зв'язку з тим, що даний феномен освіти трактується суперечливо, доволі часто з протилежних позицій, що обумовлено недостатнім вивченням, малочисельністю ґрунтових праць. Проблема є актуальною з огляду на те, що вона розкриває причини звернення вищих навчальних закладів до формування позитивного іміджу, допомагає скласти більш цілісну картину умов та засобів формування іміджу.

Метою статті є актуалізація проблеми формування іміджу вищого навчального закладу, визначення змісту діяльності керівника щодо цього.

Досліджуючи концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології Л. Браун, М. Спіллейн, Е. Семпсон, Ф. Джефкінс, Е. Соловійов І. Криксунова, А. Панасюк, Г. Почепцов, В. Шепель висвітлили також окремі аспекти проблеми формування позитивного професійного іміджу. Питання сутності професійного іміджу та особливостей його ефективної самопрезентації розкриваються у працях Д. Френсіса, І. Альохіної, Ф. Кузіна, В. Бебік, Н. Скрипаченко, Е. Уткіна. Особливості формування «Я-концепції»

особистості представлені в наукових дослідженнях Р. Бернса, А. Маслоу, К. Роджерса. Загальні психологічні основи іміджу навчальних закладів розглядають О. Бандурка, О. Землянська, Л. Олексієва, А. Громова, В. Шпалінський. Різні аспекти роботи керівника зі створення іміджу навчального закладу розглядаються в дослідженнях В. Григораша, Л. Карамушки, О. Казачінер, О. Мармази.

Разом з тим, зовсім мало наукових досліджень, присвячених теоретичному обґрунтуванню й апробації на практиці технологій створення позитивного іміджу вищого навчального закладу.

Необхідність у теоретичній моделі для опису формування та функціонування іміджу викликана змінами в суспільному та економічному житті. Гостра зацікавленість проблемами іміджу в політиці, торгівлі, рекламному бізнесі, в організації мас-медіа, в мистецтві, педагогіці, в практичному управлінні доводить, що актуальність іміджології з кожним роком зростає. У незалежній Україні формується інформаційний простір, де роль іміджу для досягнення професійного успіху стає все помітнішою.

Поняття “імідж” багатозначне, що обумовлено декількома факторами. Перш за все, це пояснюється сферою чи галуззю, де функціонує дане поняття. По-друге, на процес вивчення іміджу впливає спрямування дослідника. По-третє, вирішального значення набуває розгляд поняття через призму його функціональних особливостей та механізму актуалізації.

В. Шпалінський наголошує, що імідж – це те, чим і ким здається людина у своєму оточенні, якою її бачать і сприймають “вони”. Цими визначеннями підкреслюється спрямованість іміджу на зовнішнє середовище, одна з характерних його рис, як відображення потреб інших за допомогою своєрідного носія [2].

У наукових джерелах зустрічається поділ іміджу на індивідуальний, груповий, корпоративний. Під іміджем навчального закладу ми розуміємо емоційно забарвлений образ, який утворився у масовій свідомості і який визначається співвідношенням між різними сторонами його діяльності та транслюється у зовнішнє середовище.

До структури іміджу організації входять такі компоненти:

1. Імідж послуги – уявлення людей щодо унікальних характеристик, якими, на їхню думку, володіє послуга. Додаткові атрибути – це те, що забезпечує закладу відмінні властивості (нові спеціальності, спеціалізації тощо).

2. Імідж споживачів освітніх послуг, що включає уявлення про стиль життя, суспільний статус і деякі особистісні характеристики споживачів.

3. Внутрішній імідж організації – це уявлення співробітників про свою організацію (культура організації й соціально психологічний

клімат).

4. Імідж керівника або основних керівників організації (уявлення про здатності, настанови, ціннісні орієнтації, психологічні характеристики, зовнішність керівника).

5. Імідж персоналу – це збірний, узагальнений образ викладацького складу, що розкриває найбільш характерні для нього риси (професійна компетентність, культура, соціально-демографічні й фізичні дані).

6. Візуальний імідж організації – уявлення про організацію, субстратом яких є зорові відчуття, що фіксують інформацію про інтер'єр корпусів, лекційних аудиторій, фірмовій символіці організації.

7. Соціальний імідж організації – подання широкої громадськості про соціальні цілі і ролі закладу в економічному, соціальному й культурному житті суспільства.

8. Бізнес-імідж організації – уявлення про організацію як суб'єкт ділової активності. В якості складових бізнес-іміджу організації виступає ділова репутація, відомі випускники, інноваційні технології, розмаїтість факультативів та інші [1].

Характеризуючи основні функції іміджу вищого навчального закладу можна визначити, що він стосується не тільки людей, але й різних соціальних об'єктів. Для працівників зв'язків з громадськістю на перше місце виходить проблема іміджу організації. Завдання створення, коректування, зміни або посилення іміджу організації стоять перед ним у повсякденній роботі. Відтак, формування іміджу навчального закладу – це процес, у ході якого створюється спланований образ на основі наявних ресурсів. Метою створення іміджу є підвищення конкурентоздатності, залучення інвестицій, встановлення та розширення партнерських зв'язків.

Проблема формування іміджу організації – не нова в суспільстві. Фахівці зазначають, що людство давно та постійно займається цим питанням. Яскравим прикладом діяльності в цьому напрямі є діяльність релігійних організацій, які, завжди багато уваги приділяли своєму іміджу. Без відповідних іміджів просто не мали б існувати армія, міліція. У хорошому корпоративному іміджі зацікавлена всяка організація.

Особливе значення має імідж для великих і достатньо відомих установ і організацій, зокрема вищих навчальних закладів. Вони завжди у центрі уваги громадськості, і під прицілом засобів масової інформації. Це примушує подібні організації і заклади постійно і цілеспрямовано займатися своїм іміджем, працювати з громадською думкою. На даний час можна назвати близько сорока причин такої уваги до іміджу закладу. Серед них такі, що вказують на те, що імідж

вищого навчального закладу: збільшує знання про заклад, що сприяє зростанню позитивного ставлення до нього; примушує репутацію краще працювати на заклад; заперечує невірні уявлення; виражає те, що саме цей заклад найкраще підходить до вирішення конкретних проблем; позиціонує заклад як такий, що рухається вперед; об'єднує різні підрозділи закладу під одним іміджем; сприяє укоріненню однієї соціальної відповідальності бізнесу; впливає на почуття людей; є інструментом для досягнення стратегічних цілей організації, які торкаються основних сторін її діяльності та зорієнтовані на перспективу; підвищує конкурентноздатність організації на ринку; приваблює споживачів та партнерів; полегшує доступ навчального закладу до різних ресурсів (фінансових, інформаційних та ін.), та введення операцій, тощо. Саме ці причини змушують керівництво організації цілеспрямовано працювати над формуванням позитивного іміджу вищого навчального закладу.

Якби не розглядалися основні властивості та функції іміджу фахівцями, висновок один – перед тим, як формувати імідж закладу, необхідно визначити його структуру і, насамперед, яким він буде? Хто стане його носієм? А вже потім встановлювати засоби впливу та основні групи громадськості, напрямки діяльності, підраховувати витрати на його створення та підтримку.

Зміст діяльності адміністрації щодо створення позитивного іміджу слід здійснювати у такій послідовності: виявити стереотипи й установок громадськості, вивчити реального іміджу закладу в цілому та його структурних компонентів, створити проект формування іміджу та визначити конкретні засоби перетворення «проекту» в реальність, реалізувати проект з формування іміджу закладу, скорегувати іміджу закладу.

П. Стоукс визначає особливості щодо формування іміджу організації, до яких відносить: 1) заклад повинен подаватись як певна особистість (демонстрація своєї діяльності та її результату: сучасність приміщень, обладнання, стиль спілкування всередині закладу тощо); 2) заклад мусить мати свою «репутацію», тобто показати, чи вона вже відома (дії адміністрації – поширення нової інформації, врахування наявної інформації, готовність до відповідей на запитання людей); 3) закладу варто показати свій характер (сутність), тобто те, чим насправді є його діяльність. Він, зокрема, зазначає, що робота з цих трьох напрямків має здійснюватись одночасно, скоординовано, з максимальним врахуванням усіх можливих обставин. Усі дії щодо рекламування того чи іншого елемента взяті окремо (окремі статті, акції, зустрічі тощо) створюють фрагментарні (часткові, закриті) іміджі закладу. Відсутність координації може не тільки не принести бажаного результату, а й перетворитися на небезпеку для іміджу [3].

Таким чином, для того, щоб сформувати позитивний імідж навчального закладу потрібно добре бути ознайомленим з поняттям імідж, визначити основні властивості іміджу закладу, сформувати функції іміджу та його основні риси, розробити основні етапи формування механізму іміджу, виявити його соціальні і особистісні характеристики. Для кращого сприйняття іміджу навчального закладу суспільством бажано проводити спеціальні соціологічні дослідження.

Література

1. Лазаренко І. Р. Формування іміджу освітньої установи / І. Р. Лазаренко // Освіта. – 2008. – № 33 – С. 25-31.
2. Шпалінский В. В. Психология менеджмента : учебное пособие. / В. В. Шпалінский – Харьков : Ранок. – 260 с.
3. Stokes P. M. A Total System Approach to Management Control. – N.Y., 1968. – P. 106-107.

Виктория Спирыкова. Формирование имиджа высшего учебного заведения.

В статье актуализируются вопросы формирования имиджа организации. Внимание акцентируется на содержании деятельности руководителя по развитию имиджа высшего учебного заведения. Доказывается важность такой работы для учреждения образования.
Ключевые слова: *имидж, составляющие имиджа высшего учебного заведения, формирование имиджа.*

Victoria Spiryakova. The formation of the image of the higher education institution.

Questions of the formation the image of the organization are updated in the article. Attention is focused on the content of the image of the head of development of higher education. The importance of this work is proved for educational institutions.

Key words: *image, the components of the image of higher education institution, the formation of the image.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

**Стаднік Анатолій Володимирович,
Ващенко Ігор Владиславович**

Академія внутрішніх військ МВС України, м. Харків

ФОРМУВАННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

У статті розкриті чинники, що впливають на підвищення ефективності навчально-виховного процесу курсантів вищого навчального закладу системи МВС на основі проведеного анкетування курсантів.

Ключові слова: курсанти, міжособистісні відносини, навчально-виховний процес.

Сучасний стан підготовки фахівців сил охорони правопорядку потребує суттєвого вдосконалення. Наявність численних проблем, пов'язаних із скороченням і ліквідацією деяких вищих навчальних закладів (ВНЗ) системи Міністерства внутрішніх справ (МВС), ротацією та зменшенням частини викладачів, зниженням престижу військової служби в суспільстві призвели до того, що вищі навчальні заклади системи МВС поступово втрачають свій високий рейтинг. А це обумовлює певне зниження якості навчання майбутніх офіцерів та, у свою чергу, позначається на характері міжособистісних відносин між курсантами, які виступають в ролі як військовослужбовців, так і учнів [1; 3].

Мета статті – виявити чинники, що впливають на підвищення ефективності навчально-виховного процесу курсантів вищого навчального закладу системи МВС на основі проведеного анкетування курсантів I-IV курсів Академії внутрішніх військ МВС України.

Нами виділені теоретичні принципи (суб'єктності, цілісності, діалогу педагогічної взаємодії та індивідуалізації навчання), які дозволили виявити важливі психолого-педагогічні чинники, реалізація котрих дозволить подолати існуючі проблеми та покращити якість навчання курсантів вищих навчальних закладів системи МВС.

На основі проведеного анкетування (курсанти I-IV курсів Академії внутрішніх військ МВС України) виявилось, що більшість курсантів виявили бажання мати в майбутньому: житло (79%), гідну пенсію (71%), високий заробіток та отримання соціальних гарантій (67%). Зберігають відносно стабільність і низький рівень значимості

Збірник наукових статей

такі показники: придбання поваги з боку населення (39%), відхід від життєвих проблем цивільного життя (33%), можливість уникнути безробіття (28%), елегантність і краса військової форми (22%), прагнення кар'єрного зростання (27%), бажання працювати в колективі з гарним морально-психологічним кліматом (24%), набути певного статусу (18%), стати успішною людиною (18%). Отримані дані можуть бути використаними при виховній роботі з курсантами.

Служба в підрозділі впливає на розвиток особистості кожного курсанта, а також побудову міжособистісних взаємин. Згуртованому курсантському підрозділу притаманні: стійкий характер міжособистісних емоційних взаємин членів підрозділу (взаємні симпатії, спільні інтереси, емоційні переживання); відносини між членами підрозділу в процесі спільної діяльності (взаємодопомога, підтримка, співробітництво); ціннісні орієнтації, установки, цілі, стереотипи, поведінка членів підрозділу тощо.

Головним компонентом перебудови освітньої системи вищих навчальних закладів системи МВС в умовах гуманітаризації освіти, на нашу думку, є особистість військового педагога. Професіоналізм у викладанні визначається високим рівнем суб'єктності викладача, його здатністю виробляти взаємообумовлені зміни в собі та інших, здібностями сприяти саморозвиткові курсантів [2].

Наступною необхідною умовою, на нашу думку, є діагностичне вивчення та моніторинг розвитку курсантів. Означена умова породжує можливість забезпечення курсанту індивідуального способу саморозвитку, в реальній практиці фактично відсутнього.

Найбільш складною для реалізації у сучасному вищому навчальному закладі системи МВС виступає умова *індивідуалізації педагогічного взаємодії*. Індивідуалізація педагогічного взаємодії означає побудову змісту та методів навчання й виховання, відповідно віковим (за рівнем розвитку) та індивідуальним (особистісним) особливостям курсантів. Використання варіативних, різних за рівнем складності навчальних завдань, фіксація чіткого співвідношення обсягів навчальної роботи, її якості, критеріїв її оцінки, що проходять на основі спільного обговорення, стимулюють і організують самостійне осмислення навчання. При цьому в процесі навчання створюється сприятлива психологічна атмосфера свободи і відповідальності, впевненості і безпеки, підтримується особистісна тенденція до індивідуалізації.

Таким чином, у формуванні міжособистісних взаємин та підвищенні ефективності навчально-виховного процесу курсантів вищого навчального закладу системи МВС важливими є чинники, які сприяють поліпшенню стосунків курсантів в групі: мотивація, згуртованість курсантського підрозділу, що заснована на особистісних

стосунках, діяльність молодших командирів та лідерів у підрозділі. Перспективним напрямом діяльності є організація педагогічної взаємодії командирів, офіцерів виховних структур, викладачів та курсантів, а також індивідуалізація педагогічного взаємодії заснована на визначальній ролі особистості військового педагога у навчально-виховній роботі з курсантами.

Література

1. Денісов В. М. Оптимізація міжособистісного спілкування прикордонників як засіб формування позитивного соціально-психологічного клімату колективу прикордонного підрозділу / В. М. Денісов // Збірник наукових праць № 37. Частина II. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2006. – С. 182-187.

2. Соціально-психологічні особливості взаємин у групі курсантів вищого військового навчального закладу та їх динаміка // Актуальні проблеми практичної психології в системі освіти: Зб. наук. пр. – Херсон, 2003. – С. 122-125.

3. Кручек В. А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування: навчальний посібник / В. А. Кручек – К.: ДАКККиМ, 2010. – 273 с.

Анатолій Стадник, Ігорь Ващенко. Формирование межличностных отношений как педагогическое условие повышения эффективности учебной деятельности курсантов вуза системы МВД Украины.

В статье раскрыты факторы, влияющие на повышение эффективности учебно-воспитательного процесса курсантов вуза системы МВД на основе проведенного анкетирования курсантов.

Ключевые слова: курсанты, межличностные отношения, учебно-воспитательный процесс.

Anatoliy Stadnik, Igor Vashenko. Formation of interpersonal relationships as a pedagogical condition improve learning activities cadets of Internal Affairs of Ukraine.

This article deals with the factors that affect the efficiency of the educational process of students of higher educational institutions based on surveys conducted by students

Key words: cadets, interpersonal relationships, teaching and educational process.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

Стуліка Олена Борисівна

Маріупольський державний університет

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДОШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ ЯК ПЕРЕШКОДА ЕФЕКТИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУ

В статті розглянуто умови та чинники, що спричиняють виникнення комунікативних бар'єрів у майбутнього вчителя іноземної мови в дошкільних навчальних закладах. Обґрунтовано необхідність залучення образного та емоційного компонентів мнемічних здібностей до процесу подолання комунікативних бар'єрів.

Ключові слова: комунікативний бар'єр, образна пам'ять, іноземна мова, розвивальна програма, дошкільна освіта.

Інтенсифікація науково-технічного прогресу в сучасному світі веде до глобального зростання загального обсягу інформації. Відповідно, підвищення ефективності навчання очевидно. Вищі навчальні заклади стоять на шляху інтенсифікації процесу навчання, що розглядається як система технологічних прийомів, що дають можливість задіяти резервні можливості особистості студента для підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу. Знання англійської мови на сучасному етапі є своєрідним вікном у світ. Без успішного оволодіння навичками комунікативної компетенції стають неможливими повноцінні міжнародні професійні і наукові контакти.

Ефективність оволодіння іноземною мовою в процесі учбово-професійної діяльності у ВНЗ, як і в практичному житті в цілому, значною мірою залежить від психологічної готовності людини засвоїти і застосовувати іноземну мову, від уміння долати стереотипи, що склалися, і уявлення про свої можливості. Люди, які не вірять у свої здібності, очікують невдачі, бояться помилок, найімовірніше, дійсно потерплять невдачу, головним чином тому, що вони не відчують впевненості у своїх силах, не здатні подолати притаманні їм психологічні і комунікативні бар'єрів

У психологічній науці накопичений певний теоретичний і емпіричний матеріал, що розкриває специфіку психології навчання особистості: визначені психологічні характеристики студентів як суб'єктів освіти (Б. Г. Анан'єв, Г. С. Сухобська, Г. С. Вершловський, С. Л. Рубінштейн, А. В. Брушлинський), виконані дослідження, що розкривають особливості навчання іноземної мови у ВНЗ (Г. О. Китайгородська, М. Г. Каспарова, М. К. Кабардов); знайшло

відображення вивчення психологічної специфіки іноземної мови як учбового предмета (І. О. Зимня, Б. В. Беляєв, В. А. Артемов, Є. І. Пасов, Г. О. Китайгородська). В той же час успішність вивчення студентами іноземної мови багато в чому визначається тим, наскільки вдається передбачити, діагностувати і вибрати найбільш ефективну стратегію подолання виникаючих психологічних бар'єрів в навчанні.

Аналіз наукової літератури показує, що у вітчизняній психології відсутнє чітке визначення бар'єрів, що виникають у студентів при засвоєнні іноземної мови, і стратегій їх подолання в учбовій діяльності; не структуровані стратегії, умови і чинники, що забезпечують подолання або компенсацію психологічних бар'єрів. Затребуваними є адресні програми, спрямовані на актуалізацію внутрішнього потенціалу і розвиток прихованих резервів студентів з подолання і компенсації комунікативних бар'єрів у вивченні іноземної мови.

Мета роботи: визначити специфіку виникнення та подолання комунікативних бар'єрів у викладачів іноземної мови на початковому етапі навчання.

Проведений аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що проблема комунікативних бар'єрів не має самостійного статусу в структурі соціально-психологічної науки. Стосовно проблеми комунікативних бар'єрів спостерігається істотний розрив між найбагатшою феноменологією, що стосується існування "комунікативних бар'єрів" в реальності людського спілкування, а також достатньою розробленістю окремих аспектів проблеми комунікативних бар'єрів, і практично повною відсутністю задовільних методологічних уявлень про комунікативні бар'єри як про істотну сторону людського спілкування.

При аналізі процесу комунікативних бар'єрів у спілкуванні ми маємо справу з фактами порушення усіх трьох традиційних сторін: комунікативною, перцептивною і інтерактивною. Так, спотворення точності міжособистіного сприйняття, порушення комунікації як обміну інформацією, ситуацій конфронтації, конфлікту як аспекти інтерактивної сторони спілкування – це приклади спілкування, блокованого наявністю тих або інших комунікативних бар'єрів.

У наш час дошкільна іншомовна освіта вийшла за межі експериментального навчання, прилучення до неї дітей певних соціальних груп стає ознакою сьогодення. Дошкільну іншомовну освіту, в першу чергу англomовну, здобуває все більше дітей. На сьогодні така підготовка здійснюється у різноманітних формах – як індивідуально, так і в колективі.

Ще десятиріччя тому у методиці значну увагу було зосереджено на проблемах навчання іноземній мові дошкільників 6–7 річного віку,

Збірник наукових статей

який у вітчизняній науці вважається сензитивним періодом (Ш. О. Амонашвілі, Л. І. Божович, Л. А. Венгер, Д. Б. Ельконін, О. В. Запорожець, О. М. Леонтєв, В. С. Мухіна, В. М. Плахотник). Проте на сучасному етапі, як спостерігаємо, інтерес фахівців однаковою мірою спрямовано і на п'ятирічний вік. Реформування освіти логічно надає іншого статусу п'ятиліткам – певна кількість груп дітей цієї вікової категорії вже стали підготовчими до школи.

Існує ще багато проблем щодо дошкільної іншомовної освіти, які повинні залишатися в центрі уваги теорії та методики дошкільної освіти, лінгводидактики, психолінгвістики. По-перше, це суперечність між практичними потребами ланки дошкільної іншомовної освіти з одного боку, та рівнем наукового та навчально-методичного забезпечення з другого. По-друге, нерідко дошкільне навчання іноземної мови здійснюється без урахування віку дітей і ставить за мету дати лише знання основ лексики. У дошкільну ланку освіти, яка має свої педагогічні закономірності, внесена шкільна методика навчання. Тож, молоді спеціалісти стикаються з багатьма проблемами, що й можуть викликати у них бар'єри спілкування.

У контексті досліджень педагогічної психології визнається непересічна роль пам'яті в успішності прийому і переробки іншомовної інформації та в розвитку іншомовних здібностей. Такий зв'язок між пам'яттю та іншомовними здібностями вбачається, перш за все, у питаннях змісту та якості функціонування операційних механізмів мнемічних здібностей. Науковим фактом є те, що між досконалістю системи прийомів запам'ятовування та рівнем засвоєння іноземної мови існує прямиий зв'язок. Але поряд з тим, що існує значна кількість різних методик викладання іноземної мови, переважна їх більшість спирається на таку категорію мнемічних прийомів, як словесно-логічні, смислові.

Вікова категорія учнів, яких майбутні вчителі будуть навчати іноземній мові, не повною мірою враховується при їх професійній підготовці. З нашої точки зору виявляється доцільним врахування засобів розвитку образного компоненту мнемічних здібностей в методиці навчання майбутніх викладачів іноземної мови дошкільної ланки освіти, оскільки саме образні форми пізнавальних процесів є провідними у цієї вікової категорії дітей. Урахування зазначеного є чинником як якості підготовки майбутніх викладачів іноземної мови дошкільної ланки освіти, так і позитивної динаміки становлення іншомовних здібностей дітей.

На жаль, склалося так, що лише незначна кількість випускників педагогічних вузів продовжують свій професійний шлях у закладах освіти. На це є багато причин, та головною з них є відсутність бажання та зацікавленості у процесі викладання іноземної мови. У викладачів

іноземної мови початкової ланки це відбувається, на нашу думку тому, що колишні студенти приходячи до дитячого садочку переносять ті ж самі методи викладання, за допомогою яких їх навчали у вузі або їм приходится переучуватися самостійно. Тому ми вважаємо, що майбутні викладачі англійської мови у дитячому навчальному закладі та у початковій школі мають використовувати саме той вид пам'яті, який є домінуючим у цьому віці, тобто образну та емоційну пам'ять, що й стане на заваді виникненню бар'єрів у спілкуванні.

При створенні розвивальної програми було зроблено акцент на її подібність майбутній професійній діяльності, а саме діяльності вчителя іноземної мови у дошкільному закладі. Тобто розвивальна програма для студентів була розрахована на те, щоб залучити саме образний компонент мнемічних здібностей у систему вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі, тому що саме цей вид пам'яті є домінуючим у дітей дошкільного віку. Використана розвивальна програма демонструє істотні переваги порівняно з традиційною методикою викладання іноземної мови у вищому навчальному закладі і може бути використана викладачами у процесі викладання іноземної мови студентам мовних спеціальностей, де іноземна мова вивчається як друга спеціальність. Використана нами у розвивальній програмі методика дозволяє значно підвищити ефективність пізнавальної діяльності студентів. Використання методики сприяє розвитку образної, вербальної та емоційної пам'яті та здібностей до іноземної мови, що проявляється у їх продуктивній взаємодії під час засвоєння іноземної мови. Після проведення розвивальної програми ми спостерігаємо зміни у виборі прийомів запам'ятовування тексту на користь використання образних та емоційних прийомів.

Висновок. Залучення до процесу навчання майбутніх вчителів дошкільної ланки освіти прийомів розвитку образної та емоційної пам'яті надає можливість запобігти виникненню комунікативних бар'єрів.

Література

1. Головаха Е. И., Панина Н. В. Психология человеческого взаимопонимания // Е. И. Головаха, Н. В. Панина. – К. : Политиздат, 1989. – 189 с.
2. Дунець Л. М. Психологія спілкування: Навчальний посібник для студентів спеціальностей "Соціальна педагогіка" та "Практична психологія" // Л. М. Дунець. – Хмельницький : ТУП, 2003. – 142 с.
3. Лук'ян Я. А. Бар'єри общения. Конфликты. Стресс // Я. А. Лук'ян. – Мн., 2002. – 402 с.

4. Стуліка О. Б. Психологічні особливості розвитку мнемічних здібностей студентів мовних спеціальностей: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2010. – 24 с.

Елена Стуліка. Коммуникативные барьеры у будущих преподавателей иностранного языка дошкольной ступени образования как преграда эффективному учебному процессу.

В статье рассмотрены условия и причины, способствующие возникновению коммуникативных барьеров у будущих учителей иностранного языка в дошкольных учебных заведениях. Обосновывается необходимость привлечения образного и эмоционального компонентов мнемических способностей к процессу преодоления коммуникативных барьеров.

Ключевые слова: коммуникативный барьер, образная память, иностранный язык, развивающая программа, дошкольное образование.

Helen Stulika. Communicative barriers of future foreign language teachers in pre-school establishments as an obstacle to effective educational process.

The article deals with the preconditions and reasons of appearing the communicative barriers among future teachers of English in pre-school establishments. The necessity of applying the image component of mnemonic abilities to the process of overcoming the communicative barriers is grounded.

Key words: communicative barrier, visual memory, developing program, pre-school education, foreign language.

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.09.2013

УДК 001.89:37.011.3-051

© Темченко О. В., 2013

Темченко Ольга Василівна

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ

У статті актуалізовано питання здійснення науково-дослідницької діяльності вчителем, зокрема, уточнено поняття “науково-дослідна робота”. Охарактеризовано засоби організації науково-дослідницької діяльності педагогів, зміст діяльності адміністрації у цьому процесі.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, інноваційне середовище, самовдосконалення.

Провідним принципом державної освітньої політики України, накресленим у “Національній доктрині розвитку освіти”, визначено принципи єдності освіти і науки, реалізація якого передбачає концентрацію сил і ресурсів на підготовці молодих науковців-дослідників як пріоритетній стратегічній меті освіти, створення науково-інформаційного поля для дітей, молоді і всього активного населення, інтенсифікацію наукових досліджень у закладах освіти, формування змісту освіти на основі новітніх наукових та технологічних досягнень. Така спрямованість сучасної освіти, що зумовлена необхідністю підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців різних галузей науки, техніки, відбита у низці державних документів, зокрема, у Положенні про порядок здійснення інноваційної діяльності, Положенні про експериментальний навчальний заклад та інших. Одним із провідних шляхів реалізації описаних у них положень є організація науково-дослідницької діяльності (далі – НДД) педагогів.

Про актуальність проблеми організації НДД педагогів на сучасному етапі розвитку педагогічної науки і практики свідчить увага вчених до вирішення пов’язаних з нею питань.

Аналіз наукових праць показує, що НДД будь-якого закладу освіти є, передусім, формою розвитку її інтелектуального капіталу, служить умовою удосконалення всіх підсистем.

Прагнення керівників і педагогічних працівників до проведення наукових досліджень, використання у своїй діяльності інноваційних підходів свідчить про усвідомлення ними необхідності докорінних перетворень у системі освіти; власної відповідальності за ці перетворення; прагнення до підвищення свого науково-методичного рівня.

Проте, не зважаючи на широке висвітлення питань, пов’язаних з НДД педагогів у теоретичних розробках, практика показує, що в них не завжди враховані конкретні запити освітнього буття.

Прагнення адміністрації навчальних закладів і самих педагогів до НДД недостатньо підкріплене науково-методичним забезпеченням, допускаються помилки в плануванні і організації такої роботи.

В умовах жорсткої конкуренції навчальні заклади прагнуть до впровадження різного роду інновацій, часто не маючи для цього достатньої методичної бази. Вимагає удосконалення дослідницька культура керівника, педагога, учня, потребує перегляду організація науково-методичної роботи закладу освіти з урахуванням сучасних тенденцій його розвитку.

Названі труднощі породжують суперечності: між необхідністю здійснення НДД педагога і недостатнім науково-методичним забезпеченням цього процесу; між потребою в ефективному управлінні

Збірник наукових статей

НДД педагогів і недостатньою підготовкою до цього керівників закладів освіти.

Метою статті є висвітлення теоретичних питань організації НДР вчителя в загальноосвітньому навчальному закладі.

Теоретичні основи НДД розробляли Л. Байкова, В. Воробйова, Л. Гребьонкіна, І. Зимня та ін. В їхніх роботах висвітлюється сутність НДД, розглядаються основні компоненти, аналізуються питання оцінювання результатів такої діяльності.

Особливості НДД педагогів вивчали В. Андрєєв, Л. Даниленко, І. Кущенко, М. Литвин, І. Соха, Н. Федорова та ін. Організацію НДД педагогів досліджували О. Василенко, Ю. Васильєв, А. Єрмола, Ю. Корнажевський, Л. Москалець, М. Поташник та інші.

У наукових працях знайшли відображення окремі аспекти досліджуваної проблеми, зокрема, НДД визначається як: структурний компонент системи науково-методичної роботи закладу освіти (В. Пікельна, Є. Павлютенков, Б. Тевлін та ін.); об'єкт інноваційного менеджменту (О. Мармаза, І. Маслікова, М. Поташник та ін.); основа створення творчого освітнього середовища навчального закладу (К. Приходченко); форма організації і впровадження досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду (Т. Бєседа, В. Бондар, М. Красовицький та ін.); форма співробітництва, взаємодовіри, співтворчості між педагогами і вихованцями (Є. Ільїн, А. Макарєнко, В. Сухомлинський, С. Шацький та ін.).

НДД педагогів навчального закладу – це складний багатогранний процес, для успішної реалізації якого потрібні певні організація та управління. Вивчення досвіду роботи навчальних закладів свідчить про наявність низки перешкод в організації НДД педагогів, серед яких такі: відсутність єдиної нормативно-методичної бази; низький рівень підготовки педагогів до НДД; недостатнє матеріально-технічне і методичне її забезпечення.

Відтак, першочергового значення набуває проблема розвитку творчої активності педагогів, узагальнення поширення передового досвіду, запровадження інноваційних технологій навчання і виховання; створення в закладі освіти інноваційного освітнього середовища, сприятливого мікроклімату; удосконалення системи мотивації до здійснення НДД.

Це, в свою чергу, потребує нових підходів до організації науково-методичної роботи з педагогами, удосконалення форм і методів роботи з ними щодо розвитку інноваційного потенціалу, творчих якостей; мотивації до здійснення НДД.

Залучення педагогів-практиків до дослідно-експериментальної роботи, формування у них позитивного ставлення до такої роботи спрямовується як на розвиток педагогічної творчості кожного окремо

педагога, так і на розвиток закладу освіти в цілому.

Організація НДД педагогів передбачає: створення інноваційного освітнього середовища в навчальному закладі; стимулювання педагогів до самовдосконалення; використання в управлінні механізмів рефлексивного та програмно-цільового підходів.

Тільки в умовах інноваційного середовища можливо сформувати вчителя-дослідника та новатора.

Л. Ващенко підкреслює, що як системне утворення інноваційне середовище окремого навчального закладу має власну організаційно-функціональну структуру, основними складовими якого визначено: стратегію розвитку освіти навчального закладу, тактику формування інноваційних процесів, зміст інноваційного середовища навчального закладу, організаційне забезпечення, прогнозування розвитку освіти закладу. Кожен із елементів структури, взаємодіючи між собою, наповнює інноваційне середовище своїм спрямуванням змін [2].

А. Кух вважає, що інноваційне середовище структурно складається із трьох взаємопов'язаних компонентів: суб'єктно-ресурсного, матеріально-технічного та ідейно-технологічного.

Суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єкти освітнього середовища та умови здійснення їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії (взаємопов'язана цілеспрямована діяльність як представників адміністрації між собою, так і з педагогами). Матеріально-технічний компонент відповідає за забезпеченість інноваційного середовища відповідним стандартним обладнанням (науково-методичний кабінет, бібліотека, інформаційний центр). Ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики та технології досягнення прогнозованих результатів [3]. Безперечно, що всі ці компоненти повинні забезпечуватися внаслідок правильного і своєчасного функціонування дій адміністрації навчального закладу.

Кожен освітній заклад повинен мати власний матеріально-технічний потенціал для створення інноваційного середовища. Основна увага в сучасних освітніх закладах приділяється розвитку інформаційного середовища за допомогою впровадження адміністрацією навчального закладу в освітній процес інформаційних технологій на всіх рівнях освіти.

Консолідація інформаційно-освітніх ресурсів у системі освіти, організація єдиного освітнього простору на базі використання сучасних комп'ютерних технологій незворотнім чином змінюють сам педагогічний процес, його змістовну, організаційну і методичну основи. Отже саме на цьому адміністрація навчального закладу повинна зосередити свою увагу під час створення інноваційного середовища, що дозволить педагогічному колективу: самостійно підвищувати рівень своєї компетентності; швидко виконувати пошук

Збірник наукових статей

потрібної інформації; здійснювати динамічний та систематичний контроль за допомогою комп'ютерного тестування.

Відповідно до структури інноваційного середовища можна визначити основні умови його формування: особистісно орієнтовані та гуманістичні підходи до його створення з урахуванням партнерського співробітництва, поваги та довіри всіх учасників навчально-виховного процесу; спрямування на розвиток і саморозвиток кожної особистості; робота в творчо-пошуковому режимі; ефективне використання науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових можливостей навчального закладу; застосування інноваційних технологій.

Ще однією умовою ефективності НДД є постійне самовдосконалення педагогів. І завданням керівника є стимулювання такої діяльності вчителя. Стимулювання розглядається як спонукання особистості до активної діяльності (С. Гончаренко), як поштовх до конкретних дій (І. Підласий), як “надання поштовху, імпульсу думці, почуттю, дії” (О. Радугін), як “збудження людини до посиленої діяльності, своєрідний поштовх” (Ю. Бабанський, З. Равкін).

Вченими визначено етапи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, серед яких: переконання в неправильності попередніх форм поведінки і перевагах нових; радісні, оптимістичні емоції й переживання; включення в діяльність, формування нових якостей поведінки і її мотивів [1].

Залежно від характеру впливу на людину та етапу використання стимулюючих засобів можна виділяти такі види стимулювання: безпосереднє стимулювання, яке спрямоване на постійне спонукання до активної діяльності людини; опосередковане стимулювання, яке пов'язане з посиленням уваги до зовнішньої діяльності, а через неї вже відбувається вплив на внутрішню, тобто змагання, погроза, осуд тощо; перспективне стимулювання, що пов'язане з реалізацією реальних цілей діяльності в майбутньому.

Адміністрація навчального закладу має виконувати основні функції, для того щоб стимулювати вчителя до самовдосконалення, а саме: створити атмосферу творчого підходу до здобуття знань; збудити прагнення до пошуку нового, сформулювати потребу особистості в самовдосконаленні.

Засобами досягнення цієї мети можуть виступати різні прийоми: постановка мети, що реалізується в проблемному завданні; роз'яснення значущості цього завдання; окреслення поставленої педагогічної вимоги; змальовування перспектив цього завдання; оцінка результатів діяльності; створення ситуації успіху, емоційно-моральних ситуацій. Спеціальне та планомірне використання цих засобів перетворює їх на організаційно-педагогічні умови стимулювання професійного самовдосконалення педагогів, що

сприяють формуванню пошуково-пізнавального інтересу й утвердженню особистості педагога.

Заохочення педагогів до здійснення НДД передбачає: уведення посади наукового консультанта; просвітницьку роботу з учителями; показ позитивних сторін заняття НДД; поширення передового педагогічного досвіду; переконання педагогів у тому, що бути членом наукового товариства – це престижно; створення шкільного наукового товариства. Окрім того, необхідно: ознайомлювати педагогів з основами НДД шляхом проведення індивідуальних консультацій, лекцій; готувати звіти, наукові повідомлення; проводити диспути, діалоги, співбесіди, досліді, експедиції; конкурси-захисти учительських наукових робіт.

Результатом проведеної роботи є формування в педагогів науково-дослідницьких знань та вмій, розвиток їхніх творчих здібностей.

Література

1. Бордовская Н. В. Системная методология современных педагогических исследований / Н. В. Бордовская // Педагогика. – 2005. – № 5. – С. 21-29.

2. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія / Л. М. Ващенко. – К. : Тираж, 2005. – 379 с.

3. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника / О. І. Мармаза. – Харків : Основа, 2007. – 448 с.

Ольга Темченко. Организация научно-исследовательской деятельности учителей.

В статье актуализированы вопросы осуществления научно-исследовательской деятельности учителя, в частности, уточнено понятие “научно-исследовательская работа”. Охарактеризованы средства организации научно-исследовательской деятельности педагогов, содержание деятельности администрации в этом процессе.

Ключевые слова: *научно-исследовательская деятельность, инновационная среда, самосовершенствование.*

Olga Temchenko. Organization of research activities for teachers.

The article actualized implementation issues of the research activity of the teacher, in particular, to clarify the concept of “scientific research”. Characterized by means of the organization of research work of teachers, the content of the administration in the process.

Key words: *science and research, innovative environment, self-improvement.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 22.09.2013

Тимошевський Василій Іванович

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВІСТЬ І СПЕЦИФІКА ГРАФІКИ ЯК ФАХОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

В статті розглянуті питання, які торкаються особливостей і специфіки графіки, її ролі в підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Обґрунтовано основні методико – практичні засади графічного мистецтва в плані його вивчення і вирішення творчих задач. Виявлено відмінність графіки від інших видів мистецтв.

Ключові слова: графіка, живопис, скульптура, учитель образотворчого мистецтва.

На сучасному етапі духовного і державного відродження України сучасна фахова підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва передбачає підвищення рівня духовної культури, формування національної свідомості, громадянських рис, моральних і естетичних якостей, художнього смаку, пробудження творчої активності особистості, що стає можливим за умови осмислення культурно-історичного та художнього значення здобутків українського народу. Це відображено в Законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI століття"), Програмі "Вчитель" та ін.

Вивчення і аналіз педагогічного і творчого потенціалу графічного мистецтва дозволили обґрунтувати, що графічна підготовка виступає найбільш ефективним засобом формування готовності майбутнього вчителя до творчої художньо-образотворчої діяльності. До питань особливості і специфіки графіки, її ролі в підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, розробки методик виконання графічних робіт, їх відмінності від інших видів мистецтва звертались Є. Антонович, Л. Соколик, В. Шевченко, М. Кириченко, З. Чегусова, В. Онищенко, Ю. Павлович та інші.

Особливості графіки і гравюри розглядалися в працях таких великих теоретиків мистецтва, педагогів як Б. Р. Віппер, М. С. Каган, Н. Е. Радлов, А. А. Сідоров, В. А. Фаворський, П. А. Флоренський.

Специфіка технік гравюри виявляється в дослідженнях А. А. Гаврічкова, А. Д. Гончарова, В. М. Звонцова, Е. Ф. Ковтуна та ін.

Але цього недостатньо. Проблема полягає в тому, що знайомство з технікою графіки не повинно обмежуватися лише навчанням технічним навичкам, важливим є формування розуміння художньо-образної мови графіки. Тому актуальним є аналіз досвіду педагогів графічної школи, у яких репродукування, малювання з натури, робота за власними композиціями поєднується з вивченням специфіки графічної мови, виразних особливостей технік.

Мета статті – розглянути питання, які торкаються особливостей і специфіки графіки, її ролі в підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Графічна підготовка – основоположна в художньо-образотворчій діяльності, її теоретико-операційний фундамент. Основними завданнями дисциплін «Прикладна графіка», «Графічні матеріали», «Теорія та практика творчого естампу» є:

- Знайомство з теоретичними основами графічного мистецтва та спадщиною світових митців.

- Навчання студентів сучасним технологічним і методичним інструментаріям виконання на міждисциплінарному рівні різного виду художніх робіт, пов'язаних з мистецтвом графіки.

- Вдале поєднання і спадкоємність рецептивно-аналітичних, репродуктивно-конструктивних та продуктивно-творчих видів художньо-образотворчої діяльності студентів з послідовним наголосом на активізацію інтелектуальної та чуттєво-емоційної сфер особистості, радості і творчості.

- Здійснення між предметних зв'язків теоретичних дисциплін, таких як мистецтвознавство, естетика, методика образотворчого мистецтва, та ін. і практичних графічних дисциплін – прикладна графіка, графічні матеріали, теорія та практика творчого естампу.

- Поєднання фронтальної, групової та індивідуальної, аудиторної та поза аудиторної форм роботи зі студентами, організація самостійної роботи ;

Особливості графічних творів, які впливають на формування графічної художньої культури майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, розвиток їх творчої активності, уяви, фантазії, естетичного світосприйняття, полягають в тому, що для створення цих творів використовують олівець, вугілля, туш, сангін, соус та інші матеріали. На думку П. А. Флоренського, графічний образ є площинним, зображення якого не містить кольорової повітряної перспективи й об'ємно – просторового живописного моделювання форми. На заняттях курсу «Графічні матеріали» в сучасних умовах, коли вибір графічних матеріалів з кожним роком стає все більш різноманітним:

Збірник наукових статей

від чорнил до воскових крейд і маркерів творення графічного художнього образу в плані техніки виконання є своєрідним, по новому оригінальним. Переглянувши і проаналізувавши студентські роботи, які виконані різними матеріалами і в різних техніках, можна зробити висновок, що зміна матеріалів, їх різне сполучення сприяють пошуку власного графічного стилю, створенню бази знань і вмінь для застосування їх в педагогічній роботі в школі.

Можливості застосування графіки досить широкі. Види і форми її дуже різноманітні: станковий та учбовий малюнок, естамп (усі види гравюри й літографії), книжкова ілюстрація та орнаментика, журнальний та газетний малюнок, плакат, афіша, торговельна реклама й етикетка, грошові знаки й поштова марка та листівки. Все це графічні твори, з якими ми повсякденно зустрічаємось, оскільки графіка є найдемократичнішим видом мистецтва [1, с. 104]. В цьому сенсі для майбутніх вчителів образотворчого мистецтва цікавим є курс «Прикладна графіка». Різнопланові творчі завдання з прикладної графіки, такі, як художнє оформлення предметів побуту, упаковок та створення етикеток для різних товарів дозволяють студентам досягнути те, що неодмінними вимогами до цього виду графіки є простота і витонченість, відповідність прикраси формі упаковки і призначенню товарів, застосування сучасних матеріалів. Це дозволить умілим студентам мати власне обличчя при виконанні графічних проєктів.

Викладання курсу «Теорія та практика творчого естампу» обумовлює ретельне вивчення естампу (фр. *estampe*, від італ. *Stampa*) – графічного мистецтва, що представляє собою гравюрний відбиток на папері з друкарської форми (матриці). Заняття естампом проводяться в графічних майстернях. Майбутні вчителі образотворчого мистецтва можуть на власному досвіді відчуті чудову властивість естампу як твору тиражної графіки щодо авторства: те, що зображене в естампі – це справа рук художника – автора твору, навіть, якщо цей лист друкувався на станку та існує у множині відтисків. У цьому особливості та перевага гравюри перед живописом [5].

У процесі педагогічної і творчої діяльності майбутній вчитель образотворчого мистецтва повинен досягнути перш за все, особливості і специфіку графіки як виду мистецтва. [5, с. 110]. Зрозуміти графічну суть образу – це передусім означає пізнати композиційну логіку взаємодії частин в цілому, просторове розташування й пропорції. Щоб навчитися розуміти або створювати графічний образ, потрібно знати мову графіки, і перш за все, те що дефініція графіки базується на трьох головних ознаках:

- а) домінування лінії;
- б) контраст чорного і білого;
- в) ілюстративний, оповідальний характер [3, с. 123].

Названі три ознаки притаманні графіці не є прерогативами тільки графіки – ми знаходимо їх і в інших видах мистецтв. З одного боку майстри графіки застосовують колористичні ефекти (плакат, хромолітографію, кольорову акватинту, японську кольорову ксилографію і т.п.). А з іншого – ми знаємо також приклади монохромного живопису (так званий гризайль – в одному тоні, моделювання світлом і тінню). Теж саме відноситься і до нібито лінійного і оповідного характеру графіки. З цієї точки зору не можна буде провести принципову лінію розподілу між графікою та декоративним живописом. В настінному живописі, мозаїці, вітражі форму створює лінія, контур [2].

Кожний стилістичний засіб графіки може мати різні значення і виконувати протилежні функції. Наприклад, лінія може мати в графіці, що найменше, три різних значення:

1. Зображальне значення – давати за допомогою контуру, об'єму, дистанції, світлотіні уяву про предмет і простір, про рух і міміку.

2. Декоративно – ритмічне значення: лінія може бути текучою або заокругленою, гострою і відривчастою, неквапливою і швидкою.

3. Експресивне значення – своєю співзвучністю і дисонансами, співдружністю або зіткненням вони можуть хвилювати чи заспокоювати глядача, взагалі, створювати у нього певний настрій.

В такій же мірі різноманітним може бути інший засіб графіки – контраст чорного і білого. Контраст чорного і білого в графіці може мати найрізноманітніше предметне і стилістичне значення:

1. Біле – світло, чорне – темрява у всіх переходах і градаціях. Градаціями чорного і білого графіка може передавати відтінки кольору і тону, володіти кольоровістю.

2. Контраст чорного і білого може передавати структуру матеріалу: блиск зброї, прозорість скла, м'якість чи шорсткість тканини [4].

3. На взірець ліній, контраст світла і тіні може мати декоративну, ритмічну функцію [2, с. 180].

Що ж об'єднує, урівноважує, скріплює ці протиріччя так, що ми їх не відчуваємо? Білий фон паперу – ось найпотужніший, вирішальний засіб графіки. В живопису можна забути про полотно або деревину, на яких намальована картина, в графіці ж забути про папір не можливо – абстрактний, нібито нейтральний білий фон бере активну участь у художньому впливі графіки [1, с. 117; 4].

Майбутній вчитель образотворчого мистецтва повинен звернути увагу на порівняння графіки і живопису і їх принципове відношення до площини і простору. Живописець прагне площину «знецинити» всіма засобами – лінійною і повітряною перспективою, світлотінню,

Збірник наукових статей

градаціями тону, так би мовити, відкрити її ілюзією глибокого простору, Графіка, навпаки, стверджує, підкреслює площину. Одним із найважливіших засобів цієї протидії оптичній ілюзії являється білий фон паперу.

Звернувшись до скульптури, можна відмітити, що з графікою вони споріднені, не дивлячись на існуючий різкий контраст. Вони являють собою наче крайні протилежні полюси образотворчої творчості: наскільки графіка є абстрактним мистецтвом (зображуючи трьохмірний простір на пласкому аркуші паперу), настільки ж скульптура конкретна і тілесна. Перед тим, як з'явиться твір в пластичному матеріалі, скульптор реалізує свій задум в малюнках, начерках, ескізах саме графічними засобами вираження.

Висновки. Оволодіння графічним мисленням і процесом засвоєння основ графічного мистецтва майбутніми вчителями образотворчого мистецтва в ході вивчення дисциплін «Прикладна графіка», «Графічні матеріали», «Теорія та практика творчого естампу» є складним і тривалим. Зображувальне значення графіки – давати за допомогою контуру, об'єму, дистанції, світлотіні уяву про предмет і простір, про рух і міміку. Основним елементом зображення є лінія. Виразність зображення досягається за допомогою такого засобу графіки як контраст чорного і білого. В результаті графічної підготовки майбутній учитель образотворчого мистецтва повинен навчитися не просто методам репродукування, малювання з натури, роботи за власними композиціями, а опанувати специфікою графічної мови – опису світу формами лінійних та площинних зображень, виразністю особливостей технік графіки.

Література

1. Бачинський С. Л. Основи грамоти з образотворчого мистецтва / С. Л. Бачинський. – К., 1981. – 117 с.
2. Біленький П. О. Мова образотворчого мистецтва / П. О. Біленький. – К., 1973. – 180 с.
3. Випер Б. Р. Введение в историческое изучение искусства / Б. Р. Випер. – М., 1985. – 123 с.
4. Звонцов В. Н. Основы понимания графики / В. Н. Звонцов. – М., 1963. – 210 с.
5. Тимошевський В. І., Лихвар І. І. Теорія та практика творчого естампу / В. І. Тимошевський, І. І. Лихвар. – Харків, 2004. – 110 с.

Василий Тимошевский. Особенности и специфика графики как профессиональной дисциплины при подготовке будущих учителей изобразительного искусства.

В статье рассмотрены вопросы, касающиеся особенностей и специфики графики, ее роли в подготовке будущих учителей изобразительного искусства. Обоснованы основные методико-

практические основы графического искусства в плане его изучения и решения творческих задач. Выявлено отличие графики от других видов искусств.

Ключевые слова: *графика, живопись, скульптура, учитель изобразительного искусства.*

Vasiley Timoshevskyy. Specific features and graphics as a professional discipline in the preparation of future teachers of fine arts. *The article briefly address issues related to the specific features and graphics, its role in the preparation of future teachers of fine arts. Substantiated the major methodological and practical foundations of graphic art in terms of its learning and solving creative problems. Revealed distinct from other types of graphic arts.*

Key words: *drawing, painting, sculpture, fine arts teacher.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

УДК 37.0::161.221.2-021.121]:808.5

© Ткаченко Л. П., 2013

Ткаченко Лідія Петрівна

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

РИТОРИЗАЦІЯ ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У статті йдеться про оновлення змісту сучасної освіти крізь призму риторики. Розкрито історичний аспект становлення риторики як навчальної дисципліни, її роль у європейській освітній традиції. Визначено місце риторики в системі загальнолюдських цінностей, у професійному становленні особистості.

Ключові слова: *риторика, освіта, концепція, традиція, навчання.*

Риторична проблематика почала розроблятися дуже давно. Риторика як навчальна дисципліна викладалася у школах Давньої Греції та Риму. В Україну навчальний курс риторики прийшов разом з європейською освітньою традицією: його викладали у братських школах, православних колегіумах, академіях, університетах.

Мета статті – визначити пріоритетні напрями риторизації сучасної освіти.

Кінець ХХ століття позначився новими демократичними змінами, які спонукали людину до глобального осмислення свого власного буття та життя суспільства в цілому. Відразу виник інтерес до комунікативної взаємодії, до опанування кращих риторичних

Збірник наукових статей

традицій, напрацювання індивідуального ораторського досвіду. Усе це зумовило появу в навчальних програмах середньої та вищої школи таких курсів, як „Риторика”, „Ораторське мистецтво”, „Красномовство”, „Основи полемічної майстерності” та інших. Риторика поділяється на загальну, що розробляє загально-теоретичні засади, та прикладну, що обслуговує певні сфери діяльності людини (політична, судова, академічна, релігійна та ін.). Можемо стверджувати, що розвиток прикладних риторик, певною мірою, відображає розвиток конкретних напрямів професійної освіти. У той же час, можемо говорити про риторику як складник культуротворчий, знаковий для певних історичних епох, видів діяльності та становлення національних шкіл. У навчальні програми духовних закладів освіти (монастирських шкіл, духовних семінарій, академій) риторику введено як обов'язкову фахову дисципліну. Церковна риторика сьогодні має на меті мовою богослужіння залучити населення до цінного кола понять і уявлень, пов'язаних з моральністю нашої свідомості.

Упродовж століть не втрачає своєї значущості академічна риторика. Сучасні тенденції розвитку освіти спонукають до пошуку нових методів і форм навчання, але скільки б ми не технологізували навчальний процес він неможливий без вагомого слова вчителя. Тому цілком закономірним видається поява курсів риторичного спрямування в сучасних ВНЗ та цілеспрямована підготовка учителів до реалізації риторичного компонента професійної майстерності.

Однак, сьогодні фактично недосліджено феномен ролі сучасної риторики в полікультурних зв'язках. Так, вивчаючи елементи ділової риторики, сучасні управлінці спираються здебільшого на розробки американських або західноєвропейських учених, оскільки в Україні відсутні системні дослідження про національні ділові якості, правила риторичної поведінки. Лакуною є й українська політична риторика, яка або наслідує зарубіжні зразки, або вдається до примітивного копіювання заборонених риторичних прийомів, чорних піар-технологій.

Таким чином, роль сучасної риторики у входженні українців у загальносвітовий полікультурний простір фактично не досліджено, а значить і недооцінено. Маємо зрозуміти, що для найкращої презентації себе як особистості, України як держави, українців як самодостатньої нації ми повинні напрацювати власний, тільки нам притаманний риторичний потенціал. Сьогодні варто зосередити увагу на розробці змістового та процесуального компонентів навчання риторики на всіх освітніх рівнях. Підтримати ґрунтовні дослідження в галузях комунікативної і соціологічної лінгвістики, розробку національних стратегій риторичної поведінки в різних сферах людської діяльності. Думається, що назріла нагальна потреба в створенні концепції

відповідальної риторики, яка передбачає чітку відповідальність за сказане, відповідність сказаного і зробленого.

Література

1. Сагач Г. М. Риторика: Навч. посібник для студентів серед. і вищ. навч. закладів / Г. М. Сагач. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 568 с.

Лидия Ткаченко. Риторизация как актуальный вопрос современного образования.

В статье речь идет об обновлении содержания современного образования сквозь призму риторики. Раскрыт исторический аспект становления риторики как учебной дисциплины, ее роль в европейской образовательной традиции. Определено место риторики в системе общечеловеческих ценностей, в профессиональном становлении личности.

Ключевые слова: риторика, образование, концепция, традиция, обучение.

Lidiya Tkachenko. Rhetoric as a topical issue in modern education.

The article deals content updates through the prism of modern education rhetoric. Discover the historical aspects of the rhetoric as a discipline, its role in the European educational tradition. The place of rhetoric in the system of human values in the professional development of the individual.

Key words: rhetoric, education, concept, tradition, training.

Стаття надійшла до редакційної колегії 25.09.2013

УДК 616-022.7:579.835.12(083.9)

© Токтаркан А. М., 2013

Токтаркан Айжан Мухамедкызы

Казахский национальный медицинский университет
имени С. Д. Асфендиярова. Алматы, Республика Казахстан

ХЕЛИКОБАКТЕР ПИЛОРИ (HELICOBACTER PYLORI)

В статье доказано что Helicobacter pylori способствует к развитию гастрита, язвы желудка, болезни сердечно-сосудистой системы и даже на геномные заболевание. По показанью исследование, я обнаружила, что пациенты употребляющие ряд лекарств имеют риск на развитие Helicobacter pylori.

Ключевые слова: Helicobacter pylori, изучение генома H. pylori, воздействие на желудочно-кишечный тракт.

Збірник наукових статей

Микроб *Helicobacter pylori* способен длительное время выживать в желудке человека за счет уникальной способности нейтрализовать кислотность желудочного сока (как известно, на подавляющее большинство микробов кислота из желудочного сока действует губительно).

Цель работы: проинформировать людей, которые принимают чрезмерное количество лекарств о том, что некоторые из них способствуют развитию *Helicobacter pylori*.

Изучение генома *Helicobacter pylori* ведётся в основном с целью улучшить наше понимание патогенеза гастритов и язвенной болезни желудка, причин способности этого микроорганизма вызывать заболевание.

Паразитируя в слизистой оболочке желудка, *Helicobacter pylori* приводит к ее медленному разрушению. Сначала инфекция провоцирует поверхностный эрозивный гастрит (небольшие и неглубокие язвочки на слизистой оболочке желудка), затем может вызвать язву (глубокое разрушение стенки желудка) или хронический гастрит. В течение нескольких лет, при отсутствии адекватного лечения, хеликобактериоз может привести к перерождению язвы в рак желудка или к переходу хронического гастрита в атрофический.

Известно несколько штаммов *Helicobacter pylori*, и геном трех из них полностью секвенирован [2].

Геном штамма «26695» представлен кольцевой двуцепочечной молекулой ДНК размером 1667867 пар оснований, и содержит 1630 генов, из которых 1576 кодируют белки, доля Г+Ц пар составляет 38 моль %. Геном штамма «J99» представлен кольцевой двуцепочечной молекулой ДНК размером 1643831 пар оснований, и содержит 1535 генов, из которых 1489 кодируют белки, доля Г+Ц пар составляет 39 моль %. Два изученных штамма демонстрируют значительные генетические различия, до 6 % нуклеотидов у них различны.

Изучение генома *Helicobacter pylori* ведётся в основном с целью улучшить наше понимание патогенеза гастритов и язвенной болезни желудка, причин способности этого микроорганизма вызывать заболевание. На данный момент в базе данных генома *Helicobacter pylori* 62 гена отнесены к категории «генов патогенных» (то есть их наличие у бактерии коррелирует с её патогенностью). Оба изученных штамма имеют общий «остров патогенности» (общую последовательность генов, имеющих отношение к вирулентности и патогенности *Helicobacter pylori*) длиной около 40 Кб, так называемый *Caг*. Этот участок содержит более 40 генов. Он обычно отсутствует у штаммов, которые выделены от людей, являющихся бессимптомными носителями *Helicobacter pylori* [3; 1].

Многие считали, что хеликобактер является причиной развития язвенной болезни желудка. Новые исследования показали его связь со многими заболеваниями. Так, в США обнаружили его связь с болезнями сердца. Было обследовано 943 больных с подозрением на болезнь сердца, у 65% из них выявили наличие хеликобактера. Американцы доказали, что хеликобактер может вызвать дефибрилляцию желудочков сердца. В Индии выявили связь между хеликобактером и уртикарией – хроническим кожным заболеванием, для которого характерны высыпания и зуд. Там провели эксперимент и назначили больным не мази, как обычно, а антибиотики. Состояние улучшилось у 81% пациентов. Такое же лечение было назначено 48 пациентам в Израиле, эффект от лечения был у половины больных. Итальянские учёные из университета Сиены установили связь этого микроба с бесплодием. Были обследованы мужчины и женщины, страдавшие бесплодием. У большинства из них было выявлено наличие хеликобактера. В Греции были обследованы 49 пациентов с мигренью, 87% оказались носителями хеликобактера. При другом эксперименте хеликобактер был обнаружен у 88% пациентов, страдавших болезнью Альцгеймера. Учёные пока не могут ответить на вопрос, почему эта бактерия у одних людей вызывает язвенную болезнь желудка, а у других – мигрень или другое заболевание. Заражение возможно через слюну и другие выделения, а также при употреблении заражённой пищи. Для диагностики хеликобактера используются разные методы: проба дыхания – самый простой метод – пациент выпивает сок, содержащий специальное вещество, после чего дышит в пробирку. Затем проводится анализ на наличие бактерии. Гастроскопия – во время обследования берутся пробы из желудка и двенадцатиперстной кишки и направляются в лабораторию. Анализ крови на наличие антител к хеликобактеру – в связи с тем, что в организме человека, заражённого хеликобактером, вырабатываются антитела, подавляющие его действие. Наличие антител свидетельствует о присутствии хеликобактера. Анализ кала на определение антигена хеликобактера – при наличии этого микроба в организме пациента в фекалиях будут антигены к ней. Особенность хеликобактера в том, что он содержит фермент, который способствует превращению желудочной кислоты в вещество, предохраняющее его от уничтожения. В лечении используется метод, носящий название “тройное лечение”. Заключается этот метод в назначении двух сильных антибиотиков и лекарства, нейтрализующего кислотность. Профессор Шимон Бар-Меир, директор института гастроэнтерологии (Израиль) считает, что снижение кислотности в желудке делает бактерию хеликобактер более уязвимой, и тогда лечение антибиотиками более эффективно. При отсутствии эффекта

Збірник наукових статей

назначаются другие антибиотики в сочетании с карбонатом висмута. В Израиле используются методы альтернативного лечения хеликобактера – лекарственными травами. [4,2].

Материал и методы исследования. Исследования были проведены на 100 пациентах в Виварии. У пациентов определили титра антител в крови к антигенам *Helicobacter pylori* и определили наличие антигенов *Helicobacter pylori* в кале при помощи микробиологическим методом.

Выводы. У 45 пациентов из 100 с диагнозом гастрита обнаружены вирулентные штаммы *Helicobacter pylori*. Роль *Helicobacter pylori* в этиологии гастрита и язвы желудка неоспорима, но в этиологии образования болезни сердечно-сосудистой системы и на геномные заболевание не известна.

Литература

1. Ходорковская Б. Б., Чернявский М. Н. Учебник латинского языка / Б. Б. Ходорковская, М. Н. Чернявский. – М. : «Медицина», 1964. – 351 с.
2. *Campylobacter and Helicobacter Medical Microbiology* edited by Samuel Baron. – 4th edition. – Galveston: The University of Texas Medical Branch, 1996. – 1273 p.
3. Yokoyama K., Higashi H., Ishikawa S., Fujii Y., Kondo S., Kato H., Azuma T., Wada A., Hirayama T., Aburatani H., Hatakeyama. Functional antagonism between *Helicobacter pylori* CagA and vacuolating toxin VacA in control of the NFAT signaling pathway in gastric epithelial cells. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America.* – 2005. – Т. 102. – № 27
4. Официальный сайт Medical center.

Aizhan Toktarkan. *Helicobacter pylori*.

*In this article it is proved that *Helicobacter pylori* promotes to development of gastritis, stomach ulcer, an illness of cardiovascular system and even on genomic a disease. According to the indication research, I found out that patients using a number of drugs have risk on *Helicobacter pylori* development.*

Key words: *Helicobacter pylori, studying of a genome of H. pylori, impact on a gastrointestinal path.*

Статья поступила в редакционную коллегию 10.09.2013

Угликова Ирина ВалерьевнаМогилевский государственный университет им. А. А. Кулешова,
Беларусь**К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ
КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ
СПЕЦКУРСА “ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ
В УСЛОВИЯХ БЛИЗКОРОДСТВЕННОГО БИЛИНГВИЗМА
В ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ БЕЛАРУСИ”**

Определена специфика проблемы билингвального образования в Беларуси, состоящая в функционировании двух государственных языков и необходимости сохранения и развития культурного наследия белорусского народа. Рассмотрены возможности реализации технологии развития критического мышления в процессе подготовки педагогических кадров, способных реализовать культурную направленность билингвизма на практике.

Ключевые слова: билингвизм, поликультурное воспитание, технология развития критического мышления, подготовка педагогических кадров дошкольного профиля

Современная социокультурная ситуация характеризуется усилением глобализационных процессов, в связи с чем в педагогической теории и практике широко освещается проблема поликультурного воспитания личности, эффективнейшим средством которого является билингвизм. Особенности данной проблемы в Беларуси являются необходимость сохранения и развития культурного наследия белорусского народа и функционирование двух государственных языков – белорусского и русского. Этим определяется специфика организации системы образования на всех ступенях, в т.ч. дошкольной. Так, в стране действуют белорусскоязычные и русскоязычные дошкольные учреждения, а в программе дошкольного образования “Пралеска” предусмотрено включение двух языков в процесс воспитания и обучения [1].

Тем не менее, как отмечают специалисты, несмотря на существование в стране ситуации русско-белорусского близкородственного двуязычия, большинство детей дошкольного возраста учатся говорить, думать, общаться с окружающими на русском языке [2]. И хотя дети довольно рано приобщаются к белорусскому языку, их речевое развитие характеризуется в большей степени рецептивным двуязычием (восприятием и пониманием

Збірник наукових статей

белорусской речи на слух), и лишь отчасти – репродуктивным (с воспроизведением некоторых ее элементов) [там же]. Это объясняется тем, что ситуации общения за пределами учебного заведения не создают необходимости в общении на белорусском языке. Кроме того, как отмечают специалисты, стихийное овладение белорусским языком приводит к смешению русской и белорусской речи детей.

Таким образом, близкородственность белорусского и русского языков актуализирует разработку специфических подходов к обучению детей из русскоязычных семей белорусскому языку, отличных от обучения как родному, так и иностранному [2], а также диктует необходимость подготовки высококвалифицированных педагогических кадров, способных реализовать культурную направленность билингвального образования на практике.

В Могилевском государственном университете им. А. А. Кулешова для формирования профессиональной компетентности студентов факультета педагогики и психологии детства в области реализации поликультурного воспитания (ПВ) детей в условиях белорусско-русского билингвизма организовано изучение спецкурса “*Поликультурное воспитание детей средствами игры в условиях близкородственного билингвизма в дошкольных учреждениях РБ*” (программа спецкурса разработана к.п.н., доцентом Т.В.Палиевой). При изучении спецкурса применяются различные методы обучения и элементы дидактических технологий.

Рассмотрим возможности реализации *технологии развития критического мышления* (ТРКМ) в ходе изучения данного спецкурса. Как показывает практика, применение данной технологии позволяет добиваться таких образовательных результатов, как умение работать с постоянно обновляющейся информацией, выражать свои мысли ясно, уверенно и корректно по отношению к окружающим, вырабатывать собственное мнение на основе осмысления различного опыта, идей и представлений, сотрудничать и выстраивать конструктивные взаимоотношения с другими людьми, работая в группе.

ТРКМ основывается на трехфазовой структуре занятия, повторяющей процесс восприятия информации: *I фаза – вызов* (пробуждение имеющихся знаний и интереса обучающихся к получению новой информации; тем самым задается дополнительный стимул для формулировки собственных целей-мотивов); *II фаза – осмысление содержания* (получение новой информации; при этом важно не только содействовать овладению студентами новой информацией по ситуации, но и поддержанию их активности, интереса и импульса движения, сформированных во время фазы вызова); *III фаза – рефлексия* (осмысление, рождение и фиксация нового знания; иными словами – создание условий для присвоения обучающимися

информации, которая ранее была новой, превращение ее в собственное знание).

В методической литературе описано достаточное количество приемов и форм организации деятельности реализации каждой ступени. Рассмотрим подробнее описанную трехфазовую структуру и задачи, решаемые на каждой из них, на примере темы “*Становление и развитие двуязычного воспитания и обучения детей дошкольного возраста в Беларуси: исторический аспект*”. На первом из двух практических занятий, посвященных изучению темы, разработчик программы спецкурса предлагает *обсудить*: актуальность ПВ в современном мире; ведущие положения классиков педагогической мысли, легшие в основу теории ПВ; развитие теории и практики ПВ в России и современные исследования в этой области; специфику, сущность и особенности организации ПВ дошкольников в Беларуси.

В целях интенсификации темпов работы на занятии мы считаем целесообразным предварительное выполнение студентами ряда *учебно-исследовательских заданий*, а именно:

1. Используя справочную литературу, найдите различные определения понятий: «родной язык», «национальный язык», «второй язык», «иностраный язык», «билингвизм», представив результаты в терминологическом словаре.

2. Изучите различные классификации билингвизма и подготовьте краткое сообщение по одной из них.

3. Составьте *летопись событий* – краткий генезис развития системы общественного воспитания дошкольников в Беларуси в первой половине 20 в.

4. Изучите работы М. А. Богдановича “Белорусский беженский приют” и “Голос из Белоруссии: к вопросу о белорусской и великорусской речи в местной школе”. Какие из высказанных положений актуальны сегодня? Результаты работы оформите в виде записей в форме двухчастного дневника.

Представим технологию проведения фрагмента практического занятия. *На первой фазе (вызов)* реализуем метод “*Интервью*”: студентам предлагается определить собеседника для интервью и обменяться информацией по ряду вопросов; тем самым активизируется познавательная деятельность студентов так, чтобы каждый смог поучаствовать в работе, осуществляя актуализацию собственного опыта. Возможные вопросы: 1) Раскройте сущность понятий “родной язык”, “иностраный язык”, “билингвизм”. 2) Какие классификации типов билингвизма вы знаете? 3) В чем специфика близкородственного билингвизма? 4) Для каких стран характерно существование близкородственного билингвизма как социально-культурного феномена? Затем педагог предлагает отдельным парам

Збірник наукових статей

представит полученную информацию, после чего организует рефлексию полученных результатов.

Осмыслению информации (*II фаза*) будет содействовать применение метода “*Зигзаг*”: создание нескольких экспертных групп (по количеству подготовивших сообщения о классификациях типов билингвизма; в каждой группе – 1 эксперт), работающих в режиме взаимообучения; эксперты постепенно переходят из одной группы к другой, реализуя установку на то, чтобы все члены группы расширили свои представления по вопросу классификаций типов билингвизма и их сущности.

На *третьей фазе (рефлексия)* используем метод “*Визуализация результатов работы*”: студенты составляют, демонстрируют и обсуждают структурно-логические схемы (СЛС) «Билингвизм и его типы». Как отмечалось, предварительная подготовка студентами ряда заданий позволяет интенсифицировать работу на занятии и реализовать трехфазовую структуру несколько раз. Ниже представлены некоторые варианты организации дальнейшей деятельности студентов на занятии (табл. 1).

Таким образом, применение технологии развития критического мышления в организации педагогического процесса в вузе (в т.ч. при изучении вышеописанного спецкурса) позволяет достигать таких важных образовательных результатов, как развитие критического мышления и рефлексии, вовлекает в поиск и управление знаниями, анализ и синтез материала, приобретение опыта самостоятельного решения речемыслительных задач, тем самым внося значимый вклад в подготовку педагогических кадров и формирование их профессиональной компетентности.

Таблица 1

Организация деятельности студентов

Фаза	Метод / прием	Деятельность студентов
Вызов	составление логико-смысловых моделей (ЛСМ)	- (в парах) обсуждение факторов развития белорусского народа, способствующих распространению на территории РБ билингвизма; - оформление результатов работы в виде ЛСМ, где представлены основные факторы и их краткие характеристики; - представление своих ЛСМ группе, их обсуждение и дополнение
Осмысление	Работа с текстами	- (в микрогруппах) обсуждение составленных заранее <i>летописей событий</i> , выработка единого варианта, с последующим представлением;
Рефлексия	Рефлексивный круг	- педагог предлагает студентам назвать по 2 события, которые, с их т.зр., оказали наибольшее влияние на развитие системы общественного воспитания дошкольников в Беларуси в п.п.20в.

Продолжение табл. 1

Вызов	Бортовой журнал (1 часть)	- постановка педагогом проблемы: “Какой вклад внесли Якуб Колас, Янка Купала, Тётка в становление методики развития белорусско-язычной речи детей дошкольного возраста?”; - заполнение левой колонки бортового журнала “Что мне известно по данной проблеме?” (работа индивидуальная, в паре, в четверке);
Осмысление	Бортовой журнал (2 часть)	- работа с правой колонкой таблицы - <i>Что нового я узнал(а)?</i> - 4 микрогруппы, каждая работает с одной из учебных книг для детей: а) “Беларускі лемантар, або Першая навука чытання” Каруся Каганца, б) “Гасцінец для маленькіх дзяцей” Тётки, в) “Першае чытанне для дзетак беларусаў” Тётки, г) “Другое чытанне для дзяцей беларусаў” Якуба Коласа; участники обсуждают и составляют список произведений белорусской детской литературы, представленных в данных книгах, которые необходимо использовать в процессе воспитания и образования детей дошкольного возраста, с последующим обоснованием позиции (форму представления результатов группа выбирает самостоятельно);
Рефлексия	Эссе	- написание эссе, в котором представляется личная позиция по вопросу “Вклад М.А. Богдановича, Якуба Коласа, Янки Купалы, Тётки в становление методики развития белорусско-язычной речи детей дошкольного возраста”.

Литература

1. Палиева Т. В. Модель билингвального образования дошкольников в условиях белорусско-русского двуязычия / Т. В. Палиева // *Веснік Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта*. – 2006. – № 2. – С. 162-166.

2. Старжинская Н. С. Построение процесса усвоения близкородственного языка в дошкольном возрасте / Н. С. Старжинская // *Вопросы психологии*. – 2000. – № 4. – С. 45-51.

Irina Uglikova. The problem of using the technology of critical thinking development while studying the optional course “Multicultural education of pre-school children under bilingualism in the Republic of Belarus”.

The author specifies the typical features of the problem of bilingual education in Belarus, i.e. use of two state languages and the need for preserving and developing the cultural heritage of the Belarusian people. The article presents the benefits of using the educational technology of critical thinking development in educating future teachers eager to practice cultural bilingualism.

Key words: *bilingualism, multicultural education, technology of critical thinking development, educating future pre-school teachers.*

Статья поступила в редакционную коллегию 15.08.2013

Філатова Лада Семенівна

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖІ ПЕДАГОГА: ЇХ РОЛЬ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті йдеться про імідж як предмет наукових пошуків. Узагальнюється напрацьований досвід дослідників, окреслюються нові підходи до різних типів іміджу, зокрема індивідуальний професійний, індивідуально-професійний іміджі педагога.

Ключові слова: *імідж, імідж педагога, типологія іміджу, індивідуальний імідж, професійний імідж, індивідуально-професійний імідж.*

Лексика вітчизняної педагогіки активно збагачується іноземними дефініціями: креативність, менеджмент, тренінг, інновації, фасилітація та багатьма іншими, у тому числі – імідж. Усі ці поняття вимагають визначення характеристик та співвідношення зі сталим понятійним апаратом української педагогіки.

Останнім часом поняття «імідж» міцно увійшло до мовленнєвого обороту (періодичні видання, телебачення, інтернет, рекламна продукція, побутове мовлення). Зазвичай, імідж асоціюється з певною успішністю в тій чи іншій діяльності (політика, бізнес, шоубізнес, кіноіндустрія, туризм тощо). Імідж здебільшого сприймається як цінність, усвідомлення якої перетворюється на соціальний заказ, а це зумовлює стрімкий розвиток іміджмейкінгу, тобто професійної діяльності створення іміджу.

У представників педагогічної науки також посилюється інтерес до такого явища як «імідж», про це свідчить збільшення кількості наукових публікацій на теми, пов'язані з іміджем.

Серед дослідників цього феномену, які виявляють сутність та значення іміджу в різних сферах життя людини, вивчають принципи, механізми і технології формування іміджу політика П. Гуревич, Г. Почепцов, Є. Шестопал, А. Панасюк та ін.; бізнесмена – В. Іванченко, Р. Кричевський, В. Шепель; державного службовця – В. Дашевський, Л. Льдова та ін.; учителя – А. Калюжний, В. Черепанова, Л. Ковальчук, Є. Камишева, С. Маскалянова, Н. Кузьміна та ін.

Процес реформування вітчизняної освіти передбачає посилену увагу саме до формування іміджу вчителя. Проте реалізація цього

положення має певні труднощі і, насамперед, це пов'язано з недостатнім відтворенням процесу формування особистості та індивідуальності педагога в існуючих навчальних програмах і доктринах. Однак, саме педагог – це людина, яка завжди акумулює увагу на себе. Його фізичний, моральний і зовнішній вигляд має неабияку роль у формуванні ідеального образу. Духовне багатство вчителя, емоційна насиченість проявляється через зовнішній образ, поведінку. Позитивний імідж учителя сприяє взаєморозумінню, викликає симпатію, довіру. Дослідження, проведене В. Черепановою, містить перелік якостей учителя (більше 50), які необхідно було ранжувати учителям і учням відповідно до значущості і визначити місце «іміджу» в цьому переліку. Результати не стали несподіваними: учителі поставили «імідж» на 8 місце, а учні – на 2!

«Дорослі, педагоги та батьки найчастіше втрачають авторитет не тому, що їм нема чого сказати, а тому, що їх не цікаво слухати. Якщо нас сьогодні питають про те, який предмет у школі був найулюбленішим, щоб ми не назвали, відповіді будуть схожі: цей предмет був улюбленим, бо подобався вчитель...» [3, с. 163].

Таким чином, розглядати структуру і компоненти іміджу вчителя можна виходячи із професійних вимог до педагога, умовно поділяючи їх на: вимоги до професіоналізму та вимоги до особистості. Звідси будемо розглядати професійний ті особистісний (індивідуальний) іміджі педагога.

Роль індивідуального іміджу вчителя у педагогічному процесі важко переоцінити. Ще К. Ушинський писав про вплив особистості педагога на учнів: «В воспитании всё должно основываться на личности воспитателя, так как воспитательная сила изливается только из живого источника человеческой личности. Никакие уставы и программы, искусственный организм заведения, как бы хитро он ни был придуман, не может заменить личности воспитателя в деле воспитания. Без этого непосредственного влияния воспитателя на воспитанника истинное воспитание, проникающее в характер, невозможно. Только личность может действовать на развитие и определение личности, только характером можно образовать характер» [5].

Дослідник А. Калюжний під особистісним іміджем розуміє образ людини, зумовлений її внутрішніми якостями і особливими індивідуальними властивостями [2, с. 31].

На думку А. Панасюк, особистісний імідж – це той, що базується на рисах, які знаходять свій прояв у площині психічних особливостей і реалізуються через категорії характеру, темпераменту та емоцій [4, с. 88].

Збірник наукових статей

Серед науковців (А. Калюжний, А. Панасюк та ін.), домінує твердження, що особистісний імідж педагога поділяється на такі складники:

- «імідж середовища» – тобто побудоване педагогом штучне середовище його існування (житло, кабінет тощо). Безумовно, що середовище проживання та робочої зони залежить від багатьох факторів, насамперед, від матеріальних. Проте для формування позитивного іміджу середовища необхідно прагнути його покращення;

- «габітарний імідж» – що формується за зовнішнім обліком людини, її одягом, макіяжем, зачіскою тощо;

- «упредметнений імідж» – той, що формується за предметами, речами, які створив педагог;

- «вербальний імідж», що формується за тим, що і як людина каже, пише, тобто своєрідна вербальна продукція педагога;

- «кінетичний імідж» – формується за поведінкою, рухами, позами, жестами, мімікою педагога.

Щодо професійного іміджу педагога, то на думку А. Калюжного він являє собою образ людини, детермінований професійними характеристиками [2, с. 37]. Цікаву диференціацію професійних якостей вчителя пропонує Н. Вайландт [1]: по-перше, *практично-методичні* (наявність методичних знань з предметів, умінь правильно визначати зміст й доцільність навчального матеріалу, принципи, методи, види роботи, сформованість комунікативних умінь тощо); по-друге, *психолого-педагогічні* (високий рівень професійно-педагогічної підготовки, інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи і дітей, педагогічний такт, педагогічне мислення, педагогічна працездатність; емоційна чутливість і стійкість, довгочасна пам'ять, розвинутість спостережливості, волі, уявлення, великий обсяг і переключеність уваги, культура темпераменту тощо); *особистісно-мотиваційні* (загальна ерудиція, висока моральна культура, вимогливість, принциповість, терплячість і наполегливість, артистизм; високий рівень професійної мотивації, адекватна самооцінка, ідейна переконаність, позитивне ставлення до себе тощо).

Також, науковці звертають увагу на індивідуально-професійний імідж педагога. Так, О. Попова стверджує, що індивідуально-професійний імідж педагога, що конструюється в орієнтації на власне розуміння вимог освітньої взаємодії в освітньому закладі, спирається на власну професійну компетентність, кар'єрні амбіції та самооцінку. Тобто, індивідуально-професійний імідж педагога є продуктом конструювання, іншими словами продуктом реагування особистості (індивідуальності) на нормативний професійний імідж. З одного боку, імідж педагога серед оточуючих його людей має ті риси, що властиві його професійній групі, до якої він належить. З іншого боку, у ході

спілкування у різновікових групах педагог проявляє свої індивідуальні риси, які не входять до набору стереотипних якостей педагогічної професії. І навпаки, кожен учитель проявляє не лише індивідуальні риси, характерні для спілкування в певній соціальній групі, але й загальні, що формуються у процесі виконання професійної діяльності.

Отже, узагальнення представленого вище матеріалу дозволяє нам визначитися з базовими трактуваннями понять: «особистісний імідж», «професійний імідж» та «особистісно-професійний імідж» педагога. В умовах оновлення управлінської системи освіти, ця проблема ще чекає на вивчення і всебічний аналіз.

Література

1. Вайландт Н. Особливості професійного іміджу майбутнього вчителя іноземної мови у початковій школі / Н. Вайландт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psych.kiev.ua>.

2. Калюжний А. А. Теория построения имиджа / А. А. Калюжний // Педагогическая техника. – 2005. – № 3. – С. 103-108.

3. Кононенко А. А. Психологические составляющие индивидуального имиджа современного: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 / Кононенко Анатолий Александрович. – Одесса, 2002. – 198 с.

4. Панасюк А. Ю. Вам нужен имиджмейкер? Или о том, как создать свой имидж / А. Ю. Панасюк. – М. : Дело, 2001. – 240 с.

5. Ушинский К. Д. Три элемента школы / К. Д. Ушинский. – М., 1974.

Лада Филатова. Индивидуальный и профессиональный имиджи педагога: их роль в педагогическом процессе.

В статье идёт речь об имидже как о предмете научных поисков. Обобщается опыт, наработанный исследователями, определены новые подходы к различным типам имиджа, в частности индивидуальный, профессиональный и индивидуально-профессиональный имиджи педагога.

Ключевые слова: *имидж, имидж педагога, типология имиджа, индивидуальный имидж, профессиональный имидж, индивидуально-профессиональный имидж.*

Lada Filatova. Individual and professional image teacher: them role at pedagogic process.

The article is about image as a subject of scientific research. The author summarizes the experience gained researchers, identifies new approaches to the study of different types the image in particular individual, professional, individual-professional image.

Key words: *image, image teacher, typology image, individual image, professional image, individual-professional image.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.09.2013

Царькова Ольга Вікторівна

Мелітопільський державний педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького

ВИЯВЛЕННЯ ПОЧУТТЯ ВИНИ ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМНОГО МЕТОДУ

Стаття присвячена розгляду проблеми виявлення почуття вини за допомогою системної терапії. Акцентується увага на важливості визнання людиною своєї вини та її спокутування у майбутньому. Розглядається прояв вини у відносинах між батьками та дітьми.

Ключові слова: *почуття вини, спокутування, системна психотерапія.*

Почуття вини, як всі інші емоції та почуття безперечно відіграло важливу роль у процесі еволюції людини. Переживання вини було платою за агресію, безвідповідальну поведінку та інші вчинки людей. Провина разом з соромом лежить в основі почуття соціальної відповідальності та є розплатою за проступки особистості. Специфіка почуття вини полягає в тому, що воно стимулює виправляти ситуацію, відтворювати нормальний хід подій, спонукає людину заглянути вину.

Аналіз досліджень показує, що над цією проблемою працювало багато вчених. Ейбл-Ейбесфельдт довів, що розвиток почуття відповідальності та вини має генетичну основу. Осьюбел стверджує, що почуття вини лежить в основі розвитку та зміцнення соціальних норм, тому воно є присутнім у всіх культурах. Згідно концепції Д. Вайсса та інших дослідників вина адаптивна, оскільки, забезпечує соціальні відносини. Вона підтримує відданість та взаємозв'язок, які необхідні для спокійного та продуктивного життя. Згідно системної сімейної психотерапії Б. Хеллінгера у відносинах мають силу певні порядки, що носять назву «порядки любові».

Метою роботи є аналіз проявів почуття вини за допомогою системного підходу.

У статті зроблена спроба подивитися на вину як на складне, вторинне почуття, сформоване у тому середовищі, до якого належить людина. У вітчизняній психології провину прийнято відносити до етичних почуттів, в зарубіжній – до почуттів самосвідомості. У даній роботі вина розглядається як системне почуття, тобто почуття що є дериватом приналежності людини до тієї чи іншої системи. Вина є одним з найважливіших понять системного підходу. Вона вважається найважливішою соціальною силою, яка покликана виконувати

регуляційні функції, насамперед, підтримувати зв'язки в тих чи інших сформованих системах і встановлювати межі.

Вина – це стан, в якому опиняється людина, яка порушила моральні або правові норми, що регулюють її поведінку в суспільстві [3, с. 28].

У системній психотерапії йдеться про важливість свідомої, реальної особистої вини. Така вина, вважається джерелом сили, за умови, що вона визнається. Особиста вина, яку хтось визнає та бере на себе, більше не відчувається, вона перетворюється на енергію до дії. Почуття вини починається там, де хтось не бажає діяти відповідно з виною. Тоді він виявляється відрізнаним від тієї енергії чи сили, яка є наслідком провини. Якщо людина не ухиляється від своєї особистої вини, вона володіє важливим джерелом сили для того доброго, що вона зробить пізніше. Почуття вини з'являється тоді, коли людина намагається витіснити її або нав'язати собі, що вона не винна. Коли вона заперечує свою вину або намагається втекти від відповідальності та наслідків, тоді людина відчуває почуття вини і стає слабкою. Визнана провини сприяє досягненням, на які людина інакше не здатна.

У системній психотерапії Б. Хеллінгера йдеться про несвідому вину, що забезпечує належність до своєї системи (групи). У разі несвідомої вини, заснованої на ірраціональній любові до членів своєї системи, йдеться про компенсацію в негативному. Тоді невинність ми відчуваємо як право на помсту, а вину – як страх перед відплатою [1, с. 19].

Також, у системній психотерапії прийнято вважати, що прохання про пробачення і саме пробачення не мають дозвоільного ефекту, оскільки ні у однієї людини немає права на те, щоб пробачати. Коли хтось просить про пробачення іншого, він перекладає на нього відповідальність за власну провини. Так, деякі клієнти звинувачують свого терапевта у своїх гріхах. І якщо він їм це дозволяє, то бере все на себе. Той, хто пробачає, знаходиться ніби на більш високому рівні в порівнянні з тим, кого пробачають, і через цю різницю нормальні рівноцінні відносини неможливі. У системній психотерапії з особливою відповідальністю підходять до слів, так як вони впливають на відносини, покращуючи або обтяжуючи їх. Відповідно до цього слова «пробач» і «пробачаю» пропонується замінювати на «мені шкода». Тоді два індивідуума опиняються на рівних один з одним, і кожен з них має можливість зберегти власну гідність. Їм буде набагато легше мати нормальні відносини один з одним, ніж у випадку, коли хтось просить про пробачення [2, с. 245].

Спокутування, будучи одним із видів врівноваження системних конфліктів, також не вирішує проблему. Таке спокутування ґрунтується на любові, але на любові ірраціональній, а тому являє

Збірник наукових статей

собою сліпе, інстинктивне урівноваження. Згідно Б. Хеллінгера подолати цей сліпий примус до врівноваження через погане можна за допомогою більш високого порядку, а саме – одного з порядків любові. Не просто любові, а більш високого порядку любові, в рамках якого ми визнаємо і власну долю і долю іншого, коханої людини, двома різними незалежними один від одного долями та підкоряємося їм обом зі смиренням. На цьому рівні відбувається урівноваження, яке робить спокутування зайвим. Значить, коли батьки беруть на себе відповідальність за те, що не вийшло, і кожен з них повністю приймає наслідки руйнування зв'язку, а також відповідальність за власну провину (не тільки в моральному сенсі), тоді діти більше не відчувають необхідності спокутування [4, с. 116].

Важливо визнати власну вину. Коли хтось визнає свою вину, це надає йому більше сили, ніж пробачення або загладування провини. Визнана вина сприяє досягненням, на які людина інакше не була би здатна. Однак визнання мало. Воно представляє лише перший крок. У разі особистої вини рішення проблеми полягає у вчиненні дій для примирення. Для цього винний повинен сказати людині, з якою він обійшовся несправедливо або зажадав чогось жажливого, або заподіяв якісь збитки, дивлячись їй в очі: «Мені шкода» та «Я даю тобі місце в моєму серці».

Таким чином, системна психотерапія розширює межі розуміння вини та свободи, показуючи, що вина є не просто особистим переживанням людини, однією з складових її особистого ставлення до світу, в тому числі невротичного, а почуттям, неминуче пов'язаним з системою, до якої належить людина. Провина, що зв'язує людину з її системою, покликана виконувати регулятивні функції, підтримувати зв'язки, нерідко, будучи ірраціональною, виявляється тією силою, яка обумовлює сімейні нещастя і трагедії, такі як самотність, нещасні випадки, хвороби, ранні летальні випадки. Системна психотерапія в якості психотерапевтичного впливу пропонує урівноваження сил у системі з тим, щоб позбавити енергії ірраціональні форми вини.

Література

1. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – СПб. : Питер, 1999. – С. 19.
2. Вебер Г. Кризисы любви: Системная психотерапия Берта Хеллингера / Г. Вебер. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2001. – 456 с.
3. Лейбин В. Словарь-справочник по психоанализу / В. Лейбин. – М. : АСТ, МОСКВА, 2010. – 956 с.
4. Хеллингер Б. Порядки любви: Разрешение семейно-системных конфликтов и противоречий / Б. Хеллингер. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2001. – 370 с.

Ольга Царькова. Выявление чувства вины с помощью системного метода.

Статья посвящена рассмотрению проблемы выявления чувства вины с помощью системной терапии. Акцентируется внимание на важности признания человеком своей вины и ее искупления в будущем. Рассматривается проявление вины в отношениях между родителями и детьми.

Ключевые слова: чувство вины, искупление, системная психотерапия.

Olga Tsar'kova. Identification of guilt by a system method.

The article is devoted to examination of problem of exposing the felling of guilt with the help of systemic therapy. The attention is accentuated on the importance of recognition by man his guilt and its atonement in future. The display of guilt in relations between parents and children is considered.

Key words. The felling of guilt, atonement, systemic psychotherapy.

Стаття надійшла до редакційної колегії 07.07.2013

УДК 37.015:122]-047.44(004::37.091.2)

© Чекан О. І., 2013

Чекан Оксана Іванівна

Мукачівський державний університет

Аналіз педагогічних умов використання комп'ютерно-орієнтованих комплексів у навчальному процесі

У статті теоретично обґрунтовано аналіз педагогічних умов використання комп'ютерно-орієнтованих комплексів у навчальному процесі; Визначено можливості використання сучасних інформаційних технологій.

Ключові слова: комп'ютерні технології, сучасні інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології.

Останнім часом поняття «комп'ютерні технології» дедалі більше поширюється в науці й освіті. Його варіанти «сучасні інформаційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», «інноваційні технології в освіті» – широко використовуються в психолого-педагогічній палітрі і мають багато формувань, залежно від того, як автори уявляють структуру і компоненти освітнього процесу.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні досліджувались у працях А. Беляєва, В. Безпалька, Л. Буркова, А. Давиденко, М. Жалдака, В. Лаптева, А. Марона,

Є. Кузнєцова, І. Румянцева, Ю. Машбіця, А. Єршова, Я. Ваграменко та інших [1, с.159-170].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати і проаналізувати педагогічні умови використання комп'ютерно-орієнтованих комплексів у навчальному процесі.

Врахування психофізіологічних особливостей студентів як суб'єктів навчання та виховання є визначальними у раціонально організованому навчальному процесі, окрім цілей навчання. Правильне врахування психофізіологічних закономірностей навчально-пізнавальної діяльності є основою сформованої на базі багатовікового досвіду системи методів, засобів, організаційних форм, прийомів навчання та виховання. Інформаційні технології навчання (ІТН) можуть бути ефективними і не шкодити фізичному та психічному здоров'ю студентів тільки тоді, коли вони органічно вписуватимуться у традиційну систему навчання.

Основною і необхідною складовою ІТН є педагогічні програмні засоби (ППЗ) або програмні засоби навчально-виховного призначення (ПЗНП). До комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання можна віднести не тільки власне програмні засоби різноманітного призначення, а й інші засоби навчання, застосування яких поєднується з використанням обчислювальної техніки, зокрема і паперові навчальні посібники. До ПЗНП умовно можна віднести, окрім власне програмних засобів навчального призначення, відеоматеріали, аудіоматеріали, гіпертекстові і гіпермедійні системи навчального призначення тощо.

Концепція інформатизації навчального процесу, заснована на органічному поєднанні традиційних і новітніх засобів навчання, передбачає поетапне, поступове впровадження у навчальний процес ПЗНП, раціональне поєднання традиційних методів та засобів навчання, з сучасними інформаційними технологіями, що зрештою веде до поліпшення результатів навчання.

Досвід застосування комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання свідчить, що найефективнішою формою використання ППЗ у навчальному процесі є їх включення до складу програмно-методичних комплексів (ПМК), тобто використання програмних засобів разом із супроводжуваними друкованими матеріалами, призначеними для вчителя, а також дія студентів. Перехід до нових комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання, створення умов для їх розробка апробації та впровадження, раціональне поєднання нових інформаційних технологій навчання з традиційними – складна педагогічна задача і потребує вирішення цілого комплексу психолого-педагогічних організаційних, навчально-методичних, технічних та інших проблем.

Основними серед цих проблем є:

- розробка науково-методичного забезпечення вирішення завдань інформатизації навчально-виховного процесу;
- підготовка педагогічних кадрів до використання в навчальному процесі засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- підготовка студентів до використання сучасних засобів навчально-пізнавальної діяльності;
- матеріально-технічне та науково-методичне забезпечення навчальних закладів;
- розробка методик використання сучасних інформаційних технологій навчання у навчальному процесі під час вивчення всіх без винятку навчальних предметів.

Успішне вирішення багатоаспектних проблем інформатизації навчального процесу можливе лише за дотримання психолого-педагогічних умов, які визначають результуючу ефективність навчально-пізнавальної діяльності. Актуальність психолого-педагогічної проблематики обумовлена передусім тим, що вона охоплює практично всі питання, пов'язані з використанням комп'ютерної техніки у навчальному процесі, починаючи з психолого-педагогічного обґрунтування використання комп'ютерної техніки безпосередньо як засобу навчання, з'ясування психологічних особливостей використання комп'ютера студентами різних вікових груп, розробки комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання різних навчальних предметів, і закінчуючи таким практично важливим питанням, як подолання психологічного бар'єру, що виникає у багатьох потенціальних користувачів (вчителів, керівників навчальних закладів, педагогів-дослідників) стосовно самої ідеї інформатизації всього навчального процесу і пов'язаною з цим необхідністю докласти певні зусилля для оволодіння новими методами і засобами навчальної діяльності.

До числа найневідкладніших проблем, які потребують теоретичного і експериментального обґрунтування і вирішення, можна віднести:

- визначення мети створення і застосування у навчальному процесі комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання конкретних навчальних предметів;
- розробку методичних прийомів поєднання індивідуальних, групових і колективних форм комп'ютерно-орієнтованого навчання;
- розробку способів використання засобів навчання, які б забезпечували активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, розвиток їх самостійності;

Збірник наукових статей

- розробку засобів навчання і методик їх застосування; спрямованих на реалізацію ефективного моніторингу навчального процесу та організацію ефективного управління навчальним процесом;
- визначення правильних педагогічно доцільних і обґрунтованих пропорцій між комп'ютерно-орієнтованими і традиційними формами навчання;
- формулювання та перевірку психолого-педагогічних вимог до педагогічних програмних засобів на всіх етапах навчального процесу;
- розробку ефективних форм управління навчально-пізнавальною діяльністю з орієнтацією на інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) [4, с. 6-11].

В основу використання засобів сучасних ІКТ в навчальному процесі, як і будь-яких традиційних засобів і систем навчання, повинні бути покладені загально визнані дидактичні принципи навчання. До них відносяться: принцип єдності навчання, виховання і розвитку; принципи науковості і систематичності; свідомості і творчої активності студентів у навчанні; принцип наочності, принцип міцності засвоєння знань, формування умінь і навичок; принцип диференційованого підходу до навчання кожного студента за умов колективної роботи класу; принцип розвиваючого навчання. Конкретизуючи вимоги до навчального процесу, організованого з використанням ІКТ, можна виділити як основні наступні принципи [4, с. 12-31].

Отже, найбільш суттєвим для оцінювання придатності комп'ютерних засобів навчання до використання у навчальному процесі є ступінь відповідності педагогічного програмного забезпечення (ППЗ) загальним дидактичним вимогам та вимогам методики навчання конкретної навчальної дисципліни.

Перш за все має визначитись придатність програмних засобів для використання у класно-урочній організаційній формі навчання, інших формах навчання. Обов'язковим є також визначення типу уроку, на якому може бути використаний засіб (урок засвоєння нових знань; формування нових умінь, навичок; застосування вмінь, навичок; узагальнення, систематизація вмінь, навичок; перевірка, визначення рівня навчальних досягнень; корекція знань, умінь, навичок; комбінований).

Одним з критеріїв оцінювання та доцільності використання певного ППЗ може бути кількість розділів, тем, при вивченні яких може бути використаний ППЗ.

Використання ППЗ на певному етапі навчання (на певному уроці) визначається доцільним, якщо:

- а) забезпечується вища, ніж при використанні традиційних засобів навчання, ефективність навчання;

б) неможливо реалізувати певні засоби навчання у вигляді матеріальних, об'єктів (оригіналів у природних умовах, оригіналів у штучних умовах, модельних еквівалентів оригіналів-фізичних моделей);

в) відповідні вербально-знакові, графічні (статичні та динамічні), знакові, логічно-математичні моделі мають недостатню наочність та зрозумілість або надмірну складність.

Література

1. Давиденко А. А. Використання цифрової фототехніки у наукових дослідженнях. – Розділ IV книги «Використання сучасних інформаційних технологій при підтримці процесу навчання обдарованої молоді» / за ред. С. О. Довгого та А. Є. Стрижака. – К. : Інформ.системи, 2009. – 170 с.

2. Давиденко А. А. Науково-технічна творчість учнів: навчально-методичний посібник для загальноосвітніх навчальних закладів / А. А. Давиденко. – Ніжин : «Аспект Поліграф», 2010. – 156 с.

3. Дроздова І. П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти / І. П. Дроздова. – Х., 2008. – 140 с.

4. Жалдак М. І., Лапінський В. В., Шут М. І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики: посібник для вчителів / М. І. Жалдак, В. В. Лапінський, М. І. Шут. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2004. – 182 с.

5. Кононець Н. В. Аспекти педагогічної майстерності викладача: розробка електронних підручників / Н. В. Кононець // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць. – 2009. – № 6. – С. 202-210.

Оксана Чекан. Аналіз педагогічних умовий використання комп'ютерно-орієнтованих комплексів в учебном процесі.

В статті теоретически обоснованы анализ педагогических условий использования компьютерно-ориентированных комплексов в учебном процессе; Определены возможности использования современных информационных технологий.

Ключевые слова: компьютерные технологии, современные информационные технологии, информационно-коммуникационные технологии.

Oksana Chekan. Analysis of pedagogical terms of the use komp'yuterno-oriented complexes in an educational process.

The paper analyzes theoretical studies teachers using the computer-based systems in the learning process, determined the possibility of using modern information technology.

Key words: computer technology and modern information technology, information and communication technology.

Стаття надійшла до редакційної колегії 17.08.2013

Шатило Юлія Петрівна

Національний авіаційний університет, м. Київ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті розглянуто проблеми якості професійної підготовки студентів-міжнародників, процес розвитку їх комунікативних навичок. Розкриваються функції, які передбачені кваліфікацією фахівця в галузі міжнародних відносин. Розглянуто питання “інноваційного” типу навчання та компетентнісно-орієнтованої освіти, а також їх включення у процес підготовки майбутніх працівників міжнародної сфери.

Ключові слова: *“інноваційний” тип навчання, студенті-міжнародники, проблема професійної підготовки, професійна діяльність, кваліфікація, комунікативні навички, компетентнісно-орієнтована освіта.*

На сьогоднішній ми можемо помітити, що Україна швидко та впевнено проходить процес інтеграції до європейського товариства: формуються все нові і нові міжнародні та ринкові відносини. Така ситуація вимагає підвищення професійних можливостей майбутніх спеціалістів у сфері міжнародних відносин. Освіта потребує нових та більш ефективних методів викладання та введення в навчальний процес інноваційних технологій викладання матеріалу, які б готували спеціалістів міжнародної сфери з принципово новими комунікативними навичками, вміннями, з новим більш широким баченням проблем, мисленням та вмінням знаходити вихід з будь-якої складної ситуації.

Також підвищенню рівня професійної підготовки міжнародників зумовлено низкою об’єктивних і суб’єктивних чинників, серед них динамічний розвиток світового ринку праці, політичні і соціально-економічні трансформації, які вносять суттєві корективи в структуру професійної підготовки та професійної діяльності фахівців цієї галузі [2].

Якісно підготовленим вважається той спеціаліст, який повністю готовий до ефективної професійної діяльності, здатен адаптуватися до умов сучасного світу, володіє професійними навичками та вміннями використовувати отримані знання при вирішенні професійних задач, які ставляться перед ним.

Все це говорить про те, що необхідно змінювати структуру, зміст, форми та види професійної підготовки майбутніх працівників міжнародної сфери.

Проблеми у підготовці майбутніх спеціалістів у сфері міжнародних відносин можуть призводити до того, що випускники не можуть знайти себе у вибраній професії та не здатні професійно виконувати практичні завдання, які перед ними ставить роботодавець, а ті в свою чергу не матиме потрібного спеціаліста з набором необхідних навичок для роботи.

Важливим завданням, яке стоїть перед вищими навчальними закладами – це перехід на “інноваційний” тип навчання.

Мета статті: визначити психолого-педагогічні проблеми підготовки студентів-міжнародників.

Проблеми підготовки майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин частково розглядалась у роботах В. В. Третько, Л. В. Волошина, М. М. Лебедева, Ю. В. Якимчук, В. В. Дубова та ін. Також розвиток педагогічних наук у контексті міжнародних відносин зумовив велику увагу дослідників до проблеми вивчення соціокультурної інформації (М. Н. Барішников, Н. Ф. Бориско, С. Б. Ільїна, О. Г. Оберемко, О. М. Осіянова, М. А. Саланович, Т. О. Яхнюк) та знання національних традицій та особливостю спілкування іноземними мовами (П. М. Донець, Є. Ф. Тарасов, Н. Т. Тверезовська, І. І. Халєєва, Г. А. Чередниченко).

Аналіз сучасних досліджень з цієї проблеми виявив потребу в серйозній увазі до проблем підготовки студентів-міжнародників та недостатню розробленість цієї проблеми.

В світі окреслилась тенденція, яка пов'язана з переходом на інший тип навчання – “інноваційний”. Йому притаманні, на думку вчених (Н. В. Бордовскої, Р. М. Грановскої та ін.) дві характерні особливості. Перша – це навчання передбачення, тобто орієнтація людини не стільки на минулий досвід і сьогодення, скільки на далеке майбутнє. Саме таке навчання готує людину до використання методів прогнозування, моделювання та проектування в житті і професійній діяльності. Другою особливістю інноваційного навчання є включення майбутнього спеціаліста у співпрацю та участь у процесі прийняття важливих рішень на різному рівні. Саме такого навчання вимагає підготовка фахівців у міжнародній сфері, так як цих умінь та якостей не вистачає випускникам факультету міжнародних відносин.

Інформатизація суспільства розширює й ускладнює вимоги до професійного іміджу дипломатичних працівників та інших державних службовців, які покликані вирішувати зовнішньополітичні завдання України на міжнародному рівні. Ці умови вимагають особливої уваги

Збірник наукових статей

до спеціальної мовної підготовки майбутніх фахівців у системі міжнародних відносин.

Проблема у мовній підготовці студентів-міжнародників займає важливе місце. Мовна підготовка повинна бути спрямована на навчання україномовних студентів особливостей володіння та використання англійської мови як мови міжнародного права. Досягнення цієї мети було і залишається надзвичайно складним завданням. З огляду на це необхідно сфокусувати всю увагу на навчанні студентів власне міжнародної англійської та забезпеченні того мінімуму країнознавчих знань, який є необхідним для цього [1].

Ще однією проблемою професійної підготовки фахівців у міжнародній сфері є те, що вона недостатньо спрямована на формування особистості, яка володіє не тільки системою спеціальних знань і професійних дій, а й вирізняється набором професійно важливих якостей, відповідним рівнем кваліфікації, яка враховує світові та європейські стандарти якості, здатністю до дієвої професійної діяльності, зважаючи на умови розвитку інтеграційних процесів.

Також професійна підготовка фахівця з міжнародних відносин повинна бути спрямована на формування у нього готовності до професійної діяльності. Досягти цю мету можливо лише за умови реалізації у навчальному процесі системи принципів, які визначають цілі й зміст професійної підготовки фахівців міжнародних відносин, відображають комплексний підхід до такої підготовки, розкривають особливості удосконалення викладацької діяльності й діяльності майбутніх фахівців міжнародників [4]. Ці принципи враховуються під час визначення методів, форм і засобів навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності, формування світогляду, розвитку стійкої мотивації щодо роботи в галузі міжнародних відносин, професійної етики [3].

Кваліфікація фахівця в галузі міжнародних відносин передбачає виконання багатьох функцій, які повинен вміти виконувати кожен випускник факультету міжнародні відносини, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці. До функцій входять: функції референта, експерта, консультанта в даній області, перекладача (перекладача-референта) по відповідному іноземній мови (мов) при роботі в державних органах, наукових і освітніх установах, однією з найважливіших функцій є ведення міжнародних переговорів з різних питань. Конкурентоспроможність на ринку праці також багато в чому залежить від здатності адаптуватися до умов, які часто змінюються. В ситуації динамічного розвитку стає модним та швидко набирає обертів компетентнісно-орієнтована освіта, про яку у своїх роботах говорять Ю. В. Фролов, Д. А. Махотін, Б. С. Єсенькін. В найбільш широкому

понятті “компетентність” означає відповідність вимогам, які пред’являються, критеріям та стандартам, які установлені в певних областях діяльності при вирішенні типових завдань; володінням необхідних знань; здатність впевнено добиватися результатів і повністю володіти ситуацією.

Також проблемним є процес розвитку комунікативних навичок студентів, який відбувається в одному культурному середовищі, а їх застосування у процесі професійної діяльності майбутніх фахівців міжнародних відносин відбуватиметься в умовах міжкультурної комунікації, що є процесом взаємного зв’язку та взаємодії представників різних культур. Також процес розвитку комунікативних навичок студента повинен відбуватися у комунікативній діяльності. Розвиток комунікативних здібностей передбачає узагальнення та закріплення у психіці індивіда комунікативних знань, умінь та навичок, засвоєння яких відбувається за умови виконання достатньої кількості тренувальних вправ. Інтенсивний розвиток комунікативних навичок означає не механічне скорочення кількості тренувальних вправ, а нові підходи до організації навчальної діяльності, до складання тренувальних вправ.

Висновки. Професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин є складовою безперервної професійної освіти, яка зумовлена конкретними соціально-економічними чинниками розвитку суспільства, яка враховує сучасні тенденції, вітчизняний і зарубіжний досвід, відображає національну специфіку підготовки міжнародників (зміст, форми, методи і педагогічні технології), передбачає створення дієвих стимулів професійного та особистісного розвитку майбутнього фахівця-міжнародника на основі моніторингу якості реалізації освітньо-професійної програми.

Майбутнє нашої країни – це реалізація пріоритетів і національних інтересів у сфері зовнішньої політики та економіки, зміцнення позицій і авторитету на міжнародній арені, розширення географії ділових зв’язків і забезпечення національної безпеки багатьох. Все це залежить від розуміння і умінь фахівців орієнтуватися у світі, який постійно змінюється, їх здатності аналізувати і прогнозувати ці зміни, високій громадянській відповідальності перед державою, суспільством і кожною людиною в прийнятті важливих рішень.

Важливо звернути увагу на проблеми, які необхідно вирішити, щоб покращити рівень підготовки студентів-міжнародників до майбутньої професійної діяльності. Надалі планується продовження роботи над пошуком психолого-педагогічних проблем, які заважають виховувати якісно підготовлених майбутніх працівників сфери міжнародних відносин та над способів їх вирішення.

Література

1. Дімант Г. С. Англійська мова для студентів-міжнародників: навч. посіб. / Г. С. Дімант. – Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 212 с.
2. Закон України "Про вищу освіту" – № 2984 ІІІ – від 17.01.2002 // Законодавчі акти України з питань освіти. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – С.168-221.
3. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2004. – 404 с.
4. Третько В. В. Сучасні підходи до професійної підготовки магістрів міжнародних відносин / В. В. Третько // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. : Пед. науки. – Черкаси, 2010. – Вип. 36 – С. 65-73.

Юлія Шатило. Психолого-педагогічні проблеми підготовки майбутніх спеціалістів в області міжнародних відносин.

В статті розглянуті проблеми якості професійної підготовки студентів-міжнародників, процес розвитку їх комунікативних навичок.

Розкриваються функції, передбачені кваліфікацією спеціаліста в області міжнародних відносин. Розглянуті запитання "інноваційного" типу навчання і компетентно-орієнтованого навчання, а також їх включення в процес підготовки майбутніх працівників міжнародної сфери.

Ключові слова: "інноваційний" тип навчання, студенти-міжнародники, проблема професійної підготовки, професійна діяльність, кваліфікація, комунікативні навички, компетентно-орієнтоване навчання.

Iuliia Shatylo. Psycho-pedagogical problems of training future professionals in the field of international relations.

The article deals with problems of quality of professional education of students-specialists in international relations and the development of their communication skills. We considered functions, which are foreseen by qualification of specialists in the field of international relations. We examined the so-called 'innovative' type of studying and competence-oriented formation. We also examined how are these features included in the training of future employees of international scope.

Key words: "Innovation", students of international relations, problem of professional preparation, professional activity, qualification, communication skills, competence-oriented education.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.09.2013

Шведова Ирина Рэмировна
Челябинский Государственный Университет

ПАРАМЕТРЫ ИНТЕНСИВНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Уточнены основные характеристики интенсивного процесса обучения иностранному языку.

Ключевые слова: *коллективный процесс, развивающее общение, игровая деятельность, максимизация учебного материала.*

Динамика развития современного мирового сообщества, а именно внешняя политика сотрудничества, организация совместных предприятий разного спектра действия, широкий доступ к мировым периодическим печатным и электронным ресурсам, обучение и работа за рубежом – все это вызывает потребность и интерес к изучению иностранных языков.

В последнее время выросла потребность со стороны взрослых людей, как правило, менее восприимчивых к обучению и к тому же не имеющих достаточно времени для изучения языков. Недостаток времени, информационные перегрузки обуславливают необходимость экономических, эффективных, интенсивных методик и технологий обучения.

Интенсивный подход к процессу обучения возник ещё в 70-е годы прошлого столетия и ведет начало от идей доктора медицинских наук, психотерапевта Г. Лозанова в области суггестологии. Данный подход основан на использовании скрытых психических резервов человека в процессе учебной деятельности, в частности при изучении иностранного языка.

Одним из последователей Г. Лозанова в области педагогики в нашей стране является профессор Г. А. Китайгородская, разработавшая интенсивный подход к обучению, известный как активизация возможностей личности в коллективе. Этот подход не является чисто суггестопедическим, но сохраняет основные его черты, такие как обращение к личностным резервам личности; активизация памяти; положительное воздействие на психоэмоциональное состояние обучаемых; снятие утомления и создание «эффекта отдыха»; смягчение агрессивных тенденций и оптимизация процессов социальной адаптации.

Интенсивное обучение часто отождествляют с обучением «ускоренным», но это не самая существенная характеристика

подобного образовательного процесса. Интенсивное обучение – это процесс, активизирующий возможности отдельного человека при работе в коллективе. Данный процесс направлен на достижение и сохранение активного состояния личности. Исходное значение слова «интенсивность» в переводе с латинского – «напряжение», т.е. имеется в виду активность на единицу времени. Необходимый уровень «напряженности», т.е. интенсивности обучения достигается за счет активного взаимодействия преподавателя с учащимися и учащихся между собой. Организация *коллективного взаимодействия* способствует внешней и внутренней мобилизации способностей каждого члена группы. Активное общение друг с другом и с преподавателем обуславливает установление межличностных отношений, которые становятся средством продуктивной деятельности каждого обучаемого.

Основной целью обучения иностранному языку на современном этапе является, во-первых, овладение языком как средством общения и во-вторых, как средством приобщения к иной культуре. В соответствии с настоящими социо-психологическими тенденциями *общение* на изучаемом языке пронизывает весь образовательный процесс и является целью, основным средством и условием обучения. Другими словами, при интенсивном обучении имеет место не только усвоение материала, но и развитие языковой личности преподавателя и учащихся в процессе общения. Личность формируется во взаимодействии с другими людьми в основных видах деятельности: труде, учебе, игре, поэтому интенсивный учебный процесс должен строиться таким образом, чтобы отношение к предмету формировалось через отношение к другому человеку. Параметрами личностного общения на психологическом уровне являются *доверительность, поддержка, доброжелательность*. Преподаватель интенсивного обучения должен уметь строить коммуникацию в группе по типу «реального» общения, встраивая в контекст неформального общения учебный материал.

Для организации неформального личностного общения необходимо отобрать учебный материал, который должен предусматривать наличие специальных языковых средств для вступления в контакт, поддержки контакта и выхода из него в различных жизненно важных ситуациях. Учебный материал должен включать в себя информационный материал и систему *коммуникативных упражнений*, разработанную учителем по его собственной технологии. Система коммуникативных упражнений должна быть полифункциональной, что означает параллельное и одновременное овладение языковым и речевым материалом. Кроме того, подобное толкование интенсивного процесса включает также

максимальное количество учебного материала и максимум усилий со стороны преподавателя и учащихся. *Максимальная концентрированность* учебного материала – это процесс двусторонний. Во-первых, огромное количество материала на единицу времени активизирует познавательные процессы, а с другой стороны, возможность активизации учебной деятельности создали предпосылки для усвоения больших объемов информации. Другими словами, учащиеся «перестраиваются» на усвоение больших объемов информации без специального заучивания. Максимизация информации в интересах обучения обусловлена наличием коммуникативного контекста, коммуникативной связанности всего материала. Коммуникативный контекст создает легкость обучения, снимает монотонность и поддерживает мотивацию. Контекст обучения должен объединять все упражнения в единое смысловое целое. Сценарий занятия должен не повторять, а развивать сюжет основного текста. Для интенсивного общения имеют значение также такие характеристики, как *количество человек в группе*, (оптимальное число 12), гетерогенный состав группы, который позволяет репрезентировать модель общества и *пространственное расположение* в классе: полукруг, лицом к лицу для снятия психологических барьеров общения на другом языке.

При интенсивном обучении основой построения учебного процесса должен стать ролевое общение, которое является не фрагментом занятия и не методическим приемом. Обучать иностранному языку нужно именно в *ролевом игровом общении*. Специфика ролевого общения заключается в том, что оно является целью речевых действий учащегося, т.е. сохраняет все социально-психологические характеристики реального общения. Но для преподавателя ролевое общение является также и учебным, так как ситуации общения им планируются и организуются заранее, т.е. преподаватель ими управляет. Таким образом, для преподавателя ролевое общение – это форма организации учебного процесса. С позиции учащегося ролевое общение – это коммуникация, познавательная, учебная деятельность.

Организованная таким образом учебная деятельность протекает в форме игры – общения, которая управляется преподавателем. Игра – это тип и уровень функционирования взрослой личности и условие сохранения его психического здоровья и полноценной созидательной деятельности. Не следует забывать, что содержание игры не должно быть примитивным, а должно отвечать интеллектуальному уровню контингента. Игровой метод позволяет организовать обучение говорению на иностранном языке с учетом основных закономерностей порождения речевого высказывания человеком. Основные этапы

Збірник наукових статей

порождения речевого высказывания определяют говорение как «целенаправленное, контролируемое говорящим по содержанию и по логике изложения формирование, формулирование и выражение мысли иноязычными средствами» [5, с. 121]. Процесс иноязычного говорения осуществляется в определенной последовательности трех этапов: мотивационно-побудительного; ориентировочно-исследовательского и исполнительного. Средством активизации учебно-речевой деятельности на указанных этапах, является игра. Игровая деятельность, являясь разновидностью общественной практики, действенным воспроизведением жизненных явлений вне реальной практической установки, всегда выступает в двух временных измерениях: в настоящем и будущем, а также служит удовлетворением назревших актуальных потребностей личности [1]. Именно в ней закрепляются свойства, необходимые личности для выполнения социальных, профессиональных и творческих функций. В интенсивном обучении игра рассматривается как важнейший фактор раскрытия резервных возможностей обучаемых. Она определяется не как фоновое средство или вспомогательный прием, а как основной обучающий инструмент. Имея ресурсы активности в самой себе, игровая форма обучения позволяет иметь дело с воображаемыми явлениями и оперировать ими свободно в условном мире, раскрепощая обучаемых и снимая барьеры соблюдения жёстких правил реальности. От обычного упражнения по тренировке навыков игра отличается тем, что человек самостоятельно управляет своими потребностями и эмоциями, имея возможность их преобразовать, реализуя свой творческий потенциал. Возможность самовыражения через общение, моменты релаксации, использование музыкальных моментов, доброжелательность и мажорность атмосферы, живой языковой материал, наконец, возможность психотерапевтического воздействия на обучаемых, уже заложены в игре. Они делают данный метод незаменимым в интенсивном процессе обучения. Кроме этого метод, привлекающий как средство экономии времени при максимуме результативности, позволяет добиться в краткий срок способности объясняться на английском языке даже после начального уровня обучения.

В интенсивном обучении речевые и языковые навыки связаны с выработкой речевых автоматизмов [4], хотя их формирование происходит на сознательной основе, а умения предполагают реализацию навыков в меняющихся ситуациях общения. Автоматизация речевых действий основывается на установлении в коре головного мозга связей условно-рефлекторного характера, что предполагает в некоторой степени и автоматизацию синтаксического оформления высказывания. Таким образом, при сложившемся запасе

слов отбираются и запоминаются не звуки или слоги, а целые слова, словосочетания и даже предложения [2]. Сформированный синтаксический навык означает интуитивно правильное синтаксическое оформление высказывания и мгновенная его реализация в соответствии с нормами языка, условиями и целями коммуникации [3]. Это предполагает наличие в памяти речевых стереотипов синтаксических схем порядка слов, характерного для изучаемого языка. Для развития подобных навыков в память обучаемых нужно заложить модели, синтаксические схемы, которые служат ассоциативной основой образования речевых динамических стереотипов. Использование *синтаксических моделей*, комплекса полифункциональных упражнений на закрепления данных умений и навыков позволят интенсифицировать учебный процесс и повысить его эффективность.

Таким образом, можно выделить следующие основные параметры интенсивного образовательного процесса: коллективное взаимодействие, игровая форма общения, психологическая атмосфера комфортности, максимизация учебного материала, автоматизация речевых навыков.

Литература

1. Коньшева А. В. Игровой метод в обучении иностранному языку / А. В. Коньшева. – Минск : КАРО, 2006.
2. Жинкин Н. П. Механизмы речи / Н. П. Жинкин. – П., 1958. – 48 с.
3. Рябова Т. В. Вопросы порождения речи и обучения языку / Т. В. Рябова. – М., 1967. – 88 с.
4. Шатилов С. Ф. К вопросу о грамматических языковых умениях и речевых грамматических автоматизмах / С. Ф. Шатилов // Проблемы обучения иностранным языкам / Тезисы конференции. Ч. 3. – Владимир : Изд-во Влад. гос. пед. ин-та им. П. И. Лебедева-Полянского, 1969. – С. 27-28.
5. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М., 1996.

Irina Shvedova. Parameters of intensive educational process.

There were specified the basic characteristics of the intensive process of teaching a foreign language.

Key words: *collective process, developing communication, game activities, maximizing the educational information.*

Статья поступила в редакционную коллегию 26.09.2013

Шеверницкая Наталья Марковна

Харьковская государственная академия дизайна и искусств

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВОГО ВУЗА В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Рассмотрены некоторые исследования, связанные с профессионально-ориентированными образовательными технологиями. Выявлено, что для современного специалиста иностранный язык является не только средством международного общения и экономической деятельности, но и действующим фактором профессионально-личностного развития, саморазвития, профессионально творческой реализации. Подчеркивается важность и актуальность профессионально-ориентированного обучения.

Ключевые слова: профессионально-ориентированное обучение, коммуникативная компетенция, формирование навыков, профессиональная деятельность, восприятие информации.

Иностранный язык в настоящее время становится неотъемлемой частью большинства специальностей в различных сферах профессиональной деятельности. В современных условиях стремительного развития науки, техники, экономики, необходимо постоянное обновление знаний, умений и навыков. Одной из важнейших задач ВУЗа является формирование личности студента, будущего специалиста, способного к адаптации именно в сфере непрерывного профессионального образования. В связи с этим важен поиск эффективных технологий и методов обучения иностранным языкам, способствующих формированию лингвистической компетенции у студентов, планирующих изучать язык параллельно с изучением будущей профессии [2].

Сегодня наиболее продуктивными и перспективными являются профессионально-ориентированные образовательные технологии, которые позволяют организовать учебный процесс в вузе с учётом профессиональной направленности обучения, а также с ориентацией на личность обучающегося, его интересы, склонности и способности.

Цель статьи: определить сущность, выявить структуру, содержание и критерии сформированности иноязычной профессионально-ориентированной компетентности как профессионально-значимого качества будущего специалиста.

Професійно-орієнтовані технології навчання повинні бути направлені на якісні зміни в системі освіти, на оволодіння навчаючимися професійною і комунікативною компетенцією, здатністю активно і творчо брати участь в обговоренні вивчаємого матеріалу.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних педагогічних досліджень показує, що важливими характеристиками професійно-орієнтованих технологій є [4]: результативність (високий результат досягається кожним учасником); економічність (в одиницю часу ефективно засвоюється більший обсяг навчального матеріалу); ергономічність (навчання відбувається в обстановці співпраці, позитивного емоційного мікроклімату, без перевантаження і перевтоми); створення високої мотивації до вивчення предмету, що дозволяє виявити і вдосконалити найкращі особистісні якості навчаємого, розкрити резервні можливості учасників.

Сучасна професійно-орієнтована технологія підготовки майбутніх фахівців в університеті передбачає застосування навчаючимися результатів навчання в своїй майбутній професійній діяльності. Для цього викладання профілюючого предмету повинно здійснюватися в контексті майбутньої професії студентів - це шлях генералізації отриманих знань, умінь і навичок.

Стрімкі соціально-економічні і політичні зміни, що відбуваються сьогодні в нашій країні, в значній мірі вплинули і на вищу школу, висуваючи нові вимоги до підготовки університетського фахівця, здатного практично користуватися іноземною мовою, як в гуманітарних цілях, так і в своїй професійній діяльності. Тому однією з найважливіших дидактичних завдань навчання іноземній мові є професійна орієнтованість при виборі методичного матеріалу і організації навчального процесу. Предметом викладання, в даному випадку, є не просто іноземна мова, а іноземна мова, що формує професійні знання, вміння, навички. Якщо раніше основний акцент в викладанні робився на навчання читання і перекладу текстів (залежно від спеціалізації), а розвиток навичок усної мови відходив на другий план, то сьогодні ситуація змінилася кардинальним чином. Отже, виникає ряд питань [5]: яка методика навчання студентів, а також підготовка фахівців в сфері професійної комунікації є більш прийнятною і оптимальною в сучасних умовах; на якому етапі слід почати професійно-орієнтоване навчання. Реалізація методики комунікативно-направленого навчання, для якої характерна

Збірник наукових статей

ранняя профессионализация, позволяет: оптимизировать и интенсифицировать учебный процесс; обеспечить поэтапное формирование языковых навыков и речевых умений; активизировать такой вид речевой деятельности как перевод; значительно повысить мотивацию обучаемых. Для осуществления вышеперечисленных задач требуется применение как традиционных отечественных, так и современных зарубежных методик, а также использование новых учебных материалов. На раннем этапе профессионально-ориентированного обучения такими материалами могут служить различные учебники и учебные пособия известных зарубежных издательств (Oxford, Cambridge, Longman), газеты и журналы. Удачное сочетание методических задач и интересов студентов на раннем этапе их обучения основным коммуникативным навыкам и умениям оказывается возможным при работе с текстами творческой направленности [1].

Под профессиональной компетентностью мы понимаем совокупность знаний, умений и навыков, релевантных для соответствующей профессиональной сферы. В структуре подготовки специалистов в области иностранных языков – это языковая, речевая и культурная компетенция, что предполагает знание грамматической системы и словаря, а также владение навыками иноязычной речевой деятельности. Необходимо отметить, что межкультурный контекст должен включать не только чужую культуру, но и значимые для межкультурного взаимодействия компоненты родной культуры.

Таким образом, следует справедливо заметить, что суть профессионально-ориентированного обучения иностранному языку заключается в его интеграции со специальными дисциплинами с целью получения дополнительных профессиональных знаний и формирования профессионально значимых качеств личности. Подготовка специалистов в неязыковых вузах заключается в формировании коммуникативных умений, которые бы позволили осуществлять профессиональные контакты на иностранном языке в различных сферах и ситуациях.

Главная и конечная цель обучения – обеспечить активное владение иностранным языком студентами нелингвистических специальностей как средством формирования и формулирования мыслей в области повседневного общения и в области соответствующей специальности. Иностранный язык выступает как средство повышения профессиональной компетентности и личностно-профессионального развития студентов и является необходимым условием успешной профессиональной деятельности специалиста-выпускника современной высшей школы, способного осуществлять деловые контакты с иноязычными партнерами.

Література

1. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н. Д. Гальскова : Пособие для учителя. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : АРКТИ, 2004. – 192 с.
2. Патарая Е. С. Модернизация содержания профессионально-ориентированного обучения студентов неязыковых вузов / Е. С. Патарая // Традиции и инновации в методике обучения иностранным языкам. – СПб. : КАРО, 2007. – С. 131-144.
3. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – С. 41-46.
4. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс / Е. Н. Соловова : пособие для студентов пед. вузов и учителей. – М. : АСТ : Астрель, 2008. – С. 20-36.
5. Федорова О. Н. Компетентностно-деятельностный подход к обучению иностранным языкам в высшей профессиональной школе / О. Н. Федорова // Языковое образование в вузе: Методическое пособие для преподавателей высшей школы, аспирантов и студентов. – СПб. : Каро, 2005. – С. 113-26.

Наталія Шeverницька. Формування професійно-орієнтованої компетенції у студентів немовного вуза в процесі вивчення іноземної мови.

Розглянуто деякі дослідження, пов'язані з професійно-орієнтованим освітніми технологіями. Виявлено, що для сучасного фахівця іноземна мова є не тільки засобом міжнародного спілкування та економічної діяльності, але і діючим фактором професійно-особистісного розвитку, саморозвитку, професійно творчої реалізації. Підкреслюється важливість і актуальність професійно-орієнтованого навчання.

Ключові слова: професійно-орієнтоване навчання, комунікативна компетенція, формування навичок, професійна діяльність, сприйняття інформації.

Natalia Shevernitskaya. Formation of profession-oriented competence of non-linguistic students in the process of foreign language learning.

Researches related to profession-oriented educational technologies are examined. It is pointed out that for the modern professional foreign language is not only a means of international communication, and economic activity, but also acting factor of professional and personal development, self-development, professional creative realization. The importance and relevance of vocational-oriented training is stressed.

Key words: professional-oriented teaching, communicative competence, development of skills, professional activity, the perception of information.

Стаття постуила в редакційну колеґію 25.09.2013

Шепель Марина Євгенівна

Південноукраїнський національний педагогічний університет
ім. К. Д. Ушинського (м. Одеса)

ІМІДЖ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ – ОСНОВА ЙОГО УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА КАР'ЄРИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Уточнені поняття імідж вчителя, професійна адаптація. Виявлено вплив іміджу майбутнього вчителя на його професійну адаптацію у процесі фахової підготовки. Надано рекомендації майбутньому вчителю зі створення іміджу професіонала.

Ключові слова: імідж вчителя, професійна адаптація.

Професія педагога особлива. Вчителі завжди знаходяться у полі зору колег, учнів та їх батьків. Особливо у центрі уваги знаходяться молоді вчителі, які нещодавно закінчили педагогічний ВНЗ та адаптуються до освітнього середовища. Як показує практика, молодому вчителю важко працювати та спілкуватися з колективом учнів, їх батьками та своїми колегами. Часто вчитель втрачає авторитет серед своїх учнів саме тому, що він нецікавий як особистість. Відомо, що без інтересу до особистості вчителя не буде інтересу до його предмету. Тому, актуальності набирає питання створення іміджу майбутнього вчителя як основи його успішної професійної адаптації та кар'єри у педагогічній діяльності.

Мета статті – визначити вплив іміджу майбутнього вчителя на його професійну адаптацію у процесі фахової підготовки.

Професійна діяльність вчителя, створення іміджу та проблема професійної адаптації майбутнього вчителя як предмет дослідження викликають інтерес педагогів та психологів. Багато інтересу у цьому питанні становлять роботи З. Н. Курлянд, В. В. Ісаченко, А. О. Кононенко, І. В. Размолодчикової, І. О. Ніколаеску та ін. (імідж вчителя), О. Г. Мороза, С. М. Хатунцевої, Я. В. Абсаламової, О. М. Галус, С. О. Гури, О. Г. Солодухової та ін. (професійна адаптація молодого вчителя).

Термін «імідж» у перекладі із французької мови перекладається як образ, зображення. Але, під даним терміном потрібно розуміти не тільки образ, але й вміння спілкуватися і слухати, ораторське мистецтво, такт, освіту, ділові якості особистості.

Науковці (З. Н. Курлянд, В. В. Ісаченко, А. О. Кононенко, І. В. Размолодчикова, І. О. Ніколаєску та ін.) при розгляді поняття імідж вчителя дійшли до наступних висновків.

Так, З. Н. Курлянд вважає, що складові «Я-іміджу» сучасного педагога базуються на експериментальних здібностях і містять у собі не тільки особливості одягу, зачіски, прикрас, взуття, але й манеру триматися, жест, запах тощо [3, с. 4].

На думку В. В. Ісаченко, професійно-педагогічний імідж – емоційно забарвлений психічний образ, який склався в масовій свідомості і має характер стереотипу, що легко трактується, йому притаманні значні регуляторні властивості, відчутно впливає на пояснювальні механізми свідомості, поведінки і вибір іншої людини як учасника й споживача сфери освітніх послуг [1, с. 10].

А. О. Кононенко виділено такі функції іміджу вчителя:

- функція психологічного захисту;
- функція соціального тренінгу;
- функція соціально-символьного впізнання (ідентифікації);
- ілюзорно-компенсаторна функція [2, с. 10].

Визначають такі показники іміджу вчителя (за І. В. Размолодчиковою):

- стійке позитивне ставлення до професійної діяльності,
- здатність до рефлексії,
- відповідний рівень педагогічної культури,
- усвідомлена позиція вчителя,
- оцінка та самооцінка професійного іміджу [5, с. 13].

Ми, під іміджем майбутнього вчителя розуміємо образ вчителя який складається з: зовнішнього вигляду вчителя, манері його спілкування з учнівською молоддю, батьками, колегами; загальної культури вчителя; такту.

З метою виявлення думки студентів стосовно іміджу вчителя, нами було проведено анкетування «Складові іміджу сучасного педагога» серед студентів Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. У анкетуванні приймало участь 95 студентів інституту мов світу. Респонденти розставляли складові іміджу у ієрархічній послідовності від найменш важливих до найважливіших. Наводимо результати анкетування у таблиці 1.

Як видно з таблиці, найважливішою складовою іміджу вчителя респонденти вважають характер вчителя. Їх становило 44 респонденти (46,2%). На друге місце студенти поставили педагогічну майстерність вчителя (37 респондентів (38,5%). На третьому місці – взаємні зв'язки з колективом, адміністрацією, учнями (студентами) та батьками та вміння зацікавити у своєму предметі – 29 респондентів (30,7%)

Збірник наукових статей

відповідно. Четверте місце респонденти віддали зовнішньому виглядові вчителя (22 студенти (23,1%). На п'ятому місці всебічний розвиток вчителя та ораторське мистецтво вчителя – 15 опитаних (15,8%). На останньому місці серед складових іміджу сучасного вчителя обізнаність у новітніх технологіях – 7 студентів (7,4%).

Таблиця № 1

Складові іміджу сучасного педагога

Питання	Кількість осіб	%
1. Зовнішній вигляд вчителя	22	23,1
2. Всебічний розвиток вчителя	15	15,8
3. Характер вчителя	44	46,2
4. Взаємні зв'язки з колективом, адміністрацією, учнями (студентами) та батьками	29	30,7
5. Педагогічна майстерність вчителя	37	38,5
6. Обізнаність у новітніх технологіях	7	7,4
7. Ораторське мистецтво вчителя	15	15,8
8. Вміння зацікавити у своєму предметі	29	30,7

Ми вважаємо, що імідж майбутнього вчителя пов'язаний із його професійною адаптацією у процесі фахової підготовки. Процес професійної адаптації, як і створення іміджу майбутнього вчителя відбувається під час навчання у педагогічному ВНЗ, педагогічної практики та у період першого року роботи у навчальному закладі.

Вчені (О. Г. Мороз, С. М. Хатунцева, Я. В. Абсалямова, О. Г. Солодухова, О. М. Галус, С. О. Гура та ін.) при визначенні професійної адаптації майбутнього вчителя прийшли до таких висновків.

Так, О. Г. Мороз розглядає професійну адаптацію молодого вчителя як важке специфічне соціально-педагогічне явище, яке має свою структуру та механізми, свою систему, піддається управлінню, тобто плануванню, організації та контролі [4, с.151].

С. М. Хатунцева визначає адаптацію викладача-початківця як процес входження в освітнє середовище, оволодінням його стандартами, цінностями і культурою, наслідком взаємодії з ним, процесом засвоєння та реалізації професійного досвіду [6, с. 39].

Ми, під професійною адаптацією майбутнього вчителя розуміємо оволодіння вчителем професією під час навчання у педагогічному ВНЗ, пристосування вчителя до вимог своєї професії, становлення вчителя як професіонала.

Для створення іміджу та успішній професійній адаптації майбутнього вчителя до обраного фаху ми пропонуємо наступні рекомендації:

1. Завжди слідкувати за своїм зовнішнім виглядом (одяг, зачіска, макіяж, парфуми).
2. Бути всебічно розвинутою та ерудованою особистістю.
3. Цікавитися останніми новинами не тільки свого фаху, але й інших предметів.
4. Бути привітними з учнями (студентами), колегами, батьками.
5. Приймати участь у житті навчального закладу.
6. Бути пунктуальним.
7. Відвідувати семінари, тренінги, лекції для підвищення свого професійного рівня.
8. Вміти зацікавити учнів (студентів) у своєму предметі.

Отже, імідж вчителя відіграє суттєву роль у його професійній адаптації до обраного фаху, а найголовніше на протязі всієї професійної діяльності. Формувати та розвивати імідж потрібно ще навчаючись у педагогічному ВНЗ. Подальшого вивчення набуває питання визначення критеріїв готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності у процесі фахової підготовки.

Література

1. Ісаченко В. В. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх викладачів вищої школи: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / В. В. Ісаченко. – Одеса, 2004. – 23 с.
2. Кононенко А. О. Психологічні складові іміджу сучасного педагога: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. Спец. 19.00.07. «Педагогічна та вікова психологія» / А. О. Кононенко. – Одеса, 2003. – 20 с.
3. Курлянд З. Н. Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя / З. Н. Курлянд. – Одеса : ПНЦ АПН України. – М. П. Черкасов, – 2005. – 163 с.
4. Мороз А. Г. Профессиональная адаптация выпускников педагогического ВУЗа: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / А. Г. Мороз. – К., 1983. – 459 с.
5. Размолодчикова І. В. Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін/ Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти»/ І. В. Размолодчикова. – Кіровоград, 2011. – 26 с.
6. Хатунцева С. М. Педагогічні умови адаптації викладача-початківця до професійно-педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / С. М. Хатунцева. – Харків, – 2004. – 204 с.

Марина Шепель. Имидж будущего учителя – основа его успешной профессиональной адаптации и карьеры в педагогической деятельности.

Уточнены понятия имидж учителя, профессиональная адаптация. Выявлено влияние имиджа будущего учителя на его профессиональную адаптацию в процессе профильной подготовки. Даны рекомендации будущему учителю для создания имиджа профессионала.

Ключевые слова: имидж учителя, профессиональная адаптация.

Maryna Shepel. The image of a future teacher – the basis of the successful professional adaptation and career in the educational work.

The terms the image of a teacher, professional adaptation are defined. The influence of the image of a future teacher on his professional adaptation during the teacher training is revealed. The recommendations for a future teacher to create his image are given.

Key words: the image of a teacher, professional adaptation.

Стаття надійшла до редакційної колегії 23.06.2013

УДК 37.091+001.82]:37.091.33-021.464-057.875:37.091.279.7

© Шестакова И. А., Михалева М. М., 2013

Шестакова Ирина Александровна,

Михалева Марина Михайловна

Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования

«Уральский федеральный университет

имени первого Президента России Б. Н. Ельцина»

ОРГАНИЗАЦИЯ И СИСТЕМАТИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ БАЛЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЙ СИСТЕМЫ

В статье рассматриваются аспекты организации самостоятельной работы студентов, использования модульного обучения и балльно-рейтинговой системы с целью подготовки студентов к творческому интеллектуальному труду.

Ключевые слова: самостоятельная работа студента, балльно-рейтинговая система, модуль.

Самостоятельная работа является важной составной частью учебного процесса, при этом на нее отводится не менее 50% от общего количества часов, выделенных на изучение и освоение дисциплины. В связи с этим возникает вопрос о способах организации и систематизации самостоятельной работы студентов, мотивации их к

самообучению, что особенно важно для студентов первого курса, зачастую не имеющих еще достаточного опыта и навыка самостоятельной работы и самооценки полученного результата, а также из-за разного уровня подготовки и способностей обучающихся.

В процессе обучения важно подготовить студентов к творческому, интеллектуальному труду, сформировать у них способность выявлять сущность задач и проблем, возникающих в ходе профессиональной деятельности, выбирать и реализовывать подходящий метод решения и проводить анализ полученных результатов, т.е. принимать решения в конкретных ситуациях и брать на себя ответственность за результат. На решение этих задач направлены модульная организация обучения и балльно-рейтинговая система оценивания. В процессе модульного структурирования содержания учебной дисциплины необходимо [1]: определить какую систему изучает дисциплина; разделить систему на составные части (подсистемы), те в свою очередь на составные части и т.д. до нужной степени фрагментации. Таким образом, выстраивается «планетарная» модель содержания учебной дисциплины. «Планетарная» модель помогает формированию целостного восприятия студентом изучаемой дисциплины, наглядно иллюстрирует взаимосвязи между элементами системы. Примеры планетарной модели дисциплины и одной из ее составных частей приведены на рис. 1.

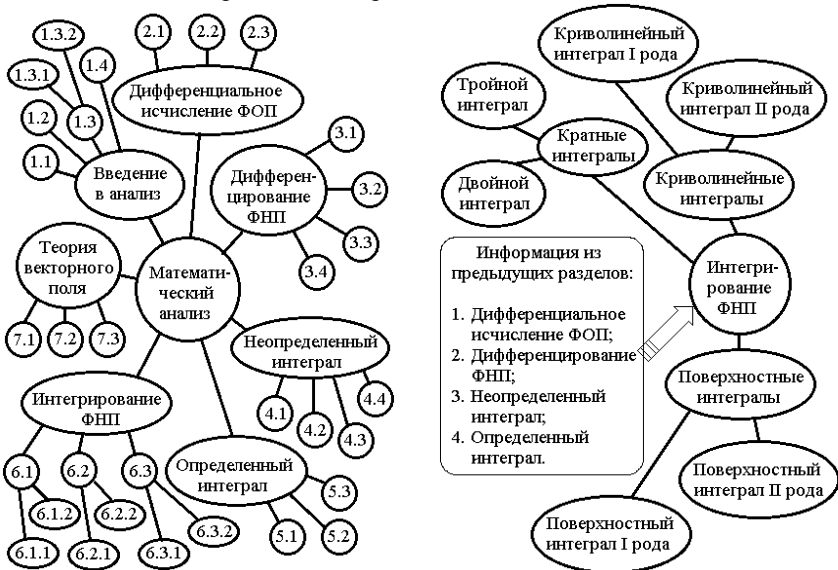

Рис.1. а) «Планетарная» модель дисциплины «Математический анализ»; б) «Планетарная» модель раздела «Интегрирование функции»

Для удобства представления информации и освоения нового материала может быть использована методическая матрица [1], содержащая по горизонтали элементы системы, выбранные для изучения, а по вертикали – алгоритм изучения указанных элементов, позволяющий учесть все их особенности. Наполнение матрицы содержанием – поле для самостоятельной работы студентов. На рис. 2 приведен пример методической матрицы.

Интегрирование ФНП	Двойной интеграл	Тройной интеграл	Криволинейные интегралы	Поверхностные интегралы
Понятие интеграла				
Свойства интеграла				
Вычисление интеграла				
Геометрические приложения интеграла				
Механические приложения интеграла				

Рис. 2. Методическая матрица по разделу

«Интегрирование функции нескольких переменных»

При заполнении матрицы у студентов появляется возможность анализа и сопоставления различных элементов системы и алгоритмов их изучения, определения взаимосвязей и общностей и фиксирования полученного результата. Подготовка и использование методических матриц упражняет студентов в технологичности учебной деятельности и воспитывает уважение к технологичности профессионального труда в будущем.

В зависимости от уровня подготовки и способностей студентов возможно формулирование заданий разного уровня сложности: от использования готовой «планетарной» модели и шаблонов методических матриц до самостоятельной разработки и составления методических матриц и «планетарной» модели заданной степени фрагментации.

Формированию и развитию навыков работы с научной, учебной и специальной информацией, умений поиска новой информации, ее структурирования и систематизирования и умений применять усвоенные знания также способствуют задания на составление индексированного плана лекции, темы, раздела, дисциплины; разработку контурного (или неполного) конспекта лекции [1];

составление презентации лекции и др.

Для оценки результативности учебной работы студентов используется балльно-рейтинговая система оценивания, которая позволяет осуществлять систематический контроль и оценку знаний студентов по результатам изучения каждого модуля. Накопительная система оценки учитывает большее число видов учебной деятельности, чем увеличивает объективность итоговой оценки; делает систему оценивания более прозрачной для студентов, у них появляется возможность оценить уровень своих достижений после проведения каждого контрольного мероприятия и суммарно по дисциплине.

Балльно-рейтинговая система мотивирует студентов к систематической самостоятельной работе, т.к. предполагает, как наличие дополнительных поощрительных баллов за оригинальность, новизну подходов к выполнению заданий, участие в олимпиадах, конференциях и т.д. [2], так и штрафные санкции за несвоевременное либо неполное выполнение работ. Использование балльно-рейтинговой системы активизирует познавательную деятельность студентов путем стимулирования их творческой активности.

Литература

1. Громкова М. Т. Андрагогика: теория и практика образования взрослых / М. Т. Громкова. – М. : Юнити-Дана, 2013. – 495 с.

2. Методические рекомендации для студентов по организации самостоятельной работы [Электронный ресурс] / ФГБОУ ВПО МГГУ им. М. А. Шолохова; сост. Т. Н. Фадеева, Е. Е. Дурнева, 2010. – 48 с. – Режим доступа : http://www.mggu-sh.ru/sites/default/files/metod.rekom_sam.rab_.dlya_studentov.doc. – Название с титул. экрана.

Irina Shestakova, Marina Mihaleva. Organization and systematization of independent work of students in conditions of score-rating system.

The article covers the aspects of organization of independent work of students, the use of modular training and score-rating system with the aim of preparing students for creative intellectual work.

Key words: *independent work of the student, the score-rating system, module.*

Статья поступила в редакционную коллегию 24.09.2013

Ширлина Елена Николаевна

Белгородский государственный национальный
исследовательский университет

**УСТОЙЧИВЫЕ ПРЕДЛОЖНО-ИМЕННЫЕ СОЧЕТАНИЯ
КАК ЭЛЕМЕНТ ЭКСПРЕССИВНОГО СИНТАКСИСА
(НА МАТЕРИАЛЕ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА)**

Статья написана в рамках проекта № ВКГИ 002-2013
по дополнительному внутривузовскому конкурсу грантов 2013 года
для реализации проектов по направлениям развития науки,
технологий и техники «Инициатива» в НИУ «БелГУ»

Данная статья посвящена описанию устойчивых предложно-именных сочетаний, функционирующих в современном немецком языке, в их отношении к экспрессивному синтаксису как активно развивающемуся научному направлению. В статье предпринимается попытка разделить устойчивые предложно-именные сочетания на лексические усилители, которые приобрели экспрессивную семантику в результате метафорического переосмысления свободных сочетаний, и на сочетания, выступающие в предложении в качестве имплицитных моделей, носителей свёрнутой пропозиции.

Ключевые слова: устойчивые предложно-именные сочетания, экспрессивный синтаксис, вторичная предикация, имплицитные модели, пропозиция, тенденция к экономии языковых средств, тенденция к аналитизму.

Термин «экспрессивный синтаксис» появился в 60-х годах прошлого века для обозначения особого набора конструкций, встречающихся в устной речи, художественном и публицистическом стилях. Его возникновение обусловлено интересом лингвистов к выражению модальных значений с помощью синтаксических средств. Наиболее ярко такие «экспрессивно-модальные» значения описаны Н. Ю. Шведовой, изучавшей синтаксические построения разговорного синтаксиса по данным художественной литературы [1, с. 42]. Разработкой понятия синтаксической экспрессии занимался также В. В. Виноградов, выдвинувший в 30-е годы понятие субъектно-экспрессивных форм синтаксиса как средств экспрессивной изобразительности [1, с. 7]. В лингвистике 60-х годов доминировал взгляд на особые синтаксические конструкции, порождённые письменной речью, как на образования, возникшие в результате нарушения синтагматической цепочки словоформ (так называемой

синтаксической расчленённости). В результате нарушения синтаксической нормы возникают такие конструкции, как сегментация, парцелляция, лексический повтор с синтаксическим распространением, цепочки номинативных предложений, различные вставные конструкции, вопросно-ответные построения в монологической речи и другие, которые служат для усиления выразительности высказывания или текста. Исходя из этого, экспрессивные синтаксические конструкции следует считать только лишь частными случаями индивидуально-авторского отклонения от грамматической нормы языка. Однако мы полагаем, что такая трактовка не совсем верна. Мы согласны с В. В. Колесовым, который отмечает, что приобретение экспрессивного значения возникает как нарушение синтетичности синтаксиса за счёт аналитических конструкций [2, с. 117-118].

Примером активно функционирующих в современном немецком языке аналитических конструкций являются устойчивые сочетания простых первообразных предлогов с именами существительными, которые в процессе метафоризации превращаются в особые синтаксические единицы, характеризующиеся единством лексического и грамматического значения и выполнением иных, не характерных для свободных сочетаний, функций в предложении. Роль этих единиц как важного элемента экспрессивного синтаксиса является, на наш взгляд, недостаточно изученной, поэтому целью нашей работы является описание устойчивых предложно-именных сочетаний как особой группы синтаксических единиц, обладающих большим потенциалом для выражения экспрессивных значений.

Вслед за Костровой мы рассматриваем экспрессивность как «результат процессов метафоризации, метонимизации, импликации, обобщающего повторения, расчленения, включения, перемещения и метасемиозиса. Синтаксический знак, вовлеченный в эти процессы, изменяется, приобретая новые свойства, чья природа имеет производный функционально-креативный характер – это свойства, которые создаются и проявляются в речевом употреблении, в дискурсе» [3, с. 29].

Устойчивые предложно-именные сочетания возникают в результате метафоризации свободного сочетания (1,2), в процессе метонимизации (3,4), могут представлять собой лексические повторы (5):

1) Und doch musst du dich sofort entscheiden, jetzt gleich, *auf der Stelle*, ob du den Auftrag annimmst oder nicht [M. Ende. Die unendliche Geschichte, 2004, 32].

2) Das Irrlicht blickte *zu Tode* erschrocken von einem zum anderen [M. Ende. Die unendliche Geschichte, 2004, 18].

Збірник наукових статей

3) ... wer niemals heimlich beim Schein einer Taschenlampe unter der Bettdecke gelesen hat, weil Vater oder Mutter oder sonst irgendeine besorgte Person einem das Licht ausknipste mit der gutgemeinten Begründung, man müsse jetzt schlafen, da man doch morgen so früh *aus den Federn* sollte [M. Ende. Die unendliche Geschichte, 2004, 7]...

4) Über die Weimarer Republik und das Dritte Reich hatte ich schon *im Krankenbett* gelesen [B. Schlink. Der Vorleser, 1997, 42].

5) Aber so war es gar nicht, und eines Tages hat doch eines geredet, und wir haben gewusst, dass die Mädchen ihr vorgelesen haben, *Abend um Abend um Abend* [B. Schlink. Der Vorleser, 1997, 112].

Такой тип экспрессивности является скорее семантическим, чем синтаксическим. Устойчивые предложно-именные сочетания в приведённых выше примерах выступают в качестве лексических усилителей со значением интенсивности, напряжённости и длительности действия, большого количества или высокой степени чего-либо.

Однако особое внимание в своей работе мы хотели бы уделить импликации, которая представляет собой другой, собственно синтаксический, тип экспрессивности.

Экспрессивность можно понимать как результат действия объективно существующей в языке тенденции к экономии языковых средств. Данная тенденция приводит к уменьшению размеров предложения, упрощению сложных для восприятия конструкций при сохранении его содержания. Этому в значительной степени способствует использование предложно-именных сочетаний, способных выступать в предложении как носители вторичной предикации. В качестве левой дистрибуции в таких сочетаниях выступает абстрактное существительное-девербатив с процессуальным значением [5]. «Вторичные предикаты рассматриваются как носители свёрнутой пропозиции, «второго» сообщения в простом, с точки зрения традиционной грамматики, предложении. Объектом такого анализа являются монопредикативные полипропозитивные предложения, в которых при элиминации имени действия или состояния функцию носителя пропозитивного значения принимает на себя конкретное имя существительное. <...> Предложно-падежная форма в данном предложении является обозначением конкретного факта, ситуации, носителем «второго» сообщения» [4, с. 213-214]. Предложно-именные сочетания данного типа могут обозначать:

1) причину:

In Ermangelung einer Marienerscheinung auf dem Pilgerweg werde ich jetzt zur Sensation erkoren [H. Kerkeling. Ich bin dann mal weg. Meine Reise auf dem Jakobsweg, 2006, 169].

2) условие:

Im Rückblick finde ich beachtlich, dass meine Eltern bereit waren, mich Fünfzehnjährigen eine Woche lang alleine zu Hause zu lassen [B. Schlink. Der Vorleser, 1997, 58].

3) сопутствующее действие:

Im Rückwärtsgang tastet er sich Richtung Fernseher und schaltet das Gerät aus [C. Siemes. Das Wunder von Bern, 2003, 77].

4) время:

Das schillernde Bild ergibt sich nicht zuletzt deshalb, weil Herberger selbst zu *Lebzeiten* die Berichterstattung über sich zu steuern versuchte [C. Siemes. Das Wunder von Bern, 2003, 295] и др.

Имплицитная модель способна являться целостным отображением ситуации, при котором принципиально существенными становятся семантика и функция предлога [4, с. 235].

Преимущества имплицитных моделей заключаются в том, что они помогают избежать смысловой избыточности, способны совмещать несколько значений, придают речи большую компрессию, способны выражать вторичную предикацию [4, с. 235]. Так, например, в представленном ниже предложении, сочетание «*bei Tisch*» объединяет в себе значения места, времени и сопутствующего действия:

Bei Tisch redete ich ein bisschen mit, aß ein bisschen mit und schaffte es, wenn ich mich übergeben musste, bis zum Klo [B. Schlink. Der Vorleser, 1997, 80].

«В имплицитных (свёрнутых) моделях проявляется расширение семантических возможностей непроеизводных предлогов» [4, с. 235]. Так, предлог *auf* приобретает способность указывать на источник действия, чьё-то чужое волеизъявление, которое побуждает субъект совершать определённые действия:

Da meine Wanderschuhe noch klitschnass sind, bleibt mir nichts anderes übrig, als in meinen Badelatschen loszulaufen, die ich mir *auf Anraten* meiner sehr deutschen Touristenlektüre ursprünglich gekauft habe, um direkten Fußkontakt mit unsauberen Duschwannen zu vermeiden [H. Kerkeling. Ich bin dann mal weg. Meine Reise auf dem Jakobsweg, 2006, 33].

Ещё одна тенденция, которая наряду с тенденцией к экономии языковых средств оказывает существенное влияние на синтаксическую структуру предложения, – это тенденция к аналитизму. «Синтаксическая тенденция к аналитизму приводит к расчленённости высказывания, осмыслению синтаксических связей, сжатию и опрошению синтаксических конструкций» [4, с. 242]. Основными факторами тенденции к аналитизму являются: грамматикализация полнозначных слов, увеличение спектра абстрактных значений

Збірник наукових статей

предлогов, совмещение значений в одной парадигме и связанное с этим усиление значения контекста, вытеснение синонимичной синтаксической формы [4, с. 242].

Таким образом, устойчивые предложно-именные сочетания, функционирующие в современном немецком языке, представляют интерес для исследователей как синтаксические единицы с экспрессивной семантикой, придающие высказыванию больше образности и изобразительной силы, с одной стороны, и как аналитические конструкции, выступающие в предложении в качестве носителей свёрнутой пропозиции, способные имплицитно выражать время, место, условие, сопутствующее действие, с другой стороны. В последнем случае они способствуют достижению большей выразительности высказывания за счёт упрощения сложных для восприятия конструкций и уменьшения размеров предложения. На наш взгляд, процесс образования устойчивых предложно-именных сочетаний отражает существующие в языке активные тенденции к аналитизму и экономии языковых средств.

Литература

1. Акимова Г. Н. Новое в синтаксисе современного русского языка / Г. Н. Акимова. – М., 1990. – 168 с.
2. Колесов В. В. Динамика структуры современного русского языка / В. В. Колесов. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1982. – 134 с.
3. Кострова О. А. Экспрессивный синтаксис современного немецкого языка / О. А. Кострова. – М. : Издательство «Флинта» Московский психолого-социальный институт, 2004. – 242 с.
4. Кравченко Н. П. Семантико- и текстообразующие функции русских предлогов: На материале языка художественной литературы и СМИ / Н. П. Кавченко: диссертация ... доктора филологических наук: 10.02.01, 10.01.10. – Краснодар, 2001. – 273 с.
5. Пантелеев А. Ф. О вторичной именной предикации и событийности конкретного существительного / А. Ф. Пантелеев // Актуальные проблемы филологии и методики преподавания. Ч. 1 – Ростов-на-Дону, РГПУ, 2001. – С. 74-79.

Elena Shirlina. Fixed noun-preposition collocations in the modern German language as a part of expressive syntax.

The following article is devoted to the description of the fixed noun-preposition collocations in the modern German language as an important part of the expressive syntax – an actively developing scientific area. In our article we divide the fixed noun-preposition collocations in two groups: intensifiers with expressive meaning as a result of metaphorization of free

prepositional combinations and noun-preposition collocations as implicit models, bearer of secondary predication.

Keywords: *fixed noun-preposition collocations, expressive syntax, secondary predication, implicit models, tendency to the economy of means of language, tendency to analytical forms.*

Стаття поступила в редакційну колегію 30.09.2013

УДК 37.091.2:373.5]:37.091.33-027.22:796

© Якимчук М. Ю., 2013

Якимчук Мирослава Юрївна

Рівненський державний гуманітарний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ГІМНАЗІЇ

У статті акцентовано увагу на одному із засобів інтерактивних технологій, як гри. Розглянуто різні тлумачення поняття «гра», охарактеризовано її структуру. Виділено види ігор, що застосовуються у навчальному процесі гімназії, а також наведено приклад ділової гри.

Ключові слова: *гра, ігрові технології, навчальний процес, творча самореалізація, ділова гра, інтерактивні ігри.*

Сучасні інноваційні тенденції в освіті відкривають перед вчителем широкий вибір філософії навчання та шляхів вирішення практичних завдань. Відбувається перехід від навчання фактів до опанування сенсом подій, набуття навичок застосування накопичених знань в житті, що уможливується в умовах використання таких засобів інтерактивних технологій, як гри.

Ціль статті, постановка завдання. Поняття «гра» розуміється як заняття, яке підпорядковане сукупності правил і прийомів, що розкриває її процесуальний зміст. Багатогранність ігрової діяльності, яка розвиває, виховує, соціалізує та концентрується на конкретній меті, полягає в збагаченні особи знаннями, уміннями, досвідом (що є сутністю поняття „навчання”) та є процесом опанування знань, досвіду з урахуванням досягнень і недоліків минулого, набуття навичок, умінь виконувати певні дії, виховувати та виробляти в собі певні якості, риси, уміння (що відображає сенс поняття „навчатися”) [1, с. 706]. Отже, основним завданням застосування ігор у людській діяльності є навчання.

Застосування ігор як засобу навчання бере початок із давнини – із змагальних навчально-виховних занять у Афінах (VI-IV ст. до н. е.).

Збірник наукових статей

В епоху Відродження і Реформації Т. Кампанелла та Ф. Рабле пропагували принцип ігрового навчання для опанування учнями основ наук. Прагнучи пробудити в учнів інтерес до занять, Я. Коменський використовував метод драматизації навчального матеріалу. Особливою формою навчання вважали гру і Ж.-Ж. Руссо і Ф. Фрабель. Активні ігрові методи навчання можна назвати засобом повернення у освіту „олюднених-гуманітаризованих знань”, чому надавав великого значення В. Сухомлинський.

Для виявлення сутності ігрових педагогічних технологій важливо розмежування гри й ігрових технологій. Тому поняття „гра” вчені тлумачать по-різному: як засіб виховання (Г. Щукіна), як форму організації суспільно корисної діяльності (Л. Іванова, З. Леонтєва), як форму спілкування (Л. Варзацька, Н. Скрипченко). У педагогічній енциклопедії гра – це вид діяльності дітей, що полягає у відтворенні дій дорослих і відносин між ними й спрямований на орієнтування й пізнання наочної та соціальної дійсності; один із засобів фізичного, розумового й етичного виховання дітей [4, с. 137].

Поняття „гра” та „ігрова технологія” близькі, проте водночас вони суттєво відрізняються. Більшість дослідників (С. Гончаренко, М. Кларін, І. Лернер, П. Сікорський та ін.) розглядають технологію як набір процедур, що оновлюють професійну діяльність учителя та учнів і гарантують кінцевий результат. Виходячи із цього, ми розуміємо ігрову технологію як спеціально вибудовану систему чітких ефективних дій (ігор), спрямованих на формування, розвиток, розширення, узагальнення знань у процесі навчання. Зауважимо, що Г. Селевко та його послідовники М. Буланова-Топоркова, В. Кукушин головну відмінність вбачають у тому, що педагогічна гра має чітко поставлену мету навчання і відповідний педагогічний результат, які можна виділити в явному вигляді та охарактеризувати навчально-пізнавальною спрямованістю [5].

Як бачимо, існує суттєва відмінність між грою й ігровою технологією за визначенням, то проведемо паралелі за структурними складниками цих понять. Оскільки в літературі немає єдності щодо визначення змісту гри, то немає й загальноприйнятого уявлення про структуру гри, хоча багато структурних елементів є спільними при різних підходах. Так, Г. Селевко виділяє структуру гри як діяльності та як процесу. До структури гри як діяльності він включає: *постановку мети; планування; реалізацію мети; аналіз результатів*. До структури гри як процесу входять: ролі, які взяли на себе гравці; ігрові дії як засіб реалізації цих ролей; ігрове використання предметів, заміщення реальних речей ігровими; реальні відносини між гравцями; сюжет (зміст) – сфера діяльності, умовно відтворювана в грі [5]. О. Савченко пропонує структуру ігрової діяльності, виділяючи такі компоненти:

спонукальний; орієнтувальний; виконавський; контрольньо-оцінний [4, с. 191].

Усе вищезазначене дає змогу зробити висновок, що ігрова технологія за своїми структурними складовими, на відміну від гри, має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника, чіткі правила. Головною розбіжністю цих понять є те, що після проведення ігрової технології підсумком є формування, розширення, засвоєння, закріплення, узагальнення навчального матеріалу. Розглядаючи застосування ігрових технологій у навчальному процесі, дослідники називають їх „іграми дорослих” і розглядають як інтерактивні методи навчання [2].

Оскільки існують різні види ігор, що застосовують у навчальному процесі, і кожний із цих видів має свою технологію реалізації й обумовлюється процесом підготовки до її впровадження, то ми можемо говорити про різні ігрові технології. Водночас усі ігрові технології передбачають інтерактивну взаємодію її учасників і потребують застосування ігрового проектування як ще однієї „інтерактивної дидактичної технології підготовки фахівців” [3]. Тому вважаємо за доцільне використовувати термін «ігрові інтерактивні технології».

Важлива особливість інтерактивних ігор – їх здатність мотивувати навчання обдарованих учнів, сприяти їх творчій самореалізації, надання можливості перевірити на практиці, розвинути й інтегрувати сформовані переконання, навички та здібності. У сучасній науковій педагогічній і психологічній літературі багато варіантів ігрових вправ для навчання обдарованих учнів, однак механічне застосування інтерактивних ігор не гарантує успішності навчального процесу. Кожний, хто хоче працювати з інтерактивними іграми, має чітко усвідомлювати, що в його руках інструменти, які вимагають обережного застосування, щоб не спричинити даремну активність групи чи навіть шкідливі наслідки. Тому вчителеві необхідно знати можливі переваги і недоліки інтерактивних ігор, що полегшить реальну оцінку їх навчального потенціалу.

Пропонуємо виокремити такі *переваги інтерактивних ігор*, які мотивують до навчання, оскільки збуджують допитливість обдарованих учнів до способів вирішення навчальних проблем у ігровому середовищі і посилюють інтерес до міжособистісної взаємодії; сприяють розвитку особистості, створюють тривалу зацікавленість у саморозвитку та розкритті свого людського потенціалу; полегшують введення нових комунікативних і поведінкових норм, тому інтерактивні ігри допомагають відокремити життя в групі від культури зовнішнього світу, щоб згодом ввести в буденне життя перевірені на практиці норми поведінки; допомагають

Збірник наукових статей

обдарованому учневі побачити особливості власного життя та відчути включеність в оточуючий світ у цілому; спонукають краще зрозуміти і навчитись використовувати всю складність психічних, соціальних та організаційних процесів спілкування між людьми; сприяють опануванню обдарованим учнем досвіду діяльності, яку він буде реалізовувати в професійному житті; тому гра створює потенційну можливість перенесення отриманих знань і досвіду діяльності з навчальної ситуації у реальну діяльність; спонукають учасників тренувати певні особистісні навички, необхідні у груповому навчальному процесі, а саме: диференційованого сприйняття, відкритої комунікації, постановки вимог, прийняття рішень, допомоги іншим, співробітництва, особистісної відповідальності тощо; можуть сприяти появі в учасників нових уявлень та ціннісних орієнтацій, які ґрунтуються на отриманому досвіді; балансують активність усіх учнів, оскільки в роботу включаються навіть пасивні члені класу, оскільки гра надає самими учням можливість вирішувати складні проблеми, не залишаючись пасивними спостерігачами; знижують тривожність учнів, особливо на початковій стадії роботи; сприяють зняттю деяких захисних механізмів, оскільки інструкції і дотримання групових норм надають можливість моделювати у грі складні форми поведінки; у результаті можуть сприяти навіть зміні життєвих установок учасників: вони стануть більш толерантними до думок і ціннісних орієнтацій інших, у них може змінитися уявлення про себе, виникнути розуміння, що можуть більше й ефективніше навчатися і можуть створити щось важливе не лише в межах групи, але й у майбутній професійній діяльності, у суспільстві.

Позитивним для самореалізації є практика проведення нестандартних уроків, головною метою яких є пробудження й утримання інтересу учнів до процесу навчання і виховання. Найпоширенішими типами нетрадиційних уроків є: уроки-прес-конференції, уроки-ділові ігри, уроки-змагання, уроки типу КВК, комп'ютерні уроки, театралізовані уроки, уроки з груповими формами роботи, уроки взаємного навчання учнів, уроки творчості, уроки-заліки, уроки-сумніви, уроки-творчі звіти, уроки-формули, уроки-конкурси, уроки-фантазії, уроки пошуку істини, уроки-концерти, уроки-діалоги, уроки-ролеві ігри, уроки-екскурсії, інтегральні уроки тощо.

Висновки. Закономірно, що нестандартні уроки більше подобаються учням, під час таких уроків кожен більшою чи меншою мірою може творчо самореалізуватися. Тому багато вчителів вбачають у них єдиний вихід прогресу освітньої діяльності. Проте, після бесід із вчителями, учнями можемо зробити висновки, що перетворювати нестандартні уроки в головну форму роботи не слід через відсутність

серйозної пізнавальної праці, невисокої результативності, значної затрати часу.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2009. – 1736 с.
2. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / [упоряд. Л. Галіцина]. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
3. Кічук Н. В. Ігрове проєктування як інтерактивна дидактична технологія підготовки фахівців / Н. В. Кічук // Наука і освіта. – 2005. – № 3-4. – С. 61-65.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 389 с.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. / Г. К. Селевко. – М. : Нар. обр., 1998. – 256 с.

Мирослава Якимчук. Применение игровых технологий в учебном процессе гимназии.

В статье акцентировано внимание на одном из средств интерактивных технологий, как игры. Рассмотрены различные толкования понятия «игра», охарактеризовано ее структуру. Выделено виды игр, применяемых в учебном процессе гимназии, а также приведен пример деловой игры.

Ключевые слова: *игра, игровые технологии, учебный процесс, творческая самореализация, деловая игра, интерактивные игры.*

Miroslava Yakymchuk. The use of gaming technology in the educational process of gymnasium.

The article zaktsentovano attention on one of the means of interactive technologies such as games. The different interpretation of the term "game", describes its structure. Highlight kinds of games used in educational process school, as well as an example of role play.

Key words: *game, gaming technology, the learning process, creative self-realization, business game, online games.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 27.09.2013

Янковец Татьяна Анатольевна

Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка

РАЗВИТИЕ ДИДАКТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА: КОГНИТИВНЫЙ КОМПОНЕНТ

Проблема овладения будущими педагогами операциональной стороной профессиональной деятельности рассматривается в контексте современных подходов в системе высшего образования. Проводится анализ дидактической компетентности; ее когнитивный компонент рассматривается как совокупность декларативного и процедурного знания, определяется роль процедурного знания в развитии дидактической компетентности.

Ключевые слова: дидактическая компетентность, дидактическое знание, декларативное знание, процедурное знание.

Актуальные требования к компетенциям будущего педагога («должен знать» и «должен уметь») отражают научно обоснованный состав профессиональных знаний, умений, навыков. Особое место в нем занимают знания в области дидактики и сформированные на их основе умения обучающей деятельности. Согласно опросам общественного мнения, качество преподавания в средней школе находится на недостаточно высоком уровне. Данные опроса непосредственных руководителей педагогической практики студентов БГПУ также свидетельствуют о некотором разрыве между теоретическими знаниями и умениями практической деятельности у студентов и молодых специалистов. Учителя отмечают, что, обладая достаточным запасом дидактических знаний, студенты-практиканты зачастую не способны решать профессиональные задачи на практике. По мнению студентов, знания, полученные ими при изучении учебных дисциплин, не обеспечивают успешность практической деятельности. Данные факты указывают на проблемы актуализации дидактического знания студентов в практической деятельности, что говорит о недостаточном уровне дидактической подготовленности будущих педагогов.

Исследования последних лет свидетельствуют о непреходящем научном интересе к дидактической составляющей в деятельности педагога. Это, прежде всего, научные труды по проблемам формирования дидактической компетентности педагога (авторы Т. И. Березина, В. И. Гринев, Н. В. Залесова, С. В. Кораблева,

О. А. Митрохович, Д. В. Смирнов, Т. В. Штыкова и другие). Учеными сформированы различные подходы к определению сущности, значения, функций, структуры дидактической компетентности, предложены разнообразные средства ее формирования, разработаны уровни, критерии и показатели развития данного феномена у педагогов. При всем разнообразии подходов, в трактовке понятия дидактической компетентности однозначным является определение его как «интегрированного качества личности, которое проявляется в теоретической и практической готовности к дидактико-профессиональной деятельности, направленной на решение различных дидактических задач...» [2, с. 36]. Дидактическая компетентность предполагает мобильное знание педагогом современных теорий обучения, гибкое владение методами обучения и определяется возможностью оперативного, обоснованного и безошибочного принятия дидактического решения, выбора адекватных методов, приемов, средств и форм обучения. В качестве структурообразующих компонентов дидактической компетентности обычно выделяют: когнитивный, операционно-технологический, ценностно-мотивационный, рефлексивный и другие [3; 4].

Несмотря на проводимые научные исследования по данной проблеме, некоторые аспекты развития дидактической компетентности будущего учителя остаются нерешенными, в том числе вопросы, связанные с проблемами оперирования знанием, формированием образа действий у будущих педагогов в практической деятельности. В этой связи нам видится актуальной задача определения роли процедурного знания в развитии дидактической компетентности будущих педагогов.

Когнитивная составляющая дидактической компетентности рассматривается как совокупность знаний предметной сферы [1]. В нее включаются:

- факты, относящиеся к предметной области;
- закономерности, характерные для предметной области;
- гипотезы о возможных связях между явлениями, процессами и фактами;
- процедуры для решения типовых задач в данной предметной области.

Очевидно, что система дидактических знаний неоднородна, поскольку представлена знаниями различного свойства: декларативными и процедурными. Первые представляют собой утверждения об объектах предметной области, их свойствах и отношениях. По своей сути это фактические знания. Процедурные знания содержат информацию о способах решения задач в предметной области, описывают правила преобразования ее объектов. Это могут

быть алгоритмы, методики, инструкции, стратегии принятия решений и т.п. Если декларативные знания отвечают на вопросы «что есть?», «что должно быть?», «каким должно стать?», то процедурные знания отвечают на вопросы «как это сделать?», «как это сделать оптимально?», «как предупредить типичные ошибки?». Декларативные знания выражаются понятиями, фактами, сведениями, а процедурное знание проявляется через действия, навыки и умения.

Таким образом, процедурное знание призвано обеспечить овладение будущими педагогами операциональной стороной профессиональной деятельности. Например: как выбрать тип урока, адекватный теме, задачам и прочим конкретным педагогическим условиям; как выработать вместе с учащимися цель предстоящей работы; как организовать их самостоятельную деятельность; как задать домашнее задание, чтобы все учащиеся смогли его выполнить; как организовать и провести экскурсию; как составить отчет и т.п.

Разграничение этих типов знания имеет особое значение в процессе дидактической подготовки будущих педагогов по следующим причинам:

- в результате усвоения декларативных знаний студенты овладевают системой научного педагогического знания (системой понятий, фактами, сведениями), а в результате освоения процедурного знания – овладевают способами действий, профессиональными умениями и навыками;

- процедурное знание является предпосылкой усвоения студентами прикладных знаний об общих способах и приемах организации образовательного процесса;

- в широком смысле процедурное знание является метазнанием, позволяющим студентам осваивать приёмы и методы познания, выявлять структуру и принципы построения любого знания, что определяет уровень развития интеллектуальной сферы будущего педагога.

Одним из направлений развития дидактической компетентности студентов мы видим установление в учебных программах адекватного соотношения объема декларативных и процедурных знаний, активизацию практических форм организации учебного процесса, форм организации педагогической практики.

Литература

1. Тархан Л. З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты: монография / Л. З. Тархан. – Симферополь, 2008.

2. Тырина М. П. Дидактическая компетентность педагога и ее развитие / М. П. Тырина // Известия Алтайского государственного университета. – 2012. – № 2-1. – С. 36-40.

3. Чошанов М. А. Дидактическая инженерия: анализ и проектирование обучающих технологий / М. А. Чошанов. – Блумингтон : Индиана, 2009.

4. Шамсутдинова И. Г. Дидактическая компетентность учителя / И. Г. Шамсутдинова // Высшее педагогическое образование в России : материалы международ. науч.-практ. конф. : в 2 ч. – М., 1997. – Ч. 1.

Tatiana Yankovets. Development of didactic competence of a future educator: cognitive component.

The problem of the future educators' acquisition of the operational side of the profession is treated in the context of modern approaches in the system of higher education. The article gives the analysis of the didactic competence; its cognitive component is considered as a set of actual and procedural knowledge, the role of procedural knowledge in the development of didactic competence is defined.

Key words: didactic competence, didactic knowledge, actual knowledge, procedural knowledge.

Статья поступила в редакционную коллегию 30.09.2013

АВТОРИ

Белая Анна Леонидовна – аспирант. Белорусский государственный педагогический университет имени М. Танка. Беларусь.

Белова Ирина Юрьевна – кандидат педагогических наук, доцент кафедры медико-биологических основ физической культуры. Забайкальский государственный университет. Россия.

Белоусова Вероника Игоревна – кандидат физико-математических наук, доцент. Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральский федеральный университет имени первого Президента России Б. Н. Ельцина». Россия.

Бойчук Мирослава Петрівна – аспірант. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Україна.

Бугайчук Костянтин Леонідович – кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник. Харківський національний університет внутрішніх справ. Україна.

Быкова Светлана Валентиновна – кандидат психологических наук, доцент кафедры философии, политологии, психологии и права. Одесская государственная академия строительства и архитектуры. Украина.

Васильева Ирина Геннадьевна – доцент кафедры ППУСС. Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт». Украина.

Вашенко Ігор Владиславович – кандидат історичних наук, доцент, начальник кафедри військового навчання та виховання. Академія внутрішніх військ МВС України, Харків. Україна.

Владленова Іліана Вікторівна – кандидат філософських наук, доцент. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Україна.

Гаврилова Анастасія Володимирівна – Красноградський коледж Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради. Україна.

Гирида Ольга Степанівна – викладач. Тернопільський національний економічний університет. Україна.

Гречановська Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач. Вінницький національний технічний університет. Україна.

Гриценко Валентина Васильевна – доктор психологических наук, профессор, заведующий кафедрой общей и социальной психологии. Смоленский гуманитарный университет. Россия.

Густодымова Вера Сергеевна – аспирант. Таврический национальный университет имени В. И. Вернадского. Украина.

Даценко Наталія Петрівна – практичний психолог. Школа –дитячий садок «Софія» (вальдорфська) м. Києва. Україна.

Дермельова Катерина Олегівна – аспірант. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Довгий Олександр Васильович – аспірант. Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету. Україна.

Ермакова Галина Михайловна – кандидат фізико-математических наук, доцент. Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральский федеральный университет имени первого Президента России Б. Н. Ельцина». Россия.

Ехалов Василий Витальевич – кандидат медичних наук, доцент. Государственное учреждение „Днепропетровская медицинская академия МЗ Украины?”. Украина.

Заика Евгений Валентинович – кандидат психологических наук, профессор. Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина. Украина.

Иванова Мария Дмитриевна – Одесская государственная академия строительства и архитектуры. Украина.

Іванік Оксана Леонідівна – аспірант. Донецький національний університет. Україна.

Ісаєва Людмила Євгенівна – кандидат хімічних наук, доцент. Національна металургійна академія України. Україна.

Кадієвська Ірина Аркадіївна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, політології, психології та права. Одеська державна академія будівництва та архітектури. Україна.

Кайдалова Лідія Григорівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології. Національний фармацевтичний університет, Харків. Україна.

Кальницький Едуард Анатольевич – кандидат філософських наук, доцент. Национальный университет «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого». Украина.

Камкіна Людмила Володимирівна – доктор технічних наук, професор, декан, завідувач кафедри. Національна металургійна академія України. Україна.

Кас'яненко Оксана Миколаївна – старший викладач. Мукачівський державний університет. Україна.

Клигуненко Олена Миколаївна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО. Державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України». Україна.

Збірник наукових статей

Клименко Ольга Євгенівна – кандидат педагогічних наук, доцент. Забайкальський державний університет. Росія.

Ковальова Тетяна Євгенівна – викладач. Кримський республіканський інститут післядипломної педагогічної освіти. Україна.

Колесникова Вікторія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент. Тавричний національний університет імені В. І. Вернадського. Україна.

Колмакова Ірина Юліївна – викладач. Красноградський коледж Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради. Україна.

Коростільова Анастасія Сергіївна – Красноградський коледж Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради. Україна.

Костикова Ольга Владимировна – старший преподаватель. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Костюченко Олена Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент. Київський національний університет культури і мистецтв. Україна.

Крайнова Тетяна Іванівна – керівник секцій науково-психотерапевтичних досліджень; психоаналітичної психотерапії. Харківське відділення Українського союзу психотерапевтів. Центр сучасної наукової психотерапії. Україна.

Крицина Аліса Дмитрівна – Белгородський державний національний дослідницький університет. Росія.

Кудрявцева Тетяна Олексіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач. Харківська медична академія післядипломної освіти. Україна.

Лев Ісаак Юхимович – доктор технічних наук, професор. Національна металургійна академія України. Україна.

Лісунова Людмила Володимирівна – викладач. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Лучнікова Світлана Володимирівна – завідувачий практичним навчанням. Харківський базовий медичний коледж № 1. Україна.

Маслов Юрій Всеволодович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов. Военная академия Республики Беларусь. Беларусь.

Медетова Лаура Сухраповна – старший преподаватель. «Національний центр підвищення кваліфікації «Орлеу» Інститут підвищення кваліфікації педагогічних працівників по Южно-Казахстанской області, Шымкент. Казахстан.

Мельник Юрій Борисович – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри військового навчання та виховання. Академія внутрішніх військ МВС України, Харків. Україна.

Микитюк Сергій Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Микитюк Світлана Степанівна – кандидат філологічних наук, доцент. Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Україна.

Михалєва Марина Михайлівна – старший преподаватель. Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральский федеральный университет имени первого Президента России Б. Н. Ельцина». Россия.

Молдавчук Василь Степанович – заслужений працівник культури України, заступник начальника Головного управління – командувача внутрішніх військ по роботі з особовим складом. Головне управління внутрішніх військ МВС України.

Муха Ольга Ярославовна – кандидат філософських наук, доцент. Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. Украина.

Наход Світлана Анатоліївна – аспірант. Дніпропетровський університет імені А. Нобеля. Україна.

Нечепорук Яна Сергіївна – аспірант. Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету. Україна.

Носівець Дмитро Сергійович – кандидат медичних наук, асистент кафедри фармакології, клінічної фармакології та фармакоеконіміки. ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України». Україна.

Омельченко Тетяна Григорівна – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, викладач. Національний університет фізичного виховання і спорту України.

Опришко Валентина Іванівна – доктор медичних наук, професор, професор кафедри фармакології, клінічної фармакології та фармакоеконіміки. ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України». Україна.

Орел Оксана Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри тилового забезпечення. Академія внутрішніх військ МВС України, Харків. Україна.

Пальчик Тетяна Володимирівна – спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач. Красноградський коледж Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради. Україна.

Збірник наукових статей

Пантилеєнко Катерина Сергєєвна – преподаватель. Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени В. Лазаряна. Україна.

Панькевич Олена Олександрівна – старший викладач. Одеський національний політехнічний университет. Україна.

Парафейник Тамара Григорівна – базовий методист, викладач вищої категорії, викладач-методист. Харківський базовий медичний коледж № 1. Україна.

Пахолок Роман Іванович – аспірант. Тернопільський національний педагогічний университет ім. В. Гнатюка. Україна.

Пеньков Володимир Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник начальника з навчально-методичної та наукової роботи. Академія внутрішніх військ МВС України, Харків. Україна.

Перкова Александра Александровна – ассистент кафедры второго иностранного языка. Белгородский государственный национальный исследовательский университет. Россия.

Підбуцький Олексій Юрійович – Національний технічний университет «Харківський політехнічний інститут». Україна.

Плачинда Тетяна Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент. Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного университету. Україна.

Попова Ганна Леонідівна – кандидат політичних наук, доцент. Чорноморський державний университет імені Петра Могили. Україна.

Потапчук Анжела Анатоліївна – лікар, спеціаліст з охорони праці. ПрАТ «КОЛОС». Україна.

Прокопенко Юрій Олексійович – кандидат медичних наук, доцент кафедри військового навчання та виховання. Академія внутрішніх військ МВС України, Харків. Україна.

Проскурняк Олена Ігорівна – кандидат психологічних наук, доцент, докторант. Харківська державна академія культура. Україна.

Проценко Олена Сергіївна – аспірант. Харківський національний педагогічний университет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Радица Ирина Валерьевна – аспірант. Минский государственный лингвистический университет. Беларусь.

Рогова Вікторія Сергіївна – аспірант, ассистент. ДВНЗ «Донецький національний технічний университет». Україна.

Руда Ольга Володимирівна – викладач вищої категорії, викладач, голова методоб'єднання класних керівників. Комунальний заклад охорони здоров'я Харківський медичний коледж № 2. Україна.

Сафонова Надія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, молодший науковий співробітник. Південний науковий центр НАН України та МОН України. Україна.

Свячена Світлана Михайлівна – учитель фізичної культури, вищої кваліфікаційної категорії, «Старший вчитель», Харківської гімназії № 12.

Седінкін Владислав Анатолійович – кандидат медичних наук, асистент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО. ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України». Україна.

Серик Касым Тореханулы – Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова, Алматы. Казахстан.

Смотрова Татьяна Николаевна – кандидат психологических наук, доцент, заведующий кафедрой психологии и педагогики профессионального образования. Балашовский институт Национального исследовательского Саратовского государственного университета имени Н. Г. Чернышевского. Россия.

Спірякова Вікторія Валентинівна – завідувачий відділенням «Сестринська справа». Харківський базовий медичний коледж № 1. Україна.

Стаднік Анатолій Володимирович – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри військового навчання та виховання. Академія внутрішніх військ МВС України, Харків. Україна.

Стуліка Олена Борисівна – кандидат психологічних наук, доцент. Маріупольський державний університет. Україна.

Темченко Ольга Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Тимошевський Василій Іванович – доцент, завідувач кафедри УДПМ та графіки. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Ткаченко Лідія Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики викладання філологічних дисциплін у початковій школі. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Товма Микола Іванович – кандидат психологічних наук, доцент, заступник начальника по роботі з особовим складом. Академія внутрішніх військ МВС України, Харків. Україна.

Токтаркан Айжан Мухамедкызы – Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова, Алматы. Казахстан.

Туранова Гулжанш Курманалиевна – старший преподаватель. Филиал акционерного общества «Национальный центр повышения квалификации «Орлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Южно-Казахстанской области, Шымкент, Казахстан.

Збірник наукових статей

Угликова Ирина Валерьевна – старший преподаватель. Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. Беларусь.

Філатова Лада Семенівна – кандидат педагогічних наук, доцент. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Україна.

Харченко Надія Сергіївна – викладач вищої категорії, викладач-методист, викладач. Харківський базовий медичний коледж № 1. Україна.

Царькова Ольга Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент. Мелітопільський державний педагогічний університет імені Б. Хмельницького. Україна.

Чекан Оксана Іванівна – асистент кафедри педагогіки та методики дошкільної і початкової освіти. Мукачівський державний університет. Україна.

Шатило Юлія Петрівна – аспірант. Національний авіаційний університет, Київ. Україна.

Шведова Ирина Рэмировна – кандидат филологических наук, доцент. Челябинский Государственный Университет. Россия.

Шевєрницька Наталя Марківна – викладач. Харківська державна академія дизайну та мистецтв. Україна.

Шепель Марина Євгенівна – аспірант. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса. Україна.

Шестакова Ирина Александровна – кандидат технических наук, доцент. Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Уральский федеральный университет имени первого Президента России Б. Н. Ельцина». Россия.

Ширина Елена Николаевна – ассистент кафедры второго иностранного языка. Белгородский государственный национальный исследовательский университет. Россия.

Якимчук Мирослава Юрійвна – аспірант. Рівненський державний гуманітарний університет. Україна.

Янковец Татьяна Анатольевна – аспирант. Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка. Беларусь.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ
Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ І НАУКИ»

Обсяг статті – від 3 до 7 повних сторінок формату А 4, включаючи список літератури (не більше ніж 5 джерел) та анотації.

Стандарти – кегль 14 рт, міжрядковий інтервал – 1,5; поля – верхнє, нижнє, лівє, правє – 20 мм, шриффт – Times New Roman.

Текст без переносів, без колонитулів, вирівнювання по ширині. Всі ілюстрації, схеми, таблиці подаються чорно-білі, «вмонтовуються» в основний текст статті і даються додатково у вигляді окремих файлів в одному з таких форматів: TIFF, PCX, JPG, BMP, CDR, MS Word (формат А 5).

Мова статті – українська, російська, англійська.

Структурні елементи статті.

1. Проблема, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.
2. Ціль статті, постановка завдання.
3. Аналіз публікацій (виділення невирішених проблем).
4. Виклад основного матеріалу, обґрунтування результатів дослідження.
5. Висновки, перспективи.
6. Література.

Порядок оформлення статті:

УДК (зліва, жирний шриффт, кегль 14), можна заказати в редколєгії;
Прізвище, ім'я та по батькові автора/авторів (відомості по кожному надаються окремими рядками (по центру, жирно, кегль 14);
Назва організації без скорочень (по центру, кегль 14);
Назва статті (через 1 рядок, по центру, жирно, кегль 14);
Анотація на мові статті обсягом 300-400 знаків (через 1 рядок, без слова „анотація”, без абзацного відступу, по ширині, курсивом, не виділяти жирним, кегль 14);

Ключові слова (3-8 слів, по ширині, курсив, не виділяти, кегль 14);
Основний текст (через 1 рядок, по ширині, абзацний відступ 1 см.; кегль 14, переноси слів не припускаються, по тексту використовуються однакові лапки „” і апостроф’);

Література (по центру): бібліографічні джерела наводяться в алфавітному порядку; оформлення з дотримання стандартів ВАК України 2008 (див. Бюлетень ВАК України № 3, 2008). Нумерацію ставити з абзацу, не використовувати автоматичну нумерацію.

Ім'я та прізвище, автора/авторів і назва статті російською мовою (через 1 рядок, по ширині, жирно, кегль 14);

Текст анотації (російською мовою, без слова „анотація”, без абзацного відступу, по ширині, курсив, кегль 14);

Ключові слова (російською мовою, по ширині, не виділяти жирним).

Ім'я та прізвище, автора/авторів і назва статті англійською мовою (через 1 рядок, по ширині, жирно, кегль 14);

Текст анотації (англійською мовою, без слова „анотація”, без абзацного відступу, по ширині, курсив, кегль 14);

Ключові слова Key words (англійською мовою, по ширині, не виділяти жирним).

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

Збірник наукових статей
Академії внутрішніх військ МВС України
Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(Україна, Харків, 23 – 24 жовтня, 2013 р.)

URGENT ISSUES IN EDUCATION AND SCIENCE

Collected articles
Materials of International Scientific and Practical Conference
(October 23 – 24, 2013, Kharkiv, Ukraine)

Друкується в авторській редакції
(відповідальність за достовірність інформації несе автор роботи)
Видано за кошти авторів. Видано при сприянні ХОГОКЗ.

Відповідальний за випуск
Мельник Юрій Борисович

Технічний редактор Ю. Б. Мельник
Художній редактор Н. Е. Крюкова
Коректура Л. П. Мельник
Комп'ютерне складання та верстання С. М. Свячена

При дизайні обкладинки використано:
фотографії з сайту Академії внутрішніх військ МВС України

Формат 80x64^{1/6}
Гарн. «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 22,5. Обл. вид. арк. 6. Зам. № 1-5
Тираж 150 пр.

Академія внутрішніх військ МВС України
Україна, 61001, Харків, пл. Повстання, 3

Харківська обласна громадська організація "Культура Здоров'я"
Україна, 61105, м. Харків – 105, пров. Забайкальський, 6/6.
E-mail: CultureHealth@ukr.net; KOSOCH@gmail.com;
<http://www.culturehealth.org>; тел./факс: (057)775-75-23.
Свідоцтво про державну реєстрацію видавництва
ДК № 4387 від 10.08.2012